

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Δημήτριος Κοτοπούλης

Η Μορφοσυντακτική Ταυτότητα των Προθέσεων στην Νέα Ελληνική

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ 2020

Δημήτριος Κοτοπούλης

Η Μορφοσυντακτική Ταυτότητα των Προθέσεων στην Νέα Ελληνική

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΟΠΤΗΣ: Βασίλειος Σπυρόπουλος

**ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Γεώργιος Κοτζόγλου
Σπυριδούλα Βαρλοκώστα**

ΑΘΗΝΑ 2020

Copyright © 2020 Δημήτριος Κοτοπούλης

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Πίνακας Περιεχομένων

Πίνακας Περιεχομένων.....	3
Πίνακες	4
Διαγράμματα.....	4
Περίληψη	5
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή	7
1.1. Γενικά.....	7
1.2. Η κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ	10
1.3. Τι μέρος του λόγου είναι τα τεμάχια χώρου;.....	17
1.4. Υπόθεση εργασίας	25
Κεφάλαιο 2: Η δομή της Προθετικής Φράσης και των επιρρημάτων χώρου.....	29
2.1. Η γενική εικόνα.....	29
2.2. Η δομή της ΠΦ	34
2.3. Η δομή της ΦΧώρου.....	42
2.3.1 Η κεφαλή Χώρος	44
2.3.2 Η κεφαλή ΣΔχώρος	48
2.4. Σύνοψη.....	50
Κεφάλαιο 3: Η δήλωση του ΧΩΡΟΥ: απλά και σύνθετα συντάγματα	55
3.1. Εισαγωγικά	55
3.2. Η ΦΧώρου και τα συμπληρώματά της: ΠΦ ή κλιτικά	57
3.3. Ο ΧΩΡΟΣ και τα δεικτικά επιρρήματα	66
3.4. ‘από ΦΧώρου από ΦΠροσδ’: πολλαπλή Εκφώνηση και εμβέλεια	72
3.5. Ο ΧΩΡΟΣ και οι απλές προθέσεις	77
3.6. Μετακίνηση	81
3.7. Σύνοψη.....	84
Κεφάλαιο 4: Οι απλές προθέσεις της Νέας Ελληνικής – Οι προθέσεις και οι πτώσεις	87
4.1. Ο λειτουργικός χαρακτήρας των προθέσεων.....	87
4.2. Εσωτερικές διακρίσεις μεταξύ προθέσεων	89
4.3. Οι πρωτοτυπικές προθέσεις	93

4.3.1	Οι απλές/λειτουργικές προθέσεις ή οι προθέσεις και οι πτώσεις	93
4.3.2	Οι προθέσεις χώρου	129
4.3.3	Άλλες προθέσεις	133
4.3.4	Συναναφορά και δέσμευση	135
4.4.	‘Πριν’ και ‘Μετά’	138
4.5.	Η τάξη [+γενική] και οι υπο-τάξεις της	140
4.6.	Σύνοψη.....	146
Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα		149
Βιβλιογραφία		153

Πίνακες

Πίνακας 1	Τα βασικά χαρακτηριστικά των προθέσεων στην ΝΕ	16
Πίνακας 2	Τα χαρακτηριστικά τεμαχίων χώρου, επιρρημάτων και προθέσεων	24
Πίνακας 3	Οι ιδιότητες των προθέσεων και οι πρωτοτυπικές προθέσεις (επανάληψη του Πίνακα 1).....	90
Πίνακας 4	Προθέσεις με συμπλήρωμα πρόταση	92
Πίνακας 5	Η κατανομή του ‘Σε’, της Γενικής και των Κλιτικών.....	113

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1	Κατηγοριοποίηση των προθέσεων της ΝΕ	91
Διάγραμμα 2	Το σχήμα των Malchukov & Narrog (2008) για τους πιο κοινούς σημασιολογικούς ρόλους	106
Διάγραμμα 3	Οι σημασιολογικοί ρόλοι στην ΝΕ και οι μεταξύ τους συνδέσεις	108
Διάγραμμα 4	Οι κόμβοι που πραγματώνουν οι πτώσεις	109
Διάγραμμα 5	Οι σημασιολογικοί ρόλοι, οι πτώσεις και οι προθέσεις της ΝΕ..	110
Διάγραμμα 6	Τα σχηματιστικά και οι συνδέσεις μεταξύ τους	112

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία εξετάζουμε τις προθέσεις της Νέας Ελληνικής. Γίνεται προσπάθεια να οριστεί η κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ με βάση τα γραμματικά της χαρακτηριστικά, ενώ διερευνάται η φύση τους με βάση τα περιβάλλοντα στα οποία χρησιμοποιούνται. Με βάση τα γραμματικά τους χαρακτηριστικά, φαίνεται ότι η κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ αποτελεί διακριτή κατηγορία από τα επιρρήματα χώρου, αν και στην βιβλιογραφία συχνά αναλύονται ως μία κατηγορία.

Βέβαια τόσο οι προθέσεις όσο και τα επιρρήματα χώρου σχηματίζουν από κοινού δομές που δηλώνουν χώρο, όπου το επίρρημα κωδικοποιεί την χωρική σχέση και η Προθετική Φράση (ΠΦ) το σημείο αναφοράς. Για τον λόγο αυτό προτείνουμε μια ενιαία συντακτική δομή για την περιγραφή και των δύο, στην οποία δομή, όμως, προθέσεις και επιρρήματα καταλαμβάνουν άλλες κεφαλές. Οι προθέσεις θα πρέπει να καταλαμβάνουν την κεφαλή Π(ρόθεση) – ή Πτ(ώση)/Π(ρόθεση) όπως την ονομάζουμε – η οποία αποτελεί μέρος τους λειτουργικού σκελετού του ονόματος. Από την άλλη τα επιρρήματα εισάγονται στην δομή ως λεξικές ρίζες και αφού αποκτήσουν χαρακτηριστικά κατηγορίας καταλαμβάνουν την κεφαλή Χώρος, η οποία κωδικοποιεί την σημασία του χώρου.

Δεν δίνεται μεγάλη έμφαση στην έννοια του ΧΩΡΟΥ, καθώς αυτή έχει αποτελέσει επανειλημμένα αντικείμενο έρευνας και επιπλέον οι προθέσεις δεν δηλώνουν πρωτοτυπικά χώρο. Αντίθετα δίνεται έμφαση στις προθετικές φράσεις συμπληρώματα των επιρρημάτων χώρου, καθώς και στην δυνατότητα των προθέσεων να εισάγουν επιρρήματα χώρου. Από την εξέταση των πρώτων προκύπτει μια συσχέτιση της κατηγορίας ΠΡΟΘΕΣΗ με αυτή της ΠΤΩΣΗΣ, αφού οι ΠΦ που αποτελούν συμπληρώματα των επιρρημάτων χώρου, μπορούν να αντικαθίστανται από κλιτικά σε γενική. Επιπλέον, φαίνεται ότι οι προθέσεις που εισάγουν επιρρήματα χώρου έχουν μάλλον τον ρόλο ενός ΣΔ μέσα στην Φράση Χώρου.

Όσον αφορά τις ίδιες τις προθέσεις, προσπαθούμε να δείξουμε ότι η κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ στην ΝΕ έχει κατά βάση λειτουργικό χαρακτήρα και όχι λεξικό και ότι τα περισσότερα μέλη της – που ονομάζουμε πρωτοτυπικές προθέσεις και πρακτικά είναι οι προθέσεις που επιλέγουν την αιτιατική – έχουν είτε ενδογλωσσικά είτε διαγλωσσικά κάποια σύνδεση με την κατηγορία ΠΤΩΣΗ. Αυτό μας οδηγεί στην υπόθεση ότι ΠΤΩΣΗ και ΠΡΟΘΕΣΗ μάλλον αποτελούν ένα ενιαίο σύστημα και, συγκεκριμένα, υποστηρίζουμε ότι υπάρχει ένα σύστημα χαρακτηριστικών που είναι υπεύθυνο για το μαρκάρισμα της λειτουργίας μιας ΦΠροσδ μέσα σε μια πρόταση. Σε

αυτό το σύστημα πτώσεις και προθέσεις αποτελούν διαφορετικές όψεις του ίδιου νομίσματος, αφού πραγματώνουν και τα δύο σύνολα σχηματιστικών το ίδιο μόρφημα, απλά οι πτώσεις αποτελούν μορφολογική ενώ οι προθέσεις συντακτική πραγμάτωση.

Πέρα όμως από αυτή την κατηγορία προθέσεων, εντοπίζουμε και μια ακόμα υποκατηγορία, αυτές που επιλέγουν την γενική. Αυτές οι προθέσεις δεν μπορούν να συνδεθούν με την κατηγορία της ΠΤΩΣΗΣ και για αυτό προτείνουμε ότι δεν επηρεάζονται από τους ίδιους περιορισμούς που καθορίζουν την κατανομή των πρωτοτυπικών προθέσεων. Για τον λόγο αυτό, υποστηρίζουμε ότι αυτές οι προθέσεις, των οποίων η δομή είναι πιο σύνθετη από αυτή των πρωτοτυπικών προθέσεων, υπακούουν στους δικούς τους περιορισμούς και ότι η δομή τους είναι υπεύθυνη για την επιλογή της πτώσης.

Βασικό συμπέρασμα της εργασίας είναι ότι η κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως λεξική κατηγορία στην ΝΕ, αλλά μάλλον ως λειτουργική. Η σύνδεση με την κατηγορία της ΠΤΩΣΗΣ είναι αρκετά μεγάλη, ώστε να δεχθούμε ότι υπάρχει ένα σύστημα χαρακτηριστικών υπεύθυνο και για την κατανομή των προθέσεων και των πτώσεων. Τέλος, οι ομοιότητες στην κατανομή των κλιτικών σε γενική και των ΠΦ ερμηνεύονται μέσα από την υιοθέτηση μιας δομής με παρόμοια χαρακτηριστικά και για τα δύο, μόνο που στα κλιτικά τα διάφορα χαρακτηριστικά συγχωνεύονται πάντα σε ένα μορφολογικό τύπο.

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

1.1. Γενικά

Η κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ¹ δεν έχει τύχει της ίδιας προσοχής στην έρευνα για την Νέα Ελληνική (NE) σε σύγκριση με τα υπόλοιπα μέρη του λόγου, δηλαδή, ρήματα, ονόματα, επίθετα και επιρρήματα. Οι έρευνες που έχουν επικεντρωθεί σε αυτό το θέμα, εξετάζουν κυρίως συγκεκριμένες προθέσεις (περισσότερο τα ‘Σε’ και ‘Από’, βλ. π.χ. Θεοφανοπούλου-Κοντού 2000 και Terzi 2010α), ή ασχολούνται περισσότερο με επιρρηματικά στοιχεία και την σχέση τους με τις προθέσεις και τα κλιτικά² (βλ. π.χ. Lechner & Anagnostopoulou 2005 και Terzi 2007). Πέρα από τις γραμματικές αναφορές της NE (βλ. Τζάρτζανος 1946, Holton et al. 2012 και Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 2011), όπου γίνεται αναφορά σε όλες τις προθέσεις της γλώσσας, λίγες είναι οι έρευνες που κάνουν αναφορά σε όλες τους (βλ. Σετάτος 1995, Bortone 2010). Για τον λόγο αυτό θεωρείται απαραίτητη η εξέταση όλων των τεμαχίων που εντάσσονται στην κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ στη NE, καθώς και η αναλυτική εξέταση των επιμέρους χαρακτηριστικών τους.

Στις Προθετικές Φράσεις (ΠΦ) παραδοσιακά εντάσσονται μια σειρά από συντάγματα, όπως αυτά στα (1) και (2). Αυτές οι φράσεις, αφενός έχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά – τουλάχιστον σε επιφανειακό ή σημασιολογικό επίπεδο – όπως το ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να δηλώσουν σχέσεις στον χώρο (space) και το ότι συχνά περιέχουν μια Φράση Προσδιοριστή (ΦΠροσδ). Αυτό έχει οδηγήσει στην ανάλυση όλων αυτών των συνταγμάτων ως ΠΦ και πολλές φορές η ίδια δομή έχει χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει την κατανομή και των δύο ομάδων στοιχείων. Όμως, όπως θα δούμε, ταυτόχρονα παρουσιάζουν βασικές διαφορές: τα τεμάχια στο (1) απαιτούν υποχρεωτικά συμπλήρωμα, σε αντίθεση με τα τεμάχια στο

¹ Για καλύτερο διαχωρισμό μεταξύ των διαφόρων εννοιών, διακρίνουμε τρεις διαφορετικούς τρόπους γραφής για τους όρους μέσα στην εργασία: (α) απλή αναφορά σε έναν όρο γίνεται με μικρά γράμματα, (β) με μικρά κεφαλαία δηλώνεται η κατηγορία, ενώ (γ) με κεφαλαίο μόνο το πρώτο γράμμα δηλώνεται η συντακτική κεφαλή. Έτσι, για παράδειγμα, για τον όρο ‘πρόθεση’, όταν αναφερόμαστε σε μία πρόθεση ή γενικά στα προθετικά τεμάχια η αναφορά θα γίνεται με μικρά γράμματα. Όταν αναφερόμαστε στην κατηγορία, θα δηλώνεται ως ΠΡΟΘΕΣΗ. Τέλος, όταν αναφερόμαστε στην συντακτική κεφαλή, θα δηλώνεται ως Πρόθεση.

² Στην NE υπάρχουν κλιτικά τόσο σε γενική όσο και σε αιτιατική. Σε όλη την εργασία, όταν αναφέρονται τα κλιτικά εννοούμε πάντα αυτά σε γενική. Διαφορετικά, θα αναφέρονται ως κλιτικά σε αιτιατική, όπου χρειάζεται να γίνει αναφορά στην άλλη δυνατή πτώση.

(2) που μπορούν να απαντούν και αμετάβατα και, επιπλέον, ενώ τα τεμάχια στο (2) δηλώνουν πρωτίστως σχέσεις στον χώρο, τα τεμάχια στο (1) χρησιμοποιούνται με μεγάλη ποικιλία χρήσεων και ο χώρος είναι μόνο μια από τις δυνατές σημασίες που μπορούν να δηλώσουν. Αυτές οι διαφορές καθιστούν απαραίτητη την διάκριση μεταξύ των τεμαχίων.

- (1) α. στο γραφείο / από το γραφείο / με το γραφείο / για το γραφείο
 - β. χωρίς το γραφείο / κατά το γραφείο / προς το γραφείο
 - γ. αντί του γραφείου / εξαιτίας του γραφείου
 - δ. μετά (από) το γραφείο / πριν (από) το γραφείο
-
- (2) α. πάνω στο γραφείο / πάνω από το γραφείο
 - β. μπροστά στο γραφείο / πίσω από το γραφείο
 - γ. από πάνω από το γραφείο / από πίσω από το γραφείο

Πιο συγκεκριμένα, οι φράσεις στο (1) δεν σχετίζονται ούτε άμεσα ούτε απαραίτητα με την δήλωση του χώρου. Αν και οι φράσεις στα (1) και (2) χρησιμοποιούνται κυρίως ως προσαρτήματα, μόνο αυτές στο (2) δηλώνουν σαφώς σχέσεις στον χώρο. Κάποια από τα τεμάχια στο (1), όπως το ‘Χωρίς’ και το ‘Εξαιτίας’ δεν δηλώνουν καθόλου χώρο, ενώ τα υπόλοιπα τεμάχια δηλώνουν μια σειρά από αφηρημένες σημασίες, μόνο μια από τις οποίες είναι ο χώρος. Αλλά, σε αντίθεση με τα τεμάχια στο (2), η σχέση στον χώρο που μπορεί να δηλώνουν τα τεμάχια στο (1) δεν είναι συγκεκριμένη, αλλά είναι γενική και κάπως αφηρημένη. Το ‘Σε’, για παράδειγμα, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να δηλώσει σχέσεις στον χώρο, δεν δηλώνει κάποια συγκεκριμένη σχέση, όπως το ‘πάνω’, αλλά μάλλον δηλώνει την εγγύτητα μιας οντότητας σε μια άλλη. Επιπλέον, τα απλά τεμάχια στο (1) έχουν κι άλλες, πιο αφηρημένες, χρήσεις (όπως να είναι συμπληρώματα σε κεφαλές ή να εισάγουν προτάσεις). Αντίθετα, τα τεμάχια στο (2) χρησιμοποιούνται κυρίως ως προσαρτήματα και η σημασία τους είναι λιγότερο αφηρημένη και περισσότερο συνδεδεμένη με την έννοια του χώρου. Αυτό σημαίνει ότι τα τεμάχια στα (1) και (2) διαφέρουν και δεν μπορούν να εντάσσονται σε μια ενιαία κατηγορία. Συγκεκριμένα, θα δούμε ότι τα τεμάχια στο (1) έχουν περισσότερο λειτουργικό χαρακτήρα, ενώ αυτά στο (2) διαθέτουν συγκεκριμένη λεξική σημασία.

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να εξετάσει τη φύση και τα χαρακτηριστικά των προθέσεων στις ποικίλες δομές που συμμετέχουν. Στόχος είναι να διακρίνουμε ανάμεσα στις δύο κατηγορίες που φαίνεται ότι προκύπτουν και να εξετάσουμε τη δομή που πραγματώνουν. Για τον λόγο αυτό, θα ξεκινήσουμε με μια προσπάθεια ορισμού των δύο αυτών κατηγοριών με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε μιας. Θα προσπαθήσουμε να δείξουμε ότι τα τεμάχια στο (1) αποτελούν διακριτή κατηγορία από τα τεμάχια στο (2) με βάση γραμματικά χαρακτηριστικά. Έπειτα, θα παρουσιάσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά της δομής που προτείνεται σε αυτή την εργασία, με ταυτόχρονη αναφορά σε προηγούμενες έρευνες μέσα από τις οποίες προκύπτουν τα δομικά συστατικά (κεφ. 2). Στην συνέχεια, θα εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο η ΝΕ δηλώνει σχέσεις χώρου (κεφ. 3). Αν και θα αναφερθούμε στα τεμάχια που πρωτίστως δηλώνουν χώρο, δεν θα εξετάσουμε διεξοδικά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κατηγορίας του ΧΩΡΟΥ, καθώς το μεγάλο μέρος της συζήτησης αφορά τα συμπληρώματα των τεμαχίων χώρου (ενότητα 3.2) ή τις προθέσεις που μπορούν να εισάγουν αυτές τις φράσεις συμπληρώματα (ενότητα 3.4).

Στο κεφάλαιο 4 θα εξετάσουμε αναλυτικά τις απλές προθέσεις της ΝΕ σε όλο το εύρος των σημασιών τους. Θα δούμε ότι οι περισσότερες από αυτές τις προθέσεις σχετίζονται με πτωτικές λειτουργίες είτε ενδογλωσσικά είτε διαγλωσσικά. Έτσι, προκύπτει η βασική θέση της εργασίας, ότι η κατηγορία που θα ονομάσουμε πρωτοτυπικές προθέσεις ουσιαστικά πραγματώνει πτώσεις και διαθέτει μια σειρά από χαρακτηριστικά που μας οδηγούν στο να θεωρήσουμε ότι πρωτοτυπικές προθέσεις και πτώσεις πρέπει να αποτελούν ένα ενιαίο σύστημα, αποκλείοντας τις υπόλοιπες προθέσεις και τα τεμάχια χώρου (ενότητα 4.3). Η θέση αυτή έχει ήδη διατυπωθεί για τις προθέσεις ‘Σε’ και ‘Από’ από την Θεοφανοπούλου-Κοντού (2000), αλλά εδώ επεκτείνεται σε όλο το σύστημα των προθέσεων και διερευνάται πιο λεπτομερώς η σχέση με το πτωτικό σύστημα. Όμως, ακόμα και εντός της κατηγορίας των απλών προθέσεων, μπορούμε να εντοπίσουμε υποκατηγορίες: υπάρχουν πρωτοτυπικά μέλη της ομάδας αλλά και κάποια άλλα πιο αποκλίνοντα. Για αυτό, στην συνέχεια, θα δούμε πώς διαφέρουν οι μη πρωτοτυπικές προθέσεις από τις πρωτοτυπικές και πώς μπορούμε να περιγράψουμε και να αναλύσουμε τις δομές αυτές σε σχέση με την ανάλυση που υποστηρίζεται για τις πρωτοτυπικές προθέσεις (ενότητες 4.4 και 4.5.).

Είναι απαραίτητο, όμως, πριν αναφέρουμε περισσότερα για την ερευνητική υπόθεση της εργασίας, να δούμε τα τεμάχια για τα οποία θα γίνει λόγος καθώς και τις κατηγορίες στις οποίες μπορούν να ενταχθούν με βάση τα χαρακτηριστικά τους. Το

υπόλοιπο αυτού του κεφαλαίου επικεντρώνεται σε αυτόν ακριβώς τον στόχο, ενώ στο τέλος αναπτύσσεται πιο αναλυτικά η ερευνητική υπόθεση της εργασίας.

1.2. Η κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ

Η κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ, σε αντίθεση με τα άλλα μέρη του λόγου, είναι η λιγότερο σαφώς ορισμένη, ίσως λόγω της ποικιλίας των τεμαχίων που περιλαμβάνονται συνήθως σε αυτή³. Ο Hagège (2010: 8) ορίζει τις προθέσεις ως εξής:

«Μια *Πρόσθεση* (adposition) [...] είναι μια μη αναλύσιμη ή αναλύσιμη γραμματική λέξη που σχηματίζει μια *προσθετική φράση* [...] με έναν όρο τον οποίο συσχετίζει, όπως τα πτωτικά προσφύματα, με μια άλλη γλωσσική μονάδα, δηλώνοντας τις γραμματικές και σημασιολογικές συνδέσεις μεταξύ τους.»⁴

Όμως, ο ορισμός αυτός είναι αρκετά γενικός· πρακτικά θα μπορούσε να συμπεριλαμβάνει όλα τα μέρη του λόγου ή ακόμα και γραμματικά τεμάχια (όπως το ‘πιο’ που υπονοεί την σύνδεση δύο οντοτήτων μέσα από μια σχέση σύγκρισης).

Πράγματι, διαγλωσσικά στην κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ εντάσσονται τεμάχια που απαιτούν υποχρεωτικά συμπλήρωμα (όπως το ‘Σε’ και το ‘Με’), ή που μπορούν να απαντούν αμετάβατα (οπότε έχουν κοινά χαρακτηριστικά με τα επιρρήματα, όπως το ‘μετά’ και το ‘πριν’). Επιπλέον, όταν διαθέτουν συμπλήρωμα (υποχρεωτικό ή μη), αυτό μπορεί να είναι ΦΠροσδ ή ΠΦ (Jackendoff 1973). Έτσι προκύπτουν τέσσερις βασικές κατηγορίες προθέσεων: (α) με υποχρεωτικό συμπλήρωμα ΦΠροσδ, (β) με υποχρεωτικό συμπλήρωμα ΠΦ, (γ) με προαιρετικό συμπλήρωμα ΦΠροσδ και (δ) με προαιρετικό συμπλήρωμα ΠΦ. Στην ίδια κατηγορία έχουν ενταχθεί ακόμα (ε) τεμάχια που μπορούν να συνδέονται με ρήματα και ίσως σχηματίζουν σύνθετα (μόρια· particles, σε γλώσσες όπως τα Ολλανδικά, βλ. Koopman 2010 και για μια ευρύτερη συζήτηση βλ. Svenonius 2003), (στ) πτωτικά μορφήματα (π.χ. οι χρήσεις των πλάγιων πτώσεων στα Αρχαία Ελληνικά και τα Λατινικά, βλ. Asbury, Gehrke & Hegedus 2007), (ζ) ονόματα και ρήματα (σε

³ Παραδοσιακά, οι προθέσεις ορίζονται αρνητικά ως [-P, -O] (Chomsky 1965, 1970, 1974, Jackendoff 1977 και Stowell 1981). Αυτός ο χαρακτηρισμός των προθέσεων τονίζει ακόμα περισσότερο την ασάφεια στον τρόπο που ορίζονται, αφού ένας τέτοιος ορισμός ουσιαστικά ορίζει τι δεν είναι οι προθέσεις και όχι τι είναι.

⁴ An adposition [...] is an unanalyzable or analyzable grammatical word constituting an adpositional phrase [...] with a term that it puts in relationship, like case affixes, with another linguistic unit, by marking the grammatical and semantic links between them.

γλώσσες όπως τα Κινέζικα, βλ. Pan 1993, και τα Ιαπωνικά, βλ. Takamine 2006), κ.α.

Συχνά η κατηγορία περιορίζεται στην δήλωση του χώρου, και πολλές φορές οι έρευνες επικεντρώνονται στην διάκριση μεταξύ Εντοπισμού (Location) και Κατευθυντικότητας (Direction) (μεταξύ άλλων, Hegedus 2006, Muriungi 2006, Takamine 2006, Botwinik-Rotem & Terzi 2007, Zwarts 2008, Koopman 2010, den Dikken 2010 και Lestrade 2011). Ωστόσο, φαίνεται πως οι προθέσεις μπορούν να διακριθούν σε μια σειρά από κατηγορίες (βλ. ενδεικτικά Rauh 2002 και Abraham 2010). Για παράδειγμα, συχνά γίνεται διάκριση ανάμεσα σε λεξικές και γραμματικές προθέσεις, όπου οι πρώτες έχουν πιο παγιωμένο νόημα ενώ οι δεύτερες μπορούν να έχουν περισσότερο γραμματικές λειτουργίες. Επιπλέον, μπορούμε να διακρίνουμε τις ‘κυβερνημένες’ (governed) από τις καθαρά γραμματικές χρήσεις των προθέσεων, με τις πρώτες να είναι πάντα συμπλήρωμα κάποιας λεξικής κεφαλής (όπου πρακτικά το συμπλήρωμα της κεφαλής είναι η ΦΠροσδ, ενώ η πρόθεση έχει τον ρόλο του συνδετικού στοιχείου), ενώ στις άλλες χρήσεις η πρόθεση επιλέγει το συμπλήρωμά της (για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Rauh 2002). Όμως, δεν χαρακτηρίζονται όλες οι κατηγορίες σε όλες τις γλώσσες από την δήλωση του χώρου.

Με άλλα λόγια, τα τεμάχια που περιλαμβάνονται στην κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ ποικίλουν τόσο λόγω του διαφορετικού τρόπου που ορίζεται η κατηγορία αυτή στην εκάστοτε έρευνα, ενώ υπάρχουν και διαγλωσσικές διαφορές. Έτσι η κατηγορία αυτή αλλάζει μορφή και περιεχόμενο από έρευνα σε έρευνα ή από γλώσσα σε γλώσσα και για τον λόγο αυτό θεωρείται απαραίτητο να την ορίσουμε με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει στην ΝΕ. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι τα εξής:

(3) **Η Ταυτότητα των Προθέσεων**

1. Μπορούν να έχουν συμπλήρωμα ΦΠροσδ
2. Η ΦΠροσδ-συμπλήρωμα είναι σχεδόν αποκλειστικά σε αιτιατική (κάποιες εξαιρέσεις σε γενική)
3. Δεν δέχονται ΠΦ ως συμπλήρωμα (εκτός από τα ‘Αντί’, ‘Μετά’ και ‘Πριν’)
4. Δεν μπορούν να απαντούν με κλιτικά (εκτός από τα ‘Κατά_{ΓΕΝ}’, ‘Εναντίον’, ‘Εξαιτίας’ και ‘Μεταξύ’)
5. Δεν μπορούν να απαντούν αμετάβαρα (εκτός από τα ‘Κατά’, ‘Εναντίον’, ‘Μετά’ και ‘Πριν’)
6. Η διάταξη [Π-ΦΠΡΟΣΔ] δεν μεταβάλλεται

7. Μπορούν να είναι προσαρτήματα

Συνολικά, τα τεμάχια που περιλαμβάνονται στην κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ, όπως ορίζεται εδώ, είναι αυτά που απαριθμούνται στο (4). Όμως, όπως φαίνεται και από τα ίδια τα χαρακτηριστικά στο (3), ακόμα και αυτή η κατηγοριοποίηση δεν ορίζει μια πλήρως ομοιογενή ομάδα από στοιχεία. Για τον λόγο αυτό θα προχωρήσουμε σε μια αναλυτικότερη εξέταση των χαρακτηριστικών που ορίζουν τις προθέσεις στην ΝΕ, βλέποντας ποιες υποομάδες προκύπτουν.

(4) ⁵	α.	από	ζ.	μέχρι	μ.	χωρίς / δίχως ⁶
	β.	σε	η.	(ε)ως	ν.	εναντίον
	γ.	για	θ.	ίσαμε ⁷	ξ.	εξαιτίας
	δ.	με	ι.	παρά	ο.	μεταξύ
	ε.	αντί	κ.	προς	π.	μετά
	στ.	κατά ⁸	λ.	σαν	ρ.	πριν

Τρία από τα έξι χαρακτηριστικά ορίζουν τις προθέσεις χωρίς να αφήνουν εξαιρέσεις: Το βασικό χαρακτηριστικό που οδηγεί στην ένταξη ενός στοιχείου στις προθέσεις της ΝΕ είναι η δυνατότητα να δέχονται ως συμπλήρωμα μια ΦΠροσδ (χαρακτ. 1). Σε αυτό το σημείο πρέπει να γίνει μια διευκρίνιση: όπως σημειώθηκε στην ενότητα 1.1, πολλές φορές στις προθέσεις της ΝΕ εντάσσονται και μια σειρά από τεμάχια που δηλώνουν πρωτίστως Χώρο (5). Όμως, τα τεμάχια αυτά, σε αντίθεση με τα κριτήρια 1-6, (α) δεν μπορούν να έχουν ως συμπλήρωμα απλή

⁵ Στην λίστα αυτή υπάρχουν 18 προθέσεις (α-ρ) ή 20, αν λάβουμε υπόψη ότι στο η. και στο μ. καταλογίζονται δύο προθέσεις. Στην πραγματικότητα, οι προθέσεις της ΝΕ θεωρούμε ότι είναι 21 σε αριθμό, δηλαδή οι 18 που φαίνονται στο (4), το 'Δίχως' και το 'Ως', που εδώ παρατίθενται ως εναλλακτικοί τύποι (αλλά βλ. τις δύο επόμενες σημειώσεις) και το 'Κατά_{ΓΕΝ}' (βλ. σημ. 7).

⁶ Ουσιαστικά πρόκειται για δύο διαφορετικές προθέσεις, αλλά έχουν σχεδόν τα ίδια χαρακτηριστικά. Για τον λόγο αυτό θα τις θεωρούμε ως μία πρόθεση και θα παραπέμπουμε και στις δύο ταυτόχρονα ως 'Χωρίς'.

⁷ Οι προθέσεις 'Μέχρι', '(Ε)ως' και 'Ίσαμε' πέρα από παρόμοια σημασία έχουν και παρόμοιες ιδιότητες. Για τον λόγο αυτό κάθε φορά που θα γίνεται αναφορά σε όλες αυτές τις προθέσεις μαζί, θα δηλώνονται ως 'Μέχρι κ.α.', ενώ, όπου χρειάζεται, θα γίνεται αναφορά ξεχωριστά στην κάθε μια από αυτές. Βέβαια, αν και είναι λίγο πολύ ίδιες, υπάρχουν και κάποιες μικρές αποκλίσεις μεταξύ τους. Για παράδειγμα, η πρόθεση 'Ως' έχει κάποιες επιπλέον ιδιότητες από το 'Εως', ενώ η 'Εως' είναι σχεδόν όμοια με τη 'Μέχρι'. Όμως, παραδοσιακά τα 'Εως' και 'Ως' θεωρούνται η ίδια πρόθεση και για αυτό γίνεται λόγος εδώ και για τις δύο σαν να είναι μία. Για μία πιο ενδελεχή εξέταση των διαφορών ανάμεσά τους βλ. κεφ. 4.

⁸ Η πρόθεση 'Κατά' απαντά με δύο διαφορετικά πλαίσια υποκατηγοριοποίησης, το καθένα από τα οποία σχετίζεται με διαφορετική σημασία: (α) 'Κατά' + Αιτιατική, το οποίο δηλώνει το πλησίον ή την συμφωνία με κάτι και (β) 'Κατά' + Γενική (στο εξής: 'Κατά_{ΓΕΝ}'), το οποίο δηλώνει εναντίωση ή έχει αντιχαριστική σημασία.

ΦΠροσδ (χαρακτ. 1), (β) παίρνουν συστηματικά συμπλήρωμα ΠΦ (χαρακτ. 3), (γ) η ΠΦ μπορεί να παραλείπεται (χαρακτ. 5), (δ) να προηγείται ή να έπεται του τεμαχίου (χαρακτ. 6), (ε) είναι συμβατά με τα κλιτικά (χαρακτ. 4) και (στ) η πτώση που χαρακτηρίζει τα συμπληρώματά τους είναι μάλλον η (μορφολογική) γενική (χαρακτ. 2) (βλ. επόμενη ενότητα για μια αναλυτικότερη συζήτηση). Συνεπώς, δεν μπορούν να εντάσσονται τα τεμάχια αυτά στην κατηγορία της ΠΡΟΘΕΣΗΣ και αυτό επιβεβαιώνεται και για έναν ακόμα λόγο: οι περισσότερες προθέσεις της ΝΕ δεν δηλώνουν χώρο ή, τουλάχιστον, δεν είναι η βασική/μοναδική τους χρήση, σε αντίθεση με τα τεμάχια που παρουσιάζονται στο (5) (για την έννοια του ΧΩΡΟΥ, βλ. κεφ. 3).

- (5)
- α. πάνω στο τραπέζι / πάνω από το τραπέζι / (από) πάνω του
 - β. μέσα στο δωμάτιο / μέσα από το δωμάτιο / (από) μέσα του
 - γ. πίσω από το κάδρο / (από) πίσω του
 - δ. μπροστά στο σπίτι / (από) μπροστά του
 - ε. κάτω από το γραφείο / από κάτω του
 - ζ. έξω από το παράθυρο / απ' έξω του

Το δεύτερο βασικό χαρακτηριστικό των προθέσεων στην ΝΕ είναι η διάταξη [Π-ΦΠΡΟΣΔ] η οποία δεν μεταβάλλεται (χαρακτ. 6), δηλαδή δεν μπορεί να μετακινηθεί η ΦΠροσδ πριν την πρόθεση ή σε κάποια άλλη θέση στην συντακτική δομή εκτός της ΠΦ. Όπως φαίνεται στο (6α), η πρόταξη της ΦΠροσδ είναι αντιγραμματική στην ΝΕ⁹, ενώ η περαιτέρω εξαγωγή της από την ΠΦ είναι αδύνατη. Οι προθέσεις της ΝΕ, όπως θα δούμε και στο κεφάλαιο 3, δεν μπορούν ποτέ να μείνουν εγκαταλελειμμένες (stranded), αλλά είναι υποχρεωτικά σε συνέλκυση (ried-ripped)¹⁰ (6β). Σε αντίθεση με τις προθέσεις, τα τεμάχια στο (5) δεν παρουσιάζουν αυτή την παγίωση στην διάταξη (6γ-δ).

- (6)
- α. από/μετά/προς το κρεβάτι / αντί του κρεβατιού
*το κρεβάτι από/μετά/προς / *του κρεβατιού αντί
 - β. Ο Γιάννης ήρθε από την πόλη

⁹ Κάτι που δεν συνέβαινε σε όλες τις φάσεις της Ελληνικής, τουλάχιστον για κάποιες προθέσεις σε κάθε συγχρονία (π.χ. 'ένεκα' στην Αρχαία Ελληνική).

¹⁰ Οι μεταφράσεις των όρων προέρχονται από τον Κρύσταλ (2008).

- *Ποια πόλη ήρθε ο Γιάννης από;
 Από ποια πόλη ήρθε ο Γιάννης;
- γ. πάνω/μέσα/μπροστά από την πόρτα
 από την πόρτα πάνω/μέσα/μπροστά
- δ. Ο Γιάννης στέκεται μπροστά στην πόρτα
 Σε ποια πόρτα στέκεται ο Γιάννης μπροστά;

Ένα τελευταίο χαρακτηριστικό που μοιράζονται από κοινού όλα τα τεμάχια στο (4) και θα μπορούσε να αποτελεί μέρος της ταυτότητάς τους, αλλά χωρίς να αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αυτής της κατηγορίας, είναι η δυνατότητα η ΠΦ που σχηματίζεται να αποτελεί προσάρτημα (είτε του ρήματος είτε άλλης λεξικής κατηγορίας). Φυσικά αυτό το χαρακτηριστικό το έχουν και τα επιρρήματα, τα οποία είναι τα κατ' εξοχήν προσαρτήματα και ίσως και αυτός είναι ένας από τους λόγους που παραδοσιακά προθέσεις και επιρρήματα θεωρούνται συγγενείς κατηγορίες¹¹ ως προς την χρήση τους και ακόμα και σήμερα συγχέονται στην βιβλιογραφία για την ΝΕ (βλ. π.χ. Lechner & Anagnostopoulou 2006, Terzi 2007, Terzi 2010α).

Η κατανομή των προθέσεων δεν είναι τόσο ομοιογενής ως προς τα άλλα τέσσερα χαρακτηριστικά (συγκεκριμένα το 2, το 3, το 4 και το 5). Ως προς την πτώση του συμπληρώματός τους, οι περισσότερες προθέσεις της ΝΕ αποδίδουν αιτιατική μορφολογική πτώση (7α-α'), ενώ μόνο λίγες ('Αντί', 'Κατά_{GEN}', 'Εναντίον', 'Εξαιτίας' και 'Μεταξύ') επιλέγουν συμπλήρωμα σε γενική (7β). Θα περίμενε κανείς πως οι προθέσεις στο (7β) θα αποτελούν μια λίγο-πολύ ομοιογενή κατηγορία από μόνες τους, αλλά κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Παρά το ότι όλες συντάσσονται με γενική πτώση και θα ήταν αναμενόμενο να δέχονται και κλιτικά (τα οποία είναι αναγκαστικά σε γενική εκτός αν συνοδεύουν ρήματα) (7γ), το 'Αντί' δεν δέχεται κλιτικά (7δ). Αντίθετα, αυτή η πρόθεση φαίνεται ότι έχει κοινά με τα 'Μετά' και 'Πριν', αφού αυτές οι τρεις μπορούν εναλλακτικά με την απλή ΦΠροσδ να έχουν ως συμπλήρωμα και ΠΦ (7ε). Τέλος, τα 'Μετά' και 'Πριν' έχουν

¹¹ Για παράδειγμα ο Τζάρτζανος (1946) αφιερώνει το Τέταρτο Κεφάλαιο του Α' μέρους της *Νεοελληνικής Σύνταξης* στις κατηγορίες – για τον ίδιο μέρη του λόγου – Πρόθεση, Επίρρημα και Επιφώνημα και τονίζει στην αρχή της ενότητας περί προθέσεων (§131.Σημ.) ότι ιστορικά οι προθέσεις ήταν επιρρήματα και διατηρούν την παλαιά τους σημασία (τουλάχιστον μερικώς), ενώ εξακολουθούν να μπορούν να χρησιμοποιηθούν μερικές από αυτές με αυτό τον τρόπο (αναφερόμενος κυρίως στο 'Μετά' και το 'Κατά_{GEN}'). Βέβαια, αυτή η πρακτική ακολουθείται και σε άλλες γραμματικές αναφορές της ΝΕ.

ένα κοινό χαρακτηριστικό και με τα ‘Κατά_{ΓΕΝ}’ και ‘Εναντίον’, αφού αυτές οι τέσσερις προθέσεις μπορούν να απαντούν και αμετάβαρα (7στ).

- (7)
- α. από/σε/με/για τον Νίκο
 - α’. κατά/μετά/πριν/μέχρι κ.α./παρά/προς/σαν/χωρίς τον Νίκο
 - β. αντί/κατά/εναντίον/εξαιτίας/μεταξύ του Νίκου
 - γ. κατά/εναντίον/εξαιτίας/μεταξύ τους
 - δ. *αντί τους
 - ε. αντί για τον Γιάννη
 - ε’. μετά/πριν από έναν αιώνα
 - στ. Ο Γιάννης θα έρθει μετά
 - στ’. Ο Γιάννης είναι κατά

Πέρα από τον ρόλο του προσαρτήματος, μέχρι τώρα δεν έχει γίνει αναφορά στις λειτουργίες που μπορεί να έχουν οι προθέσεις μέσα σε μια πρόταση. Τις περισσότερες φορές οι ΠΦ λειτουργούν πράγματι ως προσαρτήματα, δηλώνοντας μια σειρά από σημασιολογικές λειτουργίες, όπως αφετηρία, συνοδεία, χρονική προτεραιότητα ή ακολουθία, αντίθεση, συμφωνία, προσέγγιση κ.α. Όμως πέρα από αυτές τις λειτουργίες (τις οποίες έχουν οι προθέσεις τόσο στο 7α όσο και στο 7α’), οι προθέσεις στο (7α) χρησιμοποιούνται επίσης για να μαρκάρουν το συμπλήρωμα λεξικών κεφαλών, καθώς και σε μια σειρά από αφηρημένες λειτουργίες, χωρίς να υπάρχει μια κεντρική σημασία από την οποία να προκύπτουν οι υπόλοιπες. Αντίθετα, οι προθέσεις στο (7α’) χρησιμοποιούνται κυρίως με μια πιο παγιωμένη σημασία και για τον λόγο αυτό απαντούν τις περισσότερες φορές σε θέση προσαρτήματος, αν και μπορούν να έχουν και άλλους ρόλους, όπως Συμπληρωματικοί Δείκτες (ΣΔ) ή να δηλώνουν αφηρημένες έννοιες (όπως η δήλωση της ομοιότητας με το ‘Σαν’).¹² Όλα τα παραπάνω συνοψίζονται στον Πίνακα 1.

¹² Για μία πιο πλήρη περιγραφή των διάφορων χρήσεων των προθέσεων στην ΝΕ, βλ. κεφ. 4.

Π	+ΦΠΡΟΣΔ	+ΠΦ	ΑΙΤ	ΓΕΝ	ΚΛΙΤΙΚΑ	ΜΕΤΑΒ	ΔΙΑΤΑΞΗ
από	✓	*	✓	*	*	✓	✓
για	✓	*	✓	*	*	✓	✓
με	✓	*	✓	*	*	✓	✓
σε	✓	*	✓	*	*	✓	✓
αντί	✓	✓	*	✓	*	✓	✓
κατά	✓	*	✓	*	*	✓	✓
κατά _{ΓΕΝ}	✓	*	*	✓	✓	-	✓
μέχρι	✓	*	✓	*	*	✓	✓
έως	✓	*	✓	*	*	✓	✓
ως	✓	*	✓	*	*	✓	✓
ίσαμε	✓	*	✓	*	*	✓	✓
παρά	✓	*	✓	*	*	✓	✓
προς	✓	*	✓	*	*	✓	✓
σαν	✓	*	✓	*	*	✓	✓
χωρίς	✓	*	✓	*	*	✓	✓
δίχως	✓	*	✓	*	*	✓	✓
εναντίον	✓	*	*	✓	✓	-	✓
εξαιτίας	✓	*	*	✓	✓	✓	✓
μεταξύ	✓	*	*	✓	✓	✓	✓
μετά	✓	✓	✓	*	*	-	✓
πριν	✓	✓	✓	*	*	-	✓

Πίνακας 1 Τα βασικά χαρακτηριστικά των προθέσεων στην ΝΕ

Έτσι το βασικό γραμματικό προφίλ μιας πρόθεσης περιλαμβάνει τα χαρακτηριστικά που περιγράψαμε παραπάνω, τα οποία οριοθετούν μια σχετικά ομοιογενή κατηγορία. Προεξέχον χαρακτηριστικό είναι η συμπλήρωση με ΦΠροσδ, δυνατότητα που στερούνται τα τεμάχια που δηλώνουν χώρο, καθώς και η μη μεταβλητότητα της δομής, που πρέπει να πάντα να έχει την διάταξη [Π-ΦΠροσδ]. Βέβαια, υπάρχουν και εσωτερικές διακρίσεις μεταξύ των προθέσεων,

που εδώ εξετάσαμε επιφανειακά, αλλά θα τις εξερευνήσουμε αναλυτικότερα στο κεφάλαιο 4.

Όπως αναφέρθηκε ήδη, ως προθέσεις στην ΝΕ έχουν χαρακτηριστεί και τα τεμάχια που δηλώνουν χώρο, ακολουθώντας κυρίως την ξενόγλωσση βιβλιογραφία, και συγκεκριμένα τις έρευνες για την Αγγλική γλώσσα. Όμως, τα τεμάχια αυτά στην ΝΕ δεν παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά 1-7 στο (3). Βέβαια, έχουν κάποια σχέση με τις προθέσεις: συνήθως λειτουργούν ως προσαρτήματα, μπορούν να δηλώσουν σχέσεις στον χώρο (όπως και κάποιες από τις προθέσεις στο 4) και μπορούν να έχουν ΠΦ ως συμπλήρωμα (αυτό το χαρακτηριστικό τα διακρίνει από την κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ, όπως περιγράφηκε παραπάνω, αλλά δείχνει ότι υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στα δύο σύνολα τεμαχίων), κάτι που έχει οδηγήσει στον χαρακτηρισμό αυτών των συνταγμάτων ως σύνθετων προθέσεων (complex adpositions)¹³, δηλαδή συνδυασμών επιρρηματικών στοιχείων με ΠΦ (βλ. ενδεικτικά Θεοφανοπούλου-Κοντού 1992 και 1995). Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τεμαχίων αυτών θα μας απασχολήσουν στην αμέσως επόμενη ενότητα, ενώ η σχέση τους με τις προθέσεις που παίρνουν ως συμπλήρωμα είναι το αντικείμενο της ενότητας 3.2.

1.3. Τι μέρος του λόγου είναι τα τεμάχια χώρου;

Ως τεμάχια χώρου σε αυτή την εργασία εννοούμε βασικά αυτά που παρουσιάζονται στο (9). Αυτά έχουν χαρακτηριστεί τόσο ως προθέσεις (Lechner & Anagnostopoulou 2005, Terzi 2007, 2008 και 2010α¹⁴) αλλά και ως επιρρήματα (Θεοφανοπούλου-Κοντού 1992, 1995 και 2000, Σκοπετέας 1999, Theophanopoulou-Kontou 1995 και Bortone 2010) στην έρευνα για την ΝΕ. Όμως, όπως είδαμε νωρίτερα, παρουσιάζουν μια σειρά από διαφορές με τις προθέσεις που καθιστούν προβληματική την ένταξή τους στην ίδια κατηγορία. Σκοπός της ενότητας αυτής είναι να τονίσει τις διαφορές

¹³ Ο Hagège (2010: 130) ονομάζει αυτά τα συντάγματα compound adpositions, αντί για complex, αφού θεωρεί ότι ο όρος complex αρμόζει καλύτερα σε σύνθετους συνδυασμούς [Π + Πτώση], κάτι που η ΝΕ δεν διαθέτει. Ο ορισμός που δίνει στις compound adpositions είναι πολύ κοντά σε αυτό που αποκαλούμε σύνθετη πρόθεση στο κεφάλαιο 3, και για τον λόγο αυτό εδώ θα διατηρήσουμε τον όρο σύνθετες προθέσεις που είναι πιο καθιερωμένος στην βιβλιογραφία για την ΝΕ.

¹⁴ Πρέπει να σημειωθεί ότι η Terzi (2010) αναφέρει ότι αυτά τα τεμάχια παραδοσιακά αναλύονται ως επιρρήματα και προτιμά να αναφέρεται σε αυτά με τον όρο 'τοπικά' (locatives). Πάντως τόσο στην εισαγωγή, όσο και στα συμπεράσματα του άρθρου της, τα ονομάζει ρητά προθέσεις και γι' αυτό συμπεριλαμβάνουμε την ανάλυσή της σε αυτή την ομάδα ερευνών.

που υπάρχουν μεταξύ των προθέσεων της ΝΕ και των τεμαχίων που δηλώνουν χώρο και να εντοπίσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τελευταίων με σκοπό να καταλήξουμε σε μια κατηγοριοποίηση που να ανταποκρίνεται στα γραμματικά χαρακτηριστικά και των δύο ομάδων στοιχείων.

(9) ¹⁵	α.	ανάμεσα	ζ.	ίσα ¹⁶	μ.	(ε-/α-)πάνω
	β.	αντίκρυ	η.	κάτω	ν.	πέρα
	γ.	απέναντι	θ.	κοντά	ξ.	πίσω
	δ.	γύρω	ι.	μακριά	ο.	πλάι
	ε.	δίπλα	κ.	μέσα		
	στ.	έξω	λ.	μπροστά		

Πέρα από τα τεμάχια στο (9), τα οποία δηλώνουν πρωτίστως χώρο, σε αυτή την κατηγορία στοιχείων συνήθως περιλαμβάνονται και τα τεμάχια στο (10). Τα τεμάχια αυτά, αν και δεν δηλώνουν χώρο (σε κάποια από αυτά ο χώρος προκύπτει ως μεταφορική σημασία), σχηματίζουν παρόμοιες δομές με τα τεμάχια στο (9), με εξαίρεση ότι δεν μπορούν ποτέ να εισάγονται από μια πρόθεση (όπως στα παραδείγματα στο (5)). Οι σημασίες που δηλώνουν είναι α. εξαίρεση¹⁷, β. εναντίωση, γ. και ε. χρονική ακολουθία και δ. συνοδεία ή εγγύτητα.

¹⁵ Δύο τέτοιοι όροι που δεν έχουν συμπεριληφθεί εδώ, είναι τα ‘δεξιά’ και ‘αριστερά’. Οι όροι αυτοί είναι τεμάχια χώρου, λόγω της σημασίας τους, όμως εμφανίζουν μια σειρά από χαρακτηριστικά που καθιστούν πολύ δύσκολη την περιγραφή τους: α. μορφολογικά είναι κανονικοί επιρρηματικοί σχηματισμοί από τα αντίστοιχα επίθετα ‘δεξιός’ και ‘αριστερός’ με την χρήση της κατάληξης ‘-α’ που κανονικά σχηματίζει επιρρήματα από επίθετα, β. μπορούν όπως και τα στοιχεία στο (9) να παίρνουν συμπλήρωμα ΠΦ καθώς και κλιτικά, αλλά ταυτόχρονα μπορούν να συνοδεύονται και από απλές ΦΠροσδ σε γενική, γ. σε αντίθεση με όσα θα αναφέρουμε στην ενότητα 3.4 για την εισαγωγή επιρρημάτων με προθέσεις, αυτοί οι δύο όροι μπορούν να εισάγονται πρακτικά με κάθε πρόθεση, αφού όταν συνδέονται με προθέσεις εισάγονται με τον προσδιοριστή ‘τα’, ο οποίος χρησιμοποιείται στον πληθυντικό των ουδετέρων. Μάλλον, οι όροι αυτοί είναι ανάμεσα στις κατηγορίες ΕΠΙΡΡΗΜΑ και ΟΝΟΜΑ και για τον λόγο αυτό δεν θα τους δώσουμε περαιτέρω χώρο.

¹⁶ Για το ‘ίσα’, δεν θα γίνει ιδιαίτερος λόγος. Το τεμάχιο αυτό, αν και μπορεί να απαντά αμετάβατα, όταν απαντά με συμπλήρωμα ΦΠροσδ, ακολουθείται από την πρόθεση ‘Με’ και το σύμπλεγμα ‘ισα+με’ έχει ακριβώς τα ίδια χαρακτηριστικά με την πρόθεση ‘Ισαμε’ που αναφέραμε στην ενότητα 1.2.

¹⁷ Πέρα από την σημασία της εξαίρεσης, το ‘εκτός’ μπορεί να έχει και την σημασία του ‘έξω’, μία σημασία η οποία είναι λόγιας προέλευσης. Σε αυτή την περίπτωση το ‘εκτός’ μπορεί να χρησιμοποιηθεί αμετάβατα ή και με κλιτικά (i), ενώ υπάρχει και η παράλληλη δομή για τη σημασία του μέσα, με το ‘εντός’ (ii). Και τα δύο τεμάχια μπορούν να συντάσσονται και με απλή ΦΠροσδ σε γενική, όμως μόνο στην περίπτωση που η ΦΠροσδ είναι [+οριστικό], κάτι που τα κάνει να μοιάζουν με την δομή των ‘Μετά’ και ‘Πριν’ (για περισσότερες πληροφορίες βλ. κεφ. 4).

- (i) α. Ο Γιάννης θα μείνει εκτός απόψε
β. Τα πεζοδρόμια δεν είναι εντός του κτήματος, αλλά εκτός του

- (10) α. εκτός γ. έπειτα ε. ύστερα
β. ενάντια δ. μαζί

Τα α., γ. και ε. θέλουν ως συμπλήρωμα ΠΦ με το ‘Από’ (11), ενώ το β. απαιτεί ΠΦ με το ‘Σε’ και το δ. ΠΦ με το ‘Με’ (12). Δεν θα δώσουμε ιδιαίτερη έμφαση σε αυτά τα τεμάχια, σε αυτή την ενότητα αφού δεν σχετίζονται άμεσα με την δήλωση του χώρου. Περισσότερες λεπτομέρειες για το ‘μαζί’ θα δούμε, όταν γίνει λόγος για το ‘Με’. Το ‘ενάντια’ ουσιαστικά είναι η επιρρηματική εκδοχή του ‘Εναντίον’ (έχει κατάληξη –α, που είναι η παραγωγική κατάληξη των επιρρημάτων από επίθετα, χρησιμοποιείται αμετάβατα, παίρνει συμπλήρωμα μόνο ΠΦ, κ.λπ.). Τα ‘έπειτα’ και ‘ύστερα’ επίσης έχουν περισσότερο επιρρηματικό χαρακτήρα, χρησιμοποιούνται κυρίως αμετάβατα και πρακτικά αποτελούν υφολογικές ποικιλίες του ‘Μετά’, με το οποίο είναι σχεδόν συνώνυμα. Για το ‘εκτός’ και τις ιδιότητές του θα γίνει λόγο στο κεφάλαιο 4.

- (11) α. Ήρθαν όλοι εκτός από τον Γιάννη
β. Έφυγα έπειτα από το διάλειμμα
γ. Ύστερα από τον πόλεμο, τα πράγματα βελτιώθηκαν
- (12) α. Ο Γιάννης είναι ενάντια σε κάθε πρόταση που του κάναμε
β. Ο Κώστας κάθεται μαζί με τη Μαρία τόση ώρα
β’. Ο Κώστας και η Μαρία είναι μαζί

Τα τεμάχια στο (9), αντίθετα, έχουν καθαρά χωρικές σημασίες – δηλώνουν συγκεκριμένες χωρικές σχέσεις – οι οποίες δεν παρουσιάζουν επικάλυψη με αυτές των προθέσεων στην ΝΕ. Όλα αυτά τα τεμάχια παίρνουν συμπλήρωμα μόνο ΠΦ ή κλιτικά σε γενική (13). Αυτός είναι και ένας από τους λόγους που αυτά τα τεμάχια έχουν χαρακτηριστεί ως επιρρήματα: τα επιρρήματα της ΝΕ που προκύπτουν από επίθετα κανονικά παίρνουν συμπλήρωμα ΠΦ και δεν μπορούν να έχουν απλή ΦΠροσδ για συμπλήρωμα (15).

-
- (ii) α. Θα βρείτε μεγάλη ποικιλία από ρούχα εντός (του καταστήματος)
β. Ο Νίκος άνοιξε το μπαούλο. Εντός του, υπήρχαν θησαυροί αμύθητης αξίας.

- (13) στεκόταν *μπροστά* ([στο **τραπέζι**]/του)
- (14) α. περπατούσε *περήφανος* ([για τα **κατορθώματά του**]/*τους)
β. περπατούσε *περήφανα* ([για τα **κατορθώματά του**]/*τους)
- (15) α. *περήφανα* για τα κατορθώματά του
β. *ανάλογα* με τα αποτελέσματα
γ. *ανεξάρτητα* από το πρόγραμμα
δ. *διαφορετικά* από μένα

Βέβαια, τα επιρρήματα της NE δεν είναι συμβατά με τα κλιτικά (14β) και αυτό είναι ένα χαρακτηριστικό που διακρίνει τα τεμάχια χώρου από την κατηγορία ΕΠΙΡΡΗΜΑ. Ίσως, όμως, αυτό έχει να κάνει με την πτώση που αποδίδεται κάθε φορά. Τα τεμάχια χώρου αποδίδουν κυρίως Τοπική ή Αφαιρετική¹⁸ (βλ. Θεοφανοπούλου 2000), δεδομένης της σύνδεσης με τον ΧΩΡΟ. Αντίθετα, τα επίθετα και τα επιρρήματα έχουν πολλές διαφορετικές σημασίες και όπως είναι αναμενόμενο τα συμπληρώματά τους δεν θα μπορούσαν να είναι σε Τοπική ή Αφαιρετική πτώση, πόσο μάλλον σε Γενική ή Δοτική (οι πτώσεις που τυπικά πραγματώνουν τα κλιτικά στην NE). Ίσως η πτώση που αποδίδεται από ένα επίρρημα στην φράση που επιλέγει ως συμπλήρωμα είναι τέτοια που τα κλιτικά δεν μπορούν να την πραγματώσουν. Άλλωστε οι προθέσεις μπορούν να έχουν μια ποικιλία από λειτουργίες, οι οποίες δεν είναι πάντα συμβατές με τα κλιτικά (βλ. κεφ. 4). Το ζήτημα απαιτεί μια γενικότερη εξέταση των κλιτικών και για αυτό παραμένει ανοιχτό.

Όπως ακριβώς και τα επιρρήματα, έτσι και τα τεμάχια χώρου μπορούν να χρησιμοποιηθούν αμετάβατα. Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι απαραίτητο αυτά τα τεμάχια να έχουν συμπλήρωμα. (Σε αντίθεση, όπως είδαμε στην ενότητα 1.2, οι προθέσεις δεν είναι δυνατόν να απαντούν χωρίς την ΦΠροσδ που τις συνοδεύει, με εξαίρεση τα ‘Μετά’, ‘Πριν’, ‘ΚατάΓΕΝ’ και ‘Εναντίον’). Ίσως, η σχέση μεταξύ των τεμαχίων χώρου και ΠΦ είναι πιο χαλαρή συγκριτικά με την σχέση πρόθεσης και ΦΠροσδ, ίσως ακόμα πιο χαλαρή και από την σχέση μεταξύ επιρρήματος και ΠΦ.

¹⁸ Μέσα στο κείμενο γίνεται διάκριση μεταξύ αφηρημένων πτώσεων, οι οποίες δηλώνονται με κεφαλαίο το πρώτο γράμμα, και μορφολογικών πτώσεων, που δηλώνονται με μικρά γράμματα.

Όπως φαίνεται στα (16-17), ένα τεμάχιο χώρου μπορεί να έχει συμπλήρωμα που είτε έπεται είτε προηγείται της κεφαλής (16α-β). Ακόμα, το συμπλήρωμα μπορεί να μετακινηθεί έξω από την φράση (16γ). Βέβαια, αυτό δεν είναι απόλυτο. Κάποια επιρρήματα, όπως το ‘πίσω’, δεν έχουν την δυνατότητα να έχουν το συμπλήρωμά τους προταγμένο κανονικά (17β), αλλά αποκτούν αυτή την δυνατότητα, αν το ίδιο το επίρρημα εισάγεται από μια πρόθεση και το συμπλήρωμά τους εισάγεται με το ‘Σε’ (17γ-δ).

- (16) α. Ο Γιάννης καθόταν *πάνω στο τραπέζι*
β. Ο Γιάννης καθόταν *στο τραπέζι πάνω*
γ. **Σε τι** καθόταν ο Γιάννης *πάνω*;
- (17) α. Ο Γιάννης καθόταν *πίσω από το παραβάν*
β. *Ο Γιάννης καθόταν *από το παραβάν πίσω*
γ. Ο Γιάννης καθόταν *στο παραβάν από πίσω*
δ. **Σε τι** καθόταν ο Γιάννης *από πίσω*;

Αντίθετα, τα επιρρήματα δεν έχουν την δυνατότητα να έχουν προταγμένο το συμπλήρωμά τους εντός της φράσης που σχηματίζουν, αν και στο (18γ) βλέπουμε ότι κάποιες φορές επιτρέπεται η μετακίνηση εκτός των Επιρρηματικών Φράσεων (ΕπιρΦ). Βέβαια, αυτή η μετακίνηση δεν είναι δυνατή πάντα (19γ) και τα πράγματα είναι ακόμα χειρότερα με την πρόταξη της ΠΦ. Συγκεκριμένα, κανένα επίρρημα δεν φαίνεται να επιτρέπει να πραγματώνεται προταγμένη η ΠΦ-συμπλήρωμά του.

- (18) α. Περπατάει *περήφανα για τα κατορθώματά του*
β. #Περπατάει *για τα κατορθώματά του περήφανα*
γ. **Για τα κατορθώματά του**, περπατάει *περήφανα*
- (19) α. Θα αποφασίσουμε *ανάλογα με τα αποτελέσματα*
β. *Θα αποφασίσουμε *με τα αποτελέσματα ανάλογα*
γ. ***Με τι** θα αποφασίσουμε *ανάλογα*;

Όπως αναφέραμε συνοπτικά στην ενότητα 1.2 και επαναλαμβάνουμε εδώ για πληρότητα κατά την σύγκριση μεταξύ των κατηγοριών, οι προθέσεις δεν μπορούν

ούτε να έχουν το συμπλήρωμά τους προταγμένο, ούτε επιτρέπουν σε αυτό να μετακινηθεί εκτός της ΠΦ αφήνοντας την πρόθεση εγκαταλελειμμένη (stranded).

- (20) α. Ο Γιάννης κοιμόταν **από το απόγευμα**
β. *Ο Γιάννης κοιμόταν **το απόγευμα από**
γ. ***Τι** ο Γιάννης κοιμόταν **από**

Ένα σημείο στο οποίο γίνεται συνήθως αναφορά στις έρευνες σχετικά με τις προθέσεις είναι η χρήση των επιτακτικών επιρρημάτων (intensifying adverbs, όπως το ‘ακριβώς’¹⁹ στο (21)· βλ. μεταξύ άλλων den Dikken 2010, Koopman 2010 και Rooyk 1996· για τη ΝΕ βλ. Σκοπετέας 1999 και Θεοφανοπούλου-Κοντού 2000). Όπως φαίνεται στο (21), πράγματι τόσο τα τεμάχια χώρου, όσο και οι προθέσεις και τα επιρρήματα, μπορούν να προσδιορίζονται με κάποιο επιτακτικό επίρρημα, όπως το ‘ακριβώς’. Όμως αυτή η δυνατότητα δεν υπάρχει πάντα· στα (21δ-ε) φαίνεται ότι αυτά τα επιρρήματα δεν μπορούν να ακολουθούν ούτε άλλα επιρρήματα, ούτε προθέσεις, όταν η σημασία τους δεν είναι σχετική με τον χώρο. Όμως, δεδομένου ότι αυτά τα επιρρήματα μπορούν και συνοδεύουν γενικότερα μετρήσιμες κατηγορίες (όπως Ποσά, Μεγέθη, Χρόνο κ.α.), δεν θεωρούμε ότι είναι ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των τεμαχίων χώρου και άρα δεν μπορεί να έχει μεγάλη χρησιμότητα σε αυτό το σημείο. Μπορεί όμως, να εξυπηρετήσει στην διάκριση ανάμεσα σε χρήσεις των προθέσεων που δηλώνουν χώρο/χρόνο και τις υπόλοιπες (σύγκρ. το 21β με το 21ε).

- (21) α. Ο Γιάννης καθόταν ακριβώς πάνω **στο τραπέζι**
β. Ο Γιάννης στεκόταν ακριβώς στην μέση **της πλατείας**
γ. Θα πάμε ακριβώς αντίθετα προς/με/στο **ρεύμα**
δ. #Θα αποφασίσουμε [ακριβώς ανάλογα με τις συνέπειες]²⁰
ε. *Ο Γιάννης θα έρθει [ακριβώς χωρίς την Μαρία]

¹⁹ Άλλα τέτοια τεμάχια είναι το ‘περίπου’, τεμάχια που δηλώνουν ποσότητα όπως το ‘πολύ’ και το ‘πο’’, φράσεις όπως ‘τρία μέτρα’, κ.α..

²⁰ Οι προτάσεις στα (21δ-ε) θα μπορούσαν να είναι γραμματικές στην περίπτωση που το ‘ακριβώς’ σχετιζόταν με ολόκληρη την πρόταση ή χρησιμοποιούνταν ως δείκτης λόγου.

Ένα τελευταίο σημείο στο οποίο πρέπει να γίνει λόγος είναι η χαρακτηριστική ιδιότητα των τεμαχίων χώρου να εισάγονται με το ‘Από’. Αναλυτική συζήτηση για αυτή τη δομή θα γίνει στην ενότητα 3.4, αλλά εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι μόνο τα τεμάχια χώρου μπορούν να εισάγονται με το ‘Από’, με το οποίο μάλιστα συνδέονται αρκετά στενά και το νόημά τους μπορεί να διαφέρει μερικώς, όταν τα συνοδεύει (22).

(22)	α.	μπροστά τους	α’.	από μπροστά τους
	β.	πίσω τους	β’.	από πίσω τους
	γ.	πάνω τους	γ’.	από πάνω τους
	δ.	μέσα τους	δ’.	από μέσα τους
	ε.	έξω από το σπίτι	ε’.	απ’ έξω απ’ το σπίτι
	ζ.	ανεξάρτητα από τους νόμους	ζ’.	*από ανεξάρτητα από τους νόμους

Επιπλέον, αν και όχι πάντα με την συνοδεία κλιτικών, τα τεμάχια χώρου μπορούν να εισάγονται και από άλλες τρεις προθέσεις: ‘Κατά’, ‘Μέχρι’ και ‘Προς’. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι προθέσεις σχετίζονται άμεσα με την δήλωση του χώρου, αφού ουσιαστικά προσδίδουν μια έννοια προορισμού ή τελικού ορίου (23). Αξίζει να σημειωθεί ότι στην περίπτωση του ‘Προς’, η παρουσία του ‘τα’ δεν δικαιολογεί την απόδοση ονοματικού χαρακτήρα στα τεμάχια που εισάγει, αφού αυτή η πρόθεση επιλέγει το συγκεκριμένο τεμάχιο, μάλλον ως συσχετιστικό τεμάχιο (linker), για κάθε φράση που δεν είναι ΦΠροσδ.

(23)	α.	προς τα μπροστά τους	β.	μέχρι πίσω τους
	γ.	κατά πάνω τους		

Συνοψίζοντας όσα είπαμε μέχρι εδώ, φαίνεται ότι οι τρεις κατηγορίες που πραγματευτήκαμε, οι προθέσεις (στην προηγούμενη ενότητα), τα επιρρήματα και τα τεμάχια χώρου, τελικά είναι τρεις διαφορετικές κατηγορίες με διακριτά χαρακτηριστικά (Πίνακας 2). Στον Πίνακα βλέπουμε ότι τα τεμάχια χώρου και οι προθέσεις διαφέρουν εντελώς, καθώς οι τιμές που έχουν σε κάθε σειρά είναι συμπληρωματικές, εκτός από την χρήση τους ως προσαρτήματα και την χρήση επιτακτικών επιρρημάτων (η οποία όμως αφορά μόνο την περίπτωση που μια

πρόθεση δηλώνει χώρο). Τα επιρρήματα έχουν αρκετά κοινά χαρακτηριστικά με τα τεμάχια χώρου (α, γ, δ, στ και ζ), ενώ έχουν δύο κοινά χαρακτηριστικά και με τις προθέσεις (ε και η). Δεδομένου ότι επιρρήματα και τεμάχια χώρου μοιράζονται ιδιαίτερα καίρια χαρακτηριστικά, όπως η αδυναμία να έχουν ως συμπλήρωμα ΦΠροσδ, η μεταβλητή διάταξη (τουλάχιστον εν μέρει) και η μετακίνηση του συμπληρώματός τους έξω από την φράση που σχηματίζουν κ.α., στο εξής θα θεωρούμε ότι τα τεμάχια χώρου ανήκουν στην κατηγορία του ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΟΣ και θα αναφερόμαστε σε αυτά ως επιρρήματα χώρου, για να τα διακρίνουμε από την ευρύτερη κατηγορία ΕΠΙΡΡΗΜΑ. Ως προς τις διαφορές που εμφανίζουν, ίσως αυτές οφείλονται στο ότι τα επιρρήματα χώρου σχετίζονται ακριβώς με την κατηγορία ΧΩΡΟΣ, ενώ τα υπόλοιπα επιρρήματα δηλώνουν κυρίως αυτό που θα λέγαμε ΤΡΟΠΟΣ (MANNER).

	Κριτήρια	τεμάχια χώρου	Επιρ	Π
α.	ΦΠροσδ – Συμπλήρωμα	όχι	όχι	ναι
β.	Πτώση	GEN	όχι ²¹	ΑΙΤ
γ. ²²	Μεταβλητή διάταξη	ναι	?	όχι
δ.	ΠΦ - Συμπλήρωμα	ναι	ναι	όχι
ε.	Κλιτικά	ναι	όχι	όχι
στ.	Προς	ναι	ναι	ναι
ζ.	Αμετάβατη χρήση	ναι	ναι	όχι
η.	Εισαγωγή με τα ‘Από’, ‘Κατά’, ‘Μέχρι κ.α.’ και ‘Προς’	ναι	όχι	όχι
θ.	Επιτακτικά	ναι	μόνο για χώρο	

Πίνακας 2 Τα χαρακτηριστικά τεμαχίων χώρου, επιρρημάτων και προθέσεων

²¹ Με το ‘όχι’, εδώ εννοείται ότι τα επιρρήματα της ΝΕ κανονικά δεν παίρνουν απλές ΦΠροσδ ως συμπλήρωμα αλλά ούτε και αντωνυμίες (όπως τα κλιτικά για τα τεμάχια χώρου).

²² Πρέπει να σημειωθεί ότι τα χαρακτηριστικά γ, δ, και ε, είναι αυτά που κατά τους Lechner & Anagnostopoulou 2005 ξεχωρίζουν την Ομάδα Α από τις δύο άλλες ομάδες προθέσεων που διακρίνουν. Αν και όλα τα τεμάχια που αναγνωρίζουμε εδώ ως επιρρήματα χώρου ανήκουν στην Ομάδα Α, δεν θεωρούμε ότι τα τεμάχια αυτά πρέπει να αναλύονται ως προθέσεις, αλλά ως επιρρήματα.

1.4. Υπόθεση εργασίας

Είδαμε μέχρι στιγμής ότι οι διαφορές ανάμεσα στις προθέσεις της ΝΕ και στα τεμάχια που δηλώνουν χώρο είναι αρκετά μεγάλες σε γραμματικό επίπεδο και για αυτό τα τεμάχια αυτά θα πρέπει να αποτελούν μέλη ξεχωριστών κατηγοριών: οι προθέσεις αποτελούν την κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ που έχει τα χαρακτηριστικά που παραθέσαμε στο (3), ενώ τα τεμάχια χώρου φαίνεται πως είναι πιο κοντά στην κατηγορία του ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΟΣ, όπως φαίνεται στον Πίνακα 2. Επομένως, σε αυτή την εργασία θα απομακρυνθούμε από την λογική αναλύσεων που δέχονται ότι τα τεμάχια αυτά αποτελούν μια κατηγορία και πραγματώνουν ΠΦ.

Βασική υπόθεση εργασίας είναι η εξής: Αν τα επιρρήματα χώρου έχουν συγκεκριμένο σημασιολογικό περιεχόμενο, ενώ οι προθέσεις όχι, οι προθέσεις θα πρέπει να έχουν λειτουργικό χαρακτήρα. Αυτός ο λειτουργικός χαρακτήρας καθιστά τις προθέσεις της ΝΕ τεμάχια που εξαρτώνται από την λεξική κεφαλή η οποία βρίσκεται μέσα στην φράση συμπλήρωμά τους. Αντίθετα, τα επιρρήματα χώρου θα πρέπει να είναι ανεξάρτητα τεμάχια που έχουν την δική τους λειτουργική διευρυμένη προβολή (extended projection). Αυτή η διευρυμένη προβολή πρέπει να σχετίζεται με την δήλωση του χώρου.

Αντίθετα, οι προθέσεις ως λειτουργικά τεμάχια, θα πρέπει να σχετίζονται με τις ονοματικές κεφαλές που συνοδεύουν. Συγκεκριμένα, υποθέτουμε ότι οι προθέσεις ουσιαστικά πραγματώνουν με περιφραστικό τρόπο την κατηγορία της ΠΤΩΣΗΣ, η οποία κανονικά πραγματώνεται μορφολογικά στην ΝΕ πάνω στην ονοματική κεφαλή. Η ΝΕ διαθέτει μόνο τρεις μορφολογικές πτώσεις, οι οποίες καλύπτουν τις βασικές λειτουργίες που μπορεί να έχει μια ΦΠροσδ. Όταν, όμως, η λειτουργία της ΦΠροσδ είναι περισσότερο εξειδικευμένη, τότε οι πτώσεις αυτές δεν επαρκούν και για τον λόγο αυτό γίνεται χρήση των προθέσεων.

Ακολουθώντας την Θεοφανοπούλου-Κοντού (2000), υποστηρίζουμε ότι πτωτικές λειτουργίες μπορεί να έχουν κατά βάση οι προθέσεις ‘Σε’ και ‘Από’, οι οποίες διαχρονικά υποκαθιστούν λειτουργίες της γενικής. Όμως, οι ομοιότητες στην συμπεριφορά των περισσότερων προθέσεων, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι κι άλλες προθέσεις της ΝΕ μπορούν να έχουν παρόμοια λειτουργία. Πρακτικά, για όλες τις προθέσεις που συντάσσονται με ΦΠροσδ σε αιτιατική υπάρχουν διαγλωσσικά αντίστοιχα όπου η ίδια λειτουργία δηλώνεται με μια ΦΠροσδ με μορφολογικό πτωτικό μαρκάρισμα. Έτσι, στην κατηγορία της ΠΡΟΘΕΣΗΣ-ΠΤΩΣΗΣ, πέρα από τις

μορφολογικές πτώσεις, μπορούμε να εντοπίσουμε τεμάχια κεντρικά (όπως οι προθέσεις ‘Σε’, ‘Από’, ‘Για’ και ‘Με’) ή περιφερειακά (όλες οι υπόλοιπες προθέσεις που απαιτούν ΦΠροσδ σε αιτιατική) που έχουν ιδιότητες συγγενείς με αυτές των πτώσεων.

Ουσιαστικά, μια τέτοια θεώρηση των κατηγοριών ΠΡΟΘΕΣΗ και ΠΤΩΣΗ επαναφέρει την λογική της ανάλυσης του Fillmore (1968), κατά την οποία για την κατανομή τόσο των προθέσεων όσο και των πτώσεων υπεύθυνη είναι μια κατηγορία. Με άλλα λόγια, προθέσεις και πτώσεις νοούνται ως διαφορετικές πλευρές του ίδιου νομίσματος: ένα σύνολο από λειτουργίες μπορούν να πραγματώνονται είτε περιφραστικά με προθέσεις είτε μονολεκτικά με την χρήση πτωτικών τύπων. Το σημείο τομής ανάμεσα στις δύο κατηγορίες αυτές προβλέπεται ότι θα ποικίλει διαγλωσσικά, αν και στην παρούσα έρευνα δεν θα δώσουμε έμφαση στις διαγλωσσικές προεκτάσεις του θέματος.

Μέσα από μια οπτική απόδοσης των πτώσεων (case assignment) με βάση το περιεχόμενο στο οποίο πραγματώνονται, τα παραπάνω σημαίνουν ότι στην διευρυμένη προβολή μιας ονοματικής κεφαλής πρέπει να αποδοθούν χαρακτηριστικά που αντικατοπτρίζουν την λειτουργία της. Τα χαρακτηριστικά αυτά αποδίδονται στην ανώτερη κεφαλή μέσα στην διευρυμένη προβολή του ονόματος και μπορούν να πραγματώνονται είτε ως ανεξάρτητα συντακτικά τεμάχια (προθέσεις) είτε να κληροδοτούνται (be inherited) σε κάποια κεφαλή χαμηλότερα στην δομή προκειμένου να πραγματώνονται μορφολογικά πάνω στο όνομα.

Το γεγονός ότι κάθε ΠΦ περιλαμβάνει μια ΦΠροσδ που είναι σε αιτιατική πτώση μπορεί να ερμηνευθεί ως μορφολογική απαίτηση της ονοματικής κεφαλής: στην ΝΕ κάθε όνομα προκειμένου να είναι καλώς σχηματισμένο (well formed) κατά την συντακτική παραγωγή πρέπει να αποκτήσει πτωτικό μαρκάρισμα και η αιτιατική είναι η πτώση που αποδίδεται σχεδόν εξ ορισμού (by default) στα ονόματα, όταν είναι συμπληρώματα σε μη ονοματικές κεφαλές. Πιο περίπλοκα είναι τα πράγματα για τις προθέσεις που απαιτούν ΦΠροσδ σε γενική, αλλά υποθέτουμε ότι ίσως η επιλογή αυτής της πτώσης έχει να κάνει με τον περισσότερο λεξικό χαρακτήρα αυτών των προθέσεων και την έλλειψη του λειτουργικού φορτίου που χαρακτηρίζει τα υπόλοιπα μέλη της κατηγορίας ΠΡΟΘΕΣΗ. Πιο συγκεκριμένα, θα υποστηρίξουμε ότι είναι τα χαρακτηριστικά της δομής που σχηματίζουν – η οποία δομή διαφέρει από αυτή των πρωτοτυπικών προθέσεων λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα των προθέσεων που επιλέγουν την γενική – που καθορίζουν την επιλογή αυτής της πτώσης.

Έτσι, μπορούμε να ερμηνεύσουμε την κατανομή των συμπληρωμάτων των επιρρημάτων χώρου με ένα πιο γενικευτικό τρόπο: ένα επίρρημα αυτού του τύπου, που σχετίζεται άμεσα με την κατηγορία ΧΩΡΟΣ, μπορεί να πάρει ως συμπλήρωμα είτε ΠΦ είτε κλιτικό, ακριβώς γιατί αυτά τα δύο συστατικά έχουν την ίδια ταυτότητα και μπορούν να πραγματώνουν τα ίδια χαρακτηριστικά, που τους αποδίδονται από το επίρρημα. Αυτό είναι ακόμα πιο προφανές, αν λάβουμε υπόψη και άλλες περιπτώσεις όπου τα κλιτικά και οι ΠΦ μπορούν να υποκαθιστούν το ένα το άλλο, όπως τα έμμεσα αντικείμενα.

Τέλος, τα επιρρήματα χώρου δεν είναι δυνατόν να υπόκεινται σε μια ανάλυση παρόμοια με αυτή των προθέσεων, αφού έχουν λεξικό περιεχόμενο και δεν μπορούν ποτέ να αποτελούν τμήμα της διευρυμένης προβολής της ονοματικής κεφαλής. Αντίθετα, διαθέτουν την δική τους διευρυμένη λειτουργική προβολή που σχετίζεται με την έννοια του ΧΩΡΟΥ και στην οποία μπορούν να βρεθούν μερικές από τις προθέσεις της ΝΕ, οι οποίες χρησιμοποιούνται για την εξειδίκευση της σχέσης χώρου που δηλώνει το επίρρημα.

Επιπλέον, η δυνατότητα που έχουν τα επιρρήματα χώρου να απαντούν αμετάβαρα υποστηρίζει την ανάλυση τους ως διακριτή λεξική κατηγορία που μπορεί να πραγματώνεται με συμπλήρωμα ή χωρίς. Όμως, το γεγονός ότι ΦΠροσδ, ΠΦ και επιρρήματα χώρου μπορούν να απαντούν ως μια ενιαία φράση σημαίνει ότι, τουλάχιστον σε κάποιες περιπτώσεις, υπάρχει μια ενιαία δομή στην οποία διαφορετικές κεφαλές καταλαμβάνονται από αυτά τεμάχια. Σε αυτή την δομή θα επικεντρωθούμε στο επόμενο κεφάλαιο.

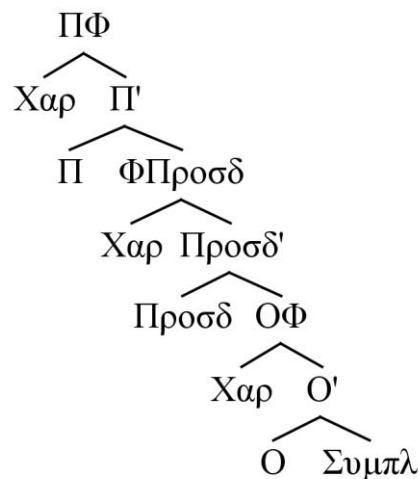
Κεφάλαιο 2: Η δομή της Προθετικής Φράσης και των επιρρημάτων χώρου

2.1. Η γενική εικόνα

Η δομή των ΠΦ, των δομών που δηλώνουν χώρο και κυρίως ο συνδυασμός αυτών των δύο θεμάτων έχει απασχολήσει επανειλημμένα την έρευνα. Τις περισσότερες φορές, οι ερευνητές προσπαθούν να δείξουν ότι οι ιδιότητες των ΠΦ που δηλώνουν χώρο μπορούν να περιγραφούν και να αναλυθούν μέσω της δομικής αναπαράστασης και των ποικίλων λειτουργικών κατηγοριών που περιλαμβάνει. Όμως, τα πράγματα δεν ήταν εξ αρχής έτσι. Όπως φαίνεται στο (1), αρχικά η δομή της ΠΦ που δέχονταν οι ερευνητές ήταν σχετικά απλή. Η δομή στο (1), που προτείνεται από τον Jackendoff (1973, 1977)²³ και θεωρείται σχεδόν παραδοσιακή σήμερα, ουσιαστικά αποτελείται από μια κεφαλή που υπακούει στο πρότυπο του X-τονούμενο.

(1) α. [ΠΦ Χαρ [Π' Π [ΦΠΡΟΣΔ Χαρ [Προσδ' Προσδ [ΟΦ Χαρ [Ο' Ο]]]]]]

β.

²³ Στην παραδοσιακή δομή δεν υπάρχει η ΦΠροσδ ανάμεσα στην ΟΦ και την ΠΦ.

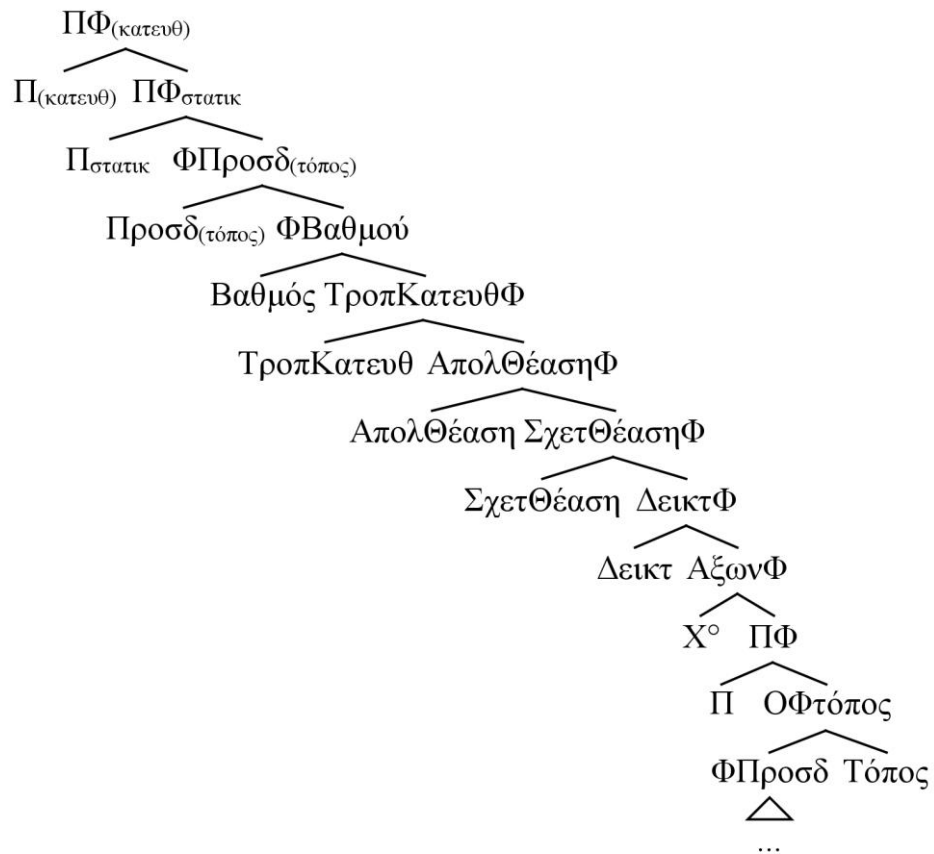
Βέβαια, με την πάροδο του χρόνου, όπως συνέβη και για τις υπόλοιπες κατηγορίες, έτσι και για τις προθέσεις, προτάθηκαν μια σειρά από λειτουργικές κατηγορίες οι οποίες θεωρείται ότι κωδικοποιούν λεπτές σημασιολογικές διαφορές που εμφανίζονται οι ΠΦ μέσα σε διαφορετικά περιεχόμενα ή όταν η εσωτερική τους δομή μεταβάλλεται. Μεταξύ αυτού του τύπου των αναλύσεων, παραδοσιακή είναι πλέον η ανάλυση της Koorman (2010), η οποία προτείνει μια σειρά από κεφαλές που είναι υπεύθυνες για την συντακτική κατανομή των τεμαχίων μέσα στις ΠΦ και ταυτόχρονα για τις εναλλακτικές σημασίες που μπορεί να δηλώσει μια ΠΦ (για περισσότερες λεπτομέρειες για την ανάλυση της Koorman βλ. 2.3.1). Μετά από την ανάλυση της Koorman, βέβαια, μια σειρά από αναλύσεις έχουν προτείνει κατά παρόμοιο τρόπο ένα σύνολο από κατηγορίες προκειμένου να εξηγήσουν την κατανομή των ΠΦ σε διάφορες γλώσσες.

Συνολικά, ο αριθμός των λειτουργικών κατηγοριών που έχουν προταθεί ότι αποτελούν μέρος του λειτουργικού πεδίου πάνω από μια ΠΦ στην δομή είναι μεγάλος. Για παράδειγμα, ο Cinque (2010), συνοψίζοντας τα βασικά σημεία από τις υπόλοιπες αναλύσεις στον ίδιο τόμο (Cinque & Rizzi 2010), αναφέρει 12 διαφορετικές λειτουργικές κατηγορίες – κάθε μια προβάλλει την δική της φράση – που όλες μαζί συναποτελούν το λειτουργικό πεδίο της κατηγορίας ΠΡΟΘΕΣΗ. Βέβαια, το μεγαλύτερο μέρος αυτών των κατηγοριών σχετίζονται κατά βάση με την έννοια του χώρου· πιο συγκεκριμένα, κεφαλή όλου αυτού του συνόλου λειτουργικών κατηγοριών στο σχήμα του Cinque (2010: 10), το οποίο φαίνεται στο (2), αποτελεί η κεφαλή Τόπος (Place), ενώ υπάρχουν διαφορετικές κεφαλές για την δήλωση του Εντοπισμού και της Κατευθυντικότητας και άλλες κεφαλές σχετίζονται με τον τρόπο Θέασης (View) (π.χ. Απόλυτη Θέαση, Σχετική Θέαση).

- (2) α. [ΠΦκατευθ [ΠΦστατικ [ΦΠροσδ(τόπος) [ΦΒαθμού [ΤροπΚατευθΦ [Απολ.ΘέασηΦ [Σχετ.ΘέασηΦ [ΔεικτΦ [ΑξωνΦ Χ° [ΠΦ Π [ΟΦτόπος ΦΠροσδ [Τόπος]]]]]]]]]]]]]]²⁴

²⁴ Οι πρωτότυποι αγγλικοί όροι είναι: PPdirection, PPstative, PPplace, ModeDirP, AbsoluteViewP, RelativeViewP, DeicticP, AxPartP, PP, NP, Place

β.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η δομή μιας πρόθεσης μπορεί να είναι ιδιαίτερα σύνθετη και να απαιτεί την ύπαρξη πολλών λειτουργικών κατηγοριών στην δομική αναπαράσταση. Όμως, η πλειονότητα (αν όχι όλες) από αυτές τις κατηγορίες σχετίζονται με λεπτές σημασιολογικές διακρίσεις που εμφανίζουν οι προθέσεις, όταν δηλώνουν χώρο. Η πιο βασική τέτοια διάκριση είναι μεταξύ εντοπισμού και κατευθυντικότητας, η οποία είναι παρούσα σχεδόν σε όλες τις έρευνες για τον χώρο (μεταξύ άλλων Aboh 2010, Abraham 2010, Botwinik-Rotem & Terzi 2007, Caha 2011, den Dikken 2010, Gehrke 2007, 2008, Hegedus 2006, Koopman 2010, Lestrade 2010, Spyropoulos 2017, Svenonius 2006, 2010, Terzi 2010, van Riemsdijk 2007 και Zwarts 2005, 2006). Μεγάλη έμφαση δίνεται πάντα στους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους πραγματώνονται οι εναλλακτικές αυτές σημασίες. Μεταξύ άλλων, σε αυτούς του τρόπους συγκαταλέγονται η δομική θέση των όρων μέσα στην ΠΦ, η πτώση του συμπληρώματος της ΠΦ ή η θέση της ΠΦ μέσα στην πρόταση και η σχέση της με το ρήμα της πρότασης. Τις περισσότερες φορές το συμπέρασμα είναι ότι κάποια τροποποίηση στην δομική αναπαράσταση (προσθήκη κάποιας λειτουργικής κατηγορίας, αλλαγή στην σειρά κυριαρχίας μεταξύ των κατηγοριών ή η

τροποποίηση της λειτουργίας κάποιας ήδη υπάρχουσας κατηγορίας) είναι απαραίτητη, ώστε να περιγραφούν και να ερμηνευθούν σωστά τα εκάστοτε γλωσσικά δεδομένα. Αυτή είναι η λογική που ακολουθούμε κι εδώ.

Όπως είδαμε κατά τον ορισμό των κατηγοριών, η δήλωση του χώρου δεν αποτελεί κεντρικό χαρακτηριστικό των μελών της κατηγορίας που ορίσαμε ως ΠΡΟΘΕΣΗ στην ΝΕ στην ενότητα 1.2, αλλά αφορά κυρίως τα τεμάχια που εξετάσαμε στο 1.3 τα οποία αφενός διαφέρουν από τις προθέσεις της ΝΕ, αλλά μοιάζουν – αν και δεν είναι ακριβώς ίδια – με τα επιρρήματα της γλώσσας. Αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η δομή που φαίνεται στο (2) δεν επαρκεί για να εξηγήσει τα δεδομένα της ΝΕ για έναν απλό λόγο: στην ΝΕ οι προθέσεις δεν δηλώνουν τις απαραίτητες σημασίες, ώστε να κυριαρχούνται από αυτές τις κατηγορίες, αλλά αυτές οι κατηγορίες ταιριάζουν περισσότερο στα επιρρήματα χώρου. Με άλλα λόγια, αν και η δομή στο (2) υπάρχει και στην ΝΕ, δεν ανταποκρίνεται στις λειτουργικές απαιτήσεις των προθέσεων της γλώσσας, ενώ φαίνεται να είναι επαρκής για την περιγραφή των επιρρημάτων χώρου.

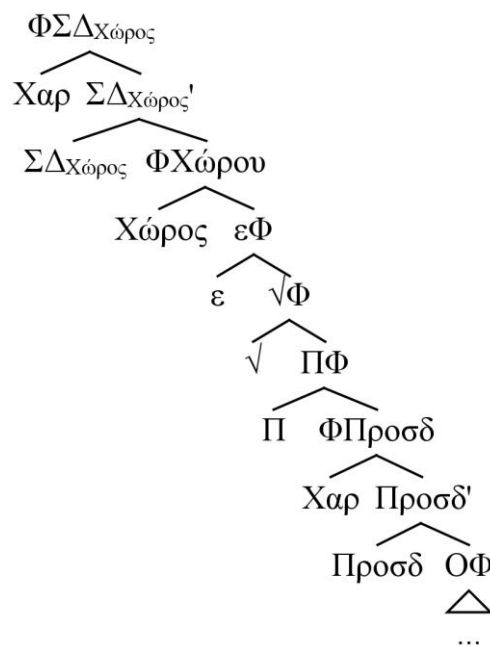
Υπάρχουν, όμως, και άλλες τροποποιήσεις που πρέπει να γίνουν. Πολλές από τις φράσεις που περιλαμβάνονται στην δομική αναπαράσταση στο (2) δεν είναι απαραίτητες στην ΝΕ καθώς η συγκεκριμένη γλώσσα δεν κάνει τις λειτουργικές διακρίσεις που γίνονται σε άλλες γλώσσες και που οδήγησαν στην εισαγωγή τους στην ευρύτερη δομή της ΠΦ. Η πιο βασική από όλες τις διακρίσεις που είναι ουδετεροποιημένες στην ΝΕ είναι η διάκριση Εντοπισμού και Κατευθυντικότητας. Όπως θα δούμε στο 2.3.1, στη ΝΕ τα επιρρήματα Χώρου μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να δηλώσουν και τις δύο παραλλαγές της σημασίας του χώρου χωρίς ουσιαστικές μεταβολές στην δομή της φράσης (όπως συμβαίνει σε άλλες γλώσσες). Για τον λόγο αυτό, σε αυτό το κεφάλαιο θα εξετάσουμε τα συστατικά της δομής των δύο κατηγοριών φράσεων που μας απασχολούν σε αυτή την εργασία και θα δούμε πώς προκύπτουν αυτά τα συστατικά.

Συνολικά, η δομή που προτείνουμε είναι αυτή που φαίνεται στο (3). Όσον αφορά τις προθέσεις, όπως και στις περισσότερες έρευνες, το βασικό συστατικό της δομής αυτού του τύπου φράσεων είναι η παρουσία της κεφαλής Πρόθεση (Π), η οποία έχει για συμπλήρωμα μια ΦΠροσδ. Επιπλέον, στα αριστερά της ΠΦ υπάρχουν δύο λειτουργικές κεφαλές, η κεφαλή Χώρος και η κεφαλή που ονομάζουμε Συμπληρωματικός Δείκτης Χώρου, οι οποίες προβάλλουν η κάθε μια την δική τους φράση (ΦΧώρος και ΦΣΔ_{Χώρος} αντίστοιχα). Αυτές οι δύο κατηγορίες ουσιαστικά

είναι υπεύθυνες για την κωδικοποίηση των ποικίλων διακρίσεων που κάνει η ΝΕ ως προς την δήλωση του χώρου και μπορεί να πει κανείς ότι αποτελούν συνθετικές κεφαλές που κωδικοποιούν σημασίες που στην δομή στο (2) είναι διασπασμένες (decomposed) σε μια σειρά από κεφαλές.

(3) α. [ΦΣΔχώρας ΣΔΧώρας [ΦΧΩΡΟΥ Χώρας [εΦ ε [Φ√ √ [ΠΦ Π [ΦΠΡΟΣΔ Προσδ [ΟΦ Ο]]]]]]

β.

Ένα σημείο στο οποίο αποκλίνει όμως η δομή στο (3) από αυτή στο (2) έχει να κάνει με την κεφαλή √. Η κεφαλή αυτή ουσιαστικά είναι υπεύθυνη για την εισαγωγή των λεξικών τεμαχίων που σχετίζονται με τον χώρο, δηλαδή τα επιρρήματα χώρου. Ουσιαστικά υποθέτουμε την ύπαρξη αυτής της κεφαλής ώστε να δείξουμε ότι η δήλωση του χώρου στην ΝΕ γίνεται με τεμάχια που δεν ανήκουν στην κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ και συνεπώς οι δύο λειτουργικές κεφαλές που σχετίζονται με τον χώρο αποτελούν το λειτουργικό πεδίο αυτής της κατηγορίας τεμαχίων και όχι των προθέσεων. Έτσι, όπως φαίνεται με μια γρήγορη ματιά στο σχήμα, αυτή η κεφαλή χωρίζει την δομή σε δύο μεγάλα «πεδία»: η μια αποτελείται από τις κεφαλές Π, Προσδιοριστής (Προσδ) και Όνομα (Ο) και ουσιαστικά αποτελεί το ονοματικό τμήμα της δομής, ενώ η άλλη αποτελείται από τις κεφαλές ΣΔΧώρας, Χώρας, ε και √ και είναι

το κομμάτι της δομής που είναι υπεύθυνο για την δήλωση του χώρου, έχοντας περισσότερο επιρρηματικό χαρακτήρα.

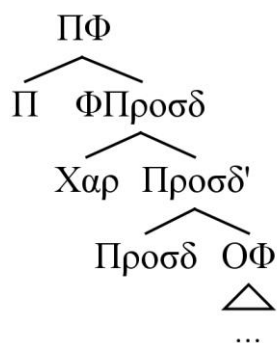
Στις δύο ενότητες που ακολουθούν θα δούμε περισσότερες λεπτομέρειες για τις κεφαλές που αποτελούν το κάθε ένα από τα δύο «πεδία». Θα ξεκινήσουμε από κάτω προς τα πάνω, εξετάζοντας πρώτα την κεφαλή πρόθεση και τα συμπληρώματά της και έπειτα τις κεφαλές που σχετίζονται με τον ΧΩΡΟ. Θα εξετάσουμε πληροφορίες για τα λεξικά τεμάχια που εισάγονται σε κάθε κεφαλή μόνο στο βαθμό που είναι απαραίτητο για να δούμε τα βασικά χαρακτηριστικά της κάθε μιας, αφού περισσότερες λεπτομέρειες θα εξετάσουμε στα επόμενα δύο κεφάλαια, όπου θα δούμε αναλυτικά την κατανομή των τεμαχίων αυτών.

2.2. Η δομή της ΠΦ

Εφόσον στην ΝΕ οι προθέσεις δεν κάνουν πολλές από τις λειτουργικές διακρίσεις που γίνονται σε άλλες γλώσσες με προθετικά τεμάχια, δεν είναι απαραίτητο να υποθέσουμε την ύπαρξη μιας σειράς από λειτουργικές κατηγορίες που να αποτελούν την εσωτερική δομή της ΠΦ. Αντίθετα, στην ΝΕ δεν υπάρχει πιθανότητα σύνθετων σχηματισμών με πολλές (απλές) προθέσεις και φαίνεται ότι σχεδόν όλες οι προθέσεις της ΝΕ είναι σε συμπληρωματική κατανομή μεταξύ τους. (Υπάρχουν εξαιρέσεις βέβαια, τις οποίες θα δούμε επιφανειακά σε αυτή την ενότητα, αλλά θα εξετάσουμε περισσότερο αναλυτικά στην ενότητα 4.5) Για τον λόγο αυτό, η δομή που προτείνεται σε αυτή την εργασία είναι κάπως απλή, δηλαδή πρόκειται για μια απλή κεφαλή που έχει συστηματικά για συμπλήρωμα μια ΦΠροσδ. Η δομή αυτή φαίνεται στο (4).

(4) α. [ΠΦ Π [ΦΠΡΟΣΔ Προσδ [ΟΦ Ο]]]

β.

Η δομή αυτή θυμίζει σε μεγάλο βαθμό την παραδοσιακή ανάλυση, κατά το πρότυπο του X-τονούμενο, βλ. (1). Όμως, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που υποθέτουμε εδώ είναι διαφορετικά. Στην παραδοσιακή ανάλυση η κεφαλή Π πραγματώνεται με τα τεμάχια που εντάσσονται στην λεξική κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ. Ουσιαστικά, η δομή της ΠΦ δεν είναι κάτι άλλο από την χρήση του δομικού σχήματος του X-τονούμενο με κεφαλή την Πρόθεση. Αυτό δεν ισχύει στην παρούσα δομή. Πρώτα από όλα, το σχήμα που προτείνεται εδώ προκύπτει μέσα από τη διαδικασία της Συγχώνευσης (Merge· Chomsky 1993, 1994 κ. εξ.) και θεωρείται ότι ανταποκρίνεται στην βήμα-βήμα προσθήκη των τεμαχίων στην δομή. Δεύτερον, στην ΝΕ φαίνεται ότι τα προθετικά τεμάχια δεν αποτελούν μια καθαρή λεξική κατηγορία, αλλά αντίθετα τείνουν να συμπεριφέρονται σαν να είναι μέλη μιας λειτουργικής κατηγορίας, τόσο σε επίπεδο σημασίας, αλλά και σε επίπεδο δομής (βλ. κεφ. 4).

Άρα, η κεφαλή Π που προτείνεται εδώ και η φράση που σχηματίζει δεν πρέπει να νοούνται ως μια λεξική κεφαλή και η αντίστοιχη φράση της, αλλά μια λειτουργική κεφαλή που αποτελεί μέρος του λειτουργικού σκελετού της ΦΠροσδ και βρίσκεται πάντα στο αριστερό άκρο της. Ουσιαστικά, πρόκειται για μια ανανεωμένη εκδοχή της υπόθεσης του Fillmore (1968), σύμφωνα με την οποία οι προθέσεις αποτελούν πραγματώσεις της κατηγορίας Kasus (Πτώση, συντ.: K) και είναι σε αντιστοιχία με τις πτώσεις στις γλώσσες που διαθέτουν και τα δύο. Βασικό σημείο σύγκλισης ανάμεσα σε αυτή την εργασία και την ανάλυση του Fillmore αποτελεί η παραδοχή ότι τόσο ΦΠροσδ όσο και ΠΦ μπορούν να πραγματώνουν σημασιολογικούς ρόλους μέσα στις προτάσεις και η φράση της K, που εδώ ονομάζουμε ΠΦ, καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο πραγματώνει μια ΦΠροσδ τον εκάστοτε ρόλο.

Αντιστοιχία υπάρχει, επίσης, και με την κεφαλή **K** που προτείνεται από τον Svenonius (2006 και 2010), όπου εισάγονται λειτουργικά τεμάχια (κατά βάση ο δείκτης της γενικής ‘of’ της Αγγλικής σε παραδείγματα όπως αυτά στο 5). Για τον Svenonius (2010), η ανάλυσή του οποίου είναι αφιερωμένη στην εξέταση των σημασιών που δηλώνουν τα τεμάχια χώρου στην Αγγλική, η κατηγορία **K** έχει σημαντικό ρόλο στην ερμηνεία της φράσης χώρου, αφού ουσιαστικά αποτελεί μια μορφή συνάρτησης από το ‘έδαφος’ (ground) σε μια ‘περιοχή’ (region). Παρόμοια συμπεριφορά θα δούμε ότι έχουν και δύο από τις προθέσεις στην ΝΕ (συγκεκριμένα τα ‘Σε’ και ‘Από’) όταν συνδέονται με επιρρήματα χώρου (βλ. ενότητα 3.2), ανταποκρινόμενα στον ρόλο του συνδετικού κρίκου. Όμως, πέρα από αυτά τα δύο τεμάχια, που έχουν αυτό τον λειτουργικό ρόλο, τα υπόλοιπα τεμάχια που πραγματώνονται σε αυτή την κατηγορία δεν φαίνεται να χαρακτηρίζονται από αυτή την σημασιολογική ιδιότητα και ο ρόλος της κεφαλής αυτής είναι πιο αφηρημένος και μάλλον περισσότερο γραμματικός.

- (5) in front **of** the table
μπροστά σε το τραπέζι
‘μπροστά στο τραπέζι’

Επιπλέον, σε αντιστοιχία προς την ανάλυση του Svenonius είναι η υπόθεση ότι αυτή η κεφαλή αποτελεί τμήμα της διευρυμένης λειτουργικής προβολής του ονόματος – για την ακρίβεια ο Svenonius υποστηρίζει ρητά ότι όλη η δομή που προτείνει για τις προθέσεις που δηλώνουν χώρο στην αγγλική αποτελεί τμήμα του λειτουργικού πεδίου του ονόματος. Σε αυτή την ανάλυση βέβαια, ο ρόλος που αποδίδουμε στην κεφαλή αυτή είναι καθαρά ονοματικός και πιο διευρυμένος αφού υποθέτουμε ότι γενικότερα – ακόμα και όταν δεν δηλώνεται ο χώρος – η κατηγορία αυτή έχει περιεχόμενο για όλους τους σημασιολογικούς ρόλους που έχει η ΦΠροσδ και μπορεί να πραγματώνεται είτε με μια πρόθεση είτε να παίζει σημαντικό ρόλο στην απόδοση της πτώσης.

Για τον λόγο αυτό, ίσως θα ήταν καλύτερα η κατηγορία που προτείνεται εδώ να είχε την ταυτότητα Πτώση και όχι Πρόθεση, όπως την αποκαλούμε έως τώρα. Ο λόγος για τον οποίο δεν συγκεράσαμε τις δύο ονομασίες μέχρι στιγμής ήταν για να αποφευχθεί η σύγχυση των πτωτικών μορφημάτων με τα προθετικά τεμάχια. Όμως, όπως θα δούμε παρακάτω, αυτές οι δύο κατηγορίες σχετίζονται άμεσα και μέλη της

μιας μπορούν να υποκαθιστούν μέλη της άλλης σε ποικίλες δομές (βλ. 4.3.1). Για αυτό, στο εξής θα καλούμε την κεφαλή αυτή Πτώση/Πρόθεση (Πτ/Π) και την φράση που σχηματίζει Φράση Πτώσης/Πρόθεσης (ΦΠτ/Π).

Σκοπός αυτής της ένωσης είναι η διαμόρφωση ενός ενιαίου συστήματος για δύο κατηγορίες που παραδοσιακά διακρίνονται μεταξύ τους, βασικά λόγω του ότι η μια πραγματώνεται μορφολογικά, ενώ η άλλη συντακτικά. Όμως, σε πολλές περιπτώσεις – και η ΝΕ αποτελεί ένα από τα πιο καθαρά παραδείγματα – αυτές οι δύο κατηγορίες δεν είναι τόσο εύκολα διακριτές. Όπως αναφέρει και ο Zwicky (1992: 370), «ότι μπορεί να κάνει κανείς με τις πτώσεις μπορεί να το κάνει και με τις προθέσεις». Για παράδειγμα, στην ΝΕ υπάρχουν γραμματικά περιβάλλοντα όπου ένας πτωτικά μαρκαρισμένος τύπος αντικαθίσταται από μια ΦΠτ/Π (όπως στην εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής για τον Δράστη²⁵) καθώς επίσης και περιπτώσεις που μια ΦΠτ/Π και μια πτωτικά μαρκαρισμένη ΦΠροσδ είναι σε ελεύθερη εναλλαγή με μικρές (ή και καθόλου) διαφορές στην σημασία (όπως για τα Έμμεσα Αντικείμενα στα ΝΕ). Αυτές οι σχέσεις θεωρούμε ότι περιγράφονται και αναλύονται καλύτερα μέσα από ένα μοντέλο που υποθέτει ότι σε επίπεδο δομής υπάρχει μια κατηγορία που καθορίζει τότε μια ΦΠροσδ θα πραγματωθεί με πτωτικό μαρκάρισμα ή εισαγόμενη από κάποια πρόθεση.

Αντίστοιχη λογική έχουν ακολουθήσει κι άλλοι ερευνητές σε άλλες γλώσσες. Για παράδειγμα, ο Takamine (2006), σε αντιστοιχία με την ανάλυση του Svenonius, υποθέτει ότι στην Ιαπωνική το μόρφημα της γενικής πτώσης καταλαμβάνει κάποια θέση εντός της φράσης που σχηματίζει η κεφαλή K (6). Το μόρφημα αυτό είναι συγκρίσιμο με τις προθέσεις της ΝΕ για δύο λόγους: (α) αποτελεί στην ουσία μετάθεση (postposition) παρά δεσμευμένο μόρφημα και (β) συνοδεύει φράσεις που δηλώνουν χώρο και μαρκάρει το συμπλήρωμά τους. Βέβαια, σε αντίθεση με την ανάλυση που υποστηρίζουμε εδώ, ο Takamine (2006) θεωρεί ότι το σχηματιστικό αυτό καταλαμβάνει τον χαρακτηριστή της φράσης της K και όχι την κεφαλή (6β).

- (6) α. ie -no mae -ni
σπίτι-GEN μπροστά-σε
‘μπροστά στο σπίτι’, κυρ. ‘στα μπροστά του σπιτιού’
β. [κφ no [κː K [ΦΠΡΟΣΔ Προσδ [οφ O]]]

²⁵ Στο εξής οι θεματικοί ρόλοι σημειώνονται με το πρώτο γράμμα κεφαλαίο.

Αυτό συμβαίνει καθώς ο συγγραφέας προϋποθέτει μια δομή με την κεφαλή πίσω, αφού η Ιαπωνική είναι μια γλώσσα στην οποία η κεφαλή είναι συστηματικά στο τέλος της φράσης. Για να επιτύχει λοιπόν την σωστή σειρά των όρων, χρειάζεται να υποθέσει ότι το τεμάχιο που πραγματώνει την γενική είναι στα αριστερά της φράσης, ώστε κατά την εκφώνηση να είναι σε προταγμένη θέση μέσα στην φράση μαζί με την ΦΠροσδ με την οποία συνδέεται. Αν υποθέσουμε, όμως, ότι η δομή είναι σταθερά με την κεφαλή στα αριστερά και δεχθούμε μια ανάλυση όπως του Kayne (1994) για την διαγλωσσική ποικιλία στην διάταξη κεφαλής συμπληρώματος, τότε το τεμάχιο αυτό μπορεί να καταλαμβάνει την κεφαλή K (εδώ Πτ/Π) χωρίς να δημιουργείται πρόβλημα στην δομή.

Με παρόμοιο τρόπο θα μπορούσαν να αναλυθούν κι άλλα παρόμοια τεμάχια σε άλλες γλώσσες: στην Κινεζική υπάρχουν τρία είδη σύνθετων προθετικών δομών (βλ. Pan 1993). Το ένα μέλος της σύνθετης δομής είναι πάντα σταθερό και για τα τρία είδη και πραγματώνεται με τα τεμάχια ‘shang’, ‘xia’, ‘li’, κ.λπ. Το άλλο μέλος μπορεί να ποικίλει και είναι αυτό που καθορίζει σε ποιο από τα τρία είδη ανήκει η όλη δομή. Αν και τα δύο από τα τρία είδη σύνθετων προθετικών δομών σχετίζονται άμεσα με την έννοια του χώρου και πρέπει να κάνουν χρήση κεφαλών που κωδικοποιούν έννοιες του χώρου, το ένα από τα τρία είδη, αν και εμπεριέχει κάποια έννοια του χώρου λόγω του δεύτερου συστατικού του σύνθετου τεμαχίου, δεν κάνει την διάκριση Εντοπισμός και Κατευθυντικότητα. Αυτή η κατηγορία δομών δηλώνει πάντα περιγραφή των βασικών σημείων μιας κατάστασης (scene-setting) είτε του αποτελέσματος μιας κατάστασης (resultative). Αυτό το τεμάχιο, λοιπόν, παρουσιάζει παρόμοια συμπεριφορά και άρα θα μπορούσε να αναλυθεί με τον ίδιο τρόπο που περιγράψουμε εδώ για τις προθέσεις της ΝΕ.

- (7) α. Zhangsan he Lisi zai wu li da le yi jia
 Ζάνσαν και Λίσι με δωμάτιο μέσα τσακώθηκαν ΟΨΗ ένα ΤΑΞΗ
 ‘Ο Ζάνσαν και η Λίσι τσακώθηκαν μέσα στο δωμάτιο’
 κυρ. ‘με το δωμάτιο εσωτερικά’

- β. [κφ zai [ΦΠΡΟΣΔ Προσδ [Οφ Ο]]]

Επιπλέον, στην Kîtharaka (βλ. Muriungi 2006) μέσα στις φράσεις που δηλώνουν χώρο υπάρχει ένα σχηματιστικό, το ‘*rw-a*’, το οποίο δεν έχει συγκεκριμένη σημασία και ο ρόλος του είναι βασικά να συνδέει το τεμάχιο που δηλώνει χώρο με το συμπλήρωμά του, ενώ ταυτόχρονα συμφωνεί ως προς την Τάξη με το τεμάχιο χώρου από το οποίο εξαρτάται (8α). Στην ίδια γλώσσα υπάρχουν ακόμα τρία προθετικά τεμάχια (*kiri*, *na* και *ni*) τα οποία απαιτούν πάντα συμπλήρωμα, δηλώνουν χώρο ή και άλλες σημασίες και δεν μπορούν να σχηματίζουν σύνθετες δομές. Επιπλέον, αν και σχετίζονται με τον χώρο, τα τεμάχια αυτά έχουν αφηρημένες σημασίες: το ‘*kiri*’ σημαίνει αόριστα κατευθυντικότητα (8β), το ‘*na*’ δηλώνει πάντα συνοδεία ή όργανο (βγ) και το ‘*ni*’ το οποίο απαντά δεσμευμένο πάνω στο συμπλήρωμά του δηλώνει γενικότερα εντοπισμό (8δ). Όλα τα τεμάχια αυτά θα μπορούσαν να αναλυθούν ως πραγματώσεις της κεφαλή Πτ/Π, αφού έχουν παρόμοιες ιδιότητες με αυτές που υποθέτουμε εδώ για τα αντίστοιχα τεμάχια στην ΝΕ.

(8)²⁶ α. John a- mami **rû-teere** rw-a î-kurungu

1Γιάννης ΣΥΜΦΥ1-κοιμάμαι 11-πλευρά 11-ΣΥΝΔΕΤ 5-σπηλιά
‘Ο Γιάννης κοιμάται στο πλάι της σπηλιάς’

β. Maria n- a- ir -ir -e ntûmwa **kîrî**

1Μαρία ΘΗΛ-ΣΥΜΦΥ1-παίρνω-ΣΥΝ-ΛΦ 9μήνυμα ΚΑΤΕΥΘ
mw-arimû/ thirikaarî
1- δάσκαλος/κυβέρνηση

‘Η Μαρία μετέφερε το μήνυμα στον δάσκαλο/στην κυβέρνηση’

γ. Maria a- kû- ûrag -a njoka **na** mû-ragi

1Μαρία ΣΥΜΦΥ1-ΠΑΡ-σκοτώνω-ΛΦ 9φίδι με 3- ξύλο
‘Η Μαρία έχει σκοτώσει το φίδι με ένα ξύλο’

δ. Maria a- mami î-kurungu-**ni**

1Μαρία ΣΥΜΦΥ1-κοιμάμαι 5-σπηλιά -ΕΝΤΟΠ
‘Η Μαρία κοιμάται στην σπηλιά’

ε. [κφ na [φΠΡΟΣΔ Προσδ [οφ Ο]]]

²⁶ ΣΥΜΦΥ = συμφωνία υποκειμένου, ΣΥΝΔΕΤ = συνδετικό τεμάχιο, ΘΗΛ = θηλυκό, ΣΥΝ = συνοπτικό, ΛΦ = ληκτικό φωνήεν, ΚΑΤΕΥΘ = κατευθυντικότητα, ΠΑΡ = παρόν, ΕΝΤΟΠ = εντοπισμός

Ως προς την σύνδεση της πτώσης με αυτή την κατηγορία, πολλές από τις κατηγορίες που δηλώνουν οι προθέσεις της ΝΕ σε άλλες γλώσσες δηλώνονται με πτωτικά μορφήματα. Για παράδειγμα, πολλές από τις σημασίες που δηλώνει η πρόθεση ‘Από’ στην ΝΕ δηλώνονται στην Λατινική με την χρήση απλής ΦΠροσδ σε αφαιρετική πτώση (9). Γνωστή είναι η ύπαρξη πτώσης της συνοδείας σε γλώσσες, όπως στην Ουγγρική (10), όπως και της πτώσης που δηλώνει ό,τι και το ‘Χωρίς’ (βλ. στο (11) ένα παράδειγμα από την Τουρκική), δηλαδή την απουσία συνοδείας, ενώ σε πιο εξωτικά συστήματα πτώσεων (όπως στην Ινουίτ) υπάρχει μέχρι και πτώση που δηλώνει ό,τι και το ‘Σαν’, δηλαδή ομοιότητα (12).

(9)²⁷ Iulius intelligentior **illo** est
 Ιούλιος εξυπνότερος από-εκείνον είναι
 ‘Ο Ιούλιος είναι εξυπνότερος από εκείνον’

(10)²⁸ János csókol -óz -ott **Kati-val**
 Γιάννης φιλιέμαι-ΑΥΤΟΠΑΘ-ΠΡΛ Καίτη-με
 ‘Ο Γιάννης φιλήθηκε με την Κατερίνα’

(11) **Kalorifer** -siz evler nispeten ucuz oluyor
 κεντρική.θέρμανση-χωρίς σπίτια σχετικά φθηνά είναι
 ‘Τα σπίτια χωρίς κεντρική θέρμανση είναι σχετικά φθηνά’

(12) taanna **uat-tut** at -tii -vu -q
 αυτός 1ΕΝ-σαν είναι.ψηλός-ομοιοτητα-ΟΡΙΣΤ-3ΕΝ
 ‘Αυτός είναι ψηλός σαν εμένα’

Αν είναι όμως μία η κεφαλή που είναι υπεύθυνη τόσο για την κατανομή των πτώσεων όσο και των προθέσεων, υπάρχει ένα σημείο που χρήζει διευκρίνισης στο σύστημα που προτείνεται εδώ. Συγκεκριμένα, πώς γίνεται το μαρκάρισμα των πτωτικών χαρακτηριστικών μέσα στην ΦΠροσδ, αν η απόδοση των πτωτικών χαρακτηριστικών γίνεται στην κεφαλή Πτ/Π και όχι απευθείας μέσα στην ΦΠροσδ.

²⁷ ΑΥΤΟΠΑΘ = αυτοπάθεια, ΠΡΛ = παρελθόν, ΕΝ = ενικός, ΟΡΙΣΤ = οριστική

²⁸ Τα παραδείγματα στα (10), (11) και (12) προέρχονται από τους Rákosi (2003: 47), Göksel & Kerslake (2005: 332) και Mennecier (1995:460) αντίστοιχα.

Για την λύση αυτού του προβλήματος θα χρησιμοποιήσουμε την έννοια της Κληροδότησης Χαρακτηριστικών (Feature Inheritance· Chomsky 2007, 2008), σύμφωνα με την οποία χαρακτηριστικά που πραγματώνονται μέσα σε μια φάση, αλλά επηρεάζονται από το περιβάλλον εκτός της φάσης, αρχικά υπάρχουν στην κεφαλή της φάσης και έπειτα κληροδοτούνται στην κατάλληλη κεφαλή πάνω στην οποία πραγματώνονται. Κατ' αναλογία, τα χαρακτηριστικά της πτώσης αρχικά εμφανίζονται στην κεφαλή Πτ/Π, που είναι η ανώτερη κεφαλή μέσα στο λειτουργικό πεδίο της ΦΠροσδ και έπειτα κληροδοτούνται χαμηλότερα στην κεφαλή που είναι υπεύθυνη για τη μορφολογική τους πραγμάτωση.

Αυτή η θέση δίνει νέα μορφή στην γνωστή ιδέα από τη θεωρία της γραμματικοποίησης (Lehmann 1985, 2015, βλ. επίσης Malchukov & Narrog 2008 και τις παραπομπές εκεί) ότι πτώσεις και προθέσεις αποτελούν ένα συνεχές για την δήλωση των γραμματικών ρόλων διαχρονικά σε μια γλώσσα με σχετικά σταθερή πορεία, που φαίνεται στο (13). Στο προτεινόμενο σύστημα, ποια από τις διαφορετικές πραγματώσεις που φαίνονται στο σχήμα – με εξαίρεση την περίπτωση του συσχετιστικού ονόματος για την οποία δεν θα γίνει καθόλου λόγος σε αυτή την εργασία – διαθέτει μια γλώσσα έχει να κάνει με το πόσα και ποια από τα χαρακτηριστικά που καθορίζουν την απόδοση πτώσεων ή την εισαγωγή των προθέσεων κληροδοτούνται σε κεφαλές χαμηλότερα στην δομή. Μια γλώσσα με πλούσιο μορφολογικό σύστημα απαιτεί περισσότερα από αυτά τα χαρακτηριστικά να κληροδοτούνται σε μια κεφαλή εντός της ΦΠροσδ, ενώ σε γλώσσες που περισσότερα στοιχεία παραμένουν στην κεφαλή Πτ/Π θα γίνεται πιο εκτεταμένη χρήση των προθέσεων.

(13) συσχετιστικό όνομα > δευτερεύουσα πρόθεση > πρωτεύουσα πρόθεση > συγκολλητικό πτωτικό μόρφημα > συγχωνευτικό πτωτικό μόρφημα

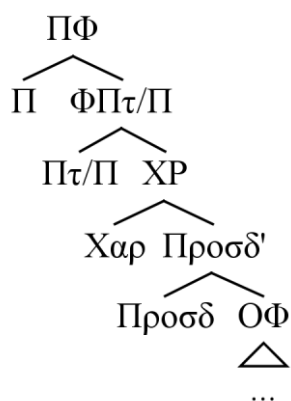
Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει η πιθανότητα η ΦΠτ/Π να αποτελεί συμπλήρωμα σε μια άλλη κεφαλή Π. Ουσιαστικά, πρόκειται για την περιθωριακή περίπτωση στην ΝΕ, όπου μια απλή πρόθεση απαιτεί για συμπλήρωμά της μια άλλη πρόθεση, όπως στο (14).

(14) αντί [για τον Γιάννη] / [του Γιάννη]

Στην ουσία, σε αυτή την περίπτωση η δομή είναι πιο σύνθετη από αυτή που προτείνουμε για τις προθέσεις γενικότερα και αυτό φαίνεται τόσο από τον συνδυασμό δύο προθέσεων, όπως και από την εναλλακτική να χρησιμοποιηθεί απλή ΦΠροσδ σε γενική αντί για αιτιατική που απαιτούν συνήθως οι ΦΠροσδ. Βέβαια, δεδομένου ότι είναι πιο μαρκαρισμένες αυτές οι δομές, έχουν μικρότερη συχνότητα και μόνο λίγα τεμάχια μπορούν να εμφανίζουν αυτή την πιο σύνθετη δομή. Αυτά τα τεμάχια, σε αντίθεση με τις προθέσεις που θα δούμε ότι πραγματώνουν την κεφαλή Πτ/Π έχουν συγκεκριμένες σημασίες και για αυτό πρέπει να έχουν περισσότερο λεξικό χαρακτήρα. Για τον λόγο αυτό θα διακρίνουμε ελαφρώς την κατηγορία που πραγματώνουν και δεν θα θεωρήσουμε ότι είναι ακριβώς η κεφαλή Πτ/Π, αλλά μια απλή κεφαλή Π, αφού δεν μπορεί αυτή η κεφαλή να σχετίζεται με τον πτωτικό χαρακτηρισμό της ΦΠροσδ χαμηλότερα στην δομή. Το δομικό σχήμα ολοκληρωμένο φαίνεται στο (15).

(15) α. [ΠΦ Π [ΦΠτ/Π Πτ/Π [ΦΠροσδ Προσδ [ΟΦ]]]]

β.

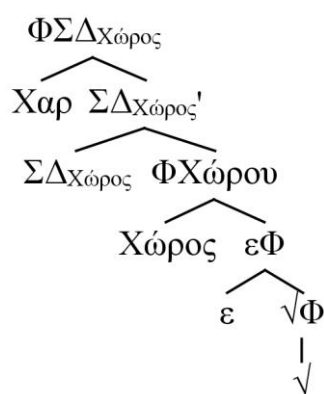
2.3. Η δομή της ΦΧώρου

Πέρα από όσα είπαμε για τις προθέσεις, στην δομή στο (3) υπάρχουν και τέσσερις ακόμα κεφαλές που απομονώνουμε στο (16). Αυτές οι κεφαλές, όπως σημειώσαμε, δεν έχουν άμεση σχέση με τα προθετικά τεμάχια, αφού σχετίζονται περισσότερο με την δήλωση του χώρου, ιδιότητα που είναι χαρακτηριστική των επιρρημάτων χώρου.

Σε αντίθεση όμως με τις προθέσεις, στην δομή στο (16) υπάρχει μια κεφαλή $\sqrt{}$. Δεν υποθέσαμε την ύπαρξη αντίστοιχης κεφαλής για τα προθετικά τεμάχια, γιατί αποτελούν γραμματικά τεμάχια (για λεπτομέρειες βλ. κεφ. 4) και άρα δεν είναι απαραίτητο να υποθέσουμε ότι είναι καταχωρημένα στο Λεξικό ως δέσμες φωνολογικών και σημασιολογικών χαρακτηριστικών (για την έννοια της δέσμης χαρακτηριστικών βλ. Embick 2015).

(16) α. $[\Phi\Sigma\Delta\chi\acute{\omega}\rho\omicron\varsigma \Sigma\Delta\chi\acute{\omega}\rho\omicron\varsigma [\Phi\chi\omega\rho\omicron\upsilon \chi\acute{\omega}\rho\omicron\varsigma [\varepsilon\Phi \varepsilon [\Phi\sqrt{}]]]]$

β.

Στα επιρρήματα χώρου, όμως, η $\sqrt{}$ είναι απαραίτητη, ακριβώς γιατί τα τεμάχια αυτά έχουν περισσότερο λεξικό χαρακτήρα, αφού δεν χρησιμοποιούνται για γραμματικούς σκοπούς και η σημασία τους είναι συγκεκριμένη (μια σχέση στον χώρο). Συνεπώς, αποτελούν λεξικά τεμάχια – και όχι γραμματικά όπως υποστηρίζεται εδώ για τις προθέσεις – και θα πρέπει να υπάρχει λήμμα στο νοητικό Λεξικό που να φέρει τις απαραίτητες φωνολογικές και σημασιολογικές πληροφορίες. Το περιεχόμενο του λήμματος εισάγεται στην δομή στην κεφαλή $\sqrt{}$, η οποία βρίσκεται εντός της ΦΧώρου και της ΦΣΔΧώρος.

Σε αντίθεση με τις προθέσεις όμως, που υποχρεωτικά συνοδεύουν μια ΦΠροσδ, τα επιρρήματα χώρου που εισάγονται σε αυτή την κεφαλή στην δομή δεν συνοδεύονται υποχρεωτικά από κάποιο συμπλήρωμα. Όπως θα δούμε και στο κεφάλαιο 3, πολλές φορές αυτές οι φράσεις απαντούν χωρίς συμπλήρωμα ή το συμπλήρωμά τους δεν είναι η τυπική ΠΦ, αλλά ένα τοπικό επίρρημα με δεικτικό

περιεχόμενο. Αυτό τονίζει ακόμα περισσότερο το λεξικό χαρακτήρα των επιρρημάτων χώρου, σε αντίθεση με τον γραμματικό χαρακτήρα των προθέσεων, αφού έτσι τα επιρρήματα χώρου είναι σε αντιστοιχία με τις άλλες λεξικές κεφαλές της ΝΕ (ρήματα, ονόματα και επίθετα). Για τις κατηγορίες αυτές, ακόμα και αν απαιτούν νοηματικά ένα συμπλήρωμα, αυτό μπορεί να μένει μη εκπεφρασμένο σε περίπτωση που εννοείται ή που δεν είναι απαραίτητο για την ερμηνεία της δομής.

Κανονικά, σε αναλύσεις που δέχονται την ύπαρξη ριζών, όπως στην Κατανεμημένη Μορφολογία (ΚΜ, αγγλ.: Distributed Morphology, DM· Halle & Marantz 1993 και Marantz 1997), χρειάζεται επίσης μια λειτουργική κεφαλή που δίνει στην ρίζα χαρακτηριστικά κατηγορίας. Συνεπώς, πρέπει να υπάρχει και στην παραπάνω δομή μια τέτοια κεφαλή που να ορίζει την κατηγορία με βάση την οποία θα συμπεριφέρεται συντακτικά η ρίζα των τεμαχίων χώρου. Συμβατικά και σε συμφωνία με όσα αναφέραμε στην ενότητα 1.3, θεωρούμε ότι αυτή η κεφαλή πρέπει να είναι το μικρό ε που είναι αδελφός κόμβος της Φ^{\vee} στο (16). Αυτή η κεφαλή αποδίδει επιρρηματικά χαρακτηριστικά στην ρίζα και είναι αυτή που οφείλεται για τον επιρρηματικό χαρακτήρα αυτών των τεμαχίων. Το γεγονός ότι, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα επιρρήματα, τα επιρρήματα χώρου έχουν κάποιες ακόμα ιδιότητες που τα διακρίνουν προκύπτει λόγω των δύο επιπλέον κεφαλών που βρίσκονται πάνω από την $\varepsilon\Phi$ και δεν αποτελούν τμήμα του λειτουργικού φορτίου των απλών επιρρημάτων. Στις επόμενες δύο υποενότητες θα εξετάσουμε με περισσότερες λεπτομέρειες το περιεχόμενο αυτών των δύο κεφαλών.

2.3.1 Η κεφαλή Χώρος

Η κεφαλή Χώρος είναι υπεύθυνη για την δήλωση του χώρου. Αποτελεί λειτουργική κεφαλή στην οποία κωδικοποιούνται τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά της φράσης που δηλώνει χώρο, δηλαδή η συγκεκριμένη σχέση που υπάρχει ανάμεσα σε μια εξέχουσα οντότητα (figure) και το έδαφος (ground) (βλ. Talmy 2000). Για τον λόγο αυτό, αυτή η φράση πρέπει να υπάρχει σε όλες τις δομές που σχετίζονται με την δήλωση του χώρου, ακόμα και όταν δεν πραγματώνεται από ένα επίρρημα χώρου (βλ. κεφ. 3). Όμως, ο πρωτοτυπικός της ρόλος είναι να συνοδεύει τα επιρρήματα χώρου, αφού αυτά είναι τα τεμάχια που σχετίζονται άμεσα με την δήλωση του χώρου, και άρα η κεφαλή αυτή έχει επιρρηματικό χαρακτήρα όπως και αυτά τα τεμάχια.

Άλλωστε, οποιαδήποτε φράση που δεν περιέχει επίρρημα, όταν χρησιμοποιείται για να δηλώσει χώρο στην ΝΕ, πάντα έχει επιρρηματικό ρόλο μέσα στην πρόταση, ακόμα και αν είναι ένα απλό όνομα, όπως στο (17).

(17) ο Γιάννης πάει [ΦΧώρου σπίτι]

Σε πολλές έρευνες (μεταξύ άλλων της Koorman 2010 και του den Dikken 2010), υπάρχουν συνήθως δύο κεφαλές που έχουν τον ρόλο που υποθέτουμε εδώ για την κεφαλή Χώρος: μια σχετική με τον εντοπισμό και μια σχετική με την κατευθυντικότητα²⁹. Πράγματι σε πολλές γλώσσες, γίνεται γραμματικά η διάκριση στην δήλωση αυτών των δύο σημασιών και πολλοί ερευνητές έχουν προτείνει τρόπους για το πώς μπορεί αυτή η διάκριση να περιγραφεί με γραμματικούς όρους (βλ. μεταξύ άλλων Kracht 2002, Gehrke 2007, Creissels 2008, Zwarts 2008, Aboh 2010, Abraham 2010, den Dikken 2010, Koorman 2010, Noonan 2010, Svenonius 2010 & Hagège 2010).

Η διάκριση αυτή βασικά συνοψίζεται στο εξής: όταν η ΠΦ δηλώνει στάση σε σύγκριση με όταν η ίδια πρόθεση χρησιμοποιείται για να δηλώσει κίνηση. Παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν την σημασία που θα πάρει η ΠΦ μπορεί να είναι η θέση της ΦΠροσδ σε σχέση με την κεφαλή Π (βλ. Ολλανδικά, Koorman 2010 και den Dikken 2010), η πτώση της ΦΠροσδ (βλ. Γερμανικά, van Riemsdijk 2007 και Zwarts 2006) ή και τα δύο (π.χ. Φινλανδικά, Lestrade 2010), καθώς ακόμα και η μεταβατικότητα ή η τελικότητα και το ποιόν ενεργείας του ρήματος (βλ. ενδεικτικά Gehrke 2008 και Lestrade 2008). Κατά τον Kracht (2002), η διάκριση αυτή είναι η δεύτερη βασική διάκριση που γίνεται με τις προθέσεις (η άλλη βασική διάκριση είναι η Διάταξη (Configuration)) και είναι πολύ βασική και για την τυπολογία των πτωτικών συστημάτων που διαθέτουν πτώσεις που σχετίζονται με τον ΧΩΡΟ (βλ. Creissels 2008).

Αν εξετάσουμε για παράδειγμα τα Ολλανδικά, στο (18) βλέπουμε ότι, αν και οι προθετικές δομές μπορούν να δηλώνουν τόσο εντοπισμό όσο και κατευθυντικότητα, οι μεταθετικές (postpositional) δομές μπορούν να δηλώνουν μόνο κατευθυντικότητα (τα παραδείγματα προέρχονται από τον den Dikken 2010).

²⁹ Εκτός από αυτούς τους όρους, κάποιες φορές προτιμώνται οι όροι Τόπος (Place) και Διαδρομή (Path).

(18) α.	Πρόθεση-Εντοπισμός	Πρόθεση-Κατευθυντικότητα
	hij zit in de stoel	hij klimt in de stoel
	αυτός κάθεται σε την καρέκλα	αυτός σκαρφάλωσε σε την καρέκλα
	‘κάθεται στην καρέκλα’	‘σκαρφάλωσε στην καρέκλα’
	β. Μετάθεση-Εντοπισμός	Μετάθεση-Κατευθυντικότητα
	*hij zit de stoel in	hij klimt de stoel in

Αυτό το μοτίβο υπάρχει και σε σύνθετες προθετικές δομές στην Ολλανδική και είναι καθαρά γραμματικού χαρακτήρα, αφού τα ίδια τεμάχια δηλώνουν άλλες σημασίες ανάλογα με την δομική τους θέση. Για τον λόγο αυτό, η Koorman (2010) προτείνει ότι πρέπει να υπάρχουν τρεις διαφορετικές κεφαλές Π στην δομή της ΠΦ, μια απλή Π στην οποία εισάγονται τα λεξικά τεμάχια, μια κεφαλή που είναι υπεύθυνη για την δήλωση του εντοπισμού και μια άλλη που δηλώνει σχέσεις κατευθυντικότητας. Η δομή παρουσιάζεται απλουστευμένη στο (19), όπου φαίνεται μία μεταθετική δομή που δηλώνει κατευθυντικότητα.

- (19) α. [ΠΠκατευθ de stoel [Π' in [ΠΠεντοπ **in** [ΠΠ **in** [ΦΠπροσδ **de-stoel**]

Στην ΝΕ, όμως, η διάκριση αυτή δεν φαίνεται να επηρεάζει τις φράσεις που δηλώνουν χώρο. Σύμφωνα με τον Skopeteas (2008), διαχρονικά η Ελληνική σε παλαιότερες φάσεις της έκανε αυτή την διάκριση, όμως σταδιακά ουδετεροποιήθηκε. Όλα τα επιρρήματα χώρου (και όσες προθέσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να δηλώσουν χώρο) μπορούν να δηλώνουν τόσο εντοπισμό όσο και κατευθυντικότητα (20-21). Μάλλον, η ερμηνεία μιας ΦΧώρου ως φράσης εντοπισμού ή κατευθυντικότητας εξαρτάται περισσότερο από το ρήμα της πρότασης και τα σημασιολογικά του χαρακτηριστικά του (δηλαδή αν το ρήμα υπονοεί κάποια κίνηση τότε η ΦΧώρου ερμηνεύεται ότι εκφράζει κατευθυντικότητα).

- (20) α. είναι/κάθονται/στέκονται/πήγαν/έρχονται (πάνω) στον λόφο
β. κοιτάζει/παρακολουθεί/πέρασε/ήρθε (μέσα) από το παράθυρο

- (21) α. ο σκύλος πήγε προς την κουζίνα

β. ο σκύλος κάθεται προς την κουζίνα

Όπως φαίνεται στο (20), ένα επιρρημα χώρου μπορεί να δηλώνει είτε κατευθυντικότητα είτε εντοπισμό και για τον λόγο αυτό τέτοια τεμάχια μπορούν να συνοδεύουν σχεδόν κάθε ρήμα. Για τις προθέσεις, που μόνο μερικές έχουν την δυνατότητα μεταξύ άλλων να δηλώνουν και χώρο (συγκεκριμένα τα ‘Σε’, ‘Από’, ‘Κατά’, ‘Μέχρι κ.α.’ και ‘Προς’), τα πράγματα είναι πιο σύνθετα (ειδικά για το ‘Σε’ και το ‘Από’). Οι περισσότερες προθέσεις, όπως και τα επιρρήματα χώρου, μπορούν να δηλώνουν και τις δύο σημασίες (21). Στα παραδείγματα στο (21), το ‘Προς’ είναι μια πρόθεση που εύκολα ερμηνεύεται ότι δηλώνει κατευθυντικότητα (όπως στο 21α), μπορεί ταυτόχρονα να δηλώνει και εντοπισμό (όπως στο 21β).

Αφού αυτή η διάκριση στην ΝΕ δεν έχει γραμματική υπόσταση, θεωρούμε χρησιμότερο να υποθέσουμε ότι υπάρχει μια ενιαία κατηγορία που είναι υπεύθυνη για την ερμηνεία της φράσης που δηλώνει χώρο και όχι δύο διαφορετικές. Αυτή η κατηγορία έχει παρόμοιες ιδιότητες τόσο με τις δύο κεφαλές που προτείνονται στους Koorman (2010) και den Dikken (2010) για τα Ολλανδικά, όσο και με την σειρά από λειτουργικές κεφαλές που προτείνει ο Svenonius (2010) για την ερμηνεία των προθέσεων που δηλώνουν χώρο στην Αγγλική. Το μόνο σημείο στο οποίο διαφέρει η κεφαλή που προτείνεται εδώ σε σχέση με αυτές στις προηγούμενες έρευνες είναι ο βαθμός διάσπασης του νοήματος σε περισσότερες κεφαλές.

Βέβαια, όπως αναφέραμε συνοπτικά προηγουμένως, αυτή η κεφαλή δεν συνοδεύει αποκλειστικά τα επιρρήματα χώρου, αν και πρωτοτυπικά συνδέεται με αυτά τα τεμάχια. Υπάρχει η πιθανότητα μια ΠΦ ή και μια απλή ΦΠροσδ σε αιτιατική να έχει τον ρόλο ενός επιρρηματος χώρου, όπως στο (17) για τις ΦΠροσδ και στο (21) για τις ΠΦ. Σε αυτές τις περιπτώσεις η φράση που δηλώνει χώρο έχει πάντα επιρρηματικό χαρακτήρα και χρησιμοποιείται σχεδόν αποκλειστικά ως προσάρτημα, όπως και τα επιρρήματα χώρου. Είναι, λοιπόν, εύλογο να υποθέσουμε ότι σε αυτές τις περιπτώσεις υπάρχει στην δομή αυτών των φράσεων, επιπλέον από τις λειτουργικές κατηγορίες που απαιτούνται ούτως ή άλλως, και η κεφαλή Χώρος που κάνει αυτές τις φράσεις να ερμηνεύονται αντίστοιχα. Όμως, σε αυτές τις περιπτώσεις η κατηγορία αυτή δεν έχει όλες τις ιδιότητες που εμφανίζει με τα επιρρήματα, αφού, για παράδειγμα, δεν μπορεί να είναι συμπλήρωμα της κεφαλής ΣΔΧώρος. Θα εξετάσουμε αυτές τις περιπτώσεις πιο αναλυτικά στο κεφάλαιο 3.

2.3.2 Η κεφαλή ΣΔΧώρος

Στην ανάλυση της Koorman (2010) προτείνεται ότι στις προθετικές δομές που δηλώνουν χώρο υπάρχουν, μεταξύ άλλων κατηγοριών, και μια κεφαλή ΣΔ. Κατά την Koorman, αυτή η κατηγορία είναι απαραίτητη, γιατί μετατρέπει την φράση που δηλώνει χώρο σε ένα συστατικό που μπορεί να επικυρώνεται (is licensed) στην δομή ανεξάρτητα (Koorman 2010: 37) με αποτέλεσμα να καθιστά επιτρεπτές μια σειρά από μετακινήσεις μέσα στην πρόταση που εμφανίζεται η ΠΦ. Στην ανάλυση της Koorman, βέβαια δεν υπάρχουν συγκεκριμένα τεμάχια που να εισάγονται στην δομή σε αυτή την κεφαλή και τονίζεται ότι οι λόγοι που απαιτούν την ύπαρξή της είναι (μορφο-)συντακτικοί (μεταξύ άλλων μπλοκάρει (is blocking) την ενσωμάτωση μιας πρόθεσης στο ρηματικό σύνολο).

Είδαμε παραπάνω ότι τα βασικά σημεία της ανάλυσης της Koorman, αν και δεν είναι άμεσα συμβατά με τις προθέσεις της ΝΕ, είναι κατάλληλα για να περιγράψουν τα επιρρήματα χώρου. Συνεπώς, και αυτή η κατηγορία που αφορά την δήλωση του χώρου θα πρέπει να συνδέεται στην ΝΕ με τα επιρρήματα και όχι με τις προθέσεις. Επίσης, στην ΝΕ φαίνεται πως υπάρχουν τεμάχια που μπορούν να εισαχθούν σε αυτή την κεφαλή: οι προθέσεις ‘Από’, ‘Κατά’, ‘Μέχρι κ.α.’ και ‘Προς’ μπορούν να εισάγουν μια φράση χώρου και να προσδίδουν πιο συγκεκριμένα στοιχεία στην ερμηνεία της σχέσης που δηλώνει το επίρρημα χώρου (22).

- (22) α. ο Γιάννης πέρασε [ΦΣΔχώρος από [ΦΧώρου πάνω]]
β. το νερό έφτασε [ΦΣΔχώρος μέχρι [ΦΧώρου έξω [ΦΠτ/Π από την πόρτα]]]

Βέβαια, όπως και στην ανάλυση της Koorman η πιο κοινή εναλλακτική είναι αυτή η κεφαλή να μένει κενή. Δηλαδή, όταν το νόημα της φράσης χώρου δεν χρειάζεται περαιτέρω εξειδίκευση, ειδικά όταν η φράση που δηλώνει χώρο έχει σημασία εντοπισμού, τότε η κεφαλή αυτή μένει κενή και δεν καταλαμβάνεται από κανένα στοιχείο, λίγο πολύ όπως και η αντίστοιχη κεφαλή ΣΔ στην δομή της πρότασης για τις κύριες προτάσεις με οριστική στην ΝΕ.

Ένα σημείο ακόμα στο οποίο συγκλίνει η παρούσα ανάλυση με την ανάλυση της Koorman είναι ο ρόλος της κεφαλής αυτής στον καθορισμό των εφικτών

μετακινήσεων. Όμως, σε αντίθεση με την ανάλυση της Koorman, που υποστηρίζει ότι η κεφαλή αυτή είναι υπεύθυνη για την μετακίνηση όλης της φράσης χώρου μέσα στην πρόταση, εδώ υποθέτουμε ότι ο ρόλος αυτής της κεφαλής στις μετακινήσεις είναι ανάλογος του ρόλου του ΣΔ στις προτάσεις. Δηλαδή, θεωρούμε ότι η κεφαλή αυτή είναι υπεύθυνη για την πρόταξη του συμπληρώματος του επιρρήματος στα αριστερά του μέσα στην φράση που δηλώνει χώρο, όπως στο (23).

- (23) α. [ΦΣΔχώρος [από το παράθυρο] [ΣΔχώρος από [ΦΧώρου μέσα [...]]]]
 β. [ΦΣΔχώρος [στο τραπέζι] [ΣΔχώρος από [ΦΧώρου πάνω [...]]]]

Από όλες τις κεφαλές που περιγράψαμε ως τώρα, αυτή είναι η μοναδική που διαθέτει αυτή την ιδιότητα. Καμία άλλη κεφαλή δεν επιτρέπει μετακινήσεις στον χαρακτηριστή της: μετακίνηση στον [Χαρ, ΦΠτ/Π] αποκλείεται αφού οι προθέσεις υποχρεωτικά προηγούνται του συμπληρώματός τους και όλων των συστατικών του. μετακίνηση στον [Χαρ, ΦΧώρου] θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι συμβαίνει, αν εξετάζαμε τις περιπτώσεις πρόταξης του συμπληρώματος του επιρρήματος χώρου, όταν δεν υπάρχει καμία πρόθεση που να εισάγει την όλη δομή. Αλλά αν εξετάσουμε και τις περιπτώσεις με την πρόθεση που εισάγεται στον ΣΔΧώρος, βλέπουμε ότι δεν είναι δυνατόν να μετακινήσουμε το συμπλήρωμα του επιρρήματος χώρου στην θέση ανάμεσα στην πρόθεση και στο επίρρημα (24). Άρα, η κεφαλή που είναι υπεύθυνη για τις μετακινήσεις αυτές πρέπει να είναι η ΣΔΧώρος και τα συστατικά που μετακινούνται πρέπει να βρίσκονται στον χαρακτηριστή της.

- (24) *[[ΦΣΔχώρος [ΣΔχώρος από [από το παράθυρο] [ΦΧώρου μέσα [...]]]]]

Επιπλέον επιχείρημα υπέρ αυτής της ανάλυσης είναι η αδυναμία μετακινήσεων, όταν δεν είναι δυνατή η προσθήκη μιας τέτοιας πρόθεσης σε μια δομή χώρου. Συγκεκριμένα, όταν η ΦΧώρου δεν εμπεριέχει ένα επίρρημα αλλά προστίθεται σε μια ΠΦ (21) ή μια ΦΠροσδ (17), τότε οι μετακινήσεις αποκλείονται, αφού δεν υπάρχει η ΦΣΔΧώρος. Για παράδειγμα, όταν μια πρόθεση χρησιμοποιείται για να δηλώσει χώρο, το συμπλήρωμά της δεν μπορεί να μετακινηθεί στα αριστερά της, αφού είναι αδύνατον να υπάρξει στην δομή κάποια πρόθεση που να έχει το ρόλο του ΣΔΧώρος και η κεφαλή απουσιάζει εντελώς από την δομή (25). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η φράση συμπλήρωμα να μένει παγιδευμένη μέσα στην ΠΦ, δεδομένου

ότι ούτε η κεφαλή Πτ/Π ούτε η κεφαλή χώρος μπορούν να φιλοξενήσουν μετακινούμενα συστατικά στον χαρακτηριστή της φράσης τους.

- (25) α. * $[\Phi\Sigma\Delta\chi\acute{\omega}\rho\omicron\varsigma \text{ από } [\Phi\chi\acute{\omega}\rho\omicron\upsilon \text{ } [\Phi\Pi\tau/\Pi \text{ από το παράθυρο }]]]$
β. * $[\Phi\Sigma\Delta\chi\acute{\omega}\rho\omicron\varsigma \text{ } [\text{το τραπέζι}] \text{ } [\Phi\chi\acute{\omega}\rho\omicron\upsilon \text{ } \emptyset \text{ } [\Phi\Pi\tau/\Pi \text{ από }]]]$

Αν και αυτή η κεφαλή δεν μπορεί να συνοδεύει πάντα φράσεις που δηλώνουν χώρο, μπορεί παρ' όλα αυτά να συνοδεύει τοπικά επιρρήματα δεικτικού περιεχομένου (δηλαδή τα 'εδώ', 'εκεί', 'πού' κ.α.). Τα επιρρήματα αυτά μπορούν να εισάγονται από μια πρόθεση από τις τέσσερις που αναφέραμε παραπάνω που εξειδικεύει την σημασία τους, όπως ακριβώς και για τα επιρρήματα χώρου. Σημαντικό είναι, όπως θα δούμε στο κεφάλαιο 3, ότι, όταν το δεικτικό επίρρημα είναι συμπλήρωμα σε ένα επίρρημα χώρου, τότε αυτό δεν είναι δυνατόν να εισάγεται με όλες τις προθέσεις που κανονικά πραγματώνουν τον $\Sigma\Delta\chi\acute{\omega}\rho\omicron\varsigma$, αλλά μόνο με το 'Από'. Διαφορετικά ο $\Sigma\Delta\chi\acute{\omega}\rho\omicron\varsigma$ μένει κενός.

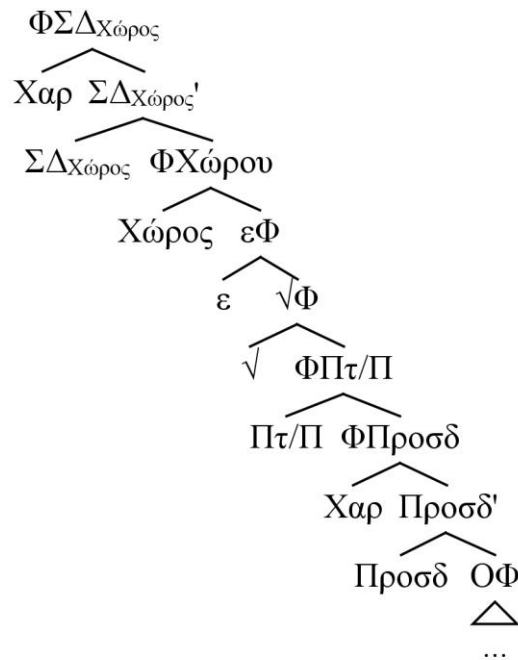
Ένα τελευταίο χαρακτηριστικό που πρέπει να σημειώσουμε για την κεφαλή αυτή είναι ότι μπορεί να έχει εμβέλεια (scope) σε κεφαλές χαμηλότερα μέσα στην δομή, συγκεκριμένα στην κεφαλή Πτ/Π. Όπως τα στοιχεία αρνητικής πολικότητας (Negative Polarity Items) μπορούν να έχουν εμβέλεια σε παρόμοια στοιχεία μέσα στην πρόταση και, σε γλώσσες όπως η Αγγλική, να καθορίζουν το αν ένα συστατικό μπορεί ή όχι να χαρακτηρίζεται από αρνητική πολικότητα, έτσι και εδώ η πρόθεση που καταλαμβάνει τον $\Sigma\Delta\chi\acute{\omega}\rho\omicron\varsigma$ μπορεί να περιορίζει την πρόθεση που εισάγει το συμπλήρωμα του επιρρήματος χώρου. Συγκεκριμένα, όταν το επίρρημα χώρου εισάγεται με το 'Από' τότε πρέπει υποχρεωτικά η ΦΠτ/Π να έχει ως κεφαλή επίσης το 'Από'. Τα πράγματα γίνονται κάπως πιο περίπλοκα στην περίπτωση που μετακινείται η ΦΠτ/Π από την θέση του συμπληρώματος του επιρρήματος χώρου, αλλά δεν θα επεκταθούμε άλλο εδώ, καθώς θα εξετάσουμε αναλυτικά αυτές τις περιπτώσεις στο κεφάλαιο 3.

2.4. Σύνοψη

Συνοψίζοντας, στην παρούσα εργασία προτείνεται ότι η εσωτερική δομή των φράσεων που δηλώνουν χώρο είναι αυτή που επαναλαμβάνουμε στο (26). Βασικές

κεφαλές που αφορούν την κατηγορία του ΧΩΡΟΥ είναι η κεφαλή Χώρος και η κεφαλή ΣΔ_{Χώρος}. Αυτές οι κεφαλές φιλοξενούν τα επιρρήματα χώρου ή άλλα τεμάχια που μπορούν να δηλώσουν χώρο έστω έμμεσα. Η κεφαλή ΣΔ_{Χώρος}, από την άλλη φιλοξενεί προθέσεις που μπορούν να εισάγουν φράσεις που δηλώνουν χώρο και έχει χαρακτηριστικά παρόμοια με αυτά του ΣΔ στις προτάσεις.

(26)

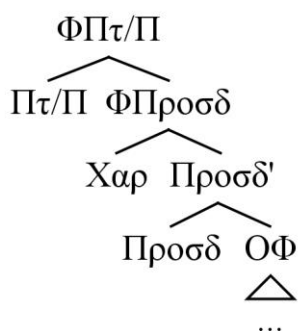

Αν και για την κεφαλή ΣΔ_{Χώρος} θα μιλήσουμε περισσότερο στο επόμενο κεφάλαιο, πρέπει να αναφέρουμε ένα ακόμα χαρακτηριστικό της. Πρόκειται για την δυνατότητα να αναβιβάζονται σε αυτήν στοιχεία που βρίσκονται χαμηλότερα στην δομή. Χαρακτηριστική τέτοια περίπτωση είναι αυτή των επιρρημάτων χώρου. Ένα επίρρημα χώρου, ως τεμάχιο με λεξική σημασία πρέπει να εισάγεται στην κεφαλή √ από το Λεξικό. Η κεφαλή αυτή θα πρέπει στην συνέχεια να αναβιβαστεί στην κεφαλή ε που της δίνει χαρακτηριστικά κατηγορίας – δηλαδή επιρρημάτος – και στην συνέχεια η σύνθετη κεφαλή √-ε πρέπει να αναβιβαστεί στην κεφαλή Χώρος. Πρέπει να σημειώσουμε επιπλέον ότι δεν επιτρέπεται ποτέ αναβιβασμός οποιουδήποτε τεμαχίου στην κεφαλή ΣΔ_{Χώρος}, αφού αυτή η κεφαλή ή μένει κενή ή καταλαμβάνεται μόνο από τις προθέσεις που θα δούμε στο 3.4.

Πέρα από τα επιρρήματα χώρου, θα δούμε στην ενότητα 3.5 ότι αυτή την δυνατότητα έχουν επιπλέον και κάποιες προθέσεις, οι οποίες μπορούν να δηλώνουν χώρο. Σε αυτή την περίπτωση λείπουν από την δομή οι κεφαλές \surd και ε , και η ΦΠτ/Π κυριαρχείται άμεσα από την ΦΧώρου. Έτσι η κεφαλή Πτ/Π και το προθετικό τεμάχιο που εισάγεται εκεί μπορεί να αναβιβαστεί στην κεφαλή Χώρος ώστε να αποκτήσει την αντίστοιχη λειτουργία. Κάτι αντίστοιχο έχει προταθεί και για τις περιπτώσεις των ‘κενών Π’ (βλ. ενότητα 3.5).

Βέβαια, δεδομένου ότι οι προθέσεις δεν είναι άμεσα συνδεδεμένες με τον ΧΩΡΟ, η βασική δομή που προτείνουμε για τις προθετικές φράσεις είναι αυτή στο (27). Η κεφαλή που θα μας απασχολήσει περισσότερο είναι η Πτ/Π, η οποία ευθύνεται τόσο για την εισαγωγή των προθέσεων όσο και για το πτωτικό μαρκάρισμα μίας ΦΠροσδ. Στην κεφαλή αυτή αποδίδονται τα χαρακτηριστικά εκείνα που κωδικοποιούν τον ρόλο της ΦΠροσδ μέσα στην πρόταση και μπορούν είτε να πραγματώνονται πάνω στην κεφαλή αυτή είτε να κληροδοτούνται χαμηλότερα μέσα στην ΦΠροσδ. Στην πρώτη περίπτωση, κατά την Εκφώνηση θα πρέπει να εισαχθεί ένα προθετικό τεμάχιο στην κεφαλή Πτ/Π με το οποίο να πραγματώνονται τα χαρακτηριστικά αυτά. Στην δεύτερη περίπτωση τα χαρακτηριστικά αυτά πραγματώνονται πάνω στον ονοματικό τύπο ως ένα πτωτικό μόρφημα.

(27)

Η σύνδεση της κατηγορίας της ΠΤΩΣΗΣ με αυτή της ΠΡΟΘΕΣΗΣ είναι απαραίτητη γιατί, όπως θα δούμε στο κεφάλαιο 4, αυτές οι δύο κατηγορίες σχηματίζουν ένα σύνθετο σύστημα το οποίο εξυπηρετεί έναν ενιαίο σκοπό. Όμως, πριν προχωρήσουμε στην κυρίως συζήτηση για τις προθέσεις, είναι απαραίτητο να εξετάσουμε τις ιδιότητες που εμφανίζουν οι προθέσεις όταν σχηματίζουν σύνθετες

προθετικές δομές με τα επιρρήματα χώρου. Για τον λόγο αυτό, στο επόμενο κεφάλαιο θα αφήσουμε για λίγο την εσωτερική δομή της ΠΦ και θα επικεντρωθούμε στα επιρρήματα χώρου.

Κεφάλαιο 3: Η δήλωση του ΧΩΡΟΥ: απλά και σύνθετα συντάγματα

3.1. Εισαγωγικά

Ο ΧΩΡΟΣ στην ΝΕ είναι μια κατηγορία που μπορεί να δηλωθεί με μια σειρά από τρόπους, κάποιοι από αυτούς παρουσιάζονται στο (1): α. απλή Ονοματική Φράση (ΟΦ), β. δεικτικό επίρρημα, γ. επιρρήματα χώρου, δ. Σύνθετη ΠΦ, ε. απλή ΠΦ. Αυτό σημαίνει ότι η δήλωση του χώρου είναι αρκετά πολυδιάστατη και μια πλήρης διερεύνησή της θα ξέφευγε από τους στόχους αυτής της ανάλυσης. Στο παρόν κεφάλαιο θα εστιάσουμε σε δομές όπως τα (1β), (1γ), (1δ) και (1ε), ενώ θα εξετάσουμε μόνο συνοπτικά δομές όπως στο (1α).

- (1)
- α. Η Μαρία πήγε *σπίτι*
 - β. Ο Γιάννης θα βρίσκεται *εδώ* σε τρεις ώρες
 - γ. Το μπάνιο είναι *πάνω*
 - δ. Το ρολόι είναι *πάνω από τον απορροφητήρα*
 - ε. Το ποτήρι έπεσε *στο πάτωμα* και έσπασε

Δεν θα εξετάσουμε αναλυτικά σε αυτό το κεφάλαιο τις ιδιαίτερες σημασίες που δηλώνουν τα τεμάχια χώρου. Μια αναλυτική περιγραφή και συστηματοποίηση της σημασίας που δηλώνει το κάθε επίρρημα χώρου ξεφεύγει κατά πολύ από τον βασικό στόχο της παρούσας εργασίας που είναι η ανάλυση των προθέσεων της ΝΕ και όχι των επιρρημάτων χώρου. Όμως, όπως έχουμε σημειώσει ήδη, τα επιρρήματα χώρου μπορούν και συνδέονται με ΠΦ, τις οποίες επιλέγουν ως συμπληρώματα, όπως στο (1ε) και για αυτό είναι απαραίτητη η εξέτασή τους. Βέβαια, πέρα από μια ΠΦ ένα επίρρημα Χώρου μπορεί να έχει κι άλλα συμπληρώματα, συγκεκριμένα, κλιτικά (2α) ή δεικτικά επιρρήματα (2β).

- (2)
- α. *πάνω του*
 - β. *πάνω εδώ*

Επιπλέον, όπως σημειώσαμε και στο κεφάλαιο 1, τα επιρρήματα χώρου μπορούν να απαντούν και αμετάβαρα χωρίς κανένα συμπλήρωμα (και αυτή είναι μια από τις ιδιότητες που μας οδήγησαν να τα χαρακτηρίσουμε ως επιρρήματα). Συνεπώς, αν και δεν θα εξετάσουμε το εννοιολογικό σύστημα του ΧΩΡΟΥ, στο οποίο εντάσσονται τα επιρρήματα αυτά στην ΝΕ, θα εξετάσουμε τους ποικίλους τρόπους συμπλήρωσης των επιρρημάτων αυτών. Θεωρούμε ότι κάτι τέτοιο είναι απαραίτητο, αφού οι προθέσεις της ΝΕ είναι σε αντιστοιχία με τα κλιτικά και τα δεικτικά επιρρήματα, όταν εξαρτώνται από επιρρήματα, και άρα η διερεύνηση των δομών αυτών μπορεί να παρέχει πληροφορίες για τις ιδιότητες των ΠΦ στην ΝΕ.

Εκτός όμως από την εισαγωγή του συμπληρώματος ενός επιρρηματος χώρου, οι προθέσεις της ΝΕ μπορούν να χρησιμοποιηθούν επίσης για να εισάγουν ένα επίρρημα χώρου (3).

- (3) α. από/μέχρι πάνω του
 β. από πάνω από εδώ
 γ. από πάνω από τον πίνακα

Σε αυτές τις περιπτώσεις η πρόθεση χρησιμοποιείται για να περιορίσει και να εξειδικεύσει την χωρική σχέση που δηλώνει το επίρρημα και δεν μπορούν όλες οι προθέσεις να έχουν αυτό τον ρόλο. Συνεπώς θα πρέπει να δούμε τα βασικά χαρακτηριστικά αυτών των δομών, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να επηρεάσουν την επιλογή της ΠΦ-συμπληρώματος του επιρρηματος χώρου.

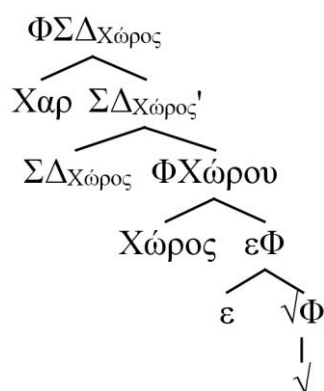
Θα ξεκινήσουμε εξετάζοντας την βασική δομή μιας ΦΧώρου και αρχικά θα δώσουμε έμφαση στην περίπτωση που το συμπλήρωμα αυτής της φράσης είναι ΠΦ ή κλιτικό. Στην συνέχεια, θα εξετάσουμε την περίπτωση των δεικτικών συμπληρωμάτων. Έπειτα το κεφάλαιο αυτό θα επικεντρωθεί περισσότερο στον ρόλο των προθέσεων παρά των επιρρημάτων, εξετάζοντας πρώτα τις προθέσεις που μπορούν και εισάγουν επιρρήματα χώρου, ενώ στην συνέχεια θα δούμε ποιες προθέσεις μπορούν από μόνες τους (χωρίς να υπάρχει κάποιο επίρρημα χώρου δηλαδή) να δηλώνουν σχέσεις στον χώρο. Πριν ολοκληρώσουμε το κεφάλαιο, θα δούμε τι είδους μετακινήσεις επιτρέπονται μέσα στην ΦΧώρου και ποιες δυνατότητες υπάρχουν για μετακίνηση των συστατικών της έξω από την φράση.

3.2. Η ΦΧώρου και τα συμπληρώματά της: ΠΦ ή κλιτικά

Τα επιρρήματα χώρου αποτελούν λεξικά τεμάχια και έχουν λεξική σημασία. Συγκεκριμένα, δηλώνουν διάφορες σχέσεις που μπορούν να περιγραφούν με ανύσματα, ή συσχετισμούς, μιας εξέχουσας οντότητας (figure) και μιας οντότητας-εδάφους (ground)³⁰. Αν και η εξέχουσα οντότητα δεν είναι ένα από τα τυπικά συστατικά της ΦΧώρου, η οντότητα έδαφος είναι το βασικό συστατικό της φράσης αυτής. Δηλαδή μια φράση που δηλώνει τον χώρο κατά βάση αποτελείται από μια σχέση στον χώρο, η οποία κωδικοποιείται στην κεφαλή Χώρος, και μια οντότητα που αποτελεί το σημείο αναφοράς αυτής της σχέσης. Συνήθως, αυτή η οντότητα έδαφος είναι μια ΦΠροσδ και στην ΝΕ, που τα επιρρήματα χώρου δεν μπορούν να συνδέονται με απλές ΦΠροσδ, η φράση αυτή μπορεί είτε να έχει την μορφή μιας ΠΦ είτε να είναι ένας αδύνατος τύπος της προσωπικής αντωνυμίας, δηλαδή κλιτικό.

Πριν προχωρήσουμε στην αναλυτική εξέταση των συμπληρωμάτων αυτών, θα πρέπει να κάνουμε μια σημείωση για την δομή της ΦΧώρου: Είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο ότι η δομή της ΦΧώρου χωρίς τα συμπληρώματά της είναι όπως στο (4).

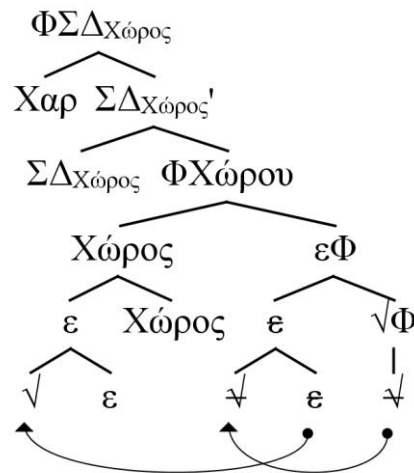
(4) α. [ΦΣΔΧώρος ΣΔΧώρος [ΦΧΩΡΟΥ Χώρος [εΦ ε [Φ√ √]]]]

³⁰ Για περισσότερες πληροφορίες πάνω στην σχέση εξέχουσας οντότητας και οντότητας-εδάφους, καθώς και το πώς επηρεάζει αυτό το ζεύγος εννοιών την δομή μίας ΦΧώρου, βλ. Talmy 2000.

Το λεξικό τεμάχιο που δηλώνει χώρο εισάγεται κανονικά στην κεφαλή $\sqrt{\quad}$ και με ενδιάμεσο στάδιο τον κατηγοριοποιητή ε , αναβιβάζεται στην κεφαλή Χώρος, όπου και νομιμοποιούνται τα χαρακτηριστικά του χώρου που δηλώνει το επίρρημα (5).

- (5) α. $[\Phi\Sigma\Delta\chi\acute{\omega}\rho\omicron\varsigma \Sigma\Delta\chi\acute{\omega}\rho\omicron\varsigma [\Phi\chi\omega\rho\omicron\upsilon \chi\acute{\omega}\rho\omicron\varsigma [\varepsilon\Phi \varepsilon [\Phi\sqrt{\quad}]]]]$
 β.

Δεν θα μας απασχολήσουν εδώ οι συγκεκριμένες ιδιότητες των επιρρημάτων χώρου και της εσωτερικής δομής της ΦΧώρου. Περισσότερο θα εξετάσουμε τις ιδιότητες της ΦΧώρου σε σχέση με τα συμπληρώματά της, που ουσιαστικά είναι συμπληρώματα της λεξικής $\sqrt{\quad}$ του επιρρήματος. Το τελευταίο είναι σημαντικό, διότι μας βοηθάει να διαχωρίσουμε πότε μια ΠΦ έχει από μόνη της την ιδιότητα να δηλώνει χώρο (σε περιπτώσεις που δεν υπάρχει επίρρημα μέσα στην δομή) από τις περιπτώσεις που ο ρόλος της είναι καθαρά λειτουργικός, δηλαδή να εισάγει την ΦΠροσδ που αποτελεί την οντότητα-έδαφος.

Η ιδιότητα που εμφανίζουν τα επιρρήματα χώρου να παίρνουν ως συμπλήρωμα είτε ΠΦ είτε κλιτικά έχει απασχολήσει επανειλημμένα τους ερευνητές (Θεοφανοπούλου-Κοντού 1992, 1995, 2000, Theophanopoulou-Kontou 1995, Lechner & Anagnostopoulou 2005 και Terzi 2010a). Η μια εναλλακτική δομή είναι αυτή που φαίνεται στο (6α): όταν η φράση συμπλήρωμα εισάγεται από μια πρόθεση, τότε το σημείο αναφοράς του επιρρήματος χώρου μπορεί να είναι μια πλήρης ΦΠροσδ ή διάφοροι τύποι αντωνυμιών. Πρακτικά, με αυτό τον τρόπο ένα επίρρημα χώρου μπορεί να έχει για συμπλήρωμα κάθε τύπου φράση που μπορεί να χαρακτηριστεί ως ΦΠροσδ, αρκεί αυτή η ΦΠροσδ να εισάγεται με μια πρόθεση. Η

εναλλακτική με το κλιτικό φαίνεται στο (6β): Σε αυτή την περίπτωση απαγορεύεται η χρήση προθέσεων (αφού όπως είδαμε στην ενότητα 1.2, οι προθέσεις στην ΝΕ δεν δέχονται ποτέ κλιτικά) κάτι που σημαίνει ότι οι δύο δομές είναι σε συμπληρωματική κατανομή.

- (6) α. στεκόταν μπροστά σε τον καναπέ/εμένα/έναν/κάποιον
β. στεκόταν μπροστά τους

Πιο αναλυτικά, κάθε επίρρημα χώρου μπορεί να ακολουθείται από μια ΠΦ. Αυτή η ΠΦ μπορεί να εισάγεται είτε με το ‘Σε’ είτε με το ‘Από’, αλλά όχι με κάποια άλλη πρόθεση. Αυτό σημαίνει ότι οι αυτές οι δύο προθέσεις έχουν κάποια ιδιαίτερη σχέση με την έννοια του ΧΩΡΟΥ· επιπλέον, όπως θα δούμε παρακάτω, από τις τέσσερις προθέσεις που εισάγουν κανονικά επιρρήματα που δηλώνουν χώρο (και καταλαμβάνουν την κεφαλή ΣΔ_{χώρος}), μόνο το ‘Από’ μπορεί να εισάγει δεικτικά επιρρήματα, όταν αυτά είναι συμπλήρωμα σε κάποιο επίρρημα χώρου. Όμως, το ποια από τις δύο προθέσεις επιλέγει ένα επίρρημα χώρου είναι κάτι που εξαρτάται από το ίδιο το επίρρημα, είναι δηλαδή μια λεξική επιλογή: Συγκεκριμένα, όπως φαίνεται στο (7), άλλα επιρρήματα επιλέγουν συστηματικά μόνο το ‘Σε’ (με πλάγια γράμματα), άλλα μόνο το ‘Από’ (με υπογράμμιση), ενώ τέλος άλλα επιλέγουν και τις δύο προθέσεις (με έντονα γράμματα).

- (7) α. **ανάμεσα** θ. μακριά από
β. **σε/από**
β. *αντίκρυ σε* ι. **μέσα σε/από**
γ. **απέναντι** κ. **μπροστά σε/από**
δ. γύρω από λ. **(ε-/α-)πάνω σε/από**
ε. **δίπλα** μ. πέρα από
στ. **σε/από**
ζ. έξω από ν. πίσω από
η. κάτω από ξ. *πλάι σε*
η. *κοντά σε*

Υπάρχουν, λοιπόν, τρεις κατηγορίες στις οποίες εμπίπτουν τα επιρρήματα χώρου: (α) Επίρρημα + ‘Σε’: σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται τα ‘αντίκρυ’, ‘κοντά’ και ‘πλάι’. Αυτά τα επιρρήματα, όπως αναφέρει και ο Bortone (2010), μπορούν πέρα από το ‘Σε’ να συνοδεύονται και από ΠΦ με το ‘Από’, αλλά μόνο όταν το ρήμα το απαιτεί, δηλαδή όταν δηλώνεται [+πέρασμα] (8).

- (8) α. περίμενε κοντά στην πλατεία
β. πέρασε κοντά από την πλατεία / *στην πλατεία

(β) Επίρρημα + ‘Από’: σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται τα ‘γύρω’, ‘έξω’, ‘κάτω’, ‘μακριά’, ‘πέρα’ και ‘πίσω’. Όπως και στην παραπάνω περίπτωση, έτσι και εδώ υπάρχει εναλλακτικός τρόπος εισαγωγής της ΠΦ, με το ‘Σε’. Όμως, αντίθετα με την προηγούμενη περίπτωση, όταν η ΠΦ εισάγεται με το ‘Σε’, δεν μπορεί να είναι όρισμα της ΦΧώρου, αλλά μάλλον είναι κάποιας μορφή παράθεση (9).

- (9) α. στέκεται κάτω από την γέφυρα
β. περιμένει κάτω στην γέφυρα

(γ) Για τα επιρρήματα ‘ανάμεσα’, ‘απέναντι’, ‘δίπλα’, ‘μέσα’, ‘μπροστά’ και ‘πάνω’³¹ τα πράγματα είναι πιο περίπλοκα: η επιλογή του ‘Σε’ ή του ‘Από’ εξαρτάται από την ιδιαίτερη σημασία που θέλει να δηλώσει ο ομιλητής και συγκεκριμένα η επιλογή του ‘Από’ αντί για το ‘Σε’ έχει να κάνει με το χαρακτηριστικό [+απόσταση] (10α-β). Διαφορετικά, μπορεί να επιβάλλεται λόγω του ρήματος ή γενικότερα διότι η όλη φράση δηλώνει [+πέρασμα] (10γ). Τα ‘δίπλα’ και ‘πάνω’ είναι η πιο απλή περίπτωση, καθώς επιλέγουν το ‘Σε’ ή το ‘Από’ ακριβώς με αυτό τον τρόπο³². Όμως, τα υπόλοιπα επιρρήματα χώρου σε αυτή την κατηγορία έχουν την ιδιότητα να δηλώνουν εξειδικευμένες σημασίες ανάλογα με το ποια πρόθεση επιλέγουν και ακόμα περισσότερο απαντούν σε διαφορετικές δομές.

³¹ Για μία πιο ενδελεχή ανάλυση της σημασίας των ‘πάνω’, ‘μπροστά’ και ‘μέσα’ ως προς την κατηγορία του ΧΩΡΟΥ και την σημασία που δηλώνουν σε συνδυασμό με τις προθέσεις ‘Σε’ και ‘Από’ βλ. Σκοπετέας (1999).

³² Για την περίπτωση του ‘πάνω’ βλ. Σκοπετέας (1999). Πρέπει να σημειώσουμε, βέβαια, ότι η επιλογή του ‘Σε’ ή του ‘Από’, όταν κωδικοποιεί την διάκριση [\pm απόσταση], μπορεί να καθορίζεται από περισσότερο υποκειμενικούς/ψυχολογικούς παράγοντες που να σχετίζονται με το πόσο κοντά ή μακριά εκλαμβάνει ο ομιλητής την εξέχουσα οντότητα (figure) σε σχέση με το σημείο αναφοράς και όχι με βάση την πραγματική τους απόσταση.

- (10) α. κάθεται δίπλα σ' εμάς
β. κάθεται δίπλα από 'μάς
γ. πέρασαν δίπλα από 'μάς

Τα 'ανάμεσα' και 'απέναντι' απαντούν με το 'Σε', όταν δηλώνουν μόνο εντοπισμό, ενώ όταν απαντούν με το 'Από' μπορούν να δηλώνουν τόσο εντοπισμό, όσο και κατευθυντικότητα (11).

- (11) α. είναι απέναντι στην πλατεία
β. έφυγε απέναντι από την πλατεία / *στην πλατεία

Το 'μέσα', όταν συνοδεύεται από το 'Σε', μπορεί να δηλώνει τόσο εντοπισμό όσο και κατευθυντικότητα (12α-β), ενώ όταν συνοδεύεται από το 'Από' δηλώνει απομάκρυνση (12γ) ή ότι κάποιος βρίσκεται μέσα σε ένα χώρο αλλά έχει κάποια επαφή με τον έξω χώρο (12δ).

- (12) α. μένει μέσα στο δωμάτιο του
β. έτρεξε μέσα στο σπίτι
γ. βγήκε μέσα από τον τοίχο / *στον τοίχο
δ. μας παρακολουθούσε μέσα από το παράθυρο / *στο παράθυρο

Το 'μπροστά' από την άλλη πρακτικά δεν έχει διαφορά είτε ακολουθείται από το 'Σε' είτε από το 'Από' (13). Και εδώ, όταν το ρήμα υπονοεί πέρασμα ή απομάκρυνση, τότε αναγκαστικά χρησιμοποιείται το 'Από' (13α-β). Όμως, υπάρχει μια περίπτωση που οι δύο δομές διαφέρουν σημασιολογικά και αυτή είναι η δήλωση της σχετικής θέσης (13γ-δ): όταν το 'μπροστά' χρησιμοποιείται για τον εντοπισμό μιας οντότητας σε σχέση με μια άλλη, τότε, όταν παίρνει ως συμπλήρωμα ΠΦ με το 'Σε', δηλώνει απόλυτο εντοπισμό, ενώ στην περίπτωση που χρησιμοποιείται με το 'Από' δηλώνει απλώς ότι η μια οντότητα είναι πιο μπροστά από την άλλη κατά σχετικό τρόπο, χωρίς να υπονοεί κάτι για την απόσταση που υπάρχει μεταξύ τους (Holton et al. 2012).

- (13) α. περιμένει μπροστά σε/από το μαγαζί
 β. έφυγε μπροστά από το μαγαζί / *στο μαγαζί
 γ. ο Γιάννης στέκεται μπροστά στον Κώστα
 (είναι ακριβώς μπροστά του)
 δ. ο Γιάννης στέκεται μπροστά από τον Κώστα
 (απλά είναι πιο μπροστά σε σχέση με τον Κώστα, χωρίς να
 ξέρουμε αν είναι ακριβώς μπροστά του ή ακόμα πιο μπροστά)

Αν και τα επιρρήματα που εντάσσουμε σε αυτή την κατηγορία χρησιμοποιούνται με διαφορετικούς τρόπους, έχουν όλα ένα κοινό χαρακτηριστικό, με εξαίρεση το ‘δίπλα’ και το ‘πάνω’³³: όταν χρησιμοποιούνται σε πιο αφηρημένες χρήσεις (που δεν σχετίζονται με τον ΧΩΡΟ), τότε μπορούν να συνοδεύονται μόνο από το ‘Σε’ (14). Όπως θα δούμε και στο κεφάλαιο 4, το ‘Σε’, αν και απαντά σε λιγότερα περιβάλλοντα σε σχέση με το ‘Από’, η σημασία του είναι πολύ πιο αφηρημένη και όχι τόσο σαφώς ορισμένη σε σύγκριση με το ‘Από’. Επιχείρημα υπέρ αυτής της άποψης είναι και το φαινόμενο που παρατηρείται εδώ: το ‘Από’ έχει περισσότερο εξειδικευμένη χρήση και για αυτό τον λόγο δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε αφηρημένες εκφράσεις που δεν υπονοούν κάποια χωρική διάταξη.

- (14) α. η στάση της απέναντι στην Μαρία είναι πολύ εχθρική
 α’. *η στάση της απέναντι από την Μαρία είναι πολύ εχθρική
 β. θα έρθω μέσα σε τρεις ώρες
 β’. *θα έρθω μέσα από τρεις ώρες
 γ. είμαστε μπροστά σε μια πολύ δύσκολη κατάσταση
 γ’. *είμαστε μπροστά από μια πολύ δύσκολη κατάσταση

Συνεπώς, όσον αφορά τα συμπληρώματά τους, υπάρχουν τρεις διαφορετικές τάξεις επιρρημάτων χώρου: Για την τάξη (β) φαίνεται πως υπάρχει μόνο ένα πλαίσιο υποκατηγοριοποίησης, αυτό με το ‘Από’, για τις άλλες δύο τάξεις όμως υπάρχουν

³³ Το ‘δίπλα’ δεν φαίνεται να συμμετέχει σε εκφράσεις με αφηρημένες έννοιες. Από την άλλη, το ‘πάνω’, όταν χρησιμοποιείται σε τέτοιες εκφράσεις, χρησιμοποιείται περισσότερο με το ‘Από’, ειδικά όταν υπονοεί κάποιας μορφής σύγκριση (i), διαφορετικά χρησιμοποιείται με το ‘Σε’ (ii)

i. είναι πάνω από τις δυνάμεις μου
 ii. δεν μπορώ να στηριχθώ πάνω στην Μαρία

δύο, είτε με το ‘Σε’ είτε με το ‘Από’. Είναι σημαντικό ότι, αν και τα επιρρήματα χώρου είναι λίγα σε αριθμό, αυτά που μπορούν να συνοδεύονται και από τις δύο ΠΦ παρουσιάζουν διαφορές και αποτελούν δύο διακριτές κατηγορίες: η τάξη (α) επιλέγει αυτόματα (by default) το ‘Σε’, αλλά εξαιτίας λειτουργικών παραμέτρων (όπως η σημασία του ρήματος) μπορεί να επιλεγεί και το ‘Από’. Από την άλλη, στην τάξη (γ), η χρήση άλλης πρόθεσης δηλώνει διαφορετική σημασία. Άρα, σε αυτή την περίπτωση οι προθέσεις έχουν συγκεκριμένο σημασιολογικό φορτίο και θυμίζουν την κατηγορία των Εγγενών Πτώσεων (Butt 2006 και Baker 2015).

Η ΝΕ διαθέτει κλιτικά (βλ. την τυπολογία των Cardinaletti & Starke 1999) σε γενική και αιτιατική πτώση στον ενικό για όλα τα πρόσωπα, ενώ στον πληθυντικό διαθέτει έναν συγκρητικό τύπο και για τις δύο πτώσεις για το πρώτο και δεύτερο πρόσωπο, όπως και για το αρσενικό γένος, ενώ για το θηλυκό και το ουδέτερο διαθέτει διακριτούς τύπους γενικής και αιτιατικής. Με εξαίρεση τα ‘έξω’, ‘κάτω’ και ‘πέρα’, όλα τα επιρρήματα χώρου στο (7) μπορούν να συνοδεύονται από κλιτικά στην απλή τους μορφή (χωρίς να απαιτείται κάτι επιπλέον στην δομή) (15). Το κλιτικό που ακολουθεί ένα επίρρημα χώρου είναι πάντα σε γενική πτώση και μπορεί να ακολουθεί το επίρρημα είτε απαντά μόνο του είτε όταν το εισάγει το ‘Από’ (16).

(15)	α.	ανάμεσά τους	θ.	μακριά του
	β.	αντίκρυ μου	ι.	μέσα μας
	γ.	απέναντί σου	κ.	μπροστά της
	δ.	γύρω μας	λ	(ε-/α-)πάνω σου
	ε.	δίπλα της	μ.	*πέρα του
	στ.	*έξω τους	ν.	πίσω μου
	ζ.	*κάτω μας	ξ.	πλάι τους
	η.	κοντά σας		

(16)	α.	από δίπλα της	γ.	από πάνω μου
	β.	από κοντά τους	δ.	από πίσω του

Τα επιρρήματα ‘έξω’ και ‘κάτω’, που κανονικά δεν απαντούν με κλιτικά, αποκτούν αυτή τη δυνατότητα, όταν εισάγονται με το ‘Από’ (17). Το ‘πέρα’ από την άλλη δεν φαίνεται να απαντά ούτε σε αυτή την περίπτωση με κλιτικά (17γ).

- (17) α. απ' έξω του γ. *από πέρα σου
β. από κάτω μας

Όπως σημειώνει και ο Φύκιας (1995), ένα ενδιαφέρον χαρακτηριστικό το οποίο εμφανίζουν τα κλιτικά, όταν χρησιμοποιούνται με τα επιρρήματα χώρου, είναι ότι δεν έχουν την δυνατότητα να σχηματίσουν δομές διπλασιασμού (clitic doubling). Αν και δεν θα δώσουμε έκταση στο ζήτημα, το αναφέρουμε απλώς, γιατί είναι μια ένδειξη ότι σε αυτές τις περιπτώσεις τα κλιτικά σε γενική δεν έχουν όλες τις ιδιότητες που θα είχαν αν αποτελούσαν συμπλήρωμα σε ρήματα ή ονόματα (18).

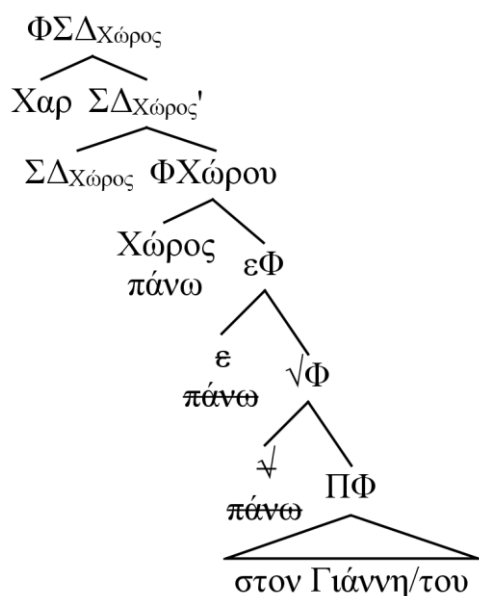
- (18) α. *πάνω του του Γιάννη
β. του το έδωσε του Γιάννη

Η έρευνα για τις προθέσεις της ΝΕ έχει δώσει μεγάλη έμφαση στην σχέση μεταξύ ΠΦ και κλιτικών (βλ. ενδεικτικά Dimitriadis 1994, 1999, Theophanopoulou-Kontou 1995, Θεοφανοπούλου-Κοντού 2000, Lechner & Anagnostopoulou 2005, Terzi 2010a, Φύκιας 1995). Αν και οι λεπτομέρειες της δομής που προτείνουν οι ερευνητές διαφέρουν, υπάρχει ένα κοινό σημείο σε όλες τις έρευνες: όλοι υποστηρίζουν ότι υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στις ΠΦ και τα κλιτικά, δεδομένου ότι και οι δύο τύποι φράσεων μπορούν να εξαρτώνται από επιρρήματα χώρου. Σε κάποιες έρευνες (όπως των Lechner & Anagnostopoulou 2005 και της Terzi 2010a), η συσχέτιση αυτή ερμηνεύεται μέσα από την ανάλυση τόσο των κλιτικών όσο και των ΠΦ με μια κοινή δομή, αυτή της ΠΦ. Η Terzi (2010a) προτείνει συγκεκριμένα ότι τα κλιτικά σε αυτές τις περιπτώσεις πραγματώνουν ΠΦ στις οποίες η κεφαλή Π μένει κενή. Από την άλλη, σε έρευνες όπως του Dimitriadis (1994), του Φύκια (1995) και της Θεοφανοπούλου (2000) ακολουθείται η αντίστροφη λογική, δηλαδή υποστηρίζεται ότι είναι οι προθέσεις 'Σε' και 'Από' που πραγματώνουν Πτώσεις και για τον λόγο αυτό μπορούν να αντικαθίστανται από κλιτικά. Αυτή είναι η λογική που θα ακολουθήσουμε και σε αυτή την εργασία: φαίνεται ότι οι προθέσεις που συνοδεύουν επιρρήματα χώρου μάλλον υποκαθιστούν χρήσεις των πτώσεων. Πολύ περισσότερο, στο κεφάλαιο 4 θα δούμε ότι στις περισσότερες – αν όχι σε όλες – τις χρήσεις τους οι προθέσεις της ΝΕ είναι σε αντιστοιχία με κάποιον πτωτικό τύπο, είτε ενδογλωσσικά, οπότε παρατηρούμε κάποιας μορφής επικάλυψη μεταξύ μιας πρόθεσης και κάποια πτώσης της ΝΕ, είτε διαγλωσσικά, οπότε την λειτουργία που

έχει μια πρόθεση της ΝΕ την έχει μια πτώση σε κάποια άλλη γλώσσα. Δεν θα δώσουμε εδώ έκταση στο ζήτημα, αλλά θα επανέλθουμε στο κεφάλαιο 4.

Τέλος, ως προς την δομή της ΦΧώρου, με σκοπό την διατήρηση της επικρατούσας άποψης, προτείνουμε ότι τόσο τα κλιτικά όσο και οι ΠΦ θα πρέπει να πραγματώνουν συστατικά της ίδιας ταυτότητας. Θεωρούμε ότι αυτό το συστατικό έχει την ταυτότητα Φράση Πτώσης/Πρόθεσης (ΦΠτ/Π) και πρέπει οπωσδήποτε να εμπεριέχει μια ΦΠροσδ (19).

(19)

Πρέπει να σημειωθεί ότι, όταν η κεφαλή της ΦΠτ/Π είναι μια πρόθεση, δηλαδή το ‘Σε’ ή το ‘Από’, τότε θα θεωρήσουμε συμβατικά ότι η επιλογή της μιας ή της άλλης πρόθεσης έχει να κάνει με το αν η κεφαλή αυτή φέρει το χαρακτηριστικό [\pm απόσταση], [\pm πέραςμα] ή αν το ρήμα δηλώνει κάποιας μορφής κίνηση (αυτό το κριτήριο επιλογής, βέβαια, δεν είναι απόλυτο, καθώς υπάρχουν περιπτώσεις όπου, αν και το ρήμα δηλώνει κίνηση, το επίρρημα χώρου μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε με το ‘Σε’ είτε με το ‘Από’, βλ. 19)

- (20)
- α. πήγαν πάνω στον λόφο / μέσα στο σπίτι / μπροστά στο σπίτι
 - β. πέρασε μέσα στο σπίτι / από το σπίτι

3.3. Ο ΧΩΡΟΣ και τα δεικτικά επιρρήματα

Όπως είδαμε στην προηγούμενη ενότητα, ένα επίρρημα χώρου, αφού κωδικοποιεί μια χωρική σχέση χρειάζεται πάντα μια οντότητα έδαφος που αποτελεί το σημείο αναφοράς αυτής της σχέσης. Κανονικά, αυτή η οντότητα έδαφος είναι μια ΦΠροσδ η οποία, για να μπορεί να έχει τον ρόλο αυτό, πρέπει να εισάγεται από μια πρόθεση. Όμως, αυτή δεν είναι η μόνη εναλλακτική: ένα επίρρημα χώρου, αν και κωδικοποιεί μια σχέση που απαιτεί ένα σημείο αναφοράς, μπορεί να απαντά και χωρίς συμπλήρωμα. Αυτό σημαίνει ότι η κεφαλή χώρος δεν χρειάζεται απαραίτητα το συμπλήρωμα του επιρρήματος για να αποτελέσει ένα καλώς σχηματισμένο (well formed) συστατικό. Επιπλέον, το συμπλήρωμα της κεφαλής αυτής μπορεί να μην είναι μια ΠΦ ή κάποιο κλιτικό, αλλά να είναι ένα δεικτικό επίρρημα, όπως αυτά που φαίνονται στο (21).

- (21) α. εδώ
 β. εκεί
 γ. πού;

Τα δεικτικά στοιχεία, όπως κάθε τεμάχιο που σχετίζεται με την κατηγορία της δείξης, ερμηνεύονται με βάση το εξωγλωσσικό περιεχόμενο που μοιράζονται οι συνδιαλεγόμενοι και, για αυτόν το λόγο, η ερμηνεία τους εξαρτάται από τις συνθήκες στις οποίες εκφωνούνται (Yule 2006 και Κανάκης 2007). Αυτό σημαίνει ότι η ερμηνεία τους εξαρτάται από το σημείο που αναγνωρίζεται ως *δεικτικό κέντρο*, σημείο που αλλάζει από περιεχόμενο σε περιεχόμενο. Με τον ίδιο τρόπο ερμηνεύονται και τα επιρρήματα χώρου, όταν είναι αμετάβατα. Δηλαδή το σημείο αναφοράς τους εξαρτάται από τις συνθήκες στις οποίες εκφωνείται η ΦΧώρου και πολύ συχνά είναι το σημείο εκφώνησης του εκφωνήματος (22). Τόσο στο (22α) όσο και στο (22β) δεν μπορούμε να ξέρουμε που είναι ο Γιάννης, γιατί δεν μπορούμε να ξέρουμε εκτός περιεχόμενου ποιο σημείο στον κόσμο είναι το δεικτικό κέντρο.

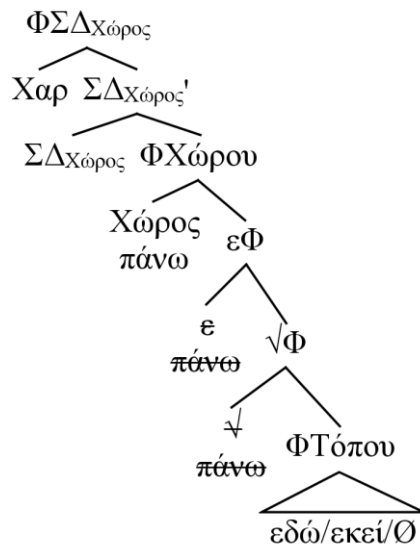
- (22) α. κάθεται εδώ
 β. κάθεται πάνω

Συνεπώς, ακόμα και στην περίπτωση που τα επιρρήματα χώρου χρησιμοποιούνται αμετάβατα, υπονοείται ένα σημείο αναφοράς που θα πρέπει να έχει τον ρόλο του συμπληρώματος του επιρρήματος και να καταλαμβάνει την θέση που διαφορετικά θα καταλάμβανε μια ΠΦ ή ένα κλιτικό. Σε αυτό το κενό συμπλήρωμα, δηλαδή μη φωνολογικά εκπεφρασμένο, θα πρέπει να φιλοξενούνται τα χαρακτηριστικά του δεικτικού κέντρου με βάση το οποίο ερμηνεύεται το άνυσμα που δηλώνεται με το επίρρημα χώρου. Με άλλα λόγια, ο ρόλος αυτού του συμπληρώματος πρέπει να είναι παρόμοιος με αυτόν του κενού Υποκειμένου, που κωδικοποιεί τα απαραίτητα χαρακτηριστικά προσώπου και αριθμού που πραγματώνονται πάνω στο ρήμα, μόνο που εδώ κωδικοποιεί τα χαρακτηριστικά Τόπου (Place)³⁴ που είναι απαραίτητα για την ερμηνεία του επιρρήματος χώρου, χωρίς όμως να πραγματώνονται μορφολογικά σε αυτό. Αυτό το συμπλήρωμα δεν μένει πάντα κενό, αλλά υποθέτουμε ότι μπορεί να πραγματώνεται φωνολογικά με τα δεικτικά ‘εδώ’ και ‘εκεί’, τα οποία ουσιαστικά αποτελούν πραγματώσεις του δεικτικού κέντρου με φωνολογική υπόσταση. Η προτεινόμενη δομή φαίνεται στο (24).

- (23) α. είναι πάνω εδώ/εκεί
β. είναι πάνω

³⁴ Χρησιμοποιούμε τον όρο Τόπος (Place) δανειζόμενοι τον όρο από την Terzi (2010a), αλλά με διαφορετικό περιεχόμενο. Για την Τερζή, η κεφαλή αυτή είναι ονοματικής φύσης (βλ. Terzi 2008, 2010a) και δεν είναι συμπλήρωμα του επιρρήματος χώρου, όπως εδώ, αλλά αποτελεί συμπλήρωμα στην κεφαλή που φιλοξενεί στον χαρακτηριστή της το επίρρημα χώρου, ως προσδιορισμό.

(24)

Η δομή ως έχει στο (24) έρχεται σε αντίθεση με αυτά που υποστηρίζουν οι Kayne (2004) και Svenonius (2010) για την Αγγλική, όπου, σύμφωνα με τον Kayne, η δομή με το ‘here’ ή το ‘there’, δεν έχει το δεικτικό ως συμπλήρωμα, όπως υποστηρίζεται εδώ. Το δεικτικό μαζί με το επιρρημα θα έπρεπε να σχηματίζουν μια δομή παράθεσης (apposition) που αντί να ερμηνεύεται ως ‘πάνω’ σε αυτό το σημείο, που αυτό το σημείο είναι ‘εδώ’, ερμηνεύεται ως ‘εδώ’, όπου το ‘εδώ’ είναι ‘πάνω’. Πράγματι, και στην NE όταν τα δύο επιρρήματα σχηματίζουν δομές όπως στο (25), τότε η ερμηνεία είναι αμφίσημη μεταξύ της μιας ή της άλλης σημασίας.

(25) το βιβλίο είναι εδώ πάνω

Όμως, όπως φαίνεται στο (26), όταν στην παραπάνω δομή προστεθεί μια ΠΦ που κανονικά θα ήταν συμπλήρωμα του επιρρήματος χώρου, τότε η δομή αποκτά τα χαρακτηριστικά παράθεσης αντί για δομή κεφαλή-συμπλήρωμα. Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι η ΠΦ δεν μπορεί να εισάγεται με το ‘Από’, μια δυνατότητα που θα υπήρχε σε περίπτωση που ήταν συμπλήρωμα του επιρρήματος χώρου και η επιλογή της μιας ή της άλλης πρόθεσης θα προκαλούσε άλλη συνθετική σημασία για όλη την φράση. Το γεγονός ότι η ΦΠροσδ μπορεί να εισάγεται μόνο με το ‘Σε’ σημαίνει ότι δεν υπάρχει σχέση επιλογής μεταξύ του επιρρήματος χώρου και της ΠΦ και άρα η ερμηνεία της δομής καταλήγει να είναι μια απλή παράθεση. Όμως, όπως

είπαμε προηγουμένως, το δεικτικό επίρρημα χρειάζεται πάντα ένα σημείο αναφοράς. Υποθέτουμε ότι τον ρόλο αυτό σε αυτές τις περιπτώσεις έχει το ‘εδώ’ και άρα, σε αντίθεση με όσα υποστηρίζεται για την Αγγλική, στην ΝΕ υπάρχει η πιθανότητα το δεικτικό επίρρημα να είναι συμπλήρωμα του επιρρήματος χώρου.

- (26) α. [πάνω εδώ/εκεί] [στο τραπέζι]³⁵
 β. [πάνω εδώ/εκεί] *[από το τραπέζι]
 γ. [εδώ/εκεί-πάνω] [στο τραπέζι]

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση που στο σύμπλεγμα [Επίρρημα Χώρου + Δεικτικό Επίρρημα] είτε το επίρρημα χώρου είτε το δεικτικό ‘εδώ/εκεί’ εισάγεται με το ‘Από’ (27). Όπως θα δούμε αναλυτικά στην επόμενη ενότητα, τα επιρρήματα που σχετίζονται με τον χώρο μπορούν να εισάγονται με το ‘Από’³⁶. Εδώ, όμως, το ‘Από’ φαίνεται πως έχει περιορισμένο σημασιολογικό περιεχόμενο (σε αντίθεση με την προθετική του χρήση, βλ. κεφ. 4) και δηλώνει μόνο [+απόσταση] από το σημείο αναφοράς ή [+πέραςμα] μέσω του σημείου αναφοράς. Σε αυτή την περίπτωση το ‘Από’ μπορεί να συνοδεύει είτε μόνο το επίρρημα χώρου (27α), οπότε το δεικτικό συχνά προηγείται του επιρρήματος χώρου (27β), είτε μόνο το δεικτικό (27γ) ή και τα δύο (27ε). Επιπλέον, όπως βλέπουμε στα (27β), (27δ) και (27στ), το δεικτικό μπορεί να μετακινείται πριν το επίρρημα χώρου είτε εισάγεται με το ‘Από’ είτε όχι.

³⁵ Επιλέγουμε για το παράδειγμα το ‘πάνω’, διότι εμφανίζει όλους τους δυνατούς συνδυασμούς. Τα περισσότερα επιρρήματα χώρου εμφανίζουν όλους τους συνδυασμούς (κάποιες φορές με αλλαγές στην σημασία που οφείλονται στον συνδυασμό του επιρρήματος με το ‘Από’) αλλά μερικά δεν παρουσιάζουν όλες τις δυνατές εναλλακτικές. Για παράδειγμα, το ‘γύρω’ δεν συμμετέχει σε δομές όπως στα (27γ-ε) και γενικά προτιμάται το δεικτικό να προηγείται του ‘γύρω’. Το ενδιαφέρον, όμως, με τα άλλα επιρρήματα είναι ότι ακόμα και αυτά που κανονικά απαιτούν μόνο ΠΦ με το ‘Από’ ως συμπλήρωμα, όταν συνδέονται με το ‘εδώ/εκεί’, η ΠΦ που τα συνοδεύει μπορεί να εισάγεται μόνο με το ‘Σε’ (απόδειξη ότι δεν αποτελεί συμπλήρωμα, αλλά μάλλον παράθεση) ή εναλλακτικά όλη η ΦΧώρου είναι επεξήγηση στο δεικτικό (i).

- (i) α. [εδώ γύρω] [στο τετράγωνο]
 β. [εδώ] [γύρω από το τετράγωνο]

³⁶ Όταν χρησιμοποιείται το δεικτικό, πέρα από το ‘Από’, οι άλλες προθέσεις δεν είναι το ίδιο διαθέσιμες, αφού σε περιπτώσεις που χρησιμοποιείται κάποια άλλη πρόθεση για να εισάγει το επίρρημα, τότε το ‘εδώ’ φαίνεται ότι είναι σε παράθεση με την υπόλοιπη δομή, ειδικά άμα εισάγεται το ίδιο με το ‘Από’ (i). Εξαιρέση αποτελεί το ‘Μέχρι’, το οποίο όμως μπορεί να πάρει ως συμπλήρωμα ΦΧώρου που έχει για συμπλήρωμα δεικτικό, μόνο στην περίπτωση που το δεικτικό δεν εισάγεται με το ‘Από’ (iβ-γ).

- (i) α. [κατά πάνω] [εδώ]
 β. [μέχρι πάνω εδώ]
 γ. [από εδώ] [μέχρι πάνω]

- (27)
- α. [από [πάνω [εδώ/εκεί]] [στον άλλο δρόμο]
 - β. [[εδώ/εκεί] [από [πάνω]]] [στον άλλο δρόμο]
 - γ. [πάνω [από [εδώ/εκεί]]] [στον άλλο δρόμο]
 - δ. [[από [εδώ/εκεί]] πάνω] [στον άλλο δρόμο]
 - ε. [από [πάνω [από [εδώ/εκεί]]]]
 - στ. [[από εδώ/εκεί] [από [πάνω]]]

Δεν θα δώσουμε λεπτομέρειες για την εσωτερική δομή της ΦΤόπου, για την ανάλυση της οποίας θα ήταν απαραίτητος ο ενδελεχής έλεγχος των δεικτικών χαρακτηριστικών που σχετίζονται με τον Τόπο (π.χ. τι κωδικοποιεί ακριβώς το ‘εδώ’). Κάτι τέτοιο θα απαιτούσε πολύ χώρο και ξεφεύγει κατά πολύ από τους στόχους αυτής της εργασίας. Θα πρέπει, όμως, να αναφέρουμε ότι μέσα στην ΦΤόπου μπορεί να υπάρχει τουλάχιστον άλλη μια κεφαλή που φιλοξενεί το ‘Από’. Ο ρόλος της κεφαλής αυτής θα πρέπει να είναι παρόμοιος με αυτόν που έχει το ‘Από’, όταν εισάγει επιρρήματα χώρου, αφού έχει την ίδια σημασία. Προτείνουμε, δηλαδή, ότι η κεφαλή αυτή είναι ίδια με την κεφαλή ΣΔ_{Χώρος} στο (4), και δεν έχει την ίδια λειτουργία με το ‘Από’ που συνοδεύει ΦΠροσδ, που εισάγεται στην κεφαλή που ονομάσαμε Πτ/Π. Υπάρχουν δύο ενδείξεις για αυτό: (α) η κεφαλή Πτ/Π μπορεί να φιλοξενήσει όλες τις προθέσεις της ΝΕ, κάτι που με το ‘εδώ’ είναι αδύνατο, και (β) η κεφαλή ΣΔ_{Χώρος} μπορεί να φιλοξενήσει μόνο προθέσεις που σχετίζονται με τον χώρο (‘Από’, ‘Κατά’, ‘Μέχρι κ.α.’, και ‘Προς’) και δεν φιλοξενεί ποτέ το ‘Σε’ (βλ. επόμενη ενότητα). Έτσι, ενώ το ‘εδώ’ κανονικά μπορεί να εισάγεται με όλα αυτά τα τεμάχια (28), δεν εισάγεται ποτέ με το ‘Σε’, όπως και τα επιρρήματα χώρου.

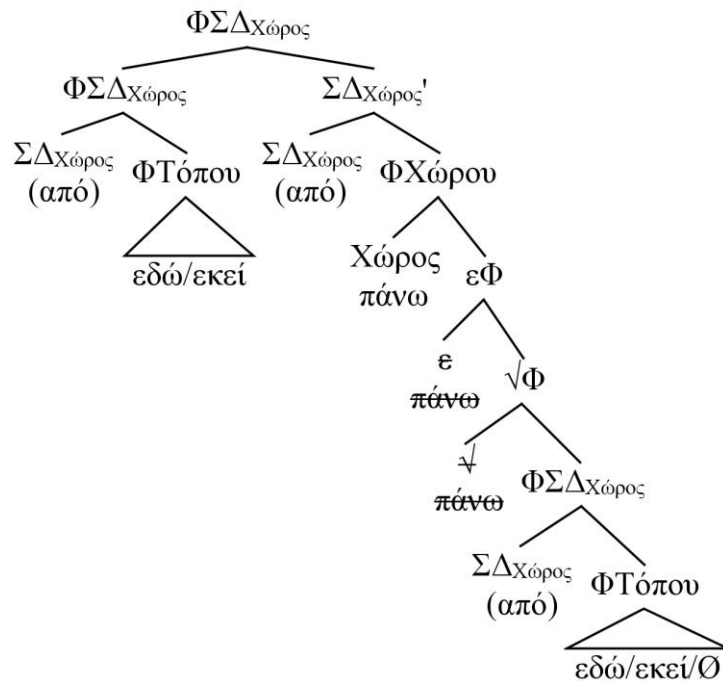
- (28)
- α. ήρθε από/μέχρι/κατά/προς τα/*σε εδώ/πάνω
 - β. πάνω από/*μέχρι/*κατά/*προς τα εδώ

Ο λόγος για τον οποίο, όταν η ΦΤόπου είναι συμπλήρωμα σε κάποιο επίρρημα χώρου, μπορεί να εισάγεται μόνο με το ‘Από’ (και όχι με τα άλλα τεμάχια που αναφέραμε παραπάνω), έχει να κάνει με το πλαίσιο υποκατηγοριοποίησης των επιρρημάτων χώρου που συστηματικά επιλέγουν μόνο το ‘Σε’ ή το ‘Από’. Βέβαια, το γεγονός ότι η κεφαλή ΣΔ_{Χώρος} μπορεί να συνοδεύει είτε ΦΧώρου είτε ΦΤόπου σημαίνει κάτι για την φύση αυτών των τριών κατηγοριών: μάλλον Χώρος και Τόπος

δεν είναι τόσο διαφορετικής ποιότητας κεφαλές. Ίσως η κεφαλή Τόπος είναι μια παραλλαγή του Χώρου που αντί για συγκεκριμένες σχέσεις κωδικοποιεί μέσω της δείξης ένα σημείο αναφοράς. Με άλλα λόγια, τα δεικτικά είναι, μάλλον, ουδετεροποιημένες εκδοχές των επιρρημάτων χώρου, όπου αντί να προσδιορίζεται η συγκεκριμένη χωρική σχέση που υπάρχει, δηλώνεται μέσω της δείξης το σημείο στον χώρο.

Πριν ολοκληρώσουμε την ενότητα θα πρέπει να εξετάσουμε πώς όλα τα παραπάνω δεδομένα ταιριάζουν με την δομή που προτείνουμε σε αυτή την εργασία. Η όλη δομή πρέπει να έχει την μορφή που φαίνεται στο (29).

(29)

Κεντρική κεφαλή της δομής είναι ο Χώρος, ο οποίος τυπικά καταλαμβάνεται από επιρρήματα χώρου. Η σχέση που κωδικοποιείται μέσα στην κεφαλή αυτή απαιτεί ως συμπλήρωμα το σημείο αναφοράς της, το οποίο μπορεί να είναι είτε ΠΦ, είτε ΦΤόπου, δηλαδή δεικτικό επίρρημα. Η ΦΤόπου, όμως, δεν αποτελεί από μόνη της συμπλήρωμα στην κεφαλή Χώρος, αλλά επιλέγεται πρώτα από τον ΣΔΧώρος και ο ΣΔΧώρος αποτελεί συμπλήρωμα στην κεφαλή Χώρος, ικανοποιώντας τους περιορισμούς επιλογής του επιρρηματος χώρου (π.χ. ότι το συμπλήρωμα πρέπει να

είναι [+απόσταση]). Η ΦΧώρου με την σειρά της είναι συμπλήρωμα σε έναν ΣΔΧώρος, η οποία φιλοξενεί τα ίδια χαρακτηριστικά και τεμάχια με τον ΣΔΧώρος που επιλέγει την ΦΤόπου. Ο ΣΔΧώρος προβάλλει χαρακτηριστή, στον οποίο μπορεί να φιλοξενεί τον ΣΔΧώρος που εισάγει το δεικτικό, όταν αυτό προτάσσεται, και κατά την Εκφώνηση διαγράφεται το κάτω αντίγραφο του ΣΔΧώρος ‘εδώ/εκεί’. Τέλος, η κεφαλή της ΦΤόπου μπορεί να μην πραγματώνεται φωνολογικά, αλλά να μένει κενή. Σε αυτή την περίπτωση το επίρρημα χώρου φαίνεται σαν να χρησιμοποιείται αμετάβαρα.

3.4. ‘από ΦΧώρου από ΦΠροσδ’: πολλαπλή Εκφώνηση και εμβέλεια

Όπως σημειώθηκε νωρίτερα, κάθε επίρρημα που δηλώνει χώρο μπορεί να εισάγεται – όταν απαντά μόνο του – από μια σειρά από προθέσεις: ‘Από’, ‘Κατά’, ‘Μέχρι κ.α.’ και ‘Προς’ (30).

(30)	α.	έφυγε από μέσα	γ.	έτρεξε μέχρι πέρα
	β.	πήγε κατά πάνω	δ.	περπάτησε προς τα κάτω

Κάθε πρόθεση προσδίδει στο επίρρημα χώρου την ιδιαίτερη σημασία της, οπότε το ‘Από’ σχετίζεται με την απόσταση, την αφετηρία και το πέρασμα, το ‘Μέχρι κ.α.’ με κάποιο τελικό όριο και τα ‘Κατά’ και ‘Προς’ με την κατεύθυνση. Ενώ οι προθέσεις ‘Από’ και ‘Μέχρι’ μπορούν να εισάγουν επιρρήματα χώρου, όταν αυτά διαθέτουν συμπλήρωμα, τα ‘Κατά’ και ‘Προς’ δεν διαθέτουν αυτή την ιδιότητα (31).

(31)	α.	έφυγε από μέσα από το σπίτι
	α’.	έφυγε από μέσα του
	β.	*πήγε κατά πάνω στον λόγο
	β’.	πήγε κατά πάνω του
	γ.	έτρεξε μέχρι μπροστά στο σπίτι
	γ’.	έτρεξε μέχρι μπροστά του
	δ.	*περπάτησε προς τα πίσω από το δέντρο
	δ’.	#περπάτησε προς τα πίσω του

Το ‘Κατά’, βέβαια, μπορεί να εισάγει επιρρήματα χώρου, όταν αυτά παίρνουν ως συμπλήρωμα κλιτικά. Ίσως αυτός είναι και ο λόγος που απαντούν και το ‘Κατά’ και

το ‘Προς’ με τα επιρρήματα χώρου, αν και είναι κατά βάση συνώνυμα: το ‘Κατά’ παρέχει μια επιπλέον ιδιότητα σε σχέση με το ‘Προς’, την δυνατότητα να έχει το επίρρημα συμπλήρωμα, έστω και αν αυτό μπορεί να είναι μόνο κλιτικό. Τέλος, όπως φαίνεται στο (32), το ‘Μέχρι’ δεν επηρεάζει ποια πρόθεση επιλέγει το επίρρημα για συμπλήρωμα, κάτι που ισχύει και για το ‘Από’ αλλά με προϋποθέσεις.

(32) πέταξε μέχρι πάνω σε/από το σπίτι

Το ‘Από’ παρουσιάζει το πιο μεγάλο ενδιαφέρον σε σχέση με τις άλλες προθέσεις που εισάγουν ΦΧώρου. Όταν ένα επίρρημα χώρου συνδέεται με το ‘Από’, χωρίς να έχει κάποια ΠΦ ως συμπλήρωμα, τότε η σημασία του φαίνεται ότι είναι κάπως ουδετεροποιημένη σε σχέση με την περίπτωση που έχει συμπλήρωμα (33).

(33) α. το περιστέρι είναι πάνω στο σπίτι
β. το περιστέρι είναι πάνω από το σπίτι

Τα (33α) και (33β) επαναλαμβάνουν την διαφοροποίηση στην σημασία μεταξύ ‘Από’ και ‘Σε’ που σημειώσαμε νωρίτερα. Όταν όμως το ‘πάνω’ εισάγεται με το ‘Από’, η φράση που προκύπτει (34α) φαίνεται να μπορεί να περιγράψει τόσο το (33α), όσο και το (33β). Δηλαδή με την εισαγωγή του ‘Από’ προκύπτει μια σχετικοποιημένη εκδοχή της σημασίας του επιρρήματος: το ‘από πάνω’ περιγράφει ότι η οντότητα που εντοπίζεται στον χώρο είναι πιο ψηλά σε σχέση με κάποια/ες άλλη/ες που είναι ‘από κάτω’ από αυτή την οντότητα. Όπως φαίνεται στο (34α), είτε παίρνει ως συμπλήρωμα κλιτικό, είτε όχι, δεν έχει σημασία αν υπάρχει εγγύτητα ή απόσταση ανάμεσα στο περιστέρι και το σπίτι, αρκεί ότι το περιστέρι είναι πιο ψηλά σε σχέση με το σπίτι και το σπίτι είναι πιο χαμηλά. Αντίθετα, όταν υπάρχει ΠΦ στην δομή, τότε το ‘Από’ που εισάγει το επίρρημα χώρου έχει εμφανική λειτουργία ή είναι κάποιας μορφής Συμφωνία (Agree) ανάμεσα στην ΣΔ_{Χώρος} που εισάγει την ΦΧώρου και την πρόθεση που εισάγει την ΦΠροσδ. Πολλές φορές, όταν εκφωνείται μια τέτοια φράση, το σύμπλεγμα ‘από πάνω’ φέρει εμφανικό τονισμό (34γ).

(34) α. το περιστέρι είναι από πάνω (του)
β. το περιστέρι είναι (από) πάνω από το σπίτι

γ. το περιστέρι είναι ΑΠΟ ΠΑΝΩ από το σπίτι

Ένα σημείο το οποίο αξίζει προσοχής είναι ότι τα κλιτικά με τα επιρρήματα χώρου δεν μπορούν να αντικαθιστούν πάντα είτε ΠΦ με το ‘Σε’ είτε με το ‘Από’ (35-36).

- (35) α. έτρεξε πάνω στον λόφο / πάνω του
β. έτρεξε πάνω από την γέφυρα / *πάνω της
- (36) α. στεκόταν μπροστά στην πόρτα / μπροστά της
β. περίμενε μπροστά από τον Γιάννη / *μπροστά του

Αυτό σημαίνει ότι τα κλιτικά στην δομή (20) δεν μπορούν να υποκαθιστούν όλες τις πιθανές εναλλακτικές εκδοχές τη ΦΠτ/Π. Κατά βάση, μπορούν να υποκαταστήσουν ΠΦ με το ‘Σε’ αν πρέπει να υποκαταστήσουν ΠΦ με το ‘Από’, τότε το σύμπλεγμα [Επίρρημα + κλιτικό] δεν επαρκεί και, για αυτό, όλη η ΦΧώρου πρέπει να εισάγεται με το ‘Από’ (37). Αυτό σημαίνει ότι, αν και τα κλιτικά μπορούν να δηλώσουν τις σημασίες που φέρει το ‘Σε’, δεν επαρκούν για να δηλώσουν το σημασιολογικό φορτίο που φέρει το ‘Από’.

- (37) α. έφυγε πάνω από την σκεπή / *(από) πάνω της
β. πέρασε μέσα από τον τοίχο / *(από) μέσα του

Το γεγονός ότι στο (34β) το ‘Από’ που εισάγει το επίρρημα δεν προσδίδει κάποια σημασία αλλά επιτείνει την ήδη δηλούμενη σημασία, σε συνδυασμό με το ότι τα κλιτικά μπορούν κανονικά να υποκαθιστούν ΠΦ με το ‘Σε’, αλλά, για να αντικαταστήσουν ΠΦ με το ‘Από’, πρέπει να εισάγεται το επίρρημα με το ‘Από’, δείχνει ότι δεν είναι ακριβώς ερμηνεύσιμη η παρουσία του δεύτερου ‘Από’ μέσα στην δομή, αλλά μάλλον υπάρχει για γραμματικούς λόγους. Σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η τάξη στοιχείων που εισάγουν τα επιρρήματα είναι κλειστή (αποτελείται από τέσσερα μέλη), δικαιολογεί τον λειτουργικό χαρακτήρα που θεωρούμε ότι έχει. Αν εξετάσουμε καλύτερα το λειτουργικό φορτίο αυτής της κατηγορίας βλέπουμε ότι λειτουργεί πράγματι σαν Συμπληρωματικός Δείκτης (για αυτό και επιλέξαμε να την ονομάσουμε ΣΔ_{Χώρος}) για την κεφαλή Χώρο, δηλαδή προσδίδει ένα επιπλέον άνυσμα

στην ΦΧώρου, περιορίζοντας τον τρόπο με τον οποίο συνδέεται με το περικείμενο της (όπως και ο ΣΔ για τα ρήματα).

Επιπλέον, σε αυτή την κεφαλή υπάρχουν χαρακτηριστικά Συμφωνίας: η κεφαλή ΣΔ_{Χώρος} έχει μη χαρακτηρισμένα τα χαρακτηριστικά [±απόσταση] και [±πέραςμα]. Ελέγχει την μοναδική ΦΠροσδ (δηλαδή την ΦΠτ/Π) μέσα στην ΦΧώρου ως προς τα χαρακτηριστικά αυτά και μαρκάρεται ανάλογα. Αν το συμπλήρωμα της ΦΧώρου έχει αρνητικές τιμές ως προς αυτά τα δύο ή έχει κενό συμπλήρωμα (βλ. ενότητα 3.2), τότε μπορεί να πραγματοποιηθεί από όλες τις προθέσεις που απαντούν στην θέση αυτή. Αν το συμπλήρωμα είναι μαρκαρισμένο θετικά για κάποια από τις δύο τιμές και άρα εισάγεται με την πρόθεση ‘Από’, τότε ο ΣΔ_{Χώρος} υποχρεωτικά πραγματοποιείται με το ‘Από’ ή μένει κενός.

Βέβαια, η σχέση αυτή δεν είναι όπως η Συμφωνία Υποκειμένου-Ρήματος και μάλλον μοιάζει με την σχέση Επιθέτου-Ονόματος (Concord· βλ. Baker 2013³⁷), με την έννοια ότι η ανταλλαγή χαρακτηριστικών δεν οδηγεί σε κάποιο μαρκάρισμα πάνω στην ΦΠτ/Π που συμφωνεί με τον ΣΔ_{Χώρος}. Οι Lechner & Anagnostopoulou (2005) θεωρούν ότι πρόκειται για δομή πολλαπλής εκφώνησης (multiple Spell-Out) και ότι μοιάζει με την περίπτωση πολλαπλής εμφάνισης [+οριστικού] Προσδιοριστή. Όμως, υπάρχουν δομές που μας κάνουν να απορρίψουμε αυτή την ανάλυση και να δεχθούμε μια ανάλυση Συμφωνίας, ίσως όπως αυτή που προτείνεται για τα Τεμάχια Αρνητικής Πολιτικότητας (ΤΑΠ· Negative Polarity Items, NPIs· για μια εκτενή ανάλυσή τους βλ. Zeiljstra 2004) και αυτό, διότι φαίνεται να υπάρχει κάποιας μορφής εμβέλεια (scope) την οποία έχει το ένα ‘Από’ πάνω στο άλλο (37). Αντίστοιχα συμβαίνει και με το ‘Σε’ (38).

- (38) α. το περιστέρι είναι από πάνω από το σπίτι
β. *το περιστέρι είναι από πάνω στο σπίτι
γ. το περιστέρι είναι από το σπίτι από πάνω
δ. το περιστέρι είναι στο σπίτι από πάνω
- (39) α. το περιστέρι είναι πάνω στο σπίτι
β. το περιστέρι είναι πάνω από το σπίτι

³⁷ Ο Baker (2013) προτείνει ότι οι δύο εναλλακτικές μορφές Συμφωνίας στην ουσία είναι μία κατηγορία και είναι απλά επιφανόμενο το ότι έχουν κάποιες διαφορετικές ιδιότητες. Το ζήτημα ξεφεύγει από τους στόχους αυτής της εργασίας και δεν θα δοθεί περαιτέρω έμφαση.

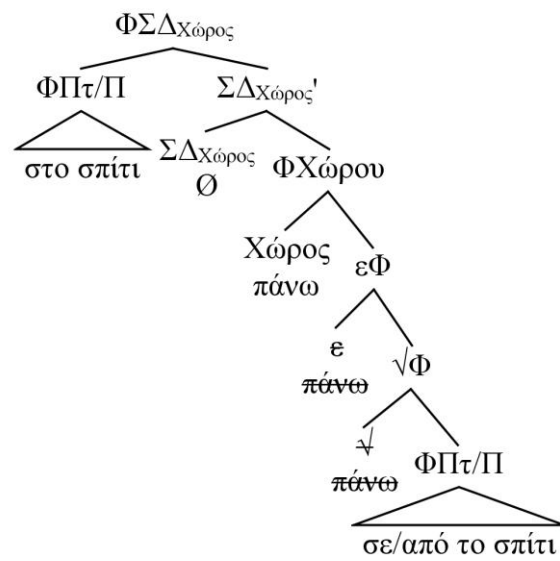
- γ. το περιστέρι είναι στο σπίτι πάνω
- δ. *το περιστέρι είναι από το σπίτι πάνω

Συγκεκριμένα, όταν μια ΦΧώρου δεν εισάγεται με κάποια πρόθεση, δηλαδή ο ΣΔΧώρος είναι κενός, τότε το επίρρημα χώρου ερμηνεύεται σαν να εισαγόταν με το 'Σε', δηλαδή δηλώνει είτε απλώς εντοπισμό είτε προορισμό. Σε αυτή την περίπτωση (39), αν και η ΠΦ με το 'Σε' μπορεί να βρεθεί στον χαρακτηριστή του ΣΔΧώρος, η ΠΦ με το 'Από' αποκλείεται. Από την άλλη όταν ο ΣΔΧώρος καταλαμβάνεται από το 'Από' τότε δεν γίνεται το επίρρημα χώρου να έχει συμπλήρωμα με το 'Σε' in situ, κάτι που δείχνει ότι η κεφαλή ΣΔΧώρος που του επιβάλλεται δομικά έχει κάποιου είδους εμβέλεια στην ΦΠτ/Π. Αντίθετα, όταν η ΦΠτ/Π μετακινηθεί στην θέση [Χαρ, ΦΣΔΧώρος], τότε βγαίνει εκτός του πεδίου εμβέλειας του 'Από' και μπορεί ναπραγματώνεται με το 'Σε' στην κεφαλή Πτ/Π.³⁸

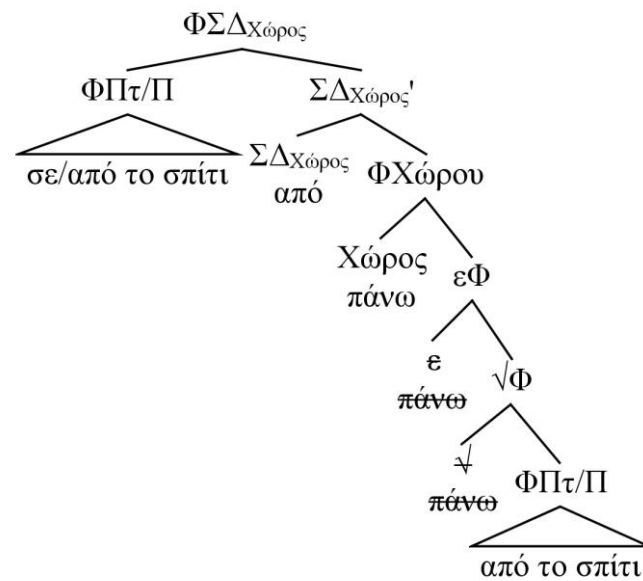
Αν λάβουμε υπόψη και την δομή της ΦΣΔΧώρος, τα πράγματα έχουν όπως στο (40). Όταν η κεφαλή ΣΔΧώρος έχει αρνητικές τιμές για τα χαρακτηριστικά για τα οποία συμφωνεί, μπορεί να καταληφθεί από κάθε άλλη πρόθεση πέρα από την 'Από' ή να μείνει κενή. Όταν μένει κενή, συμπλήρωμα στο επίρρημα μπορεί να είναι ΠΦ είτε με το 'Σε' είτε το 'Από', ενώ στον Χαρ της ΦΣΔΧώρος μπορεί να απαντά μόνο ΠΦ με το 'Σε'. Αντίθετα, όταν τα χαρακτηριστικά αυτής της κεφαλής είναι θετικά μαρκαρισμένα, τότε στον ΣΔΧώρος μπορεί να απαντά μόνο το 'Από' και το συμπλήρωμα του επιρρήματος είναι υποχρεωτικά ΠΦ με το 'Από', αλλά στον [Χαρ, ΦΣΔΧώρος] μπορεί να βρεθεί ΠΦ είτε με το 'Από', είτε με το 'Σε'.

³⁸ Για την ακρίβεια τα δύο παραδείγματα που χαρακτηρίζουμε αντιγραμματικά στα (38) και (39) θα μπορούσαν να είναι γραμματικά αλλά με άλλη δομή και άλλη ερμηνεία. Ωστόσο, σε αυτές τις περιπτώσεις οι ΦΠτ/Π δεν είναι συμπληρώματα της κεφαλής Χώρος. Το (39δ) είναι γραμματικό στην περίπτωση που η ΦΠτ/Π ερμηνεύεται ως δηλωτική αφητηρίας από την οποία πρέπει να κινηθεί κανείς '(προς τα) πάνω' προκειμένου να εντοπίσει το περιστέρι. Το (38β), από την άλλη, είναι γραμματικό, αν η σχέση μεταξύ των δύο φράσεων είναι κάποια μορφή παράθεσης.

(40) α.

β.

3.5. Ο ΧΩΡΟΣ και οι απλές προθέσεις

Στην ενότητα 1.2, αναφέρθηκε, χωρίς κάποια παραπάνω αιτιολόγηση ότι οι προθέσεις της ΝΕ δεν δηλώνουν χώρο, ή τουλάχιστον δεν έχουν μόνο αυτή τη χρήση. Όπως θα δούμε στην στο κεφάλαιο 4, οι περισσότερες προθέσεις της ΝΕ χρησιμοποιούνται κυρίως σε αφηρημένες χρήσεις παρά για την δήλωση του χώρου. Όμως, υπάρχουν κάποιες προθέσεις που είτε έχουν σημασία που σχετίζεται με τον χώρο, είτε μπορούν

να χρησιμοποιηθούν για την δήλωση του χώρου (41). Για τέσσερεις από αυτές, ‘Από’, ‘Κατά’, ‘Μέχρι κ.α.’ και ‘Προς’, είδαμε ήδη ότι μπορούν να εισάγονται στην κεφαλή ΣΔ_{Χώρος} οπότε και δηλώνουν τοπικές σημασίες, πέρα από αυτές που φαίνονται στο (41). Βέβαια, εκτός από το ‘Σε’ και το ‘Από’, οι σημασίες αυτές φαίνεται ότι είναι κάπως σταθερές για αυτές τις προθέσεις: δηλαδή το ‘Κατά’ δηλώνει πάντα προορισμό³⁹ και κατά προσέγγιση εντοπισμό, το ‘Μέχρι κ.α.’ δηλώνει το καταληκτικό σημείο, το ‘Προς’, όπως το ‘Κατά’, δηλώνει προορισμό και κατά προσέγγιση εντοπισμό και τα ‘Μετά’ και ‘Πριν’ δηλώνουν τις σχέσεις του προηγείσθαι και του έπεσθαι αντίστοιχα.

- (41)
- α. ξεκίνησε από το φανάρι
 - β. έφτασε στο φανάρι
 - γ. θα είναι μετά το τέλος του φράχτη
 - δ. θα τον δεις λίγο πριν την στροφή
 - ε. τράβηξε κατά το σπίτι του
 - ζ. μετακίνησέ το μέχρι την άκρη
 - η. πήγαινε προς την πόλη

Αν και γενικά η ιδιαίτερη σημασία του ‘Σε’ και του ‘Από’ είναι δύσκολο να εντοπιστεί, όταν δηλώνουν χώρο, είναι κάπως πιο ευδιάκριτη: το ‘Σε’ δηλώνει εντοπισμό και προορισμό (42), ενώ το ‘Από’ δηλώνει αφετηρία, πηγή, εντοπισμό σε απόσταση και πέρασμα⁴⁰ (43).

- (42)
- α. στέκεται στην πόρτα
 - β. πήγε στην πόρτα
- (43)
- α. έφυγα από την Αθήνα
 - β. είσαι από την Πάτρα

³⁹ Πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή η χρήση του ‘κατά’ εκλείπει σταδιακά και αντικαθίσταται από το ‘Προς’ στην χρήση του ως απλή πρόθεση. Επιπλέον, ενώ το ‘Προς’ δηλώνει κυρίως εντοπισμό στον Χώρο, το ‘Κατά’ αρχίζει να συνδέεται περισσότερο με τον Χρόνο.

⁴⁰ Οι προθέσεις που περιγράφουμε εδώ ότι δηλώνουν τον χώρο, μπορεί να δηλώνουν και τον χρόνο με την ίδια ακριβώς σημασία. Αλλωστε, γνωσιακά, η έννοια του ΧΡΟΝΟΥ γίνεται αντιληπτή με μεταφορές από την έννοια του ΧΩΡΟΥ (βλ. Lakoff & Johnson 1980, 1999 και Raden 2004, αλλά για κάποια αντεπιχειρήματα σε αυτήν την θέση βλ. Rice 1999, Boroditsky 2000, Kemmerer 2005 και Capelle 2009)

- γ. παρακολουθεί από το παράθυρο
- δ. πέρασαν από την λεωφόρο

Βλέπουμε ότι σε αντίθεση με τις παραπάνω προθέσεις, τα ‘Σε’ και ‘Από’ δηλώνουν γενικότερες σχέσεις χώρου, καθώς και περισσότερες της μιας σχέσεις. Βέβαια, πρέπει να σημειωθεί ότι ποια από τις εναλλακτικές σημασίες της κάθε πρόθεσης χρησιμοποιείται κάθε φορά, μάλλον εξαρτάται από το ευρύτερο περιεχόμενο και συγκεκριμένα το ρήμα της πρότασης. Από μόνα τους, το ‘Σε’ και το ‘Από’ μάλλον δηλώνουν απλά εγγύτητα και απόσταση ή πέρασμα αντίστοιχα. Τέλος, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι στη ΝΕ, σε αντίθεση με άλλες γλώσσες, όπως τα Αγγλικά, δεν γίνεται διάκριση ανάμεσα σε (α) ένα σημείο και (β) έναν περιέκτη ούτε για την κίνηση από και σε αυτά, ούτε για τον εντοπισμό σε αυτά.

Σε αντίθεση με τις υπόλοιπες προθέσεις, τα ‘Σε’ και ‘Από’ εμφανίζουν μερικούς περιορισμούς στην χρήση τους: το ‘Από’ δεν μπορεί να συνοδεύει ρήματα που δηλώνουν στάση, ενώ το ‘Σε’ δεν μπορεί να συνοδεύει ρήματα που δηλώνουν απομάκρυνση. Αν και αυτό θα μπορούσε εκ πρώτης όψεως να αναλυθεί ως περιορισμός εντοπισμού-κατευθυντικότητας, μάλλον αυτό δεν ισχύει. Αντίθετα, πρέπει να οφείλονται οι ιδιαίτερες σημασίες του ‘Σε’ (δηλ. εγγύτητα) και του ‘Από’ (δηλ. απόσταση) για τους περιορισμούς αυτούς (44): με άλλα λόγια, όταν το ρήμα υπονοεί κάποια μορφή εγγύτητα, μια μορφή της οποίας είναι και η στάση για τη ΝΕ, τότε αποκλείεται η χρήση του ‘Από’, διότι αυτό υπονοεί κάποια απόσταση και αντίστροφα. Όμως, αν το ρήμα υπονοεί στάση σε απόσταση (όπως με τα ρήματα ‘κοιτάζει’ και ‘παρακολουθεί’ στο 43β), τότε το ‘Από’ απαντά κανονικά.

- (44) α. *στέκεται από το σπίτι
β. *έφυγε στο μπάνιο

Στις περιπτώσεις που μια πρόθεση χρησιμοποιείται για να δηλώσει έννοιες του χώρου, θα πρέπει να αποτελεί συμπλήρωμα σε μια κεφαλή Χώρο, έστω και αν αυτή μένει κενή. Αυτό συμβαίνει, διότι ίσως είναι απαραίτητος ο αναβιβασμός της πρόθεσης σε αυτή την κεφαλή προκειμένου να αποκτήσει την αντίστοιχη σημασία, αφού οι προθέσεις της ΝΕ μπορούν κανονικά να χρησιμοποιούνται και χωρίς να δηλώνουν χώρο. Επιπλέον, στην περίπτωση που στην κεφαλή Χώρος βρεθεί μια

πρόθεση, αποκλείεται η ύπαρξη ΦΣΔ_{χώρος} πάνω από αυτή, αφού δεν απαντούν συμπλέγματα με δύο απλές προθέσεις (45).

- (45) α. *μέχρι στην Αθήνα
β. *από κατά την Αθήνα

Επιπλέον, υποστήριξη υπέρ της ανάλυσης με μετακίνηση κεφαλής έρχεται από δομές με ‘κενές-Π’ (P-drop), όπως στο (46α-β): Σε αυτές τις περιπτώσεις μια ΦΠροσδ χωρίς άρθρο χρησιμοποιείται για να δηλώσει χώρο από μόνη της, χωρίς κάποια πρόθεση ή επίρρημα χώρου (46γ-δ). Αυτές οι δομές δηλώνουν αποκλειστικά εντοπισμό ή προορισμό (δηλαδή είναι παράλληλες με τη χρήση του ‘Σε’) και ουσιαστικά έχουν αναλυθεί ως δομές ανύψωσης της ονοματικής κεφαλής⁴¹ στην κεφαλή Π (βλ. Ioannidou & den Dikken 2009 και Terzi 2010β).

- (46) α. είναι σπίτι/γραφείο/δουλειά
β. πήγε σπίτι/γραφείο/δουλειά
γ. πήγε (*προς) σπίτι
δ. πήγε (*πάνω) σπίτι

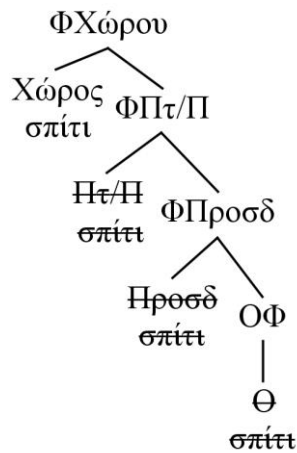
Η αδυναμία ύπαρξης πρόθεσης και άρθρου (47), έχουν οδηγήσει τους ερευνητές να υποστηρίξουν ότι το όνομα πρέπει να μετακινηθεί σε αυτές τις κεφαλές προκειμένου να δηλώσει από μόνο του χώρο. Δεδομένου όμως ότι δεν μπορούν να προηγούνται ούτε και επιρρήματα χώρου, ίσως τα ονόματα αυτά αναβιβάζονται περαιτέρω στην κεφαλή που εδώ ονομάσαμε Χώρος. Έτσι, αν οι δομές με τις προθέσεις που δηλώνουν χώρο έχουν ομοιότητες με την δομή των ‘κενών Π’ (48), τότε η δομή των προθέσεων πρέπει να είναι όπως στο (49).

- (47) α. είναι (*σε) (*το) σπίτι

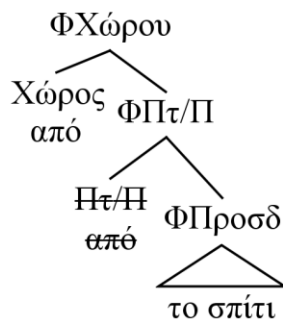
⁴¹ Πρέπει να σημειώσουμε ότι είναι λίγα τα ονόματα που συμμετέχουν σε αυτή τη δομή (π.χ. σπίτι, γραφείο, πλατεία, δουλειά, ονόματα πόλεων κ.α.). Όλα τους χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν φυσικές τοποθεσίες στις οποίες βρίσκεται ή πηγαίνει κάποιος, και σπανιότερα με άλλα ρήματα. Πάντως, η κατηγορία φαίνεται να επεκτείνεται με το πέρασμα του χρόνου και να γίνεται περισσότερο παραγωγική (π.χ. στην καθημερινότητα της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών ακούει κανείς εκφράσεις όπως, ‘πάμε κυλικείο’, ‘πάμε γραμματεία’, ‘πάμε σπουδαστήριο/βιβλιοθήκη’ κ.α., φράσεις που δεν ανήκουν σε αυτές που τυπικά αναλύονται ως δομές με κενές Π).

β. πήγε (*σε) (*τη) Θεσσαλονίκη

(48)

(49)

3.6. Μετακίνηση

Όπως αναφέραμε και νωρίτερα, δεν μπορούν όλα τα συστατικά της $\Phi\Sigma\Delta_{\text{Χώρος}}$ να μετακινηθούν. Μέσα στην $\Phi\Sigma\Delta_{\text{Χώρος}}$ υπάρχουν (τουλάχιστον) τέσσερις φράσεις: $\Phi\Sigma\Delta_{\text{Χώρος}}$, $\Phi\text{Χώρου}$, $\Phi\Pi\tau/\Pi$ και $\Phi\Pi\text{ροσδ}$, αν αφήσουμε τις λεπτομέρειες για την $\sqrt{\Phi}$ και την $\varepsilon\Phi$ εκτός (50α). Όμως, από αυτά τα συστατικά, μόνο δύο έχουν την δυνατότητα να μετακινηθούν: (α) είτε μετακινείται ολόκληρη η $\Phi\Sigma\Delta_{\text{Χώρος}}$ σε κάποια θέση στα αριστερά από την θέση που εμφανίζεται κανονικά, (β) είτε μετακινείται μόνο η $\Phi\Pi\tau/\Pi$ (50γ). Δεν επιτρέπεται ποτέ μετακίνηση (α) της $\Phi\Pi\text{ροσδ}$ από μόνη της (χωρίς την πρόθεση) (50β) και (β) της $\Phi\text{Χώρου}$ από μόνης της (χωρίς την $\Phi\Sigma\Delta_{\text{Χώρος}}$) (50δ).

- (50) α. [ΦΣΔ Ø/από [ΦΧώρου πάνω [ΦΠτ/Π σε/από [ΦΠροσδ το σπίτι]]]]
 β. *[ΦΣΔ [ΦΠροσδ το σπίτι] Ø/από [ΦΧώρου πάνω [ΦΠτ/Π σε/από [~~ΦΠροσδ~~
~~το σπίτι~~]]]]
 γ. [ΦΣΔ [ΦΠτ/Π σε/από [ΦΠροσδ το σπίτι]] Ø/από [ΦΧώρου πάνω [~~ΦΠτ/Π~~
~~σε/από [~~ΦΠροσδ το σπίτι~~]]]]
 δ. *[ΦΣΔ[ΦΧώρου πάνω [ΦΠτ/Π σε/από [ΦΠροσδ το σπίτι]]] Ø/από
 [~~ΦΧώρου πάνω [~~ΦΠτ/Π σε/από [~~ΦΠροσδ το σπίτι~~]]]]]~~~~~~

Αυτοί οι περιορισμοί αφορούν τόσο την περίπτωση που η μετακίνηση γίνεται εντός της ΦΣΔ_{Χώρος}, δηλαδή στον χαρακτηριστή της, όσο και την περίπτωση εξαγωγής (extraction) κάποιου συστατικού στην πρόταση (ίσως προς την αριστερή περιφέρεια, για λόγους έμφασης ή ερώτησης) μέσα από την ΦΧώρου. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι μετακινήσεις αυτές δεν είναι ποτέ μετακινήσεις Ορίσματος (Ο-μετακίνηση: Argument-Movement), αλλά είναι πάντα Ο'-μετακινήσεις (Α'-movement).

Στο (50) βλέπουμε ότι μέσα στην ΦΣΔ_{Χώρος} μετακίνηση στον χαρακτηριστή της ΦΣΔ_{Χώρος} επιτρέπεται μόνο για την ΦΠτ/Π, ενώ απαγορεύεται τόσο για την ΦΠροσδ, όσο και την ΦΧώρου. Από την άλλη, τα ίδια αποτελέσματα προκύπτουν και για την μετακίνηση εκτός της ΦΣΔ_{Χώρος}, όπως στην περίπτωση της ερώτησης. Όταν το ερωτηματικό στοιχείο είναι μια ΦΠροσδ (όπως το 'τι'), τότε δεν είναι δυνατόν αυτή η ΦΠροσδ να μετακινηθεί μόνη της εκτός της ΦΣΔ_{Χώρος}, αφήνοντας την πρόθεση εγκαταλελειμμένη (stranded) (51α). Η μετακίνηση της αντωνυμίας επιτρέπεται μόνο με ταυτόχρονη συνέλκυση (pied-piping) της πρόθεσης (51β).

- (51) α. *[ΦΠροσδ τι] ... [ΦΣΔ Ø/από [ΦΧώρου πάνω [ΦΠτ/Π σε/από [~~ΦΠροσδ~~
~~τι~~]]]]
 β. [ΦΠτ/Π σε/από [ΦΠροσδ τι]] ... [ΦΣΔ Ø/από [ΦΧώρου πάνω [~~ΦΠτ/Π~~
~~σε/από [~~ΦΠροσδ τι~~]]]]]~~

Επιπλέον, απαγορεύεται η μετακίνηση της ΦΧώρου εκτός της ΦΣΔ_{Χώρος} ακόμα και για λόγους ερώτησης (52), ενώ η δομή είναι γραμματική, αν μετακινηθεί ολόκληρη η ΦΣΔ_{Χώρος} στην ΦΣΔ της πρότασης (53). Τέλος, υπάρχει η δυνατότητα η

ΦΣΔ_{Χώρος} να αναβιβαστεί στην αρχή της πρότασης για λόγους ερώτησης (54β) αφού πρώτα προταχθεί η ΦΠτ/Π στον Χαρ της ΦΣΔ_{Χώρος} (54α).

(52) * $[ΦΧώρου \text{πάνω} [ΦΠτ/Π \text{σε/από} [ΦΠροσδ \text{τι}]]] \dots [ΦΣΔ \emptyset / \text{από} [\cancel{ΦΧώρου \text{πάνω}} [\cancel{ΦΠτ/Π \text{σε/από} [ΦΠροσδ \text{τι}]}]]]$

(53) $[ΦΣΔ \emptyset / \text{από} [ΦΧώρου \text{πάνω} [ΦΠτ/Π \text{σε/από} [ΦΠροσδ \text{τι}]]] \dots [\cancel{ΦΣΔ \emptyset / \text{από} [ΦΧώρου \text{πάνω} [ΦΠτ/Π \text{σε/από} [ΦΠροσδ \text{τι}]}]]]$

(54) α. $[ΦΣΔ [ΦΠτ/Π \text{σε/από} [ΦΠροσδ \text{τι}]]] \emptyset / \text{από} [ΦΧώρου \text{πάνω} [\cancel{ΦΠτ/Π \text{σε/από} [ΦΠροσδ \text{τι}]}]]]$

β. $[ΦΣΔ [ΦΠτ/Π \text{σε/από} [ΦΠροσδ \text{τι}]]] \emptyset / \text{από} [ΦΧώρου \text{πάνω} [\cancel{ΦΠτ/Π \text{σε/από} [ΦΠροσδ \text{τι}]}]]] \dots [\cancel{ΦΣΔ [\cancel{ΦΠτ/Π \text{σε/από} [ΦΠροσδ \text{τι}]}]}] \emptyset / \text{από} [ΦΧώρου \text{πάνω} [\cancel{ΦΠτ/Π \text{σε/από} [ΦΠροσδ \text{τι}]}]]]$

Παρόμοια συμπεριφορά παρουσιάζει και το ερωτηματικό επίρρημα ‘πού’, το οποίο, όπως και τα ‘εδώ/εκεί’, μπορεί να αντικαθιστά ολόκληρη την ΦΠτ/Π. Όταν η κεφαλή Χώρος παίρνει ως συμπλήρωμα το ‘πού’, τότε είτε μετακινείται μόνο του το ‘πού’ εκτός της ΦΣΔ_{Χώρος} (55α), είτε μετακινείται ολόκληρη η ΦΣΔ_{Χώρος} (56β), αν και σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει το ερωτηματικό στοιχείο πρώτα να αναβιβαστεί στην θέση [Χαρ, ΦΣΔ_{Χώρος}] (56α). Πάντως, αποκλείεται η μετακίνηση της ΦΧώρου, αφήνοντας πίσω την κεφαλή ΣΔ_{Χώρος} (55β). Τέλος, υπάρχει και η πιθανότητα το ‘πού’ να υποκαθιστά ολόκληρη την ΦΣΔ_{Χώρος}, όπως το ‘εδώ’ και το ‘εκεί’ (57).

(55) α. $[ΦΤόπου \text{πού}] \dots [ΦΣΔ \emptyset / \text{από} [ΦΧώρου \text{πάνω} [ΦΤόπου \text{πού}]]]$
β. $*[ΦΧώρου \text{πάνω} [ΦΤόπου \text{πού}]] \dots [ΦΣΔ \emptyset / \text{από} [\cancel{ΦΧώρου \text{πάνω}} [ΦΤόπου \text{πού}]]]$

(56) α. $[ΦΣΔ [ΦΤόπου \text{πού}] \emptyset / \text{από} [ΦΧώρου \text{πάνω} [ΦΤόπου \text{πού}]]]$
β. $[ΦΣΔ [ΦΤόπου \text{πού}] \emptyset / \text{από} [ΦΧώρου \text{πάνω} [\cancel{ΦΤόπου \text{πού}}]]] \dots [\cancel{ΦΣΔ [ΦΤόπου \text{πού}] \emptyset / \text{από} [ΦΧώρου \text{πάνω} [ΦΤόπου \text{πού}]]}]$

(57) $[ΦΤόπου \text{πού}] = [ΦΣΔ \emptyset / \text{από} [ΦΧώρου \text{πάνω} [ΦΠτ/Π \text{σε/από} [ΦΠροσδ \text{τι}]]]$

Όλα τα παραπάνω οδηγούν σε δύο πολύ βασικά συμπεράσματα: (α) Δεδομένου ότι μια πρόθεση δεν μπορεί ποτέ να έχει προταγμένο το συμπλήρωμά της, όπως είδαμε και στο 1.2, το γεγονός ότι δεν μπορεί να μετακινηθεί καθόλου η ΦΠροσδ έξω από την ΦΠτ/Π σημαίνει ότι υπάρχει κάποια ιδιαίτερη σχέση ανάμεσα σε αυτές τις δύο φράσεις. Ίσως, η αδυναμία διάσπασης του συστατικού αυτού σημαίνει ότι η ΦΠτ/Π αποτελεί μέρος του λειτουργικού πεδίου της και για τον λόγο αυτό δεν επιτρέπεται η μετακίνηση της ΦΠροσδ εκτός της. (β) Εφόσον το συστατικό ΦΠτ/Π μπορεί να μετακινηθεί στον χαρακτηριστή της ΦΣΔ_{χώρος}, η κεφαλή ΣΔ_{χώρος} (η οποία, εφόσον είναι ΣΔ, ίσως είναι Φάση) διαθέτει μια θέση χαρακτηριστή στην οποία μπορεί να φιλοξενεί φράσεις (σε αυτή την περίπτωση ΦΠτ/Π⁴² ή άλλες ΦΣΔ_{χώρος}) και η κεφαλή η ίδια θα πρέπει να έχει κάποιο χαρακτηριστικό [+ερωτηματικό] ([+wh]) το οποίο να κατευθύνει αυτή την Ο'-μετακίνηση. Δηλαδή, λειτουργεί σε μεγάλο βαθμό με παρόμοιο τρόπο με την ΦΣΔ στις προτάσεις.

3.7. Σύνοψη

Η κατηγορία του ΧΩΡΟΥ μπορεί να δηλώνεται με μια σειρά από τρόπους στην ΝΕ, ανάμεσα στους οποίους είναι η χρήση επιρρημάτων χώρου, δεικτικών επιρρημάτων, προθέσεων ή απλών ΦΠροσδ. Αν και κανονικά η κεφαλή Χώρος καταλαμβάνεται από επιρρήματα χώρου, στην ίδια θέση μπορεί να βρεθούν ακόμα προθέσεις ή ΦΠροσδ, όταν χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν χώρο. Βέβαια, μόνο λίγες από τις προθέσεις της ΝΕ σχετίζονται με την κατηγορία του ΧΩΡΟΥ.

Ιδιαίτερη σημασία για όσα θα δούμε στην συνέχεια έχει η ικανότητα των ΠΦ που αποτελούν συμπλήρωμα σε επιρρήματα χώρου να υποκαθίστανται από κλιτικά σε γενική. Οι δύο διαφορετικοί τύποι συμπληρώματος μάλλον έχουν την ίδια ταυτότητα και πραγματώνουν αυτό που ονομάσαμε ΦΠτ/Π. Αυτή η φράση αποτελεί μια αδιάσπαστη ενότητα, τα βασικά συστατικά της οποίας (δηλαδή η ΦΠροσδ και τα συστατικά της) δεν μπορούν να βρεθούν έξω από αυτή, ενώ μπορεί να μετακινηθεί ως σύνολο. Πολύ περισσότερο, δεδομένου ότι μια ΠΦ μπορεί να αντικατασταθεί από έναν πτωτικό τύπο (στο συγκεκριμένο κεφάλαιο εξετάσαμε την περίπτωση των κλιτικών), μπορούμε να υποστηρίξουμε με περισσότερη βεβαιότητα ότι αυτές οι

⁴² Δεδομένης της αδυναμίας μετακίνησης ΦΠροσδ έξω από την ΦΠτ/Π, η μετακίνηση της ΦΠτ/Π ουσιαστικά είναι συνώνυμη με την μετακίνηση της ΦΠροσδ.

προθέσεις έχουν περισσότερο λειτουργικό χαρακτήρα, παρά λεξικό, κάτι που θα εξετάσουμε πολύ αναλυτικότερα στο επόμενο κεφάλαιο.

Κεφάλαιο 4: Οι απλές προθέσεις της Νέας Ελληνικής – Οι προθέσεις και οι πτώσεις

4.1. Ο λειτουργικός χαρακτήρας των προθέσεων

Όπως έχουμε δει μέχρι τώρα οι προθέσεις της ΝΕ φαίνεται πως έχουν κάποια χαρακτηριστικά που τις διακρίνουν από τα επιρρήματα, με τα οποία συνήθως συγγέονται. Όμως, αν και έχουμε κάνει νύξεις για τον λειτουργικό χαρακτήρα τους, θα πρέπει να δώσουμε περισσότερα στοιχεία για τους λόγους που θεωρούμε ότι η κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ στην ΝΕ δεν έχει λεξική υπόσταση αλλά μάλλον αποτελεί κατηγορία λειτουργικών τεμαχίων. Το παρόν κεφάλαιο είναι αφιερωμένο ακριβώς σε αυτό το σκοπό και θα εξετάσουμε δεδομένα από κάθε μια από τις προθέσεις της ΝΕ βλέποντας αναλυτικά τις χρήσεις και τις σημασίες τους.

Πριν προχωρήσουμε, όμως, θα ήταν καλό να δώσουμε κάποια στοιχεία που αφορούν ολόκληρη την κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ και που συνάδουν με τον λειτουργικό χαρακτήρα που αποδίδουμε στην κατηγορία αυτή. Κριτήρια για την λειτουργικότητα μιας κατηγορίας υπάρχουν πολλά. Σε αυτή την εργασία θα δεχθούμε την λίστα με χαρακτηριστικά που αναφέρει ο Corver (2013), η οποία προέρχεται από τον Abney (1987) και παρουσιάζεται στο (1).

- (1) **Γενικές ιδιότητες των λειτουργικών κεφαλών**⁴³
- α. Αποτελούν κλειστές τάξεις στοιχείων.
 - β. Δεν διαθέτουν δηλωτική σημασία (descriptive content).
 - γ. Μπορούν να έχουν συμπληρώματα μόνο ένα τύπο κατηγορίας.
 - δ. Είναι γενικά φωνολογικά και μορφολογικά εξαρτημένες.
 - ε. Συνήθως δεν μπορούν να διαχωριστούν από την προβολή με την οποία είναι αδελφοί κόμβοι.

⁴³ «General properties of functional heads

- a. They constitute closed lexical classes.
- b. They lack descriptive content.
- c. They can be sisters to only one kind of category.
- d. They are generally phonologically and morphologically dependent.
- e. They are usually inseparable from their sister projection.» (Corver 2013: 356)

Οι προθέσεις της ΝΕ συμμορφώνονται προς όλα αυτά τα κριτήρια και αυτός είναι ένας από τους λόγους που θεωρούμε ότι έχουν λειτουργικό και όχι λεξικό χαρακτήρα. Συγκεκριμένα:

(α) Αποτελούν κλειστή τάξη στοιχείων, αφού προθέσεις στην ΝΕ είναι μόνο τα 21 τεμάχια (βλ. υποσημ. 4) που αποτελούν την κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ όπως την ορίσαμε στην ενότητα 1.2 και επαναλαμβάνουμε εδώ στο (2):

(2)	α.	από	ζ.	μέχρι	μ.	χωρίς / δίχως
	β.	σε	η.	(ε)ως	ν.	εναντίον
	γ.	για	θ.	ίσαμε	ξ.	εξαιτίας
	δ.	με	ι.	παρά	ο.	μεταξύ
	ε.	αντί	κ.	προς	π.	μετά
	στ.	κατά	λ.	σαν	ρ.	πριν

Δεν είναι δυνατόν να δημιουργηθούν νέες προθέσεις στην ΝΕ, όπως γίνεται για παράδειγμα με άλλες κατηγορίες, όπως τα ρήματα και τα ονόματα, για τις οποίες υπάρχουν παραγωγικοί μηχανισμοί ακόμα ενεργοί στην γλώσσα. Βέβαια, σε αυτό το κριτήριο υπακούν και τα επιρρήματα χώρου, τα οποία είναι επίσης περιορισμένα σε αριθμό. Ωστόσο, τα επιρρήματα χώρου δεν εμφανίζουν τα υπόλοιπα τέσσερα χαρακτηριστικά στο (1).

(β) Δεν διαθέτουν περιγραφικό περιεχόμενο: Για τέσσερις από τις προθέσεις της ΝΕ (2α-δ) οι χρήσεις είναι τόσο διευρυμένες που δύσκολα μπορεί κανείς να εντοπίσει το συγκεκριμένο σημασιολογικό περιεχόμενο αυτών των τεμαχίων. Για τις υπόλοιπες προθέσεις της ΝΕ αυτό το κριτήριο αποτυγχάνει καθώς για τις περισσότερες είναι σχετικά εύκολο να διακρίνουμε ένα σημασιολογικό κέντρο από το οποίο προκύπτουν οι τυχόν άλλες σημασίες. Αλλά και πάλι, η σημασία αυτή δεν είναι συγκεκριμένη (concrete), είναι αφηρημένη (abstract).

(γ) Μπορούν να είναι αδελφοί κόμβοι μόνο σε ένα τύπο κατηγορίας: Αν εξαιρέσουμε τις περιπτώσεις στις οποίες μια πρόθεση εισάγει ένα επίρρημα χώρου και καταλαμβάνει την κεφαλή ΣΔ_{χώρος}, ιδιότητα που έχουν μόνο λίγες προθέσεις στην ΝΕ, τότε οι προθέσεις μπορούν να συνδέονται μόνο με ΦΠροσδ.

(δ) Είναι γενικά φωνολογικά και μορφολογικά εξαρτημένες: Αυτό το κριτήριο αποτυγχάνει για κάποιες από τις προθέσεις της ΝΕ. Όμως υπάρχουν μέλη στην κατηγορία, κυρίως αυτές στα (2α-δ) αλλά και άλλες, που ικανοποιούν αυτό το

κριτήριο. Οι προθέσεις αυτές στερούνται δικού τους τόνου και συνήθως σχηματίζουν μια φωνολογική λέξη με το συμπλήρωμά τους. Επιπλέον οι προθέσεις στα (2α-δ) πολλές φορές, όταν ακολουθεί φωνήεν, χάνουν το ληκτικό τους φωνήεν και συμπροφέρονται με την λέξη που ακολουθεί.

(ε) Συνήθως δεν μπορούν να διαχωριστούν από το συμπλήρωμά τους: Επιχειρήματα για αυτό είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, στην ενότητα 3.6. Οι προθέσεις δεν μπορούν ποτέ να αποσπαστούν από την ΦΠροσδ που εισάγουν, αλλά ούτε και η ΦΠροσδ μπορεί να μετακινηθεί έξω από το συστατικό που σχηματίζει μαζί με την πρόθεση. Επιπλέον, δεν επιτρέπεται ούτε η μετακίνηση της ΦΠροσδ στα αριστερά της πρόθεσης εντός της φράσης. Άρα, η δομή είναι σταθερή και δεν γίνεται να διαχωριστούν τα συστατικά πρόθεση και ΦΠροσδ το ένα από το άλλο.

Τα παραπάνω μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ δεν έχει λεξικό χαρακτήρα, αλλά λειτουργικό, αφού τα μέλη της παρουσιάζουν τα σχετικά χαρακτηριστικά. Όμως, εύκολα προκύπτει από τα παραπάνω ότι η κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ δεν είναι πλήρως ομοιογενής. Για τον λόγο αυτό, θα πρέπει να εξετάσουμε αναλυτικά όλα τα μέλη της και να δούμε σε ποιο βαθμό το κάθε μέλος έχει λειτουργικά ή λεξικά χαρακτηριστικά. Θα ξεκινήσουμε θέτοντας τις βασικές κατηγορίες στις οποίες εντάσσονται με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους οι προθέσεις και έπειτα θα συνεχίσουμε εξετάζοντας τα μέλη κάθε υποκατηγορίας ένα-ένα αναλυτικά.

4.2. Εσωτερικές διακρίσεις μεταξύ προθέσεων

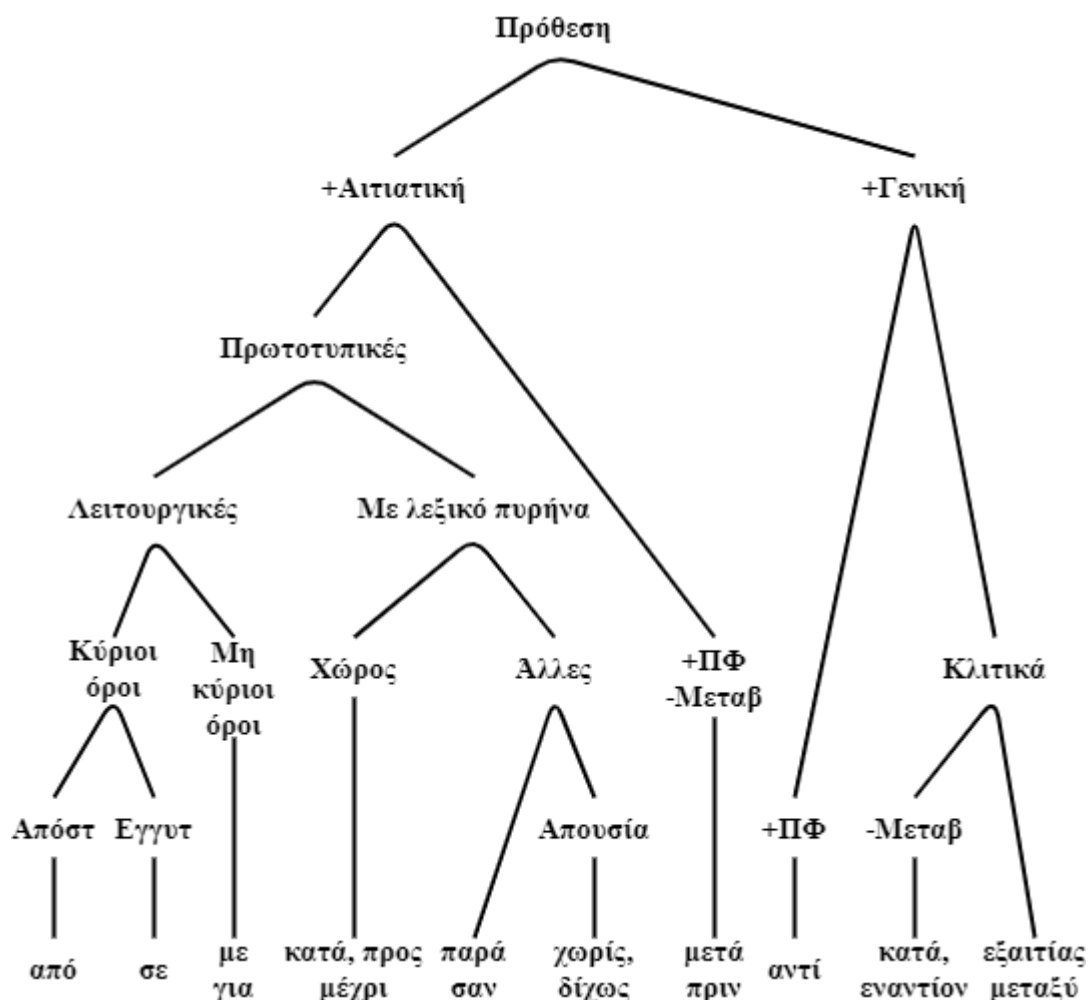
Οι προθέσεις της ΝΕ διαφέρουν μεταξύ τους, αν λάβουμε υπόψη κάποια από τα χαρακτηριστικά στον Πίνακα 1 (από την ενότητα 1.2), τον οποίο επαναλαμβάνουμε εδώ ως Πίνακα 3. Αν εξετάσουμε κάθε στήλη ξεχωριστά και δούμε ποια είναι η τιμή που επαναλαμβάνεται τις περισσότερες φορές, προκύπτει το πρωτοτυπικό προφίλ μιας πρόθεσης, το οποίο εμφανίζεται στην τελευταία γραμμή του Πίνακα και συμπίπτει με τα χαρακτηριστικά 1-7 που παραθέσαμε στο (3) στην ενότητα 1.2. Παρατηρούμε ότι με βάση αυτά τα χαρακτηριστικά εύκολα προκύπτουν δύο μείζονες ομάδες προθέσεων, αυτές που εμφανίζουν ακριβώς αυτά τα χαρακτηριστικά (με έντονα γράμματα στον Πίνακα 3) και αυτές που αποκλίνουν από το πρωτοτυπικό προφίλ των προθέσεων στη ΝΕ (όλες οι υπόλοιπες).

Π	+ΦΠΡΟΣΔ	+ΠΦ	ΑΙΤ	ΓΕΝ	ΚΛΙΤΙΚΑ	ΜΕΤΑΒ	ΔΙΑΤΑΞΗ
από	✓	*	✓	*	*	✓	✓
για	✓	*	✓	*	*	✓	✓
με	✓	*	✓	*	*	✓	✓
σε	✓	*	✓	*	*	✓	✓
αντί	✓	✓	*	✓	*	✓	✓
κατά	✓	*	✓	*	*	✓	✓
κατάΓΕΝ	✓	*	*	✓	✓	-	✓
μέχρι	✓	*	✓	*	*	✓	✓
έως	✓	*	✓	*	*	✓	✓
ως	✓	*	✓	*	*	✓	✓
ίσαμε	✓	*	✓	*	*	✓	✓
παρά	✓	*	✓	*	*	✓	✓
προς	✓	*	✓	*	*	✓	✓
σαν	✓	*	✓	*	*	✓	✓
χωρίς	✓	*	✓	*	*	✓	✓
δίχως	✓	*	✓	*	*	✓	✓
εναντίον	✓	*	*	✓	✓	-	✓
εξαιτίας	✓	*	*	✓	✓	✓	✓
μεταξύ	✓	*	*	✓	✓	✓	✓
μετά	✓	✓	✓	*	*	-	✓
πριν	✓	✓	✓	*	*	-	✓
ΠΡΩΤΟΤΥΠΙΚΑ	✓	*	✓	*	*	✓	✓

Πίνακας 3 Οι ιδιότητες των προθέσεων και οι πρωτοτυπικές προθέσεις (επανάληψη του Πίνακα 1)

Με βάση αυτά τα χαρακτηριστικά, η πρώτη ομάδα είναι απολύτως ομοιογενής. Αλλά η δεύτερη είναι προφανές ότι δεν εμφανίζει τόση ομοιογένεια. Όπως θα δούμε, υπάρχουν διαφορετικές υπο-τάξεις που ορίζονται με βάση τόσο αυτά τα εφτά όσο και άλλα χαρακτηριστικά των προθέσεων. Ακόμα και στην πρώτη ομάδα

που φαίνεται να υπάρχει πλήρης ομοιομορφία, στην πραγματικότητα μπορούμε να διακρίνουμε και εδώ υπο-τάξεις. Η ομαδοποίηση των προθέσεων που προτείνεται φαίνεται στο Διάγραμμα 1.

Διάγραμμα 1 Κατηγοριοποίηση των προθέσεων της ΝΕ

Η πρώτη βασική διάκριση είναι μεταξύ γενικής και αιτιατικής πτώσης. Με αυτό τον τρόπο ορίζονται δύο μεγάλες κατηγορίες: (α) Οι προθέσεις που παίρνουν ως συμπλήρωμα μια ΦΠροσδ σε αιτιατική περιλαμβάνουν τις πρωτοτυπικές προθέσεις καθώς και τα ‘Μετά’ και ‘Πριν’, οι οποίες, αν και μη πρωτοτυπικές – θα περίμενε κανείς να εντάσσονται στην κατηγορία +Γενική – επιλέγουν την αιτιατική πτώση. (β) Οι προθέσεις που απαιτούν ΦΠροσδ σε γενική, οι οποίες διακρίνονται περαιτέρω σε τάξεις: (i) το ‘Αντί’, σε αντίθεση με όλες τις άλλες, μπορεί να παίρνει ως συμπλήρωμα ΠΦ, αλλά όχι κλιτικά, και (ii) οι προθέσεις που μπορούν να συνοδεύονται από κλιτικά: σε αυτές εντάσσονται τα ‘Κατά’ και ‘Εναντίον’ που

απαντούν και χωρίς συμπλήρωμα, και τα ‘Εξαιτίας’ και ‘Μεταξύ’ που είναι υποχρεωτικά μεταβατικές.

Ένα χαρακτηριστικό το οποίο δεν έχουμε αναφέρει καθόλου μέχρι στιγμής, είναι η δυνατότητα να έχει μια πρόθεση ως συμπλήρωμα μια πρόταση:

	αντί	για	μέχρι	έως	ως	μετά	παρά	πριν	σαν	χωρίς	δίχως
Υποτακτική	✓	✓	✓	✓	✓	*	✓	✓	✓	✓	✓
Που + Οριστική	*	*	✓	*	✓	✓	*	*	*	*	*

Πίνακας 4 Προθέσεις με συμπλήρωμα πρόταση

Συγκεκριμένα, αρκετές προθέσεις της ΝΕ μπορούν να εισάγουν προτάσεις (βλ. Πίνακα 4) και οι προθέσεις αυτές, εκτός του ‘Αντί’, ανήκουν στην τάξη που απαιτεί συμπλήρωμα μια ΦΠροσδ σε αιτιατική. Σχεδόν όλες οι προθέσεις στον Πίνακα μπορούν να εισάγουν προτάσεις με Υποτακτική⁴⁴, ενώ μόνο τα ‘Μέχρι’, ‘Ως’⁴⁵ και ‘Μετά’ μπορούν να εισάγουν προτάσεις με το ‘που’ και Οριστική. Εδώ βλέπουμε ένα τρίτο χαρακτηριστικό που φέρνει πιο κοντά το ‘Μετά’, το ‘Πριν’ και το ‘Αντί’. Αυτές οι τρεις προθέσεις, αν και ανήκουν σε διαφορετικές υποομάδες προθέσεων με βάση την πτώση, φαίνεται ότι έχουν κοινά δύο ιδιαίτερα χαρακτηριστικά: (α) παίρνουν συμπλήρωμα προτάσεις και (β) επιλέγουν ΠΦ. Ωστόσο, εξακολουθούμε να θεωρούμε ότι ανήκουν σε διαφορετικές υποομάδες προθέσεων και για αυτό παρακάτω αναλύονται ξεχωριστά.

⁴⁴ Ακολουθώντας τους Βελούδη & Φιλιππάκη (1983), ένα από τα βασικά κριτήρια για τον χαρακτηρισμό ενός ρήματος ως υποτακτική είναι η χρήση της άρνησης ‘μην’ αντί για ‘δεν’ (βλ. και τη συζήτηση των Φιλιππάκη & Σπυρόπουλος 2006). Θα πρέπει να αναφέρουμε, όμως, ότι, αν και για τις περισσότερες προθέσεις που παίρνουν προτάσεις με το ‘να’ υπάρχει αυτή η δυνατότητα, για τις προθέσεις ‘μέχρι’, ‘έως’, ‘ως’, ‘πριν’, ‘χωρίς’ και ‘δίχως’ δεν είναι δυνατόν να συνδυαστούν με αρνητικές προτάσεις στην ΝΕ. Επιπλέον, απλώς σημειώνουμε την ιδιόμορφη περίπτωση του ‘πριν’ το οποίο κανονικά απαντάει μόνο με τον συνοπτικό μη παρελθοντικό τύπο του ρήματος και συνήθως χωρίς ‘να’ (i).

(i) Φύγε, πριν (να) σε δει

⁴⁵ Όταν το ‘Ως’ εισάγει προτάσεις με το ‘που’, σχηματίζεται ο σύνθετος τύπος ‘Ωσπου’, που αποτελεί συνδυασμό των δύο.

4.3. Οι πρωτοτυπικές προθέσεις

Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 1, στις πρωτοτυπικές προθέσεις εντάσσονται τα ‘Από’, ‘Σε’, ‘Για’, ‘Με’, ‘Κατά’, ‘Μέχρι κ.α.’, ‘Προς’, ‘Παρά’, ‘Σαν’, ‘Χωρίς’ και ‘Δίχως’. Όλες αυτές οι προθέσεις εμφανίζουν ακριβώς εκείνα τα χαρακτηριστικά με βάση τα οποία στην ενότητα 1.2 ορίσαμε την κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ. Δηλαδή, έχουν υποχρεωτικά ως συμπλήρωμα ΦΠροσδ, το οποίο είναι πάντα σε αιτιατική, δεν μπορούν να συνοδεύονται από ΠΦ ή ΦΠροσδ σε γενική ή κλιτικά και ποτέ δεν απαντούν με το συμπλήρωμά τους προταγμένο. Όμως, μπορούμε να διακρίνουμε δύο μεγάλες υποκατηγορίες σε αυτή την ομάδα: (α) τις καθαρά λειτουργικές προθέσεις, δηλαδή τα ‘Από’, ‘Για’, ‘Με’ και ‘Σε’, και (β) τις υπόλοιπες, οι οποίες έχουν κάποιο λιγότερο ή περισσότερο σαφή λεξικό πυρήνα. Μέσα στην δεύτερη, υπάρχουν (α) οι προθέσεις που δηλώνουν χώρο, δηλ. τα ‘Κατά’, ‘Μέχρι κ.α.’ και ‘Προς’, και (β) αυτές που δηλώνουν σημασίες που δεν μπορούν να ενταχθούν σε μια ομοιόμορφη κατηγορία, δηλ. τα ‘Παρά’, ‘Σαν’, ‘Χωρίς’ και ‘Δίχως’.

4.3.1 Οι απλές/λειτουργικές προθέσεις⁴⁶ ή οι προθέσεις και οι πτώσεις

Οι τέσσερις προθέσεις που ονομάζουμε εδώ ‘απλές/λειτουργικές’ αποτελούν μια ιδιαίτερη κατηγορία σε κάθε έρευνα που έχει γίνει για τα ΝΕ. Ενδεικτικά, οι Lechner & Anagnostopoulou (2005) απομονώνουν αυτές τις τέσσερες προθέσεις εντάσσοντάς τις στην κατηγορία των λειτουργικών (functional) μεταβατικών (transitive) προθέσεων, ενώ έρευνες όπως των Θεοφανοπούλου (2000) και Terzi (2010a) ασχολούνται βασικά με τις προθέσεις ‘Σε’ και ‘Από’. Οι λόγοι για τους οποίους συμβαίνει αυτό είναι οι εξής: (α) Αυτές οι τέσσερις προθέσεις έχουν την πιο γενικευμένη χρήση, εμφανίζουν τόσο την μεγαλύτερη συχνότητα χρήσης, όσο και την μεγαλύτερη ποικιλία σε διαφορετικές χρήσεις. (β) Έχουν μια σειρά από γραμματικές λειτουργίες, όπως ότι εισάγουν συμπληρώματα σε κεφαλές όλων των κατηγοριών (3). (γ) Χρησιμοποιούνται σε φράσεις που δηλώνουν τον Ευεργετούμενο (Benefactive), την Πηγή (Source) και το Πρόσωπο που Επηρεάζεται (Affected Person) (4). (δ) Όταν συντάσσονται με ισχυρούς τύπους της προσωπικής αντωνυμίας, οι τύποι αυτοί είναι

⁴⁶ Για μία αναλυτική περιγραφή των προθέσεων στη ΝΕ και όλες τις πιθανές χρήσεις τους βλ. Holton et al. (2012), Ρεβυθιάδου & Σπυρόπουλος (2013α), (2013β). Η παρουσίαση των χρήσεων των προθέσεων που παρουσιάζεται παρακάτω αντλεί κυρίως από αυτές τις πηγές.

πάντα εμφατικοί (5). (ε) Είναι μονοσύλλαβες, με εξαίρεση το ‘Από’, η οποία όμως με τα οριστικά άρθρα απαντά ως ‘απ’ (6).

- (3) α. το έδωσε **στον** Γιάννη
β. σειρά **από** επεισόδια
γ. φοβισμένος **για** το τι θα συμβεί
δ. σύμφωνα **με** την ΕΜΥ
- (4) α. μαγείρεψα *για/σε την Μαρία* (Ευεργετούμενος)
β. το πήρε *από τον παππού του* (Πηγή)
γ. έπλυνα τα δόντια *στον μικρό* (Επηραζόμενο Πρόσωπο)
- (5) α. το έδωσε σ’ εμάς
β. έφυγε *από ‘σένα*
γ. ήρθε μ’ αυτούς
δ. τα έκανε όλα για
- (6) σηκώθηκε **απ’** το τραπέζι

Πιο αναλυτικά, η πρόθεση ‘Σε’ είναι αυτή με την μεγαλύτερη συχνότητα χρήσης στην ΝΕ (Holton et al. 2012). Χρησιμοποιείται κυρίως με τρεις τρόπους, (α) για την δήλωση του Έμμεσου Αντικειμένου (5α), του Ευεργετούμενου και του Επηραζόμενου Προσώπου (4α), (β) για την δήλωση του εντοπισμού και του προορισμού (βλ. κεφ. 3) και (γ) για την δήλωση ενός χρονικού σημείου ή ενός χρονικού διαστήματος (7).

- (7)⁴⁷ α. θα τα πούμε στις τρεις η ώρα
β. η ταινία αρχίζει σε τέσσερεις ώρες

⁴⁷ Στην περίπτωση του (7α) υπάρχει και εναλλακτική δομή με απλή ΦΠροσδ σε αιτιατική (i). Σε αυτές τις περιπτώσεις, η ΦΠροσδ δεν μπορεί να έχει ούτε ‘Σε’ ούτε και Προσδ, θυμίζοντας πολύ τις δομές με τις ‘κενές Π’ στο 3.5. Επιπλέον, το ‘Σε’ χρησιμοποιείται για χρονικές εκφράσεις μόνο όταν πρόκειται για ώρες ή χρονικές περιόδους και όχι όταν πρόκειται για άλλα απόλυτα χρονικά σημεία, όπως μέρες, μήνες ή χρόνια (ii)

(i) Θα τα πούμε τρεις η ώρα
(ii) Θα τα πούμε την Δευτέρα / τον Ιανουάριο / το 2027

Επιπλέον το ‘Σε’ απαντά και σε μια σειρά από αφηρημένες χρήσεις, όπως για την δήλωση ποσοστών και μετασχηματισμών (8), ενώ εισάγει και μια σειρά από φράσεις που δεν μπορούν χαρακτηριστεί επακριβώς σημασιολογικά (9), αν και μάλλον αποτελούν ορίσματα της κεφαλής που τις επιλέγει. Τέλος, μπορεί να χρησιμοποιείται σε κάποιες παγιωμένες εκφράσεις, καθώς και σε δομές του τύπου ‘Σε + Αφηρημένο Ο + Με’ (10).

- (8) α. δύο στους πέντε Έλληνες
β. από υγρό σε αέριο
- (9) α. υπάκουος στις διαταγές σου
β. αντίσταση στην κυβέρνηση
γ. τον μαύρισα στο ξύλο
δ. σκίσε το στα τέσσερα
- (10) α. σε τελευταία ανάλυση
β. σε σχέση/αντίθεση/συνδυασμό/κ.α. με

Ένα γρήγορο συμπέρασμα που μπορούμε να εξάγουμε για το ‘Σε’ είναι ότι αυτό στερείται σημασιολογικού φορτίου, πέρα από μια αόριστη ίσως σημασία εγγύτητας, όπως αναφέραμε και νωρίτερα. Δεδομένου ότι χρησιμοποιείται τόσο για γραμματικές λειτουργίες όσο και για να δηλώσει χώρο, το ‘Σε’ μάλλον αποτελεί πραγμάτωση στην ΝΕ τόσο της Δοτικής όσο και της Τοπικής Πτώσης. Πρέπει να σημειώσουμε ότι για τις χρήσεις (α-γ) το ‘Σε’ μπορεί να υποκαθίσταται από ή να υποκαθιστά απλές ΦΠροσδ: στην περίπτωση του Έμμεσου Αντικειμένου και του Ευεργετούμενου υπάρχουν παράλληλες δομές με ΦΠροσδ σε γενική, ενώ στην περίπτωση του χώρου και του χρόνου μπορεί να υποκαθίσταται από ΦΠροσδ σε αιτιατική (11).

- (11) α. έδωσε στη Μαρία το γλυκό
α’. έδωσε της Μαρίας το γλυκό
β. μαγείρεψε στον Γιάννη σουτζουκάκια

- β'. μαγείρεψε του Γιάννη σουτζουκάκια
- γ. θα κάτσω στο σπίτι
- γ'. θα κάτσω σπίτι
- δ. θα έρθουμε στις 27 του μήνα
- δ'. θα έρθουμε 27 του μήνα

Το 'Από' είναι η πρόθεση με την μεγαλύτερη ποικιλία χρήσεων από όλες τις προθέσεις της ΝΕ. Χρησιμοποιείται: (α) για να δηλώσει χώρο: απομάκρυνση, καταγωγή, εντοπισμό σε απόσταση και πέρασμα (βλ. κεφ. 3)· (β) για να δηλώσει χρονική αφετηρία (12)· (γ) σε περιπτώσεις που υποκαθιστά την γενική πτώση: (i) με ονόματα όπου δηλώνει τον κτήτορα, είδος, περιεχόμενο ή επιμερισμό (13)· (ii) με επίθετα και επιρρήματα συγκριτικού ή υπερθετικού βαθμού ή λέξης που δηλώνουν αντίθεση και εισάγει τον β' όρο σύγκρισης (14)· (δ) με ρήματα όπου μπορεί να δηλώνει την Πηγή (5β)· (ε) για να δηλώσει ποιητικό αίτιο (15).

- (12) έχω να φάω από το μεσημέρι
- (13) α. τα πόδια από τις καρέκλες⁴⁸
- β. μπάλες παγωτό από όλες τις γεύσεις
- γ. ομάδα από μπασκετμπολίστες
- δ. μερίδιο από την κληρονομιά
- (14) α. μεγαλύτερο από τρία μέτρα
- β. καλύτερα από σένα
- γ. η πιο έξυπνη από όλους
- δ. πιο έξυπνα από όλους
- ε. διαφορετικά από σένα
- (15) α. Ο βομβαρδισμός κατάστρεψε την πόλη
- β. Η πόλη καταστράφηκε από τον βομβαρδισμό

⁴⁸ Ειδικά σε περιπτώσεις που ο αντίστοιχος μορφολογικός τύπος της γενικής δεν είναι τόσο αποδεκτός, όπως για τα ουδέτερα σε '-κι' που δεν σχηματίζουν γενική πληθυντικού πάντα.

Το ‘Από’ επίσης συμμετέχει και σε μια σειρά από άλλες δομές (16), δηλώνοντας (i) το υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένο κάτι, (ii) κατανομή, (iii) αφαίρεση, (iv) απαλλαγή, (v) το κομμάτι μιας οντότητας από την οποία κάποιος την κρατά, (vi) αλλαγή κατάστασης, (vii) ‘την αναφορά’. Επίσης σχηματίζει, όπως και το ‘Σε’, κάποιες παγιωμένες εκφράσεις (17), στις οποίες συνοδεύεται από γενική κάτι που σημαίνει ότι οι φράσεις αυτές είναι παγιωμένες και με λόγια προέλευση. Είναι προφανές ότι οι χρήσεις αυτές είναι αρκετά αποκλίνουσες μεταξύ τους και θα μπορούσε κανείς να πει είτε ότι έχουμε πολλά διαφορετικά ‘Από’ που απλά τυχαίνει να έχουν την ίδια φωνολογική υπόσταση, είτε ότι έχουμε ένα και μοναδικό τεμάχιο ‘Από’ «γενικής χρήσης», που συνήθως έχει κάποια σημασία απόστασης ή προέλευσης, χωρίς όμως αυτό να είναι απαραίτητο.

- (16) α. κοσμήματα από χρυσάφι
β. πήραμε από ένα παγωτό
γ. δύο από τρία ίσον ένα
δ. απαλλάχτηκα από τον πονοκέφαλο
ε. την κρατάει από το χέρι
στ. από υγρό σε αέριο
ζ. άδειο από κόσμο
η. πτώμα από την κούραση
θ. από αρχαιοτάτων χρόνων
- (17) α. από καθέδρας
β. από καταβολής κόσμου

Όπως και το ‘Σε’, έτσι και το ‘Από’ μπορεί μερικές φορές να υποκαθιστά απλές ΦΠροσδ. Μια χρήση που συνδέεται άμεσα με απλές ΦΠροσδ είναι η δήλωση του ποιητικού αιτίου, όπου η ΠΦ με το ‘Από’ υποκαθιστά την ΦΠροσδ που φέρει τον θ-ρόλο του Δράστη (για τις παθητικές δομές και το ποιητικό αίτιο γενικότερα αλλά και στην ΝΕ, βλ. Anagnostopoulou 2003, Alexiadou & Anagnostopoulou 2009, Alexiadou & Doron 2012, Alexiadou, Anagnostopoulou & Schäfer 2015, 2018, Fotiadou 2007 και Angelopoulos, Collins & Terzi 2018). Επιπλέον, μπορεί να υποκαθιστά ΦΠροσδ σε γενική, τόσο με ονόματα όσο και με επίθετα ή επιρρήματα συγκριτικού βαθμού. Βέβαια, σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, η χρήση της ΠΦ ενέχει

κάποια σημασιολογική διαφορά σε σχέση με την χρήση απλής ΦΠροσδ, σε αντίθεση με τις ΠΦ με το ‘Σε’ που είναι σχεδόν συνώνυμες με τις ΦΠροσδ που υποκαθιστούν. Συγκεκριμένα, μια ΠΦ με το ‘Από’, όταν συνοδεύει ονόματα, μπορεί να δηλώνει (α) τον κτήτορα, (β) το είδος, (γ) το περιεχόμενο, (δ) το υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένο κάτι ή να υποκαθιστά την γενική επιμεριστική. Με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου η χρήση του ‘Από’ είναι σχεδόν συνώνυμη με την χρήση της γενικής, δηλαδή του κτήτορα, (αν και η ΠΦ τείνει να δηλώνει κάποια σχέση μέρους-όλου και εμφανίζεται κυρίως σε περιπτώσεις μη αλλοτριώσιμης (inalienable) κτήσης) (18α-β), και του είδους (αν και το εύρος των εκφράσεων που επιλέγουν το ‘Από’ είναι κάπως περιορισμένο) (18γ-δ), οι άλλες δύο χρήσεις της ΠΦ διαφέρουν αρκετά από την χρήση της γενικής.

- (18)⁴⁹
- α. χάλασε η οθόνη από το λάπτοπ / του λάπτοπ
 - β. αγόρασα το βιβλίου του Γιάννη / *από το Γιάννη
 - γ. μαρκαδόροι από όλα τα χρώματα / όλων των χρωμάτων
 - δ. προϊόντα των καλύτερων παραγωγών / *από τους καλύτερους παραγωγούς

Όταν η ΠΦ δηλώνει το περιεχόμενο (19) ή επιμερισμό (20), τότε μπορεί να αντικατασταθεί τόσο από ΦΠροσδ σε γενική, όσο και από ΠΦ με το ‘Με’ (μόνο για το περιεχόμενο) ή από μια δομή παράθεσης, όπου το δεύτερο όνομα απαντά μόνο σε ονομαστική και δεν μπορεί να συνοδεύει το Ο-κεφαλή, όταν αυτό είναι σε άλλη πτώση πέραν της ονομαστικής (19ε-στ).

- (19)
- α. παρέα από φίλους
 - β. παρέα φίλων
 - γ. παρέα με φίλους
 - δ. παρέα φίλοι
 - ε. κοίτα την παρέα *φίλοι / *φίλους / φίλων

⁴⁹ Αν και οι ΦΠροσδ σε γενική στα (83β) και (83δ) μπορούν να δηλώνουν μία σειρά από σημασίες, εδώ συγκεκριμένα τον κτήτορα στο (β) και το είδος στο (δ), οι αντίστοιχες ΠΦ δεν είναι συνώνυμες: στο (β) δηλώνει μάλλον την πηγή από την οποία έγινε η αγορά, ή κάποια άλλη σχέση μεταξύ του ονόματος και της ΦΠροσδ, πάντως όχι τον κτήτορα, αφού η σχέση κτήσης είναι αλλοτριώσιμη και στο (δ) η ΠΦ μάλλον δηλώνει την προέλευση ή τον δημιουργό, παρά το είδος.

- στ. αντί της παρέας *φίλοι / *φίλους / φίλων
 - ζ. ήρθε μια παρέα φίλων
 - η. ήρθαν μια παρέα φίλοι
- (20)
- α. μερίδα ψαριών
 - β. μερίδα από ψάρια
 - γ. μερίδα ψάρια

Οι τέσσερις δομές στο (19α-δ) και οι τρεις στο (20) δεν είναι απολύτως ισοδύναμες. Η περίπτωση της απλής γενικής μπορεί να έχει μια σειρά από ερμηνείες, πέρα από τις δύο τις οποίες εξετάζουμε εδώ, καθώς η γενική είναι μια πολυσήμαντη κατηγορία στην ΝΕ. Αντίθετα, όταν χρησιμοποιούνται προθέσεις δίνεται έμφαση σε ένα συγκεκριμένο είδος σχέσης (τουλάχιστον ως υπονόημα): το ‘Από’ δίνει έμφαση στην σχέση του «αποτελείσθαι», δηλαδή τονίζει ότι το Ο-κεφαλή αποτελείται από ό,τι έχει για συμπλήρωμα η πρόθεση, και το ‘Με’ στην σχέση του «εμπεριέχεσθαι», δηλαδή τονίζει ότι η Ο-κεφαλή εμπεριέχει ό,τι έχει η πρόθεση για συμπλήρωμα. Πάντως, τόσο το ‘Από’ όσο και το ‘Με’ μπορούν να δηλώσουν περιεχόμενο, απλώς το ‘Από’, όταν χρησιμοποιείται έτσι, έχει το υπονόημα ότι ο περιέκτης μάλλον δεν εμπεριέχει πλέον το περιεχόμενο (21).

- (21)
- α. ένα κουτί με παπούτσια (τα περιέχει)
 - β. ένα κουτί από παπούτσια (δεν τα περιέχει πια)

Μια σημείωση που πρέπει να γίνει για την περίπτωση του ‘Από’ είναι ότι αν και με τα ονόματα υπάρχει ο ανταγωνισμός με την γενική, το ‘Από’ είναι η κανονική πραγμάτωση της σχέσης του «αποτελείσθαι» για πολλές άλλες κατηγορίες, πέρα από τα ονόματα, όπως αριθμητικά, ποσοδεικτικά, αντωνυμίες και ρήματα (αν και σε αυτή την περίπτωση μάλλον εξαρτάται από κάποια κενή ΦΠροσδ και όχι από το ίδιο το ρήμα) (22).

- (22)
- α. ένας από τους βουλευτές
 - β. μερικά από τα κόμματα
 - γ. καμία από τις παρατάξεις

δ. έφαγα από το γλυκό

Η περίπτωση της παράθεσης είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη για να ασχοληθούμε εδώ αναλυτικά. Αρκεί να σημειώσουμε ότι μπορεί να έχει επίσης μια σειρά από ερμηνείες όπως και η γενική, κάτι που ίσως οφείλεται στην σχέση κατηγορήσεως που συνδέει τις φράσεις, ενώ για την περίπτωση του περιεχομένου, η δομή της φράσης μάλλον αρχίζει να αλλάζει και κεντρικό στοιχείο τείνει να γίνει το συμπλήρωμα της Μικρής Προτασιακής Δομής (ΜΠΔ· small clause), δεδομένου ότι μπορεί και συμφωνεί με το ρήμα (19ζ-η). Με βάση όλα τα παραπάνω, μπορούμε να πούμε ότι το ‘Από’ είναι περισσότερο αποκλίνον από την κατηγορία της ΠΤΩΣΗΣ, αντίθετα από το ‘Σε’, αλλά και πάλι είναι αρκετά κοντά σε αυτή. Θεωρούμε ότι μπορεί να πραγματώνει την Αφαιρετική, δεδομένου ότι σχετίζεται άμεσα με την απόσταση και την προέλευση, αλλά και την Επιμεριστική Πτώση, αφού με ονόματα μπορεί να δηλώνει την σχέση του «αποτελείσθαι».

Ιδιάζουσα περίπτωση αποτελεί ο συγκριτικός βαθμός και η δήλωση του β’ όρου σύγκρισης. Εδώ θα αναφερθούμε μόνο συνοπτικά στο ζήτημα (για την ανάλυση των συγκριτικών δομών βλ. μεταξύ άλλων Bresnan 1973, Szabolcsi 1986, Bhatt & Pancheva 2004, 2007 και Embick 2007· για την ΝΕ βλ. ενδεικτικά Σταύρου-Σηφάκη 1985, Χειλά-Μαρκοπούλου 1986, Giannakidou & Stavrou 2009, Merchant 2009, Θεοφανοπούλου-Κοντού 2014 και 2016). Αυτό που έχει σημασία για την παρούσα εργασία είναι οι εναλλακτικές δυνατότητες που υπάρχουν ως προς τον τρόπο δήλωσης του β’ όρου σύγκρισης (για μια πιο αναλυτική παρουσίαση βλ. Χειλά-Μαρκοπούλου 1986). Συγκεκριμένα, β’ όρος στην ΝΕ μπορεί να είναι ΦΠροσδ σε γενική, ή ΠΦ με το ‘Από’ ή το ‘Παρά’. Το ‘Παρά’ έχει την πιο γενικευμένη χρήση, με την έννοια ότι μπορεί να εισάγει κάθε είδος συστατικού ως β’ όρο (23), εκτός από ΦΠροσδ. Το ‘Από’ εισάγει τον β’ όρο, όταν είναι πρόταση με το ‘ό,τι/όσο’ ή ΦΠροσδ (24) (βλ. Χειλά-Μαρκοπούλου 1986 και Θεοφανοπούλου-Κοντού 2014, 2016). Τέλος, ΦΠροσδ και κλιτικά σε γενική μπορούν επίσης να αποτελούν τον β’ όρο, αλλά μόνο όταν το επίθετο συγκριτικού βαθμού είναι ο μονολεκτικός τύπος και όχι όταν ο συγκριτικός σχηματίζεται με το ‘πιο’ ή το ‘περισσότερο’ (25). Η συμπεριφορά του ‘Από’ ως β’ όρος επιβεβαιώνει αυτό που σημειώσαμε παραπάνω, ότι υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα σε αυτή την πρόθεση και την κατηγορία της ΠΤΩΣΗΣ, αλλά αυτή η σχέση είναι περιορισμένη.

- (23) α. πιο όμορφος παρά έξυπνος (επίθετο)
 β. περισσότερο πάνω παρά κάτω (επίρρημα)
 γ. καλύτερα να μασάς παρά να μιλάς (πρόταση)
 δ. καλύτερα στην βιβλιοθήκη παρά στο εργαστήριο (ΠΦ)
- (24) α. πιο έξυπνος από τον Κώστα
 β. πιο έξυπνος από ό,τι είναι ο Κώστας
- (25) α. εξυπνότερος του Κώστα / του
 β. *πιο έξυπνος του Κώστα / του

Όπως οι προθέσεις ‘Σε’ και ‘Από’, έτσι και οι ‘Με’ και ‘Για’ εμφανίζουν μια σειρά από χρήσεις που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως ετερόκλητες μεταξύ τους. Το ‘Με’ χρησιμοποιείται βασικά για την δήλωση (26) (α) της συνοδείας, (β) του οργάνου, (γ) του τρόπου, (δ) του περιεχομένου, (ε) της ομοιότητας, (στ) της συμφωνίας και (ζ) της σχέσης (ακόμα και της αντίθεσης).

- (26) α. ήρθε/κάθεται (μαζί) με τον Νίκο
 α’. θα σηκωθεί (*μαζί) με το ξημέρωμα
 β. Τον χτύπησε με το ρόπαλο
 γ. με το να κάθεται και να κλαις...
 γ’. με αυτό τον τρόπο...
 δ. κουτί με πάστες
 ε. μοιάζει με το δικό μου
 στ. συμφωνώ με τον Γιάννη
 ζ. έχω σχέσεις με την Μαρία
 ζ’. σε αντίθεση με τα όσα είπα

Επιπλέον, χρησιμοποιείται σε κάποιες πιο εξειδικευμένες περιπτώσεις (27), όπως (i) για την περιγραφή της έκφρασης ή της κατάστασης ενός έμψυχου, της ενδυμασίας μια οντότητας ή των φυσικών χαρακτηριστικών της, (ii) σε δομές του τύπου [με + ΦΠροσδ + ΦΠροσδ/να-πρόταση], (iii) για καιρικές συνθήκες, (iv) για την αιτία, (v) σε διαιρέσεις, (vi) για χρονικά διαστήματα, (vii) για διαστάσεις (viii) σε ποσά κατά προσέγγιση, (ix) της αναφοράς και (x) για ανταλλαγές.

- (27)
- α. καθόταν και παρακολουθούσε με ένα μεγάλο χαμόγελο/με πονοκέφαλο/με σταυρωμένα χέρια/με ένα πράσινο παλτό
 - β. με βάση [τα λόγια του]
 - β'. με σκοπό [να φύγει]
 - γ. μέρα με λιακάδα
 - δ. κουράστηκα με τον τρόπο της
 - ε. το 12 διαιρείται με το 3
 - στ. Δευτέρα με Τετάρτη
 - ζ. είναι τρία μέτρα μήκος με δέκα μέτρα ύψος
 - η. 10 με 15 λεπτά
 - θ. έχει πάθος με τον τζόγο
 - ι. αντάλλαξαν λίρες με ευρώ

Από τα παραπάνω βλέπουμε ότι αν και υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία χρήσεων του 'Με' στην ΝΕ, όλες αυτές οι χρήσεις έχουν κάποια σημεία στα οποία συγκλίνουν: φαίνεται ότι όλες οι χρήσεις του 'Με' αποτελούν υποκατηγορίες της έννοιας που θα ονομάζαμε ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ή ΤΡΟΠΟΣ. Με άλλα λόγια όλες οι φράσεις με το 'Με' τροποποιούν την σημασία που δηλώνει η κεφαλή από την οποία εξαρτώνται είτε με το να προσθέτουν κάποια συγκεκριμένη πληροφορία, είτε με το να σχετικοποιούν το νόημα της κεφαλής. Οι πλέον βασικές μορφές ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ στη ΝΕ είναι η Συνοδεία και το Όργανο, για αυτό και με αυτές κυρίως θα ασχοληθούμε εδώ. Διαγλωσσικά τόσο το όργανο όσο και η συνοδεία απαντούν και ως ΠΦ αλλά και ως πτωτικά μορφήματα (βλ. Narrog 2008 και Stolz, Stroh & Urdze 2008⁵⁰), κάτι που συνδέει αυτή την πρόθεση με το 'Σε' και το 'Από' που σχετίζονται πολύ περισσότερο με τις πτώσεις. Συγκεκριμένα, η Narrog (2008) αναφέρει ότι ανάμεσα στις τυπικές λειτουργικές ποικιλίες της Οργανικής Πτώσης (Instrumental) είναι και η δήλωση της αιτίας, του τρόπου, του υλικού, του εντοπισμού στον χρόνο (αλλά και του απλού εντοπισμού και της κατευθυντικότητας). Οι Stolz, Stroh & Urdze (2008) αναφέρουν ότι για την Συνοδεική Πτώση (Comitative) αντίστοιχες

⁵⁰ Και στις δύο αυτές έρευνες σημειώνεται η δυσκολία στην διάκριση μεταξύ πτωτικών μορφημάτων και προθέσεων, όσον αφορά την δήλωση του Οργάνου και της Συνοδείας. Για τον λόγο αυτό, οι συγγραφείς εξετάζουν μαζί τόσο τα πτωτικά μορφήματα όσο και τις προθέσεις. Αυτή η λογική επιβεβαιώνει την συσχέτιση που προσπαθούμε να τονίσουμε εδώ μεταξύ πτωτικών μορφημάτων και προθέσεων.

ποικιλίες είναι η μεταφορά μιας οντότητας (Confective) και η περιγραφή της εμφάνισης ή της κατάστασης μιας οντότητας (Ornative). Η ΝΕ διαθέτει στην ουσία έναν συνθετικό τύπο για όλες αυτές τις δομές που συμπεριλαμβάνει τόσο τις τυπικές χρήσεις της Οργανικής όσο και της Συνοδειακής Πτώσης.

Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στις δομές που δηλώνουν συνοδεία. Για την δήλωση αυτής της έννοιας η ΝΕ χρησιμοποιεί είτε μια απλή ΠΦ με το ‘Με’ ή κάνει χρήση του επιρρήματος ‘μαζί’ αμετάβαρα ή με συμπλήρωμα μια ΠΦ με το ‘Με’. Όπως σημειώσαμε και στο κεφάλαιο 3, το σύνταγμα αυτό δεν έχει απαραίτητα χωρική ερμηνεία. Αναφέρουμε ενδεικτικά ότι η Θεοφανοπούλου-Κοντού (1992, 1995) δεν εντάσσει αυτό το σύνταγμα σε αυτά του τόπου, όπως τα ονομάζει (τα οποία συμπίπτουν λίγο πολύ με αυτά που εδώ ονομάζουμε του χώρου), αλλά σε αυτά του τρόπου. Υποστηρίζει ότι η δομή τους είναι παγιωμένη και η επιλογή της πρόθεσης γίνεται με βάση σημασιολογικά χαρακτηριστικά του επιρρήματος (Θεοφανοπούλου-Κοντού 1995). Αν και αυτή η ανάλυση είναι απολύτως θεμιτή για τα υπόλοιπα μέλη που εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία από την Θεοφανοπούλου-Κοντού (1995) δεν επαρκεί για το ‘μαζί’.

Όπως φαίνεται στο (28), το ‘Με’ μπορεί να δηλώνει τόσο κυριολεκτική Συνοδεία (δηλαδή συνοδεία στον χώρο) όσο και μεταφορική (όπου η συνοδεία νοείται κυρίως ως κάτι που γίνεται παράλληλα χρονικά). Όταν η χρήση είναι μεταφορική, τότε το ‘μαζί’ αποκλείεται, ενώ όταν η χρήση είναι κυριολεκτική, είναι προαιρετικό. Αυτό σημαίνει ότι κεντρικότερο στοιχείο στην δομή θα πρέπει να είναι το ‘Με’, το οποίο από μόνο του είναι ικανό να εκφράσει κάθε μορφής συνοδεία. Όμως, η σύνδεση του ‘μαζί’ με την έννοια του ΧΩΡΟΥ καθώς και η ικανότητά του να απαντά αμετάβαρα με την ίδια ακριβώς σημασία, σημαίνει ότι το επίρρημα αυτό μάλλον έχει υπόσταση κεφαλής, απλώς η κεφαλή αυτή μπορεί να μένει κενή, όταν το συμπλήρωμα επαρκεί για να εκφράσει την επιθυμητή σημασία. Αυτό επιβεβαιώνεται επιπλέον από την δυνατότητα των κλιτικών να αντικαθιστούν την φράση με το ‘Με’, αφού τα κλιτικά υποχρεωτικά εξαρτώνται από κεφαλές⁵¹. Για λόγους ομοιομορφίας, εδώ προτείνεται ότι η κεφαλή αυτή ίσως είναι ο Χώρος, αλλά μια πιο αναλυτική προσέγγιση ίσως δείξει ότι το ‘μαζί’ έχει ιδιότητες που ξεφεύγουν από τον χώρο και για αυτό πρέπει να αναλυθεί διαφορετικά. Αφήνουμε το ζήτημα ανοιχτό.

⁵¹ Η εναλλαγή με τα κλιτικά αποτελεί ένα επιπλέον επιχείρημα ότι οι ΠΦ με το ‘Με’ σχετίζονται έστω και πιο περιφερειακά με τις πτώσεις.

- (28) α. θα μείνει σπίτι (μαζί) με τον Γιώργο / μαζί του
β. ξυπνάει (*μαζί) με την αυγή

Η τελευταία πρόθεση που θα εξετάσουμε σε αυτή την ενότητα είναι το ‘Για’ το οποίο, όπως και οι υπόλοιπες, έχει μια σειρά από διαφορετικές χρήσεις: (α) ευεργεσία, (β) σκοπός, (γ) αιτία (ειδικά για γνωστικές και συναισθηματικές καταστάσεις), (δ) προορισμός, (ε) τιμή, (στ) το θέμα της συζήτησης, (ζ) διάρκεια, (η) περίσταση (με τη λέξη ‘φορά’), (θ) αντίθεση, (ι) για την εισαγωγή κατηγορουμένων και (κ) σε ιδιωτισμούς (29).

- (29) α. όλη μέρα μαγείρευα για σένα
β. για τιμωρία θα γράψεις διαγώνισμα
γ. είναι διαβόητος για τη ληστεία που έκανε
γ’. στεναχωριέται για κάτι χρέη
δ. το πλοίο για Ζάκυνθο
ε. το πουλάνε για 5.000€
στ. μιλούσαμε όλη μέρα για τα ζώα
ζ. θα κάτσετε για πολύ ώρα ακόμα;
η. σου το λέω για τελευταία φορά
θ. το πέρασα για πράσινο
ι. θα την πάρεις για γυναίκα
κ. δεν έμεινε τραπέζι για τραπέζι

Επιπλέον, το ‘Για’ μπορεί να εισάγει προτάσεις που εκφέρονται με Υποτακτική και δηλώνουν τον σκοπό (τελικές προτάσεις) (30).

- (30) φάε [για να χορτάσεις]

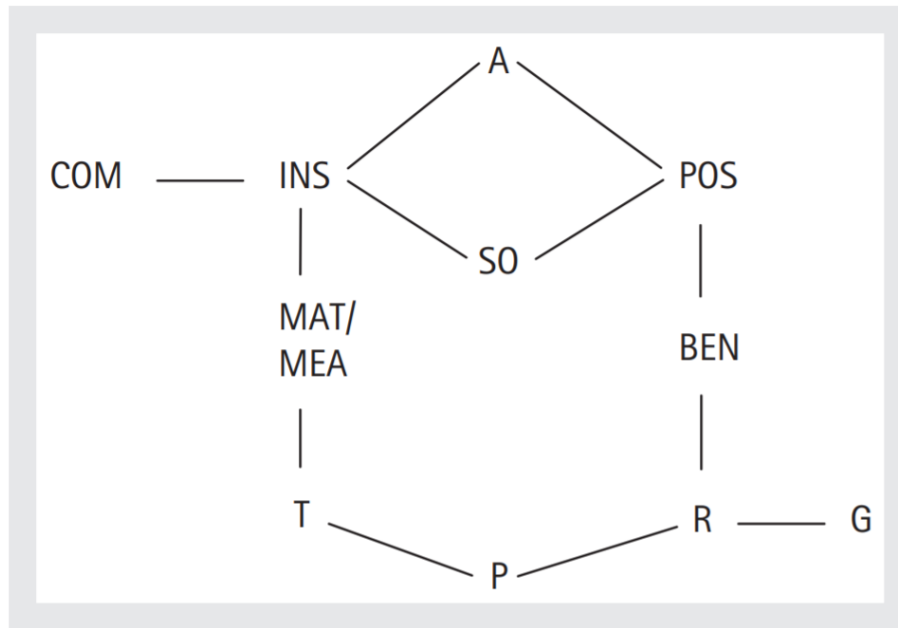
Αν και υπάρχουν εξαιρέσεις, θα μπορούσαμε να πούμε ότι κεντρικό περιεχόμενο του ‘Για’ στην ΝΕ είναι η Αιτία, όμως η δήλωση της διάρκειας, οι περιστάσεις, η αντίθεση και τα κατηγορούμενα, δείχνουν ότι και σε αυτή την πρόθεση ο καθορισμός του συγκεκριμένου νοήματός της είναι αδύνατος. Ακόμα πιο δύσκολη είναι η συσχέτιση αυτής της πρόθεσης με την κατηγορία της ΠΤΩΣΗΣ· ίσως

θα μπορούσε να εξισωθεί με την «Αιτιακή» πτώση (causal case· Haspelmath 2008), αλλά θα πρέπει να σημειωθεί ότι μια τέτοια σύνδεση είναι μόνο μερική.

Πάντως, αν δούμε αυτές τις τέσσερις προθέσεις συνολικά προκύπτουν κάποια βασικά χαρακτηριστικά που τις διακρίνουν από τις άλλες: (α) δεν έχουν απόλυτα καθορισμένη σημασία και μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μια σειρά από χρήσεις, μεταξύ άλλων και για καθαρά γραμματικές χρήσεις (όπως συμπληρώματα) και (β) όλες τους έχουν κοινά με την χρήση αντίστοιχων πτωτικών μορφημάτων διαγλωσσικά. Συγκεκριμένα μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει ένα συνεχές που σχηματίζουν αυτές οι προθέσεις, με τα ‘Σε’ και ‘Από’ να είναι πιο κοντά σε πτωτικές λειτουργίες, ενώ οι άλλες δύο απομακρύνονται κάπως από αυτές, λιγότερο το ‘Με’ και περισσότερο το ‘Για’. Όπως, όμως, θα δούμε παρακάτω τα πράγματα δεν είναι τόσο γραμμικά. Η κατάσταση γίνεται ακόμα πιο περίπλοκη, αν λάβουμε υπόψη τα δεδομένα από την συμπλήρωση των επιρρημάτων χώρου (ενότητα 3.2), και ακόμα περισσότερο, αν συμπεριλάβουμε και τις πτώσεις της ΝΕ.

Στις ενότητες 3.2 και 3.4 είδαμε την κατανομή των ΠΦ και των κλιτικών με τα επιρρήματα χώρου από την οποία προκύπτει ότι, αν και οι ΠΦ με το ‘Σε’ μπορούν ελεύθερα να αντικαθίστανται από κλιτικά σε γενική πτώση με τα επιρρήματα χώρου, αυτή η δυνατότητα είναι περιορισμένη – έως και αδύνατη – για τις ΠΦ με το ‘Από’. Από την άλλη, και οι τρεις μορφολογικές πτώσεις της ΝΕ σχετίζονται με τις ΠΦ, λιγότερο ή περισσότερο. Η πιο προφανής σύνδεση είναι αυτή του ‘Σε’ με την Αιτιατική και την Γενική/Δοτική για τα Έμμεσα Αντικείμενα αλλά και του ‘Από’ με την Γενική/Κτητική και την Ονομαστική για την δήλωση του Δράστη/Αιτίας του συμβάντος στις παθητικές και εργαστικές/μεταβιβαστικές δομές. Επιπλέον, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι κάθε μια από αυτές τις προθέσεις σχετίζεται άμεσα με την μορφολογική αιτιατική πτώση, αφού επιλέγουν για συμπλήρωμα μια ΦΠροσδ σε αιτιατική, σε αντίθεση με τις προθέσεις που θα δούμε στην ενότητα 4.5, που σχετίζονται με την γενική.

Ακολουθώντας την λογική των Malchukov & Narrog (2008) μπορούμε να αναπαραστήσουμε τις διάφορες χρήσεις που παρουσιάζουν τόσο οι πτώσεις, όσο και οι ΠΦ, σε ένα δίκτυο χρήσεων όπως αυτό στο Διάγραμμα 2.

Διάγραμμα 2 Το σχήμα των Malchukov & Narrog (2008) για τους πιο κοινούς σημασιολογικούς ρόλους (οι συντομογραφίες σημαίνουν: A: Agent – Δράστης, POS: Possessor – Κτήτορας, SO: Source – Πηγή, INS: Instrument – Όργανο, COM: Companion – Συνοδεία, MAT: Material – Υλικό, MEA: Means – Τρόπος, T: Theme – Θέμα, P: Patient – Πάσχων, R: Recipient – Αποδέκτης, G: Goal – Στόχος, BEN: Benefactive – Ευεργετούμενος)

Σε αυτό το διάγραμμα βλέπουμε ότι στην πάνω πλευρά υπάρχει ο «κόμβος των εξωτερικών ορισμάτων», δηλαδή ένα σύστημα σχέσεων μεταξύ του Δράστη (Agent, A), του Κτήτορα (Possessor, POS), του Οργάνου (Instrument, INS) και της Πηγής/Προέλευσης (Source, SO). Από αυτό τον κόμβο ξεκινάνε δύο μονοπάτια που οδηγούν αφ' ενός στο Θέμα (Theme, T) μέσω του κόμβου Υλικό/Τρόπος (Material, MAT / Means, MEA) και αφ' ετέρου στον Αποδέκτη (Recipient, R) μέσω του κόμβου Ευεργετούμενος (Benefactive, B). Οι κόμβοι Θέμα και Ευεργετούμενος συνδέονται μέσω του Πάσχοντος (Patient, P). Πέρα από αυτούς τους βασικούς άξονες, υπάρχουν και κάποιες προεκτάσεις σε συγκεκριμένους κόμβους: Με τον Αποδέκτη συνδέεται ο κόμβος Στόχος (Goal, G), ενώ με το Όργανο συνδέεται η Συνοδεία (Companion, COM). Μια έννοια που δεν περιλαμβάνεται στο σχήμα είναι ο Επιμερισμός (Partition), για την οποία σημειώνουν ότι ίσως συνδέει τον κόμβο Πηγή/Προέλευση με τον κόμβο Θέμα. Βέβαια, όπως αναγνωρίζουν και οι ίδιοι, το δίκτυο αυτό δεν είναι πλήρες ούτε και εντελώς απόλυτο, δεδομένης της ποικιλίας των πτωτικών χρήσεων που απαντούν διαγλωσσικά. Για τον λόγο αυτό, θα πρέπει να κάνουμε κάποιες τροποποιήσεις καθώς θα βλέπουμε ποιους κόμβους πραγματώνουν

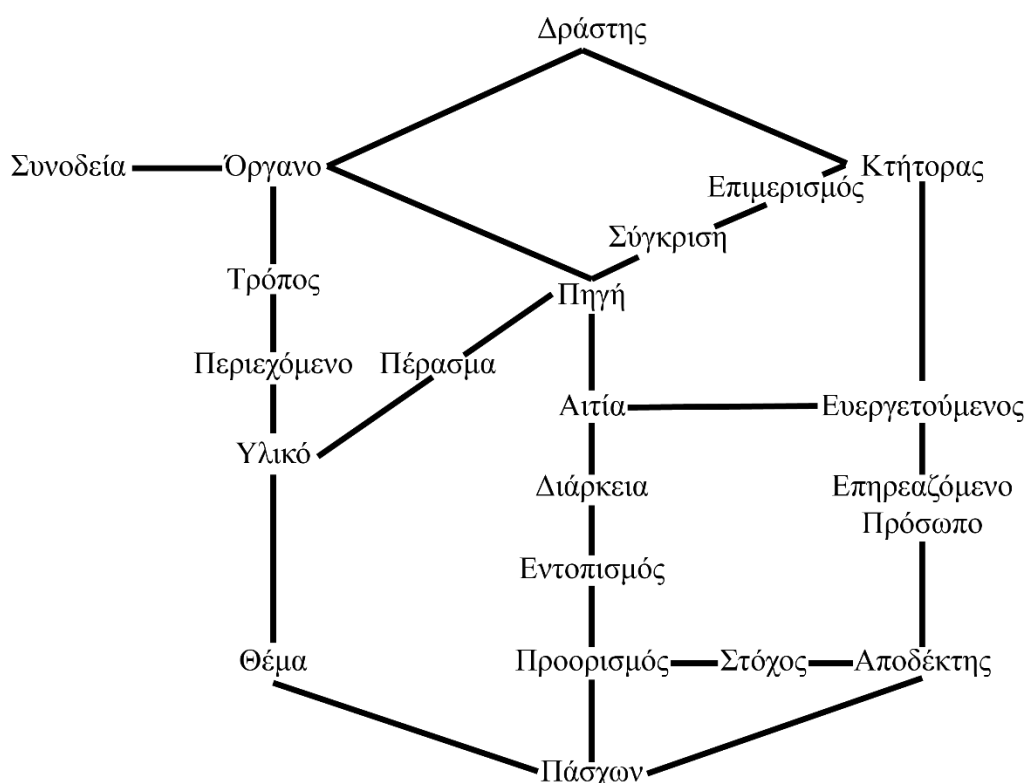
οι προθέσεις και οι πτώσεις της ΝΕ. Σε κάθε περίπτωση θα διατηρήσουμε σταθερή την αντίληψη ότι, για να μπορούν κάποιοι κόμβοι να πραγματώνονται από τους ίδιους τύπους, πρέπει να συνδέονται μεταξύ τους με κάποια γραμμή, άμεσα ή έμμεσα.

Μια πρώτη τροποποίηση που πρέπει να γίνει, αφορά τον άξονα Όργανο, Υλικό/Τρόπος και Θέμα. Όπως αναφέρουν και οι συγγραφείς, η σύνδεση τους γίνεται, διότι μπορεί να χρησιμοποιείται το ίδιο σχηματιστικό (formative) για την δήλωση του Θέματος και του Υλικού/Τρόπου, αλλά και για την δήλωση του Οργάνου και του Υλικού/Τρόπου. Όπως είδαμε παραπάνω, το Υλικό στην ΝΕ δηλώνεται με την χρήση του ‘Από’, ο Τρόπος με την χρήση του ‘Με’ ενώ κοινό σημείο ανάμεσα στις δύο δομές είναι η δήλωση του Περιεχομένου (Content) μια σχέση που στο διάγραμμα δεν υφίσταται. Επιπλέον, στον άξονα Πηγή – Κτήτορας, αν και όπως είπαμε η συσχέτιση του ‘Από’ με την Γενική δεν είναι τόσο μεγάλη όσο του ‘Σε’, πρέπει να προστεθούν δύο ακόμα κόμβοι, οι οποίοι είναι το κοινό σημείο ανάμεσα στα δύο σχηματιστικά: ο Επιμερισμός⁵² και η Σύγκριση (Comparison). Δεν μπορούμε να διακρίνουμε εδώ ποια από τις δύο σχέσεις είναι πιο κοντά στον κτήτορα και ποια είναι πιο κοντά στην Πηγή/Προέλευση, για αυτό και θα τις τοποθετήσουμε μαζί στο ενδιάμεσο των δύο, αν και μια πιο αναλυτική προσέγγιση μπορεί να αποκαλύπτει ασυμμετρίες. Στην άλλη πλευρά του κόμβου Πηγή/Προέλευση είναι απαραίτητο να προσθέσουμε μια γραμμή που να ενώνει αυτόν τον κόμβο με τον κόμβο Υλικό, για τους λόγους που αναφέραμε προηγουμένως: θεωρούμε όμως ότι πρέπει να υπάρχει ως ενδιάμεσος κόμβος η Διαδρομή (Path) που επίσης δηλώνεται με το ‘Από’.

Στην άλλη πλευρά του διαγράμματος, στον άξονα Κτήτορας – Ευεργετούμενος – Αποδέκτης πρέπει να προστεθεί ο κόμβος Επηρεαζόμενο Πρόσωπο (Affected Person) και αυτό διότι, αν και ο Ευεργετούμενος μπορεί να δηλωθεί στην ΝΕ με την χρήση τόσο της γενικής (ειδικά κλιτικών), όσο και του ‘Σε’ αλλά και του ‘Για’, η περίπτωση του Επηρεαζόμενου Προσώπου αποκλείει το ‘Για’. Από τον κόμβο Ευεργετούμενος θα πρέπει να ξεκινάει μια ακόμα γραμμή που να καταλήγει στον κόμβο Αιτία (Cause), ενώ η Αιτία θα πρέπει να συνδέεται με τον κόμβο Διάρκεια/Χρονικό Διάστημα (Duration/Time Period), σημασίες που όλες δηλώνονται από το ‘Για’. Επιπλέον, από τον κόμβο Διάρκεια/Χρονικό Διάστημα θα πρέπει να υπάρχει άλλη μια γραμμή που να ενώνει αυτό τον κόμβο με τον Στόχο, με ενδιάμεσες στάσεις τους κόμβους Εντοπισμός σε Χώρο/Χρόνο (Location in

⁵² Για τις δομές που δηλώνουν Διαίρεση ή Επιμερισμό (Partition, Partitive), βλ. και Asbury (2006).

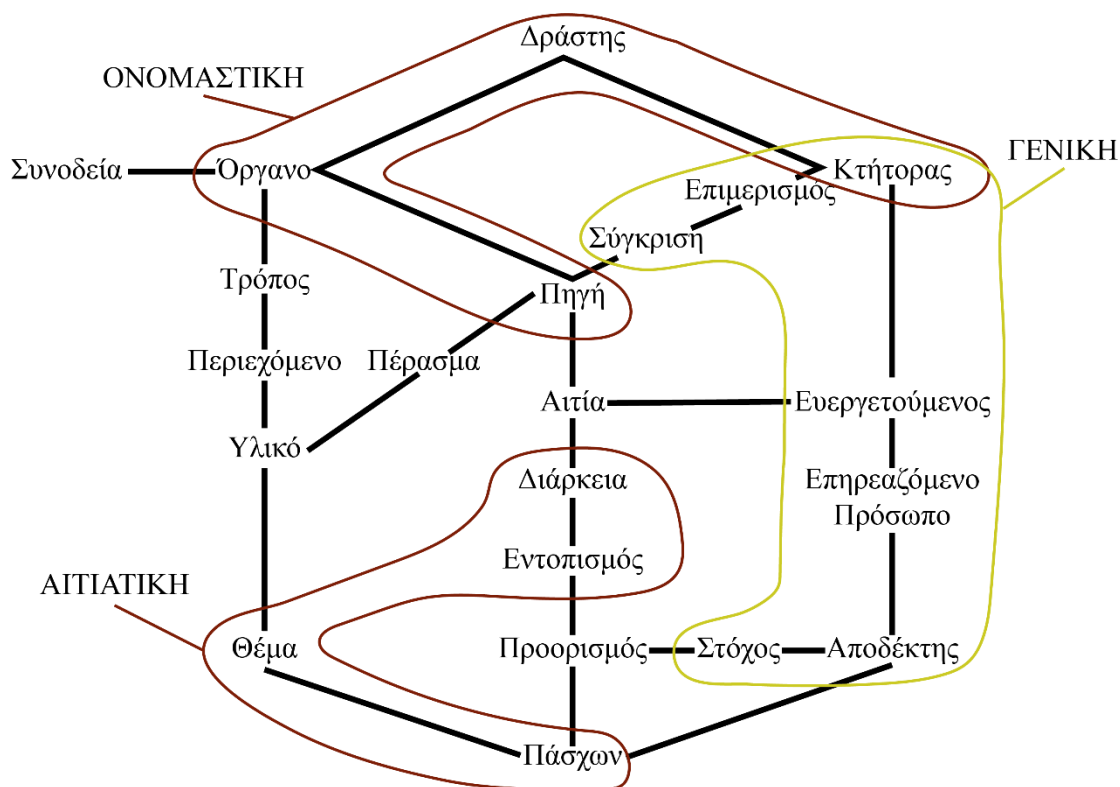
Space/Time) και Προορισμό (Destination), καθώς όλες αυτές οι σημασίες δηλώνονται με το 'Σε'. Ίσως αυτός ο τελευταίος κόμβος να έπρεπε να συνδέεται και με τον άξονα Θέμα-Πάσχων, δεδομένου ότι η σημασία αυτή μπορεί μερικές φορές να δηλωθεί και με ΦΠροσδ σε αιτιατική (βλ. ενότητα 3.5), καθώς και διότι απλές αιτιατικές μπορούν να δηλώνουν χρόνο ή χρονική διάρκεια. Για τον λόγο αυτό θεωρούμε ότι πρέπει ο κόμβος Εντοπισμός να συνδέεται με τον κόμβο Θέμα, του οποίου το περιεχόμενο είναι γενικότερο και λιγότερο εξειδικευμένο από τον Πάσχοντα. Παρακάτω, βλέπουμε το Διάγραμμα 3, όπως προκύπτει από τα παραπάνω.

Διάγραμμα 3 Οι σημασιοσυντακτικοί ρόλοι στην NE και οι μεταξύ τους συνδέσεις

Ακολουθώντας τους Malchukov & Narrog (2008), μπορούμε να κυκλώσουμε τις σημασίες που δηλώνονται από κάθε σχηματιστικό (πτωτικό μόρφημα ή προθέσεις για την δική μας ανάλυση) και να δούμε πού υπάρχει επικάλυψη στις χρήσεις. Η ονομαστική θα πρέπει να εμπεριέχει τους κόμβους Δράστη, Εργαλείο, Όργανο και Κτήτορα, ακριβώς γιατί αυτοί οι ρόλοι είναι τα τυπικά Υποκείμενα, σύμφωνα με του Malchukov & Narrog. Επιπλέον, το Θέμα, ο Πάσχων, ο Εντοπισμός και η Διάρκεια θα πρέπει επίσης να αποτελούν μια ομάδα που δηλώνονται με την μορφολογική αιτιατική. Τέλος, όλος ο άξονας στα δεξιά (από τον Κτήτορα έως τον Αποδέκτη)

συμπεριλαμβανομένων του Στόχου, του Επιμερισμού και της Σύγκρισης καταλαμβάνεται από την γενική πτώση. Έτσι προκύπτουν τα πεδία των τριών μορφολογικών πτώσεων της ΝΕ, όπως φαίνονται στο Διάγραμμα 4.

Διάγραμμα 4 Οι κόμβοι που πραγματώνουν οι πτώσεις

Αν στο διάγραμμα αυτό προσθέσουμε και τις προθέσεις, τότε το /se/⁵³ θα περιλαμβάνει τους κόμβους Ευεργετούμενος, Αποδέκτης, Στόχος, Προορισμός, Εντοπισμός και Διάρκεια/Χρονικό Διάστημα, και εκτός από τον Προορισμό, επικαλύπτεται τόσο με την γενική όσο και με την αιτιατική⁵⁴ πτώση. Το /apo/, από την άλλη, καλύπτει τον περισσότερο χώρο και περιλαμβάνει τους κόμβους Δράστη, Κτήτορα, Επιμερισμό, Σύγκριση, Πηγή, Διαδρομή, Υλικό και Περιεχόμενο. Έτσι, επικαλύπτεται τόσο με την ονομαστική όσο και με την γενική αλλά όχι με την

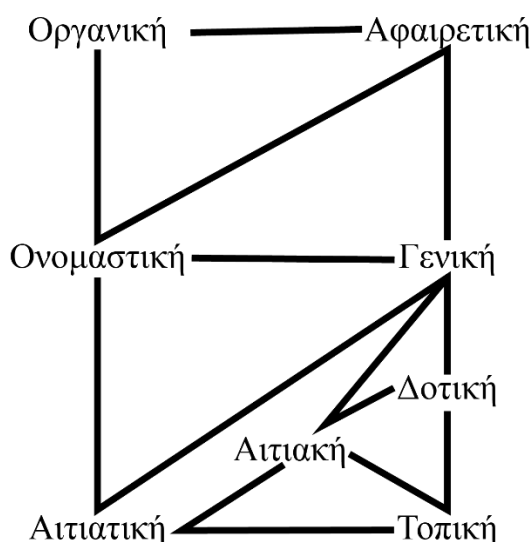
⁵³ Στο εξής, θα κάνουμε χρήση μικρών κεφαλαίων όταν γίνεται αναφορά στο αφηρημένο μόρφημα, δηλαδή στο σύνολο από τυπικά χαρακτηριστικά, που πραγματώνει μία πρόθεση. Προκειμένου να δηλώνουμε τα τεμάχια λεξικής εισαγωγής που συνδέονται με συγκεκριμένα γραμματικά μορφήματα πραγματώνοντας του σημασιολογικούς ρόλους που αναφέρουμε στο κείμενο, θα χρησιμοποιούμε τις συμβάσεις φωνολογικής μεταγραφής. Έτσι, όταν αναφερόμαστε στο μόρφημα που υπόκειται της πραγμάτωσης του 'σε', για παράδειγμα, θα το δηλώνουμε ως ΣΕ, ενώ όταν αναφερόμαστε στο αντίστοιχο τεμάχιο λεξικής εισαγωγής θα το δηλώνουμε ως /se/.

⁵⁴ Για μία αναλυτική περιγραφή των λειτουργιών της αιτιατικής πτώσης καθώς και των πιθανών επικαλύψεων με άλλες πτώσεις διαγλωσσικά, βλ. Kittilä & Malchukov (2008).

κάνουμε αυθαίρετες διακρίσεις. Με άλλα λόγια, φαίνεται πως η ΝΕ επιβεβαιώνει την υπόθεση του Fillmore (1968) ότι προθέσεις και πτώσεις αποτελούν πραγματώσεις της ίδιας κατηγορίας με την διαφορά ότι οι προθέσεις αποτελούν ανεξάρτητα συντακτικά τεμάχια ενώ οι πτώσεις εξαρτημένα.

Αν δούμε το Διάγραμμα 5 κάπως πιο αφαιρετικά και, αντί να εστιάσουμε στους σημασιολογικούς ρόλους, εστιάσουμε στα τεμάχια λεξική εισαγωγής (vocabulary items) με τα οποία συνδέονται αυτοί οι ρόλοι, τελικά προκύπτουν επτά διακριτά μορφολογικά τεμάχια που συνδέονται μεταξύ τους με διάφορους τρόπους. Δίνουμε συμβατικά σε αυτά τα τεμάχια τα ονόματα Ονομαστική, Γενική, Αιτιατική για τις πτώσεις, Αφαιρετική (ΑΠΟ), Οργανική (ΜΕ), Τοπική (ΣΕ) και Αιτιακή (ΓΙΑ). Αν θεωρήσουμε ότι αποτελούν κόμβους σε ένα διάγραμμα, όπως τα παραπάνω, προκύπτουν μεταξύ τους οι σχέσεις που φαίνονται στο Διάγραμμα 6. Το τρίγωνο Ονομαστική, Γενική, Αιτιατική αποτελεί το μορφολογικό τρίγωνο της ΝΕ, αφού μεταξύ αυτών των πτώσεων οι συνδέσεις οφείλονται σε μια σειρά από συγκρητισμούς που εμφανίζονται στην κλίση των ονομάτων της ΝΕ, βλ. Ράλλη (2005). Οι υπόλοιπες συνδέσεις δεν είναι μορφολογικές, αλλά υπάρχουν είτε για σχέσεις αντικατάστασης, είτε λόγω κοινού σημασιολογικού φορτίου. Η δεύτερη περίπτωση αφορά το τρίγωνο Ονομαστική, Οργανική και Αφαιρετική καθώς και τους κόμβους Αιτιατική, Αιτιακή, Γενική και Τοπική. Σχέσεις αντικατάστασης εντοπίζονται στον δεξιά άξονα, δηλαδή μεταξύ Αφαιρετικής και Γενικής από την μια και Γενικής και Τοπικής από την άλλη⁵⁵.

⁵⁵ Για την σχέση του 'Από' και του 'Σε' με την γενική πτώση βλ. και Θεοφανοπούλου-Κοντού (2000), η οποία προτείνει ότι δεδομένης της δυνατότητας αντικατάστασης με τα κλιτικά, αυτές οι δύο προθέσεις πρέπει να είναι λειτουργικές και να αποτελούν αναλυτικές πραγματώσεις της γενικής και συγκεκριμένα της τοπικής και αφαιρετικής λειτουργίας της γενικής. Βλ. επίσης την ανάλυση του Φύκια (1995), ο οποίος προτείνει κάτι αντίστοιχο, και της Terzi (2010α) η οποία, αν και αναγνωρίζει κάποια σχέση ανάμεσα στην γενική και τις προθέσεις, τα μοντέλο της είναι αρκετά διαφορετικό από αυτά που υποστηρίζονται εδώ.

Διάγραμμα 6 Τα σχηματιστικά και οι συνδέσεις μεταξύ τους

Στο διάγραμμα, βέβαια, υπάρχει και ένας κόμβος για τον οποίο δεν έχει γίνει λόγος ακόμα, η Δοτική⁵⁶. Στην ΝΕ δεν υπάρχει αυτή η πτώση μορφολογικά και θα μπορούσε κανείς να πει ότι δεν πρέπει να ενταχθεί σε ένα τέτοιο διάγραμμα. Όμως, η κατηγορία αυτή είναι απαραίτητη για να εξηγήσουμε την σύνδεση μεταξύ του ΣΕ και της γενικής, καθώς και την κατανομή των κλιτικών. Αν και η κατανομή του ΣΕ και της γενικής σχεδόν ταυτίζονται στο Διάγραμμα 5, υπάρχουν σημεία στα οποία διαφέρουν. Συγκεκριμένα, το ΣΕ δεν μπορεί να δηλώσει τον Κτήτορα, τον Επιμερισμό ή την Σύγκριση, ενώ η γενική δεν μπορεί να δηλώσει τον Προορισμό, τον Εντοπισμό ή την Διάρκεια/Χρονικό Διάστημα. Όμως, τόσο ΦΠροσδ σε γενική όσο και ΠΦ με το /se/ μπορούν να πραγματώνουν τον Ευεργετούμενο, το Επηρεαζόμενο Πρόσωπο, τον Αποδέκτη και τον Στόχο. Οι σχέσεις μεταξύ των δύο αυτών κατηγοριών θυμίζουν συστήματα με μη αυτόνομες πτώσεις⁵⁷ (non-autonomous case, Blake 2004: 22). Με βάση τον Πίνακα 5, βλέπουμε ότι οι χρήσεις της γενικής που συνδέονται με ονόματα και επίθετα αποκλείονται από το ρεπερτόριο του ΣΕ και για αυτό τις ονομάζουμε όλες

⁵⁶ Για μία αναλυτική θεώρηση της μορφολογικής δοτικής πτώσης διαγλωσσικά και των ποικίλων λειτουργιών της βλ. Næss (2008).

⁵⁷ Ένα παράδειγμα θα ήταν η Αιτιατική στην ΝΕ, αν δεν υπήρχε η κλίση των ονομάτων σε –ος (όπως ‘ο λοχαγός’, ‘η οδός’). Τότε, όλα τα ονόματα της ΝΕ θα εμφάνιζαν συγκρητισμό είτε ανάμεσα στην ονομαστική και την αιτιατική, είτε ανάμεσα στην γενική και την αιτιατική (i), με αποτέλεσμα η Αιτιατική να μην έχει ποτέ το δικό της ξεχωριστό σχηματιστικό.

(i)	ONOM	πόρτα	λοχίας	δρόμος
	ΑΙΤ	πόρτα	λοχία	δρόμο
	ΓΕΝ	πόρτας	λοχία	δρόμου

μαζί καθαρή Γενική⁵⁸. Από την άλλη, τρεις χρήσεις του ΣΕ αποκλείονται για την γενική και μάλιστα είναι όλες σχέσεις που αφορούν τον χώρο και τον χρόνο για αυτό και τις ονομάζουμε Τοπική. Τέλος, υπάρχουν οι χρήσεις που οι δύο αυτές κατηγορίες επικαλύπτονται και αφορούν την χρήση με τα ρήματα κυρίως. Ουσιαστικά, πρόκειται για τους τέσσερεις θ-ρόλους που αποτελούν Έμμεσα Αντικείμενα ή Προσθέματα (βλ. ενδεικτικά Marantz 1993, 2000 και Rylkkänen 2002, για την NE Georgala 2012, Michelioudakis 2012, Δημόπουλος 2014) και για τον λόγο αυτό ονομάζουμε αυτή την κατηγορία Δοτική.

Λειτουργία		Γενική	‘Σε’	Κλιτικά
Σύγκριση		✓	*	✓
Επιμερισμός	Γενική	✓	*	✓
Κτήτορας		✓	*	✓
Ευεργετούμενος		✓	✓	✓
Επηρεαζόμενο		✓	✓	✓
Πρόσωπο	Δοτική	✓	✓	✓
Αποδέκτης		✓	✓	✓
Στόχος		✓	✓	✓
Προορισμός		*	✓	✓
Εντοπισμός	Τοπική	*	✓	✓
Χρονικό		*	✓	*
Διάστημα				

Πίνακας 5 Η κατανομή του ‘Σε’, της Γενικής και των Κλιτικών

Το γεγονός όμως ότι η κατηγορία αυτή στερείται την δική της πραγμάτωση μπορεί να εξηγηθεί με δύο τρόπους σε ένα σύστημα που δέχεται ότι η κατανομή των πτώσεων και των προθέσεων καθορίζεται από ένα ενιαίο σύνολο τυπικών χαρακτηριστικών. Αφενός υπάρχει η πιθανότητα η κατηγορία αυτή να έχει λιγότερα χαρακτηριστικά σε σχέση με τις άλλες δύο – την Γενική και την Τοπική - με αποτέλεσμα τόσο τα σχηματιστικά της μιας όσο και της άλλης να μπορούν να πραγματώνουν το μόρφημα της Δοτικής. Αφετέρου μπορεί το μόρφημα της Δοτικής

⁵⁸ Για μία αναλυτική περιγραφή της γενικής μορφολογικής πτώσης, τόσο σε σχέση με την έννοια του κτήτορα αλλά και για τις επικαλύψεις με άλλες πτώσεις, βλ. Lander 2008.

να φέρει και τα χαρακτηριστικά της Τοπικής και της Γενικής, οπότε το ίδιο το μόρφημα να είναι περισσότερο μαρκαρισμένο σε σχέση με το μόρφημα της Γενικής ή της Τοπικής. Σε αυτή την περίπτωση είναι απαραίτητη η ελάττωση των χαρακτηριστικών (feature impoverishment, βλ. Embick 2015), ώστε ο κόμβος να μπορεί να πραγματώνεται τόσο με το /se/ όσο και ως μορφολογική γενική, ανάλογα με το ποια χαρακτηριστικά διαγράφονται.

Και οι δύο εναλλακτικές βέβαια είναι προβληματικές. Η πρώτη περίπτωση δημιουργεί προβλήματα σε σχέση με την κατανομή του ΣΕ όσο και της μορφολογικής γενικής, γιατί αν τα σχηματιστικά φέρουν τα χαρακτηριστικά της Γενικής το ένα και της Τοπικής το άλλο, θα υπήρχε πρόβλημα κατά την εισαγωγή τους ως πραγματώσεων του μορφήματος της Δοτικής. Στην δεύτερη περίπτωση, υπάρχει πρόβλημα με την κατανομή των κλιτικών. Θεωρούμε ότι τα κλιτικά αποτελούν την κατ' εξοχήν πραγμάτωση της Δοτικής⁵⁹, αλλά απαντούν επίσης τόσο στα περιβάλλοντα της Γενικής όσο και της Τοπικής⁶⁰, κάτι που σημαίνει ότι μπορούν να πραγματώνουν και τα τρία μορφήματα. Για να ισχύει κάτι τέτοιο, όμως, αυτό σημαίνει ότι ίσως υπάρχει ένα χαρακτηριστικό που αποδίδεται και στις τρεις περιπτώσεις και είναι το μόνο χαρακτηριστικό που πραγματώνουν τα κλιτικά. Κάτι τέτοιο δεν υφίσταται στο σύστημα που προτείνουμε.

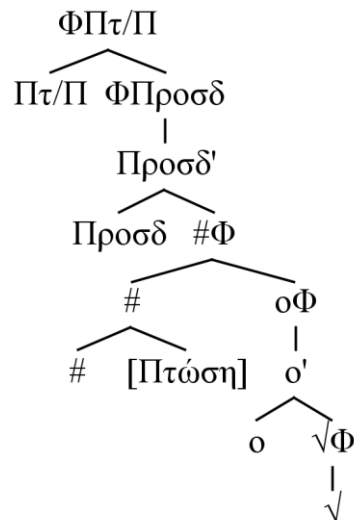
Δεν θα εξετάσουμε εδώ με ποια από τις παραπάνω εναλλακτικές είναι η κατάλληλη, καθώς αυτό θα απαιτούσε μια πολύ πιο αναλυτική θεώρηση των τυπικών χαρακτηριστικών που διαθέτει το σύστημα πτώσεων και προθέσεων της ΝΕ. Θα δεχθούμε χωρίς περαιτέρω αιτιολόγηση την εναλλακτική στην οποία το μόρφημα της γενικής είναι πιο μαρκαρισμένο σε σχέση με τα άλλα δύο, θεωρώντας ότι τα κλιτικά φέρουν και τα δύο χαρακτηριστικά με αποτέλεσμα να πραγματώνουν και τα τρία μορφήματα. Ωστόσο, επισημαίνουμε ότι μια τέτοια ανάλυση έχει τα προβλήματα που σημειώσαμε παραπάνω και θα πρέπει να αναθεωρηθεί με βάση μια αναλυτικότερη εξέταση των τυπικών χαρακτηριστικών που συνθέτουν το κάθε ένα από τα τρία μορφήματα. Αυτό που έχει σημασία για την παρούσα εργασία είναι ότι τα κλιτικά, τουλάχιστον επιφανειακά, μπορούν αυτόματα (by default) να εναλλάσσονται τόσο με την γενική πτώση όσο και με ΠΦ με το /se/.

⁵⁹ Για μία παρόμοια θεώρηση, βλ. Dimitriadis (1995).

⁶⁰ Ο Φύκιας (1995) υποστηρίζει επίσης ότι στην ΝΕ υπάρχει η Τοπική πτώση και ότι είναι αυτή που πραγματώνουν τα κλιτικά, όταν συνοδεύουν επιρρήματα χώρου, προσφέροντας επιπλέον υποστήριξη στην θέση που αναπτύσσουμε εδώ.

Όσον αφορά την παραγωγή τέτοιων δομών και την πραγμάτωση των τεμαχίων, στην ενότητα 3.2. είχαμε καταλήξει ότι τόσο οι ΠΦ όσο και τα κλιτικά πραγματώνουν συστατικά με την ίδια ταυτότητα, δηλαδή την ΦΠτ/Π, αλλά δεν είχαμε εξετάσει την εσωτερική της δομή. Η εσωτερική δομή μιας τέτοιας φράσης πρέπει να είναι όπως στο (31).

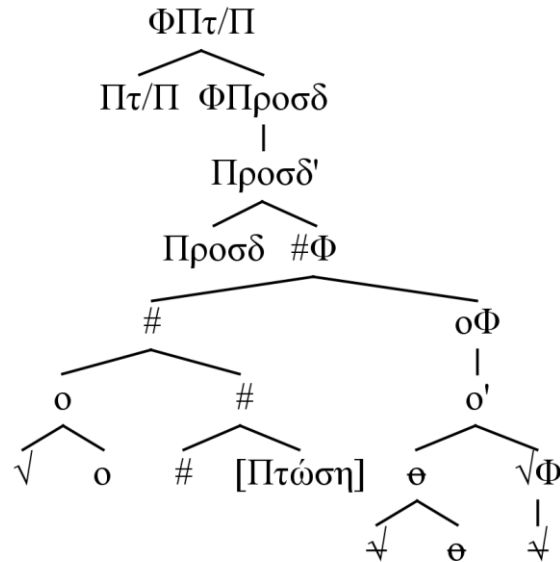
(31)

Η ρίζα (√) φέρει την λεξική σημασία του ονόματος, και επιλέγεται από έναν κατηγοριοποιητή (categorizer· ονοματοποιητής, *ο*). Δεδομένου ότι δεν θα μας απασχολήσουν εδώ, θεωρούμε ότι ο κατηγοριοποιητής φέρει και τα χαρακτηριστικά του Γένους (Gender) και πιθανόν της Κλιτικής Τάξης (Class) (βλ. Kramer 2016 και για τα ελληνικά Markopoulos 2018). Όλη η οΦ αποτελεί συμπλήρωμα στην κεφαλή του Αριθμού (#) πάνω στην οποία παρασιτούν τα χαρακτηριστικά της μορφολογικής πτώσης, ώστε αυτά να πραγमाτώνονται πάνω στο όνομα και να μπορούν εύκολα να είναι σε σχέση συγχώνευσης με τον # (Alexiadou, Haegeman & Stavrou 2001 και 2007). Όμως, τα χαρακτηριστικά της πτώσης πάνω στο όνομα πρέπει να είναι μη προσδιορισμένα (unvalued), μέχρι που η ΦΠροσδ θα ενσωματωθεί σε ένα μεγαλύτερο συστατικό και θα αποκτήσει κάποιον σημασιολογικό ρόλο. Επιπλέον, όλη Φ# πρέπει να είναι συμπλήρωμα σε μια κεφαλή Προσδ, όπου πραγματώνεται το άρθρο, ενώ όλη ΦΠροσδ αποτελεί συμπλήρωμα στην ΦΠτ/Π, όπου φιλοξενούνται οι προθέσεις. Στο (32) δίνουμε την δομή με την μετακίνηση

κεφαλής, ώστε η $\sqrt{\quad}$ να αποκτήσει τα απαραίτητα χαρακτηριστικά που πραγματώνονται μορφολογικά πάνω στον ονοματικό τύπο.

(32)

Τα χαρακτηριστικά που κωδικοποιούνται στην κεφαλή Πτ/Π σχετίζονται άμεσα με την μορφή της ΦΠροσδ κατά την εκφώνηση και για αυτό ο πλήρης χαρακτηρισμός τους συμβαίνει, αφού η ΦΠτ/Π αποκτήσει κάποια λειτουργία στην δομή της πρότασης, λίγο πολύ όπως τα χαρακτηριστικά του Χρόνου ή της Συμφωνίας σε μια δευτερεύουσα πρόταση μπορούν να επηρεάζονται – έστω μερικώς – από αυτά της κύριας. Για την περιγραφή τέτοιων δομών ο Chomsky (2007, 2008) προτείνει ότι τα χαρακτηριστικά του Χρόνου και της Συμφωνίας δεν είναι εγγενή στην κεφαλή του Χρόνου, αλλά συμβαίνει αυτό που ονομάζει Κληροδότηση Χαρακτηριστικών (Feature Inheritance· για εφαρμογές της διαδικασίας αυτής βλ. ενδεικτικά Jiménez-Fernández & Spyropoulos 2013 και Miyagawa 2017· για προβλήματα και εναλλακτικές προτάσεις βλ. ενδεικτικά Richards 2007, 2012 και Gallego 2014). Η έννοια αυτή έχει άμεσο αποτέλεσμα για την γραμματική θεωρία την σύνδεση των μη ερμηνεύσιμων χαρακτηριστικών (uninterpretable features) με τις κεφαλές των Φάσεων (όπως του ΣΔ στον οποίο προσδιορίζονται τα χαρακτηριστικά του Χρόνου και της Συμφωνίας πριν κληροδοτηθούν στην κεφαλή Χρόνος). Όπως σημειώνει και

ο Richards (2007: 566): «ο προσδιορισμός (value) και η Εκφώνηση (Transfer)⁶¹ των μη ερμηνεύσιμων (uninterpretable) χαρακτηριστικών πρέπει να συμβαίνουν ταυτόχρονα». Και αυτό διότι, αν δεν συνέβαιναν ταυτόχρονα, θα παραβιαζόταν είτε η Αρχή της Εμπεριεκτικότητας (Inclusiveness Condition), αφού θα υπήρχαν μη ερμηνεύσιμα χαρακτηριστικά στην δομή που τροφοδοτείται στο Εννοιολογικό-Προθετικό Διεπίπεδο (ΕΠΔ· Conceptual-Intentional Interface), ή ο Περιορισμός της Μη Διαπερατότητας των Φάσεων (Phase Impenetrability Condition), στην περίπτωση που τα χαρακτηριστικά αυτά προσδιορίζονταν, αφού το πεδίο της Φάσης (Phase domain) είχε Εκφωνηθεί.

Για την δική μας ανάλυση, τα παραπάνω σημαίνουν ότι τα χαρακτηριστικά της πτώσης, που μας αφορούν σε μια ΦΠροσδ, δεν είναι εγγενή χαρακτηριστικά της φράσης, αφού είναι μη ερμηνεύσιμα· οι Embick & Noyer 2007 υποστηρίζουν ότι η πτώση γενικά είναι διακοσμητική μορφολογία (ornamental morphology), ενώ για τα τεμάχια που πραγματώνουν αυτά τα χαρακτηριστικά ο Chomsky (2001 κ. εξ.) υιοθετεί την διαδικασία της Ύστερης Εισαγωγής (Late Insertion) από την Κατανεμημένη Μορφολογία. Αυτό σημαίνει ότι τα χαρακτηριστικά αυτά εισέρχονται στην παραγωγή μη προσδιορισμένα στην κεφαλή μιας Φάσης και, αφού προσδιοριστούν μέσα από συντακτικές ή σημασιολογικές διαδικασίες κληροδοτούνται στην κεφαλή στην οποία πραγματώνονται (εδώ στην κεφαλή του #).

Ο Chomsky (2008) υποστηρίζει ότι Φάσεις είναι μεταξύ άλλων ο ΣΔ, το μικρό ρ (βλ. και Chomsky 2004) και ίσως ο Προσδ (στηριζόμενος στον Svenonius 2004). Αν πράγματι δεχόμαστε ότι στην ΦΠροσδ πρέπει να υπάρχει μια τέτοια κεφαλή που να αποτελεί Φάση, αντί για την κεφαλή Προσδ, εδώ θα προτείνουμε ότι, τουλάχιστον για την ΝΕ, η κεφαλή αυτή είναι η κεφαλή Πτ/Π, όπου και προσδιορίζονται τα χαρακτηριστικά της Πτώσης. Τα χαρακτηριστικά αυτά μπορούν να είναι τόσο ερμηνεύσιμα όσο και μη ερμηνεύσιμα: η διάκριση [\pm ερμηνεύσιμο] είναι πολύ βασική για το Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα, διότι διακρίνει χαρακτηριστικά που μπορούν να ερμηνευθούν στο ΕΠΔ από αυτά που πρέπει να διαγραφούν μέσα από συντακτικές διαδικασίες και να είναι ορατά μόνο στο Αισθησιο-Κινητικό Διεπίπεδο (Sensory-Motor Interface, ΑΚΔ). Ως προς τις πτώσεις, αυτή η διάκριση χρησιμοποιείται για να

⁶¹ Ο όρος Εκφώνηση στην ΝΕ παραδοσιακά συνδέεται με το Spell-Out (Chomsky 1995). Στο πιο σύγχρονο πρότυπο, ο όρος Spell-Out αντικαθίσταται από τον όρο Transfer (βλ. π.χ. Chomsky 2004, 2008 για την σχέση της έννοιας του Transfer με τις Φάσεις). Παρότι χρησιμοποιούμε τον ελληνικό όρο εκφώνηση, εννοείται η έννοια του Transfer και όχι η έννοια του Spell-Out.

διακρίνει μεταξύ δομικών και εγγενών/σημασιολογικών πτώσεων (βλ. π.χ. McFadden 2004 ή Butt 2006). Στην ΝΕ φαίνεται πως είναι μόνο τα λιγότερο ερμηνεύσιμα χαρακτηριστικά που κληροδοτούνται στον ονοματικό τύπο (δηλαδή αυτά της ονομαστικής, της αιτιατικής, της γενικής, ίσως και αυτά της δοτικής δεδομένου ότι πραγματώνονται ως πτώση στα κλιτικά), ενώ τα χαρακτηριστικά που φέρουν έστω και ελάχιστο σημασιολογικό φορτίο⁶² (όπως αυτά που πραγματώνουν τα /se/ και /apo/) κανονικά δεν μπορούν να κληροδοτούνται στο όνομα, εκτός από την περίπτωση των κλιτικών αλλά και πάλι με περιορισμούς.

Έστω ότι οι πτώσεις πραγματώνουν μια σειρά από χαρακτηριστικά, τα οποία θα θεωρήσουμε ότι είναι αυτά στο (33)⁶³, αν και για την παρούσα ανάλυση θα ήταν πολύ πιο κατάλληλη μια διάσπαση (decomposition) της κατηγορίας της ΠΤΩΣΗΣ σε μια σειρά από διακριτικά χαρακτηριστικά, όπως γίνεται στις αναλύσεις των Calabrese (1998, 2003), Halle & Vaux (1998) και Marantz (2000). Μια σημείωση που είναι απαραίτητη σε αυτό το σημείο έχει να κάνει με το (33δ) και την πραγμάτωση της Δοτικής. Όπως αναφέραμε προηγουμένως (βλ. σελ. 112 και υποσημ. 57), η Δοτική δεν υπάρχει με ξεχωριστή μορφολογική πραγμάτωση στη ΝΕ. Όμως, φαίνεται να έχει την κατανομή μιας μη αυτόνομης (non autonomous) πτώσης που μπορούν να πραγματώνουν τα κλιτικά, τα οποία μπορούν να απαντούν τόσο σε χρήσεις της γενικής όσο και σε αυτές του ‘Σε’. Για το λόγο αυτό, της αποδίδουμε τα χαρακτηριστικά τόσο της Γενικής όσο και της Τοπικής.

⁶² Γίνεται λόγος για την έννοια της ερμηνευσιμότητας σαν να ήταν θέμα βαθμού, κάτι που δεν ισχύει πραγματικά. Όμως, υπάρχουν λόγοι για τους οποίους η διάκριση δομική και εγγενής πτώση δεν ευσταθεί κατά απόλυτο τρόπο και φαίνεται να υπάρχει διαβάθμιση ανάμεσα στις πτώσεις και για αυτό το λόγο μιλάμε για λειτουργίες με περισσότερο ή λιγότερο σημασιολογικό φορτίο. Άλλωστε, όπως αναφέρει και η Næss (2008: 576):

“On the assumption that all cases have semantic content, the structural ones are those whose core semantics allow them to be generalized to the point where their distribution can be given a purely structural definition.”

⁶³ Ο πίνακας στο (33) σκοπεύει καθαρά στην καλύτερη παρουσίαση των όσο περιγράφησαν μέχρι εδώ και δεν έχει θεωρητική αξία. Ένα πιο αναλυτικό σύστημα χαρακτηριστικών θα ήταν καταλληλότερο στο συγκεκριμένο σημείο, αλλά ελλείπει τέτοιου συστήματος για την ΝΕ – στο βαθμό που γνωρίζει ο ερευνητής – που να είναι γενικά αποδεκτό, καταφεύγουμε σε αυτήν την απλοποιημένη παρουσίαση. Οι ταυτότητες των χαρακτηριστικών στο (33) είναι κάπως συγχωνευτικές, δηλαδή για την Τοπική μαζί εννοούνται και όλες οι άλλες σημασίες που μπορεί να δηλώνει το ‘Σε’ και αντίστοιχα για την Αφαιρετική και το ‘Από’, για την Οργανική (για την οποία ίσως μία καλύτερη ονομασία θα ήταν η Τροπική) και το ‘Με’ και για την Αιτιακή και το ‘Για’. Επιλέγουμε τους όρους Τοπική, Αφαιρετική και Οργανική συγκεκριμένα, δεδομένου ότι αυτές είναι οι σημασίες που παραδοσιακά αποδίδονται σε αυτά τα τεμάχια καθώς και γιατί διαχρονικά αυτές τις χρήσεις των μορφολογικών πτώσεων θεωρείται ότι υποκαθιστούν αυτές οι προθέσεις (βλ. ενδεικτικά Θεοφανοπούλου 2000). Οι φράσεις που δίνονται στην τελευταία στήλη αποτελούν ένα παράδειγμα μίας ΦΠροσδ που πραγματώνει τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά.

(33) ⁶⁴	α.	[] ⁶⁵	⇔ ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	∅ ο άνθρωπος
	β.	[+εξαρτ] ⁶⁶	⇔ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	∅ τον άνθρωπο
	γ.	[+γενική]	⇔ ΓΕΝΙΚΗ	∅ του ανθρώπου
	δ.	[+γενική] [+εγγυτ]	⇔ ΔΟΤΙΚΗ	του (κλιτικό)
	ε.	[+εγγυτ] ⁶⁷	⇔ ΤΟΠΙΚΗ	στον άνθρωπο
	στ.	[+αποστ]/ [+διαδρ]	⇔ ΑΦΑΙΡΕΤΙΚΗ	από τον άνθρωπο
	ζ.	[+τρόπος]	⇔ ΟΡΓΑΝΙΚΗ	με τον άνθρωπο
	η.	[+αιτία]	⇔ ΑΙΤΙΑΚΗ	για τον άνθρωπο

Ουσιαστικά, τα διάφορα χαρακτηριστικά στο (33) περιγράφουν διαφορετικές ποικιλίες της κεφαλή Πτ/Π, που φαίνονται στο (34).

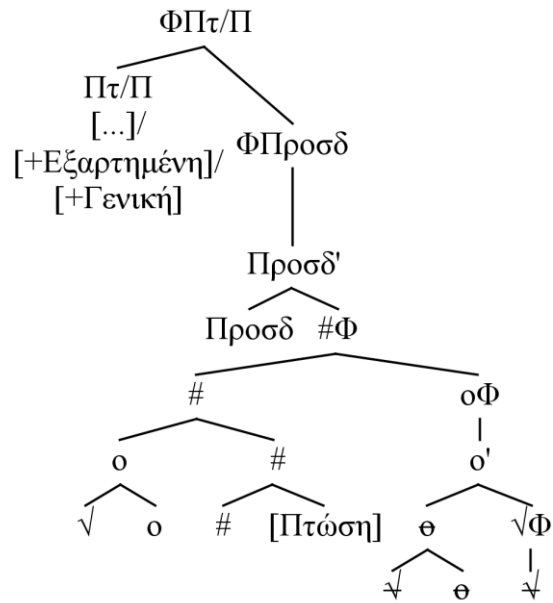
⁶⁴ Ο πίνακας αυτός αν και έχει την μορφή ιεραρχημένης λίστας, όπως προβλέπεται στην ΚΜ, εμφανίζει μία σημαντική διαφορά: τα μορφήματα παρουσιάζονται με την ανάποδη σειρά από την καθιερωμένη, δηλαδή από το λιγότερο μαρκαρισμένο στο περισσότερο μαρκαρισμένο. Για το πώς δομούνται τέτοιες λίστες στο πλαίσιο της ΚΜ, βλ. Embick (2015).

⁶⁵ Η Ονομαστική ως ουδέτερη πτώση της ΝΕ δεν μαρκάρεται από κανένα χαρακτηριστικό και είναι η πτώση που αποδίδεται σε μία ΦΠροσδ, κυρίως όταν συμφωνεί με το ρήμα της πρότασης (για την υπόθεση ότι η ονομαστική φέρει τα λιγότερα χαρακτηριστικά σε σχέση με τις άλλες πτώσεις, βλ. Caha 2009, Calabrese 1998, 2003 και Halle & Vaux 1998). Για τον λόγο αυτό θεωρούμε ότι η δέσμη χαρακτηριστικών που πραγματώνει είναι κενή περιεχομένου ή έχει τα λιγότερα χαρακτηριστικά σε σχέση με τις άλλες πτώσεις. Εδώ θα υιοθετήσουμε την πρώτη περίπτωση.

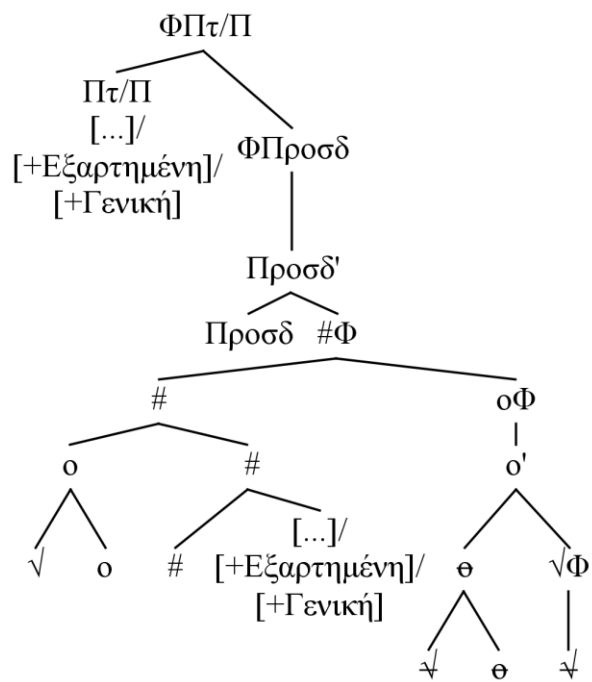
⁶⁶ Για τα χαρακτηριστικά [+εξαρτημένη] (+dependent) και [+γενική] (+genitive) βλ. Σπυρόπουλος (2011). Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό που είναι απαραίτητο για την ανάλυση των μορφολογικών πτώσεων της ΝΕ είναι το [±πλάγια] (±oblique), το οποίο δεν θα λάβουμε υπόψη εδώ, αλλά βλ. Σπυρόπουλος (2011) για τους λόγους που είναι απαραίτητο.

⁶⁷ Τα χαρακτηριστικά στα (ε) έως (η) είναι ενδεικτικά, η σημασία των προθέσεων είναι αρκετά ευρύτερη από αυτά τα χαρακτηριστικά που παραθέτουμε εδώ. Επιλέγουμε όμως αυτά, δεδομένου ότι είναι οι πιο βασικές χρήσεις της κάθε πρόθεσης.

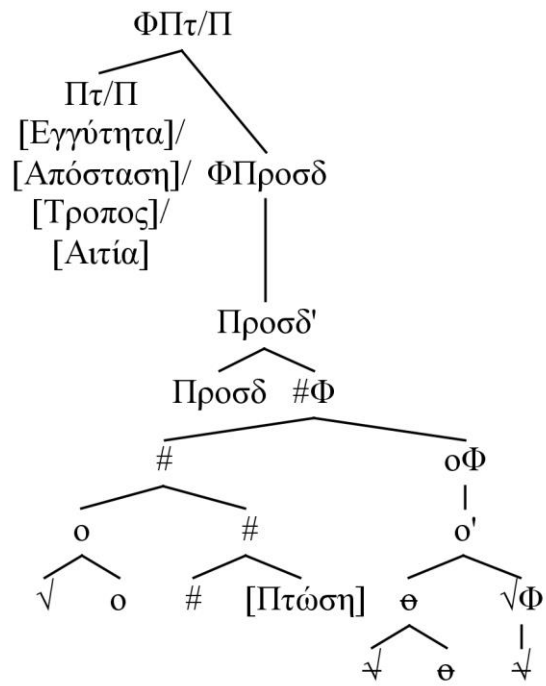
(34) α.

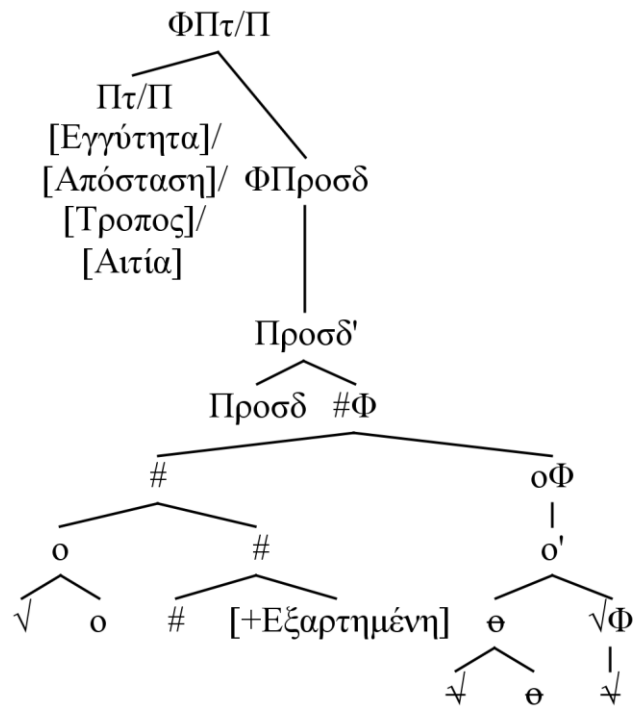
α'.

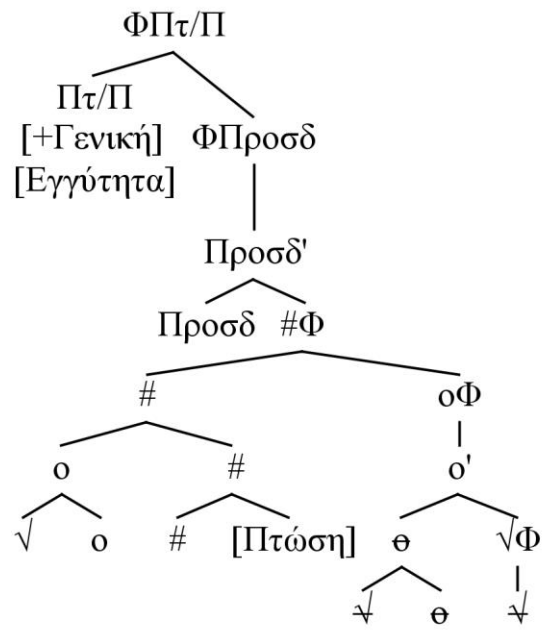
β.

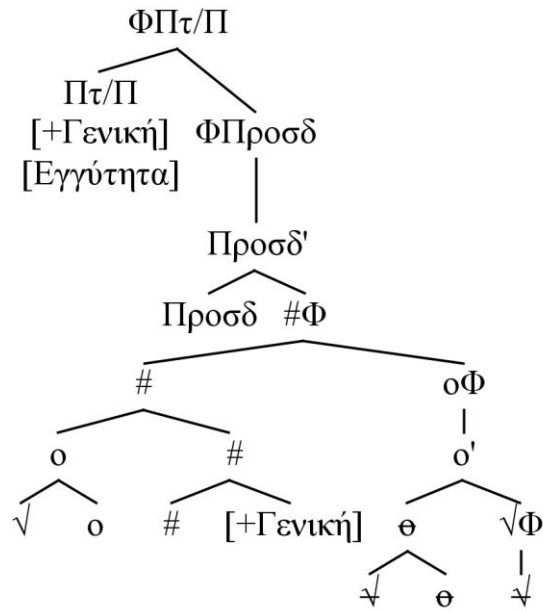
β'.

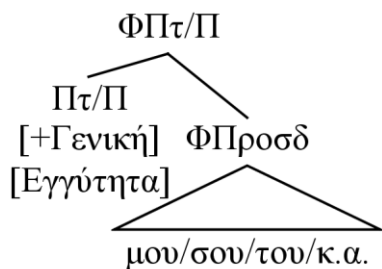
γ.

γ'.

δ.

Δεν πραγματώνονται, όμως, όλοι οι κόμβοι με τον ίδιο τρόπο. Οι κόμβοι στο (34α) πραγματώνονται μορφολογικά και τα χαρακτηριστικά τους προβλέπεται ότι έχουν ελάχιστο σημασιολογικό φορτίο για αυτό και πρέπει να κληροδοτηθούν στην κεφαλή του # και να πραγματοποιηθούν με πτωτικά μορφήματα (34α'). Από την άλλη, οι κόμβοι στο (34β) πραγματώνονται με ανεξάρτητα σχηματιστικά και έχουν την μορφή ΠΦ. Τα χαρακτηριστικά αυτά φέρουν σημασιολογικό φορτίο και συνεπώς δεν κληροδοτούνται εντός της ΦΠροσδ, αλλά πραγματώνονται ως ένα διακριτό τεμάχιο, μια πρόθεση (34β').

Αυτό, όμως, έχει ως αποτέλεσμα το πεδίο της Φάσης να Εκφωνείται χωρίς τα απαραίτητα χαρακτηριστικά πτώσης. Για τον λόγο αυτό, ίσως ως κάποιας μορφής τελευταία λύση (last resort), κατά την Εκφώνηση της Φάσης προστίθεται στην κεφαλή # το χαρακτηριστικό [+εξαρτημένη], το οποίο είναι το χαρακτηριστικό που αποδίδεται σχεδόν αυτόματα σε συμπληρώματα μη ονοματικών κεφαλών, όπως το ρήμα. Με άλλα λόγια, η Εκφώνηση του πεδίου της Φάσης της Πτ/Π απαιτεί την προσθήκη ενός περιορισμού (constraint) στο γραμματικό σύστημα, ο οποίος σχετίζεται με τον κατάλληλο σχηματισμό (well-formedness) στο ΑΚΔ.

(35) Περιορισμός της Φάσης Πτ/Π (ΠΦΠ/Π)

Αν εκφωνείται το πεδίο της Πτ/Π και η κεφαλή # έχει μη προσδιορισμένα τα χαρακτηριστικά της πτώσης, απόδωσε το χαρακτηριστικό [+εξαρτημένη].

Μένουν ακόμα οι περιπτώσεις της μορφολογικής γενικής και του /se/ καθώς και των κλιτικών, όπου τα πράγματα είναι κάπως πιο περίπλοκα. Οι κόμβοι που πραγματώνουν αυτά τα τεμάχια παρουσιάζονται στο (34γ-δ). Οι κόμβοι αυτοί μπορεί

να είναι είτε [+γενική], είτε [+εγγύτητα], είτε και τα δύο. Όταν ο κόμβος έχει θετική τιμή μόνο για το ένα από τα δύο χαρακτηριστικά, τότε πραγματώνεται όπως στις παραπάνω περιπτώσεις, (34α) για την γενική και (34β) για την πρόθεση ΣΕ. Όταν όμως έχει θετική τιμή και για τα δύο χαρακτηριστικά (34γ), τότε προκύπτει σύγκρουση (conflict) μεταξύ των χαρακτηριστικών. Το χαρακτηριστικό [+γενική] θα πρέπει να κληροδοτηθεί στην κεφαλή #, ενώ το χαρακτηριστικό [+εγγύτητα] θα παραμείνει στην κεφαλή Πτ/Π (34γ'), με αποτέλεσμα η παραγωγή να οδηγούσε στην δομή (36), η οποία αποκλείεται στη ΝΕ.

(36) *στου Γιάννη⁶⁸

Προκύπτει, δηλαδή, άλλος ένας περιορισμός για την ΝΕ, που έχει να κάνει με την σχέση μορφολογικής πτώσης και προθέσεων και πάλι μάλλον για το ΑΚΔ.

(37) Περιορισμός Πτώσης-Πρόθεσης (ΠΠΠ)

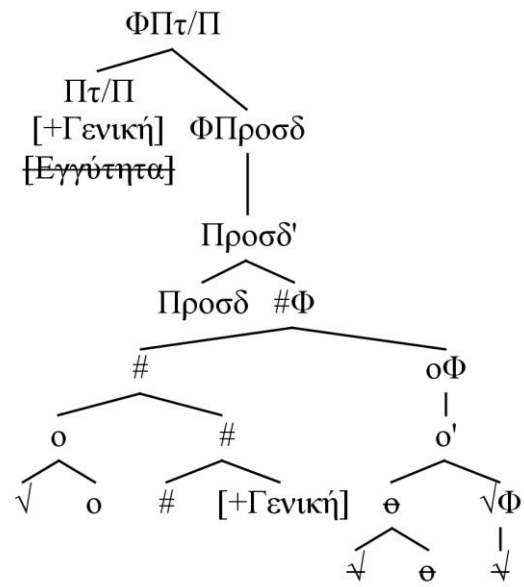
Μια πρόθεση που υποκαθιστά Πτώσεις πρέπει να συνοδεύεται από την λιγότερο μαρκαρισμένη μορφολογική πτώση (δυνατή σε θέση συμπληρώματος)

Δεδομένου ότι το πεδίο της Φάσης έχει τα πτωτικά χαρακτηριστικά προσδιορισμένα, μπορεί και Εκφωνείται, όμως κατά την Εκφώνηση, αν η δομή μείνει ως έχει, φιλτράρεται (filtered out), αφού παραβιάζει τον ΠΠΠ. Για την ικανοποίηση αυτού του περιορισμού υπάρχουν δύο εναλλακτικές: (α) είτε να ελαττωθούν τα χαρακτηριστικά της Πτ/Π, (β) είτε να ελαττωθούν τα χαρακτηριστικά της γενικής (39α). Στην πρώτη περίπτωση η κεφαλή Πτ/Π μένει κενή με αποτέλεσμα η δομή να πραγματώνεται ως ΦΠροσδ σε γενική (38). Στην δεύτερη περίπτωση, μένει κενή πτωτικού χαρακτηρισμού η κεφαλή #, με αποτέλεσμα, και πάλι σαν τελευταία λύση, ο ΠΦΠΠ να επιβάλει την απόδοση του χαρακτηριστικού [+εξαρτημένη], όπως παραπάνω (39). Με ποιον τρόπο γίνεται η επιλογή ανάμεσα στις δύο εναλλακτικές δεν θα μας απασχολήσει εδώ, αρκεί ότι το σύστημα μπορεί να προβλέψει την εναλλαγή μεταξύ Γενικής και Τοπικής με συστηματικό τρόπο.

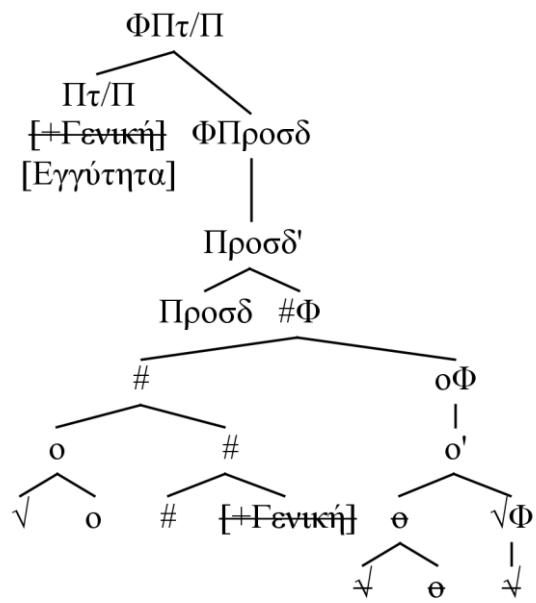
⁶⁸ Δεν εννοείται με την σημασία που θα είχε η ελλειπτική δομή στο (i).

(i) του Γιάννη (το σπίτι)

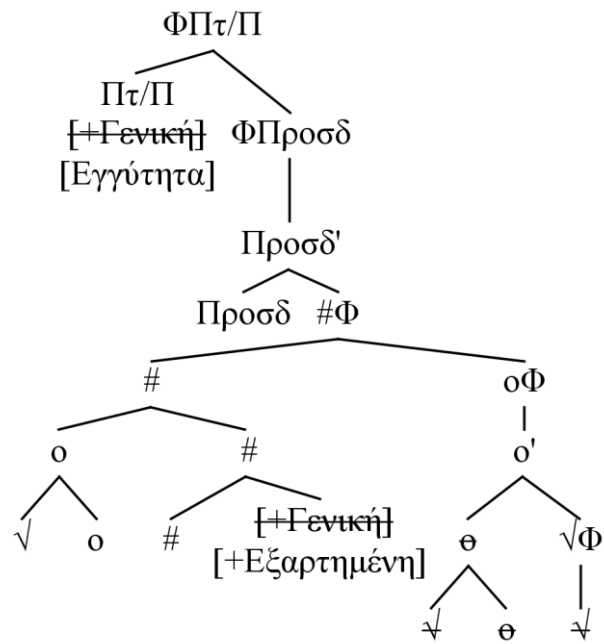
(38)

(39) α.

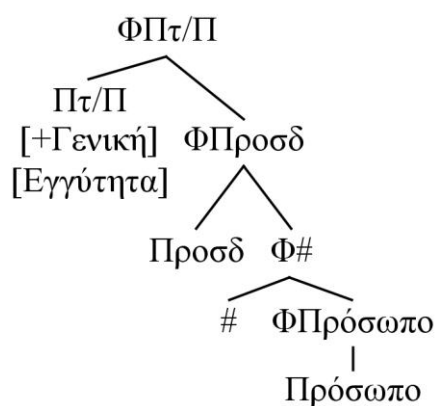

β.

Η τελευταία περίπτωση που θα δούμε είναι αυτή των κλιτικών. Τα κλιτικά απαντούν ελεύθερα τόσο σε σημεία που απαιτείται γενική όσο και στις περιπτώσεις που απαντά το /se/. Αυτό σημαίνει ότι τα κλιτικά πραγματώνουν και τον κόμβο [+γενική] και τον κόμβο [+εγγύτητα]. Δεδομένου ότι τα κλιτικά δεν είναι προθέσεις που υποκαθιστούν πτωτικά μορφήματα, αλλά αντωνυμίες, δεν υπάγονται στον περιορισμό ΠΠΠ, άρα πραγματώνονται ακόμα και στην περίπτωση που η φράση φέρει και τα δύο χαρακτηριστικά θετικά προσδιορισμένα. Ίσως αυτή η ελευθερία των κλιτικών να οφείλεται στην δομή τους. Αν και δεν θα δώσουμε πολλές λεπτομέρειες, ένα κλιτικό κωδικοποιεί στην ΝΕ το Πρόσωπο, τον # και την Πτώση, ενώ θεωρείται ότι η φράση που σχηματίζει έχει την ταυτότητα της ΦΠροσδ (40).

(40)

Εδώ θα θεωρήσουμε ότι, αν και υπάρχει η ΦΠροσδ μέσα στην δομή, η τελική ταυτότητα είναι ίδια με τις προηγούμενες περιπτώσεις, δηλαδή ΦΠτ/Π. Επιπλέον, τα κλιτικά είναι συγχωνευτικοί τύπου, με εξαίρεση την δήλωση του Προσώπου⁶⁹, και για αυτό θα πρέπει να προκύπτει μια σύνθετη κεφαλή την οποία και πραγματώνουν (41).

⁶⁹ Τα κλιτικά της ΝΕ που φαίνονται στο (i) σε φωνηματική μεταγραφή αποτελούν μονοσύλλαβους τύπους. Το σύμφωνο της έμβασης σε όλες τις περιπτώσεις διακρίνει τα πρόσωπα (m- → α', s- → β' και t- → γ'). Το φωνήεν και το σύμφωνο (όπου υπάρχει) της ρίμας δηλώνουν συγχωνευτικά τον αριθμό την πτώση και το γένος – το τελευταίο μόνο για το γ' πρόσωπο.

(i)	ενικός	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο		
	γενική	/m-u/	/s-u/	/t-u/	/t-is/	/t-u/
	αιτιατική	/m-e/	/s-e/	/t-on/	/t-in/	/t-o/
	πληθυντικός					
	γενική	/m-as/	/s-as/	/t-us/	/t-us/	/t-us/
	αιτιατική	/m-as/	/s-as/	/t-us/	/t-is/	/t-a/

ανεξάρτητα τεμάχια, παρ' όλα αυτά είναι λειτουργικά τεμάχια τα οποία έχουν τον ρόλο που σε άλλες γλώσσες θα είχαν τα πτωτικά μορφήματα. Οι τέσσερις προθέσεις που εξετάσαμε σε αυτή την ενότητα, 'Σε', 'Από', 'Με' και 'Για', δημιουργούν ένα σύνθετο σύστημα με τις μορφολογικές πτώσεις της ΝΕ για την δήλωση μιας σειράς από λειτουργίες που μπορεί να έχει μια ΦΠροσδ. Λόγω του λειτουργικού τους χαρακτήρα, θεωρήσαμε ότι πραγματώνουν την κεφαλή Πτ/Π που αποτελεί Φάση και μπορεί να κληροδοτεί κάποια από τα χαρακτηριστικά που φιλοξενεί μέσα στην ΦΠροσδ, στην κεφαλή του #. Όταν μια πρόθεση πραγματώνει αυτή την κεφαλή τότε, αν αντικαθιστά πτώσεις, υποχρεωτικά η ΦΠροσδ πραγματώνεται σε αιτιατική, δηλαδή την λιγότερο μαρκαρισμένη πτώση διαθέσιμη στην ΝΕ για φράσεις που είναι συμπληρώματα. Σύμφωνα με τον Haspelmath (2008), όμως, οι πτωτικές ποικιλίες δεν τελειώνουν με αυτές που εξετάσαμε σε αυτή την ενότητα: υπάρχουν ακόμα οι πτώσεις που δηλώνουν χώρο, καθώς και πτώσεις που έχουν παγιωμένη σημασία. Σε αυτές θα στραφούμε στις ενότητες που ακολουθούν.

4.3.2 Οι προθέσεις χώρου

Για τις προθέσεις που δηλώνουν χώρο έγινε λόγος και στην ενότητα 3.4. Εκεί είδαμε ότι αυτές οι προθέσεις είναι τα 'Σε', 'Από', 'Κατά', 'Μέχρι κ.α.' και 'Προς'. Για τα 'Σε' και 'Από' μιλήσαμε διεξοδικά στην προηγούμενη ενότητα και είδαμε ότι ως προς τον χώρο δηλώνουν τον εντοπισμό και τον προορισμό, για το 'Σε', και την απομάκρυνση/απόσταση και το πέρασμα, για το 'Από'. Οπότε, εδώ δεν θα ασχοληθούμε με αυτές τις προθέσεις. Θα σημειώσουμε απλά την σχέση αυτών των προθέσεων με τις πτωτικές ποικιλίες που παραθέτει ο Haspelmath (2008). Μέσα σε αυτές τις ποικιλίες, που ο ίδιος τις ονομάζει Αφηρημένες (Abstract), Συγκεκριμένες (Concrete) και Κλητική (Vocative), υπάρχουν και μια σειρά από πτώσεις των οποίων η λειτουργία είναι να δηλώνουν σχέσεις στον χώρο και αποτελούν υποκατηγορία των Συγκεκριμένων. Σε αυτές τις πτώσεις, ο Haspelmath εντάσσει την Τοπική, την Αφαιρετική, καθώς και τις άλλες τέσσερις πτώσεις που αναφέρουμε στην συνέχεια.

Στην ΝΕ, τις λειτουργίες αυτών των πτώσεων αναλαμβάνουν οι προθέσεις που σημειώσαμε προηγουμένως, όταν δηλώνουν χώρο. Μπορούμε δηλαδή να συνδέσουμε το 'Σε' με τις πτώσεις Τοπική (Locative) και του Προορισμού (Allative) και το 'Από' με τις πτώσεις Αφαιρετική (Ablative) και του Διαμέσου (Perlative). Σε

αυτή την ενότητα, θα δώσουμε περισσότερη έμφαση στις προθέσεις ‘Κατά’, ‘Μέχρι κ.α.’ και ‘Προς’, από τις οποίες τα ‘Κατά’ και ‘Προς’ ταιριάζουν στην Προσανατολιστική πτώση (Orientative) και το ‘Μέχρι κ.α.’ στην Τερματιστική (Terminative), σύμφωνα με τους όρους του Haspelmath. Βέβαια, όπως και οι λειτουργικές προθέσεις, έτσι και αυτές μπορούν να έχουν και άλλες σημασίες, αν και όχι με τόσο μεγάλη ποικιλία όπως αυτές στο 4.3.1.

Τα ‘Κατά’ και ‘Προς’ μοιράζονται την σημασία του κατά προσέγγιση εντοπισμού (για αυτό και εδώ τις συνδέσαμε με την Προσανατολιστική πτώση). Πρέπει να σημειωθεί ότι τόσο το ‘Κατά’ όσο και το ‘Προς’ μπορούν να δηλώνουν τόσο εντοπισμό στον χώρο και στον χρόνο, όσο και προορισμό στον χώρο και στον χρόνο, λίγο πολύ όπως το ‘Σε’, αν και σε όλες τις περιπτώσεις η δήλωση είναι κατά προσέγγιση με αντίθεση με το ‘Σε’ (43). Βέβαια, αυτές είναι οι μόνες σημασίες που μοιράζονται αυτές οι δύο προθέσεις και μάλιστα ακόμα και σε αυτό το σημείο εμφανίζουν μικρές διαφορές, αφού το ‘Κατά’ συνδέεται περισσότερο με την έννοια του ‘κατά προσέγγιση’ ενώ το ‘Προς’ περισσότερο με την έννοια του προορισμού όπως θα δούμε παρακάτω.

- (43)
- α. μένει/πάει κατά το Παγκράτι
 - β. μένει/πάει προς την Αλεξάνδρας
 - γ. μένει/πάει στην Μεσογείων

Πιο συγκεκριμένα, το ‘Κατά’⁷⁰, πέρα από τις σημασίες που αναφέραμε παραπάνω, μπορεί επιπλέον (α) να εναλλάσσεται με την δομή ‘σύμφωνα με’, (β) να χρησιμοποιείται σε εκφράσεις που δηλώνουν διαφορές σε μετρήσεις (π.χ. ποσά, ποσοστά και μεγέθη), (γ) να δηλώνει την κατανομή οντοτήτων σε ομάδες και (δ) να χρησιμοποιείται σε μια σειρά από άλλες εκφράσεις οι οποίες είναι μάλλον παγιωμένες (44).

- (44)
- α. σύμφωνα με / κατά τον Chomsky (1964)
 - β. το επίδομα μειώθηκε κατά 50€
 - γ. οι επισκέπτες θα εισέρχονται κατά τετράδες
 - δ. κατά την διάρκεια

⁷⁰ Εδώ η συζήτηση αφορά το Κατά + Αιτιατική, για την περίπτωση του ‘Κατά_{GEN}’ βλ. ενότητα 4.5.

κατά περίεργο τρόπο

κατά βάθος

κατ' αρχήν

Από την άλλη, το 'Προς' δηλώνει επιπλέον (α) 'αναφορικά με κάτι/σε σχέση με' (πολλές φορές μαζί με το 'Ως'), (β) σκοπό (όπως το για), (γ) αναλογίες, ενώ (δ) χρησιμοποιείται και σε παγιωμένες εκφράσεις (45).

- (45)
- α. η αδιαφορία του σε σχέση με / (ως) προς όσα λες
 - β. έγινε προσπάθεια για/προς την βελτίωση της κατάστασης
 - γ. ένα προς τρία
 - δ. προς το παρόν
προς τιμή του

Οι προθέσεις 'Μέχρι', 'Έως', 'Ως' και 'Ίσαμε', αν και είναι τέσσερα διαφορετικά τεμάχια, έχουν λίγο πολύ την ίδια βασική σημασία και όλα δηλώνουν 'τερματικό σημείο' τόσο κυριολεκτικά, στον χώρο και στον χρόνο (46), όσο και μεταφορικά (47). Για το λόγο αυτό, τις συσχετίσαμε με την Τερματιστική πτώση. Το σημείο αυτό μπορεί να νοείται και ως ένα καταληκτικό όριο κατά το οποίο ή πριν το οποίο θα έχει πραγματοποιηθεί κάτι (48).

- (46)
- α. περπάτησε μέχρι το σπίτι
 - β. έμεινε έως τις τρεις τη νύχτα
 - γ. έκατσε ως (και) το βράδυ
 - δ. έτρεξε ίσαμε εκείνο το λόφο

(47) βράχια μέχρι/ως το κόκκαλο

(48) θα το έχετε λάβει μέχρι/ως τις τρεις το απόγευμα

Αν και χρησιμοποιούνται σε μεγάλο βαθμό με παρόμοιο τρόπο, εμφανίζουν κάποιες διαφορές για αυτό είναι απαραίτητο να τις εξετάσουμε και μεμονωμένα. Το 'Μέχρι' έχει την μεγαλύτερη συχνότητα χρήσης και μπορεί εκτός από ΦΠροσδ να

εισάγει και προτάσεις (α) με το ‘που’ και Οριστική ή (β) με το ‘που’ προαιρετικά και Υποτακτική (49).

- (49) α. *έως/?ίσαμε/μέχρι που/ώσπου θα έρθει
β. *έως/*ίσαμε/μέχρι (που) / ώσπου να έρθει

Επιπλέον, μπορεί να υποκαθιστά την φράση ‘ακόμα και’ (50), οπότε δεν αποδίδει πτώση στο συμπλήρωμά της, καθώς και να συμμετέχει σε κάποιες παγιωμένες δομές, στις οποίες έχει ως συμπλήρωμα ΦΠροσδ σε γενική, όπως αυτές στο (51), αλλά αυτές οι δομές είναι μάλλον απομνημονευμένες και αντικατοπτρίζουν τη χρήση του ‘Μέχρι’ στην Αρχαία Ελληνική.

- (50) μέχρι/ως/?έως/*ίσαμε και ο Κώστας ήρθε

- (51) μέχρι στιγμής
μέχρι τέλους

Η πρόθεση ‘Ως’ έχει ακριβώς την ίδια κατανομή με το ‘Μέχρι’, με εξαίρεση τις παγιωμένες δομές. Ως προς τις υπόλοιπες δύο προθέσεις, τα ‘Έως’ και ‘Ίσαμε’ έχουν σχεδόν ακριβώς την ίδια κατανομή με το ‘Μέχρι’. Διαφέρουν, όμως, στο ότι δεν μπορούν να εισάγουν προτάσεις, ειδικά με Υποτακτική, στο ότι δεν δηλώνουν ποτέ το ‘ακόμα και’, καθώς και στο ότι δεν μπορούν να αντικαταστήσουν το ‘Μέχρι’ στις παγιωμένες δομές. Επιπλέον, το ‘Ίσαμε’ περιορίζεται κυρίως σε εκφράσεις χώρου και χρόνου καθώς και σε λιγότερο λόγια επίπεδα ύφους.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι και αυτές οι προθέσεις συνδέονται με πτωτικές λειτουργίες, όμως σε αντίθεση με τις προθέσεις στο 4.3.1, έχουν πιο συγκεκριμένο σημασιολογικό φορτίο και σχετίζονται άμεσα με τον ΧΩΡΟ, αν και όχι μόνο με αυτόν. Παρ’ όλα αυτά, δεδομένου του ΠΠΠ, η (έστω και έμμεση) σύνδεση με την κατηγορία της πτώσης, εξηγεί, γιατί αυτές οι προθέσεις επιλέγουν την αιτιατική για τα συμπληρώματά τους και όχι την Γενική ή δεν συμπεριφέρονται όπως τα επιρρήματα στο κεφάλαιο 3. Η δομή τους πρέπει να είναι σαν αυτή στο (34β) και η επιλογή της αιτιατικής γίνεται κατά την Εκφώνηση με βάση τον ΠΦΠΠ, όπως στην περίπτωση των απλών λειτουργικών προθέσεων της ΝΕ.

4.3.3 Άλλες προθέσεις

Πέρα από τις πτωτικές ποικιλίες που αναφέραμε μέχρι τώρα, ο Haspelmath (2008) αναφέρει επιπλέον τις πτώσεις Ομοιαστική (Similative) και Απουσιαστική (Abessive), για την οποία ο Bortone (2010) δίνει τον όρο Εξαιρετική/Ελαττωματική (Defective) (με την έννοια της Ελάττωσης ή της Εξαίρεσης και όχι την κανονική σημασία των επιθέτων). Στην Ομοιαστική ταιριάζει η χρήση του ‘Σαν’ στην ΝΕ, ενώ στην Απουσιαστική ταιριάζει η χρήση των ‘Χωρίς’ και ‘Δίχως’. Μια ακόμα πρόθεση που θα εξετάσουμε σε αυτή την ενότητα είναι το ‘Παρά’, το οποίο, αν και δεν σχετίζεται άμεσα με κάποια πτωτική ποικιλία, δηλώνει πάντα Εναντίωση ή Παραχώρηση.

Αρχίζοντας από το ‘Σαν’, αυτό δηλώνει πάντα μια σχέση ισότητας ή παρομοίωσης. Πιο συγκεκριμένα, απαντά σε δύο διαφορετικές ποικιλίες: (α) Ομοιότητα, οπότε σημαίνει ότι μια οντότητα μοιάζει με κάποια άλλη και σε αυτή την περίπτωση συμπλήρωμα είναι πάντα ΦΠροσδ σε αιτιατική, η οποία μπορεί να είναι είτε πλήρης (συνήθως [+οριστικό]) ΦΠροσδ ή ισχυρός τύπος της προσωπικής αντωνυμίας (52).

- (52) α. τρώει σαν τον βασιλιά / ένα φίλο μου
β. τρώει σαν εμένα

(β) Παρομοίωση, οπότε δηλώνει ότι μια οντότητα είναι σαν να έχει την ταυτότητα άλλης οντότητας, αλλά ίσως χωρίς να την έχει πραγματικά. Σε αυτή την περίπτωση το ‘Σαν’ παίρνει ως συμπλήρωμα είτε ΦΠροσδ είτε πρόταση με Υποτακτική (53), αλλά όταν πρόκειται για ΦΠροσδ, αυτή δεν παίρνει πτώση από το ‘Σαν’. Αντίθετα, μπορεί να είναι είτε σε ονομαστική είτε σε αιτιατική ανάλογα με το αν αναφέρεται στο Υποκείμενο ή το Αντικείμενο.

- (53) α. τρώει σαν βασιλιάς
β. αγαπώ την Μαρία σαν αδερφή μου
γ. αγαπώ την Μαρία σαν να ήταν αδελφή μου

Δεν θα ασχοληθούμε εδώ με την δεύτερη περίπτωση, αφού θα την εξετάσουμε στην επόμενη ενότητα. Ως προς την πρώτη, όμως, το ‘Σαν’ συμπεριφέρεται ακριβώς όπως οι υπόλοιπες πρωτοτυπικές προθέσεις: δεν μπορεί ποτέ να συνοδεύεται από γενική (άρα υπακούει τον ΠΠΠ, αφού διαγλωσσικά μπορεί να συσχετιστεί με κάποιο πτωτικό μόρφημα) και πάντα έχει για συμπλήρωμα ΦΠροσδ σε αιτιατική (κάτι που σημαίνει ότι υπακούει και στον ΠΦΠΠ).

Το ‘Χωρίς’ και το ‘Δίχως’ έχουν την ίδια κατανομή, με την διαφορά ότι το ‘Δίχως’ απαντά μόνο σε πιο περιορισμένα επίπεδα ύφους. Το ‘Χωρίς’ απαντά πάντα με ΦΠροσδ σε αιτιατική και δηλώνει έλλειψη ή εξαίρεση για κάτι. Ουσιαστικά, αποτελεί το αντίθετο του ‘Με’. Επιπλέον, μπορεί να συνοδεύεται και από προτάσεις με Υποτακτική (54). Δεδομένου ότι συμπεριφέρεται όπως και οι υπόλοιπες προθέσεις δεν θα δώσουμε παραπάνω χώρο.

- (54) α. το έκανα χωρίς την βοήθειά σου / εσένα
α’. το έκανα με την βοήθειά σου / εσένα
β. το έκανα χωρίς να το ξέρει

Τέλος, το ‘Παρά’⁷¹ όπως αναφέραμε παραπάνω δηλώνει κυρίως εναντίωση ή παραχώρηση (55). Πολλές φορές, χρησιμοποιείται μαζί με το ‘όλος’ (56), με το οποίο μάλιστα σχηματίζει και παγιωμένες δομές (57).

- (55) τα καταφέραμε παρά τις προσπάθειές σου
(=αν και/και αν προσπάθησες)

- (56) παρ’ όλες τις προσπάθειές του

- (57) α. παρ’ όλ’ αυτά
β. παρ’ όλο που

⁷¹ Η συζήτηση αφορά μόνο το ‘Παρά’ που φέρει τόνο και όχι το άτονο ‘Παρά’. Το τελευταίο δηλώνει μόνο χρονικές εναλλαγές (i) ή κάτι που λείπει (ii) καθώς σχηματίζει και παγιωμένες φράσεις, όπως στο (iii).

(i) βδομάδα παρά βδομάδα
(ii) τρεις παρά δέκα
(iii) παρά λίγο
παρά τρίχα

Επιπλέον, μπορεί να συνοδεύει προτάσεις που εισάγονται με το ‘ότι’, με το οποίο συνδέεται το ‘Παρά’ και σχηματίζεται ο τύπος ‘παρότι’ (58), αλλά οι προτάσεις αυτές είναι ονοματοποιημένες, αφού υπάρχει η δυνατότητα, έστω προαιρετικά, να μεσολαβεί μεταξύ της πρόθεσης και της πρότασης ο Προσδ ‘το’ (59). Πέρα από το ‘ότι’, το ‘Παρά’ μπορεί να εισάγει και προτάσεις με το ‘να’ (60).

(58) παρότι του το ζήτησα, δεν το έκανε

(59) παρά (το) ότι του το ζήτησα...

(60) πήγαινε σπίτι καλύτερα, παρά να μείνεις όλο το βράδυ έξω

Ένα πρόβλημα που παρουσιάζει το ‘Παρά’ για την υπόθεση που διερευνούμε εδώ είναι ότι δεν σχετίζεται (άμεσα ή έμμεσα) με κάποια πτωτική ποικιλία, με αποτέλεσμα να μην είναι τόσο προφανές γιατί επιλέγει ΦΠροσδ σε αιτιατική. Αν και δεν μπορούμε να δώσουμε μια οριστική απάντηση στο ερώτημα, θα πρέπει να υπάγεται το τεμάχιο αυτό στον ΠΦΠΠ, αν και δεν υπάγεται στον ΠΠΠ. Αυτό σημαίνει ότι, αν και δεν υπάρχει κάποιος περιορισμός για την παρουσία της Γενικής, ίσως η μεγάλη απόκλιση που παρουσιάζει από την κατηγορία της πτώσης να έχει σαν αποτέλεσμα ότι πέρα από τα ιδιαίτερα σημασιολογικά χαρακτηριστικά αυτής της πρόθεσης, η υπόλοιπη ΦΠροσδ μένει πτωτικά μη προσδιορισμένη. Όμως ξέρουμε, ήδη από το Πτωτικό Φίλτρο (Case Filter· Chomsky 1981), ότι μια φωνολογικά εκπεφρασμένη ΦΠροσδ πρέπει να διαθέτει πτώση. Επιπλέον, στην ΝΕ κάθε ΦΠροσδ πρέπει να είναι πτωτικά μαρκαρισμένη για να είναι κατάλληλα σχηματισμένος (well-formed) ο τύπος. Γι’ αυτό, η ΦΠροσδ που παίρνει ως συμπλήρωμα το ‘Παρά’ θα πρέπει να λάβει πτώση έστω κατά την Εκφώνηση. Για τον λόγο αυτό, ως τελευταία λύση (last resort), αποδίδεται αιτιατική σύμφωνα με τον ΠΦΠΠ.

4.3.4 Συναναφορά και δέσμευση

Το συμπλήρωμα μιας πρωτοτυπικής πρόθεσης μπορεί κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις να είναι και σε πτώση άλλη της αιτιατικής και συγκεκριμένα σε

ονομαστική (αφού αποκλείεται η γενική δεδομένου του ΠΠΠ). Αυτές οι περιπτώσεις είναι αρκετά περιορισμένες και φαίνονται στο (61). Αν τις δούμε αναλυτικά, φαίνεται ότι όλες τους περιλαμβάνουν ΜΠΔ. Δηλαδή, σε όλες υπάρχει μια σχέση κατηγορήσης χάρη στην οποία η ΦΠροσδ μέσα στην ΠΦ πρέπει να είναι στην ίδια πτώση με τον όρο στον οποίο είναι κατηγορούμενο.

(61)	α.	ο Γιάννης από πλούσιος έγινε φτωχός	(αλλαγή
κατάστασης)
	α'.	από υπάλληλο τον έκανα διευθυντή	
	β.	υπάρχει από ένας καφές για τον καθένα μας	(κατανομή)
	β'.	ήπιαμε από έναν καφέ	
	γ.	περνάει για όμορφος	(κατηγορήση)
	γ'.	τον περνάνε για όμορφο	
	δ.	μέχρι/ως (και) η Ελένη ήρθε	(ακόμα και)
	δ'.	μέχρι/ως (και) τον Γιάννη κάλεσα	
	ε.	φέρεται σαν εξυπνάκιας	(παρομοίωση)
	ε'.	τον βλέπω σαν εξυπνάκια	

Το γεγονός ότι οι προθέσεις της ΝΕ επιτρέπουν άλλη πτώση στο συμπλήρωμά τους πέρα από την αιτιατική με την οποία κανονικά συνδέονται αποτελεί επιχείρημα υπέρ του ΠΦΠΠ, με την έννοια ότι η πτώση που αποδίδεται στο συμπλήρωμα μιας πρόθεσης δεν επιλέγεται από την ίδια την πρόθεση ποτέ, και άρα δίνει επιπλέον ισχύ στον ισχυρισμό ότι οι πρωτοτυπικές προθέσεις είναι μια ενιαία κατηγορία με τις πτώσεις. Όπως είπαμε και στο 4.3.1, όμως, οι ΦΠροσδ της ΝΕ πρέπει υποχρεωτικά να είναι πτωτικά προσδιορισμένες και για αυτό, αν δεν αποδοθεί με κάποιον άλλο τρόπο πτώση στην ΦΠροσδ, όπως εδώ για παράδειγμα, τότε ο ΠΦΠΠ επιβεβαιώνει ότι η ΦΠροσδ θα Εκφωνηθεί σωστά.

Σε όλες τις παραπάνω δομές η πτώση της ΦΠροσδ μπορεί να ποικίλει ανάλογα με τον όρο με τον οποίο συναναφέρεται. Αν υπάρχει συναναφορά με το Υποκείμενο, τότε η ΦΠροσδ μέσα στην ΠΦ μαρκάρεται με ονομαστική. Αντίθετα, αν η ΦΠροσδ συναναφέρεται με το Αντικείμενο τότε είναι σε αιτιατική. Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση του 'Από' όταν δηλώνει κατανομή, γιατί ουσιαστικά η ΠΦ είναι το Υποκείμενο ή το Αντικείμενο, αλλά δεν θα δώσουμε ιδιαίτερη έμφαση εδώ.

Είναι απαραίτητο να γίνει μια σημείωση για το ‘Σαν’. Το ‘Σαν’ δεν είναι το μόνο τεμάχιο που χρησιμοποιείται για την σχέση παρομοίωσης. Εκτός από αυτό μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί το ‘Ως’, το ‘όπως’ ή το ‘όσο’ (βλ. Holton et al. 2012). Το ‘όπως’ χρησιμοποιείται κυρίως για να δηλώσει ότι κάτι γίνεται με παρόμοιο τρόπο, αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί και όπως το ‘Σαν’, δηλαδή με ΦΠροσδ και ισχυρούς τύπους αντωνυμιών (62), χωρίς όμως να αποδίδει πτώση (όπως στην περίπτωση του ‘Σαν’ που δηλώνει παρομοίωση).

- (62) α. το κάνει όπως εγώ
β. είναι έξυπνη όπως (και) η Μαρία
γ. την θεωρώ έξυπνη όπως (και) τη Μαρία

Το ‘όσο’ δηλώνει μόνο ποσοτική ομοιότητα και συνήθως συνοδεύεται από το ‘τόσο’ (63). Το ‘Ως’ χρησιμοποιείται με μια διαφορά στην σημασία σε σχέση με το ‘Σαν’: αν και το ‘Σαν’ δεν υπονοεί κάτι για το αν πράγματι έχει αυτή την ιδιότητα η οντότητα στην οποία αναφέρεται, το ‘Ως’ υπονοεί ότι η οντότητα έχει πράγματι αυτή την ιδιότητα (64). Όπως και το ‘όπως’ έτσι και το ‘Ως’ σε αυτήν την περίπτωση μπορεί να χρησιμοποιείται είτε με ΦΠροσδ σε ονομαστική είτε σε αιτιατική ανάλογα με την σχέση συναφοράς που υπάρχει.

- (63) (τόσο) έξυπνη όσο και η Μαρία

- (64) α. φέρεται ως πατέρας
β. φέρεται σαν πατέρας

Ένα τελευταίο σημείο στο οποίο πρέπει να αναφερθούμε είναι η κατανομή των αναφορικών στοιχείων με τις προθέσεις της ΝΕ. Κανονικά, τα αναφορικά στοιχεία (εδώ εννοούμε βασικά τα αυτοπαθητικά στοιχεία και όχι τα αλληλοπαθητικά) μπορούν να απαντούν ως συμπλήρωμα μιας πρόθεσης. Με βάση την θεωρία της Δέσμευσης, αυτό σημαίνει ότι δεν ορίζεται κάποιο πεδίο δέσμευσης και έτσι ένα αυτοπαθητικό στοιχείο μπορεί ακόμα και από την θέση του συμπληρώματος μιας πρόθεσης να συναναφέρεται με κάποιον από τους κύριους όρους της πρότασης (65).

- (65) α. το κάνει για τον εαυτό του
β. το έδωσε στον εαυτό του
γ. έδειξα στον Γιάννη τον εαυτό του
δ. έδειξα προς τον εαυτό μου

Αντίθετα, δεν είναι δυνατόν αυτοπαθητικά στοιχεία (ακόμα και με την μορφή ΠΦ) να είναι συμπληρώματα σε επιρρήματα χώρου (66). Η έκφραση της αυτοπάθειας σε αυτές τις περιπτώσεις γίνεται με την χρήση των αντωνυμιών (pronouns), αφού τα κλιτικά μπορούν να χρησιμοποιηθούν με τρόπο που συναναφέρονται με τους κύριους όρους της πρότασης (66γ-δ). Άρα η ΦΣΔ_{χώρος} μέσα στην οποία εμπεριέχονται αυτά τα τεμάχια θα πρέπει να αποτελεί πεδίο Δέσμευσης και, δεδομένης της ανυπαρξίας άλλης φράσης μέσα σε αυτό το πεδίο, αποκλείεται η ύπαρξη αυτοπαθητικού, αλλά επιτρέπεται η χρήση αντωνυμίας. Ίσως αυτό να έχει να κάνει ακριβώς με το γεγονός ότι αυτές οι φράσεις έχουν ταυτότητα ΦΣΔ, όμως δεν θα δώσουμε περισσότερη έκταση εδώ.

- (66) α. *έδειξα μπροστά στον εαυτό μου
β. *κάθεται πάνω στον εαυτό του
γ. έδειξα μπροστά μου
δ. κάθεται πάνω του

4.4. ‘Πριν’ και ‘Μετά’

Τα τεμάχια ‘Πριν’ και ‘Μετά’ αποτελούν ιδιαίτερα προβληματικές περιπτώσεις. Αν και έχουν χαρακτηριστεί ως προθέσεις (Lechner & Anagnostopoulou 2005 και Holton et al. 2012), αλλού χαρακτηρίζονται ως επιρρήματα (Bortone 2010). Εδώ τα εντάξαμε στις προθέσεις και αυτό, διότι μπορούν – σε αντίθεση με τα επιρρήματα – να απαντούν με ΦΠροσδ σε αιτιατική. Όμως, μάλλον είναι υβριδικές περιπτώσεις.

Ουσιαστικά, αυτά τα δύο έχουν ακριβώς την ίδια κατανομή και θα μπορούσε κανείς να πει ότι είναι διαφορετικές όψεις του ίδιου νομίσματος: και οι δύο δηλώνουν ένα σημείο πριν/μετά από το οποίο υπάρχει/θα γίνει κάτι· η σημασία τους συνοψίζεται στις λατινικές φράσεις “terminus ante quem” και “terminus post quem”. Αυτή η σημασία μπορεί να αφορά τόσο τον χρόνο όσο και τον χώρο.

Ως προς τις συντακτικές τους ιδιότητες, και τα δύο μπορούν να χρησιμοποιούνται είτε μεταβατικά (67) είτε αμετάβατα (68), όπως τα επιρρήματα χώρου.

- (67) α. ήρθε πριν τις 6:00
β. θα έρθει μετά τις 6:00

- (68) α. ήρθε πριν
β. θα έρθει μετά

Όταν έχουν συμπλήρωμα, τότε απαντούν τόσο με απλή ΦΠροσδ σε αιτιατική όσο και με ΠΦ (69). Συγκεκριμένα, όταν η ΦΠροσδ είναι [+οριστικό] τότε μπορεί να πραγματώνεται είτε ως απλή ΦΠροσδ είτε ως ΠΦ με το 'Από', ενώ όταν η ΦΠροσδ είναι [-οριστικό] ή αντωνυμία, τότε έχει υποχρεωτικά την μορφή της ΠΦ (69β-γ).

- (69) α. πριν/μετά (από) το φαγητό
β. πριν/μετά *(από) ένα/κάθε γεύμα
γ. πριν/μετά *(από) 'μένα

Πάντως, σε αντίθεση με τα επιρρήματα, κανένα από τα δύο δεν μπορεί να απαντά με κλιτικά (70), αν και σε αντίθεση με τις προθέσεις που δηλώνουν χώρο (στο 4.3.2) μπορούν να συνδέονται με κάποια από τα τεμάχια που πραγματώνουν τον ΣΔΧώρος (71). Σε αντίθεση με τα 'έξω' και 'κάτω' που επίσης κανονικά δεν συνδέονται με κλιτικά, αλλά αποκτούν αυτή την δυνατότητα, όταν εισάγονται με το 'Από', εδώ αυτό δεν συμβαίνει (71β). Τέλος, τα τεμάχια αυτά χρησιμοποιούνται και ως ΣΔ και εισάγουν χρονικές προτάσεις, το 'Πριν' με Υποτακτική (αλλά βλ. σημ. 44), ενώ το 'Μετά' με το 'που' και Οριστική (72).

- (70) α. *πριν/μετά του
β. *από πριν του

- (71) α. από πριν
α'. μέχρι πριν από λίγο

- β. μέχρι μετά
- (72) α. πριν έρθω
β. μετά που θα έρθω

Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας αυτών των τεμαχίων δυσκολεύει την ένταξή τους είτε στην κατηγορία των ΠΡΟΘΕΣΕΩΝ είτε στην κατηγορία των ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ. Αν και φαινομενικά μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως προθέσεις, ίσως στην πραγματικότητα δεν είναι προθέσεις και αυτό λόγω των δεδομένων στο (71), όπου φαίνεται ότι κανονικά το συμπλήρωμά τους είναι ΠΦ και απλώς στην περίπτωση που η ΦΠροσδ είναι [+οριστικό] το ‘Από’ μπορεί να παραλείπεται. Από την άλλη, το γεγονός ότι δεν απαντούν με κλιτικά και ότι μπορούν να εισάγουν προτάσεις τα απομακρύνει κάπως και από την κατηγορία του ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΟΣ. Για τον λόγο αυτό, δεν θα ασχοληθούμε περαιτέρω με αυτά τα τεμάχια, καταλήγοντας απλώς στο ότι μάλλον είναι υβρίδια.

4.5. Η τάξη [+γενική] και οι υπο-τάξεις της

Όπως αναφέραμε και νωρίτερα, μια ομάδα από προθέσεις στην ΝΕ δεν συντάσσονται με ΦΠροσδ σε αιτιατική, αλλά επιλέγουν για συμπλήρωμα ΦΠροσδ σε γενική. Αυτές είναι τα ‘Αντί’, ‘Εναντίον’, ‘Εξαιτίας’, ‘ΚατάΓΕΝ’ και ‘Μεταξύ’. Δεν έχουν όλες τις ίδιες ιδιότητες, όπως θα δούμε παρακάτω, αλλά όλες τους επιλέγουν ΦΠροσδ σε γενική και για αυτό τις εντάσσουμε στην ίδια κατηγορία. Επιπλέον, το γεγονός ότι επιλέγουν γενική αντί της αιτιατικής είναι και αυτό που θα μας απασχολήσει κυρίως σε αυτή την ενότητα.

Πριν προχωρήσουμε πρέπει να γίνει μια σημαντική διευκρίνιση: τέτοιες εναλλαγές πτώσεων εμφανίζονται συχνά στις γλώσσες του κόσμου. Για παράδειγμα, στην Αρχαία Ελληνική υπήρχαν προθέσεις που συνοδεύονταν μόνο από μια πτώση (αιτιατική, δοτική ή γενική), άλλες που μπορούσαν να συνοδεύονται εναλλακτικά από δύο και άλλες που μπορούσαν να συνοδεύονται από τρεις (βλ. Spyropoulos 2018). Όμως, αυτές οι εναλλαγές πτώσεων σχετιζόνταν και με την δήλωση συγκεκριμένων σημασιών. Για αντίστοιχα παραδείγματα σε άλλες γλώσσες, βλ. Zwarts (2005), (2006), Van Riemsdijk (2007), Arsenijević & Gehrke (2009), Caha (2010), Lestrade (2010) και Lestrade, de Schepper & Zwarts (2011). Κάτι τέτοιο δεν

συμβαίνει στην ΝΕ. Καμία πρόθεση, εκτός από το ‘Κατά’, δεν μπορεί να συνοδεύεται από ΦΠροσδ και στις δύο πτώσεις. Κάθε πρόθεση μπορεί να παίρνει συμπλήρωμα ΦΠροσδ μόνο σε αιτιατική ή μόνο σε γενική. Με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατόν να διακρίνουμε εναλλακτικές σημασίες της ΠΦ με βάση την πτώση με την οποία συντάσσεται, όπως στις έρευνες παραπάνω.

Στο (73) παρατίθενται παραδείγματα για κάθε μια από τις προθέσεις που εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία. Όπως είχαμε δείξει και στο Διάγραμμα 1, οι προθέσεις με γενική δεν αποτελούν μια ομοιόμορφη κατηγορία. Θα πρέπει λοιπόν να δούμε ποιες υποκατηγορίες μπορούμε να διακρίνουμε. Μια πρώτη διάκριση που πρέπει να γίνει είναι ανάμεσα στις προθέσεις που επιλέγουν κλιτικά και αυτή που δεν τα επιλέγει, δηλ. το ‘Αντί’. Το ‘Αντί’ δηλώνει πάντα αντίθεση και πολλές φορές θεωρείται επίρρημα, και όχι πρόθεση, διότι πέρα από ΦΠροσδ σε γενική μπορεί να συνοδεύεται και από ΠΦ με το ‘Για’. Ουσιαστικά, το ‘Αντί’ εμφανίζει παρόμοια συμπεριφορά με τα ‘Μετά’ και ‘Πριν’, αλλά επειδή επιλέγει την γενική το εντάσσουμε σε αυτή την κατηγορία των προθέσεων.

- (73)
- α. αντί του Γιάννη / για τον Γιάννη / για ‘μένα / *του
 - β. εναντίον (του Γιάννη / του)
 - γ. εξαιτίας *(του Γιάννη / του)
 - δ. κατά (του Γιάννη / του)
 - ε. μεταξύ *(των δύο κυρίων / τους)

Σε αντίθεση με το ‘Αντί’, οι άλλες τέσσερις προθέσεις στο (73) έχουν όλες την δυνατότητα να απαντούν με κλιτικά. Μπορούμε, όμως, ακόμα και σε αυτή την περίπτωση να διακρίνουμε δύο υποομάδες: (α) τα ‘Εναντίον’ και ‘Κατά’ μπορούν να απαντούν τόσο με ΦΠροσδ σε γενική, όσο και με κλιτικά, αλλά μπορούν να χρησιμοποιούνται και αμετάβαρα. Αυτές οι δύο προθέσεις είναι ουσιαστικά συνώνυμες, ενώ υπάρχει και ένα αντίστοιχο επίρρημα, το ‘έναντια’, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιείται είτε αμετάβαρα είτε με ΠΦ με το ‘Σε’. Οι παραλλαγές ανάμεσα σε αυτά τα τρία τεμάχια παρουσιάζονται στο (74).

- (74)
- α. ενάντια (*του Γιάννη / στον Γιάννη / σ’ εμένα / *μου)
 - β. εναντίον (του Γιάννη / *στον Γιάννη / * (σ’) εμένα / μου)

γ. κατά (του Γιάννη / *στον Γιάννη / * (σ') εμένα / μου)

Αντίθετα, (β) τα 'Εξαιτίας' και 'Μεταξύ' μπορούν να χρησιμοποιούνται μόνο μεταβατικά και πάντοτε με ΦΠροσδ ή κλιτικά σε γενική. Δεν είναι ποτέ δυνατόν να απαντούν αμετάβατα. Το 'Εξαιτίας' δηλώνει την αιτία και σημασιολογικά είναι συνώνυμο με το 'λόγω' (αν και διαφέρουν στο ότι το 'λόγω' δεν μπορεί να έχει ως συμπλήρωμα κλιτικό):

- (75) α. εξαιτίας *(του Γιάννη / *στον Γιάννη / * (σ') εμένα / μου)
β. λόγω *(του Γιάννη / *στον Γιάννη / * (σ') εμένα / *μου)

Το 'Μεταξύ' δηλώνει δύο οντότητες ανάμεσα στις οποίες είναι το επίκεντρο του ενδιαφέροντος, τόσο στον χώρο όσο και στον χρόνο, αλλά και μεταφορικά. Για τον λόγο αυτό, όταν χρησιμοποιείται με πλήρεις ΦΠροσδ ενικού αριθμού, έχει την δομή [μεταξύ ΦΠροσδ και ΦΠροσδ], ενώ τα κλιτικά που αποτελούν το συμπλήρωμά του είναι πάντα στον πληθυντικό (76). Το 'Μεταξύ' έχει επίσης ένα συνώνυμο επίρρημα, το 'ανάμεσα' για το οποίο μιλήσαμε στο κεφάλαιο 3.

- (76) α. μεταξύ *(του Γιάννη και της Μαρίας)
β. μεταξύ *(τους)

Η επιλογή της γενικής σε αυτές τις περιπτώσεις είναι σε αντίθεση με τον ΠΦΠΠ, όπως ακριβώς αναμένεται από τον περιορισμό αυτό. Οι προθέσεις που εξετάσαμε στις προηγούμενες ενότητες (με εξαίρεση τα 'Πριν' και 'Μετά'), όλες τους είναι σε (μερική τουλάχιστον) αντιστοιχία με πτωτικά μορφήματα σε άλλες γλώσσες και για αυτό τον λόγο υπόκεινται στον περιορισμό. Οι προθέσεις σε αυτή την ενότητα δεν φαίνεται να έχουν κάποια (άμεση ή έμμεση) σχέση με τις πτωτικές κατηγορίες και έτσι δεν υπάγονται στον περιορισμό και μπορούν να απαντούν με γενική. Επιπλέον, δεν είναι δυνατόν ο κανόνας επιλογής της πτώσης να είναι ο ΠΦΠΠ, αφού αυτός αποδίδει αιτιατική μορφολογία, αλλά ούτε και κάποιος αντίστοιχος περιορισμός που να εφαρμόζεται κατά ή μετά την Εκφώνηση, διότι έτσι θα ήταν απαραίτητο ο κανόνας αυτός να εφαρμόζεται μόνο στις συγκεκριμένες δομές και ποτέ σε όλες τις άλλες προθέσεις. Από την άλλη πλευρά, ο ΠΦΠΠ νοείται ως τελευταία λύση (last resort) και αυτό σημαίνει ότι δεν θα μπορούσε να υπάρχει ένας

ισάξιος κανόνας. Όμως, το ότι ο ΠΦΠΠ πρέπει να εφαρμόζεται στο τέλος της παραγωγής αυτών των δομών, σημαίνει ότι η απόδοση της γενικής πρέπει να γίνεται νωρίτερα. Αν ο ΠΦΠΠ εφαρμόζεται κατά την Εκφώνηση, για να αποφεύγονται αποκλίνουσες (non-convergent) δομές, η αδυναμία χρήσης αιτιατικής με αυτές τις προθέσεις σημαίνει ότι η πτώση των συμπληρωμάτων τους πρέπει να έχει αποδοθεί ήδη πριν την εκφώνηση και άρα πριν την εφαρμογή του ΠΦΠΠ.

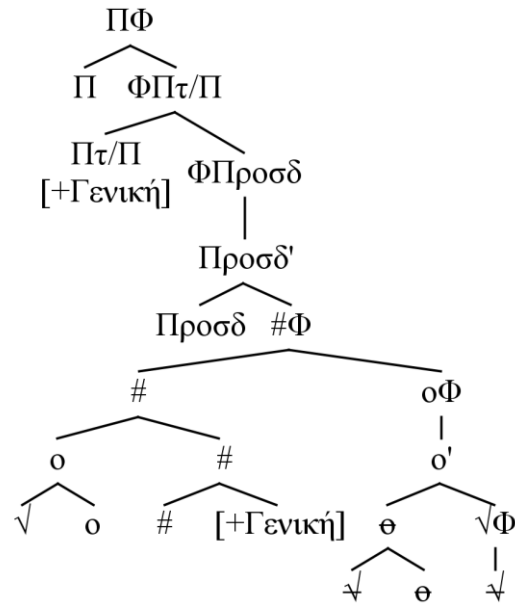
Όμως, πριν δούμε πως αποδίδεται αυτή η πτώση πρέπει να δούμε τι πτώση είναι ακριβώς. Όπως είδαμε στα παραδείγματα παραπάνω, οι περισσότερες από αυτές τις προθέσεις μπορούν να απαντούν είτε με ΦΠροσδ σε γενική είτε με κλιτικά, χωρίς όμως να υπάρχει η δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί ΠΦ ως συμπλήρωμα (κάτι που έχει σαν συνέπεια, αυτοί οι τύποι να μην συνοδεύονται ποτέ από ισχυρούς τύπους της προσωπικής αντωνυμίας, αφού η τελευταία στερείται τύπους σε μορφολογική γενική). Η αδυναμία ύπαρξης ΠΦ μας κατευθύνει προς την απλή Γενική, αφού αυτή είναι η μόνη πτώση που μπορεί να πραγματώνεται τόσο από ΦΠροσδ όσο και από κλιτικά χωρίς να μπορεί να υποκαθίσταται από ΠΦ⁷². Όπως σημειώνει και ο Φύκιας (1995), αντίθετα με την περίπτωση των επιρρημάτων χώρου, όπου αποδίδεται η Τοπική και έτσι μπορούμε να έχουμε είτε κλιτικά είτε ΠΦ αλλά όχι ΦΠροσδ σε γενική, εδώ έχουμε την αντίθετη περίπτωση, όπου μπορούμε να έχουμε είτε κλιτικά είτε ΦΠροσδ σε γενική αλλά όχι ΠΦ και άρα η πτώση αυτή πρέπει να είναι η απλή γενική.

Βέβαια, το συστατικό που πραγματώνουν τόσο η ΦΠροσδ όσο και τα κλιτικά πρέπει να είναι η ΦΠτ/Π, ανεξάρτητα από το αν πραγματώνεται ως ΠΦ ή όχι. Αυτό συμβαίνει για δύο λόγους: (α) όπως είδαμε στην ενότητα 4.3.1, τα κλιτικά σε γενική μπορούν να υποκαθιστούν ΠΦ και άρα πρέπει να έχουν την ίδια ταυτότητα και (β) το 'Αντί' που δεν μπορεί να απαντά με κλιτικά μπορεί να απαντά με ΠΦ και σε αυτή την περίπτωση η ΦΠροσδ σε γενική είναι σε αντιστοιχία με ΠΦ με το 'Για'. Αυτό σημαίνει ότι μάλλον αυτές οι προθέσεις επιλέγουν για συμπλήρωμά τους όχι απλή ΦΠροσδ όπως οι προθέσεις στο 4.3, αλλά ΦΠτ/Π με την διαφορά ότι η πρόθεση δεν πραγματώνεται ποτέ (εκτός από το 'Αντί'). Αν δεχθούμε επιπλέον ότι σε αυτή την

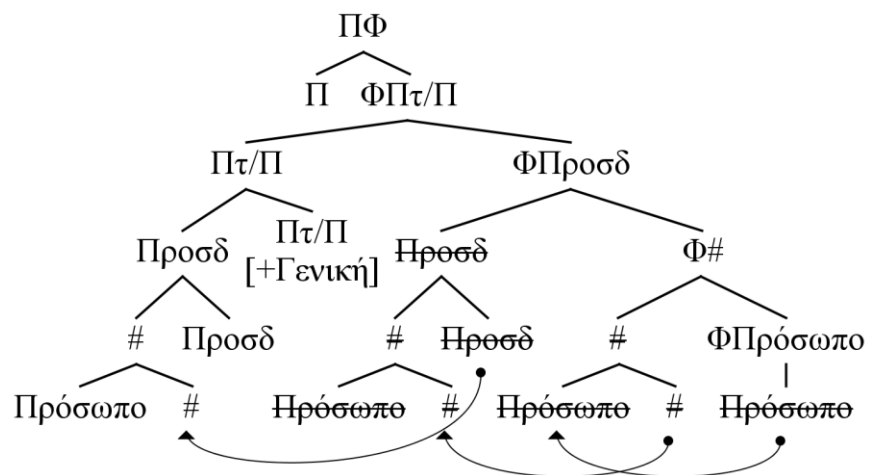
⁷² Αυτός ο ισχυρισμός δεν είναι απόλυτος, διότι όπως είδαμε παραπάνω υπάρχει η πιθανότητα μία ΦΠροσδ ή ένα κλιτικό σε γενική να υποκατασταθεί από ΠΦ με το 'Από', π.χ. στην περίπτωση του Επιμερισμού ή για την δήλωση του β' όρους σύγκρισης. Το γεγονός ότι κάτι τέτοιο είναι αδύνατο εδώ σημαίνει ότι σε μία πιο εκτεταμένη ανάλυση των χαρακτηριστικών που σχετίζονται με την κάθε πτώση και πρόθεση θα υπήρχαν χαρακτηριστικά που θα αποδίδονταν στις περιπτώσεις με το 'Από', ενώ εδώ θα αποκλείονταν.

ΠΦ αποδίδεται μόνο το χαρακτηριστικό [+γενική], τότε το χαρακτηριστικό αυτό, ως μη ερμηνεύσιμο μορφολογικό χαρακτηριστικό πρέπει είτε να κληροδοτηθεί στην κεφαλή # και να πραγματοποιηθεί ως πτωτικό μόρφημα πάνω στην ΦΠροσδ (77), είτε να συγχωνευθεί με τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά των κλιτικών και να πραγματοποιηθεί ως κλιτικό σε γενική (78).

(77)

(78)

Στην δομή αυτή βλέπουμε ότι υπάρχει μια ιδιομορφία: υπάρχουν δύο κεφαλές Π. Η μια από αυτές, η ανώτερη, φιλοξενεί τις προθέσεις για τις οποίες μιλάμε εδώ, ενώ η άλλη είναι αυτή που φιλοξενεί τις προθέσεις από την ενότητα 4.3 και είναι υπεύθυνη για τον πτωτικό χαρακτηρισμό της ΦΠροσδ συμπληρώματος. Αυτή η διάταξη είναι που πρέπει να οδηγεί και στην επιλογή της γενικής πτώσης: δηλαδή όταν σε μια δομή υπάρχουν δύο κόμβοι Π και πραγματώνεται ο ανώτερος, τότε ο κατώτερος κανονικά μένει κενός περιεχομένου και δεν πραγματώνεται από κάποια πρόθεση (με εξαίρεση το ‘Αντί’). Έτσι, όταν η διαδικασία της Συγχώνευσης (Merge) δώσει το συστατικό στο (75), το άμεσο αποτέλεσμα είναι ο προσδιορισμός των χαρακτηριστικών της Πτώσης στην κεφαλή Πτ/Π ως [+γενική], χαρακτηριστικό το οποίο είτε κληροδοτείται χαμηλότερα αφήνοντας την κεφαλή αυτή χωρίς χαρακτηριστικά και άρα χωρίς την δυνατότητα να πραγματώνεται με κάποια πρόθεση, είτε συγχωνεύεται (is fused) με τα υπόλοιπα τυπικά χαρακτηριστικά και πραγματώνεται ως αντωνυμικός τύπος σε γενική (76).

Το ‘Αντί’ είναι η μόνη από αυτές τις προθέσεις που μπορεί αντί για κλιτικά να απαντά με ΠΦ με το ‘Για’. Το γεγονός ότι η κατανομή του είναι μοναδική και ότι είναι τόσο ιδιοσυγκρατική οδηγεί στο να θεωρήσουμε ότι η τελική μορφή της ΠΦ μάλλον καθορίζεται από λεξικές επιλογές της ίδιας της πρόθεσης: δηλαδή όταν η πρόθεση συγχωνεύεται στην δομή έχει ως πλαίσιο υποκατηγοριοποίησης είτε ΦΠροσδ, περίπτωση στην οποία αποδίδει το χαρακτηριστικό [+γενική] στην ΦΠροσδ, ίσως λόγω της παραπάνω γενίκευσης, είτε ΠΦ οπότε αποδίδει το χαρακτηριστικό που είναι υπεύθυνο για την πραγμάτωση του ‘Για’ και δεδομένου ότι η δομή περιλαμβάνει μια ΦΠτ/Π, κατά την εκφώνησή της, αυτή υπακούει στους ΠΦΠΠ και ΠΠΠ.

Πριν ολοκληρώσουμε την ενότητα, θα πρέπει να γίνει λόγος και σε ένα ακόμα τεμάχιο το οποίο φαίνεται να έχει παρόμοια κατανομή με τις προθέσεις της ΝΕ, αν και δεν έγινε λόγος μέχρι τώρα για αυτό. Πρόκειται για το ‘Εκτός’, το οποίο, όπως το ‘Πριν’ και το ‘Μετά’ είναι μάλλον υβριδική περίπτωση. Επιλέγουμε όμως να το εξετάσουμε εδώ καθώς όταν έχει ως συμπλήρωμα ΦΠροσδ επιλέγει την γενική πτώση (79).

(79)	α.	εκτός (του Γιάννη)	πέρα από τον Γιάννη
	β.	εκτός (του σπιτιού)	εξωτερικά από το σπίτι

γ.	εκτός (από τον Γιάννη)	πέρα από τον Γιάννη
δ.	*εκτός (από το σπίτι)	
ε.	εκτός του	εξωτερικά του

Όπως φαίνεται στα παραδείγματα, το τεμάχιο αυτό έχει δύο διαφορετικές σημασίες, η μια είναι αυτή της εξαίρεσης, ενώ η άλλη είναι η αυτή του ‘έξω’. Έχει σημασία ότι οι δομές που σχηματίζει δεν είναι ίδιες, δηλαδή ενώ με ΦΠροσδ σε γενική το ‘εκτός’ είναι αμφίσημο ανάμεσα στις δύο σημασίες (79α-β), όταν συνοδεύεται από ΠΦ με το ‘Από’ σημαίνει μόνο εξαίρεση (79γ-δ), ενώ όταν συνοδεύεται από κλιτικό τότε σημαίνει μόνο ‘έξω’. Τέλος, υπάρχει και ένα αντίστοιχο τεμάχιο με την αντίθετη σημασία (80), το οποίο όμως έχει μόνο την σημασία του χώρου και όχι κάποια άλλη μεταφορική σημασία. Και τα δύο τεμάχια προέρχονται από την λόγια παράδοση και μάλλον για αυτό έχουν και τόσο ιδιοσυγκρατικό χαρακτήρα.

(80)	α.	εντός (του σπιτιού)	εσωτερικά του σπιτιού
	β.	εντός του	εσωτερικά του

Συνοψίζοντας, σε αντίθεση με τις πρωτοτυπικές προθέσεις στο 4.3, οι προθέσεις που εξετάσαμε εδώ έχουν πιο περιορισμένο σημασιολογικό περιεχόμενο και εμφανίζονται σε πιο σύνθετες δομές. Σε αυτές τις δομές απαντούν μόνο ΦΠροσδ σε γενική και κλιτικά (με εξαίρεση το ‘Αντί’ που επιλέγει ΠΦ). Η πτώση των ΦΠροσδ και των κλιτικών φαίνεται να είναι απλή γενική, αφού δεν γίνεται να αντικατασταθεί από ΠΦ, όπως συμβαίνει σε άλλες περιπτώσεις, όπως της Δοτικής ή της Τοπικής. Αφού αυτές οι δομές έχουν την μορφή Π + Πτ/Π, και η όλη δομή είναι περισσότερο μαρκαρισμένη από την δομή των πρωτοτυπικών προθέσεων, δεν υπάγονται στον ΠΠΠ και δεν τους αποδίδεται πτώση με βάση τον ΠΦΠΠ, αλλά μάλλον η απόδοση της γενικής έχει να κάνει με την ίδια την δομή τους.

4.6. Σύνοψη

Σε αυτό το κεφάλαιο εξετάσαμε τις κύριες προθέσεις τις ΝΕ και δώσαμε μεγαλύτερη έμφαση στην κατηγορία που ονομάσαμε πρωτοτυπικές προθέσεις. Αυτή

η κατηγορία προθέσεων έχει τέτοια χαρακτηριστικά που μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι είναι λειτουργικά τεμάχια που πρέπει να σχετίζονται με την κατηγορία της ΠΤΩΣΗΣ. Πιο άμεση σύνδεση με αυτή την κατηγορία έχουν τα τέσσερα τεμάχια, ‘Σε’, ‘Από’, ‘Με’ και ‘Για’. Οι υπόλοιπες πρωτοτυπικές προθέσεις, αν και με βάση διαγλωσσικά δεδομένα επίσης φαίνεται πως συνδέονται με την κατηγορία ΠΤΩΣΗ, η σύνδεση είναι πιο έμμεση και ο χαρακτήρας τους είναι λιγότερο λειτουργικός σε σχέση με αυτές τις τέσσερις προθέσεις.

Ιδιαίτερη έμφαση δώσαμε στον τρόπο που πραγματώνονται προθέσεις και πτώσεις και είδαμε ότι μπορούμε να εξηγήσουμε την κατανομή τους με βάση μια δομή και την απόδοση χαρακτηριστικών στην κεφαλή Πτ/Π που αποτελεί την ανώτερη λειτουργική κεφαλή στο ονοματικό λειτουργικό πεδίο. Επιπλέον, υποστηρίξαμε ότι είναι απαραίτητη η διατύπωση δύο περιορισμών που να ελέγχουν τον ορθό σχηματισμό της δομής και φροντίζουν η ΦΠροσδ εντός της ΠΦ να εκφωνείται πάντα με μορφολογικό πτωτικό μαρκάρισμα, έστω και αν η λειτουργία της κωδικοποιείται με την χρήση κάποιας πρόθεσης.

Τέλος, εξετάσαμε τις προθέσεις που αποκλίνουν από τις πρωτοτυπικές και συντάσσονται με γενική ή χρησιμοποιούν άλλη πρόθεση για το συμπλήρωμά τους. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της δομής τους μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ίσως είναι η ίδια η δομή που ευθύνεται για την επιλογή της πτώσης στο συμπλήρωμά τους. Συγκεκριμένα υποστηρίξαμε ότι πρόκειται για προθέσεις που επιλέγουν ΦΠτ/Π για συμπλήρωμα αφού μπορούν να συνοδεύονται από κλιτικά για τα οποία είδαμε στο κεφάλαιο 3 ότι αποτελούν πάντα ΦΠτ/Π. Άρα, η ύπαρξη δύο κεφαλών Π σε μια δομή κάνει την δομή περισσότερο μαρκαρισμένη από αυτή μιας πρωτοτυπικής πρόθεσης και συνεπώς απαιτεί την χρήση πιο μαρκαρισμένης πτώσης από την μορφολογική αιτιατική.

Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα

Σε αυτή την εργασία εξετάσαμε τις προθέσεις της ΝΕ καθώς και τις δομές τις οποίες σχηματίζουν (όπως με τα επιρρήματα χώρου). Είδαμε ότι προθέσεις και επιρρήματα χώρου, αν και συγγέονται μεταξύ τους και πολλές φορές αντιμετωπίζονται ως μια ενιαία κατηγορία, στην πραγματικότητα αποτελούν δύο διακριτές κατηγορίες με αντικρουόμενα χαρακτηριστικά. Συγκεκριμένα τα επιρρήματα χώρου σχετίζονται άμεσα με την έννοια του ΧΩΡΟΥ, ενώ οι προθέσεις αποτελούν μια κλειστή κατηγορία από τεμάχια που έχουν περισσότερο λειτουργικό χαρακτήρα.

Βέβαια, προθετικά τεμάχια και επιρρήματα χώρου σχηματίζουν ενιαίες δομές στις οποίες μια ΠΦ αποτελεί συμπλήρωμα σε ένα επίρρημα χώρου, που ονομάζονται σύνθετες προθέσεις. Για τον λόγο αυτό, προτείναμε μια ενιαία δομή στην οποία εισάγονται σε διαφορετικούς κόμβους τόσο επιρρήματα χώρου όσο και προθετικά τεμάχια. Ωστόσο, όπως σημειώσαμε σε αρκετά σημεία της εργασίας, ενώ τα επιρρήματα χώρου έχουν λεξική υπόσταση και πρέπει να είναι αποθηκευμένα στο νοητικό Λεξικό, οι προθέσεις αποτελούν λειτουργικά τεμάχια που αποτελούν τμήμα του λειτουργικού πεδίου των ονομάτων.

Συνδεδεικός κρίκος μεταξύ επιρρημάτων χώρου και προθέσεων είναι η δήλωση του χώρου, που για τις τελευταίες είναι μόνο μια από τις πιθανές σημασίες που μπορούν να δηλώσουν. Υπεύθυνη για την σημασία του χώρου είναι μια λειτουργική κεφαλή επιρρηματικού χαρακτήρα, η οποία υπάρχει τόσο στα επιρρήματα χώρου, όσο και σε προθετικές δομές που δηλώνουν χώρο. Εξετάζοντας αυτές τις δομές είδαμε ότι οι ΠΦ μπορούν να αποτελούν συμπληρώματα σε επιρρήματα που δηλώνουν χώρο και να δηλώνουν το σημείο αναφοράς τους, ενώ μπορούν επιπλέον να εισάγουν επιρρήματα χώρου, αποτελώντας κάποια μορφή ΣΔ. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι προθέσεις έχουν καθαρά χωρική σημασία και μάλιστα μπορούν να επιβάλλουν στο συμπλήρωμα του επιρρήματος να εισάγεται με μια συγκεκριμένη πρόθεση αποκλείοντας άλλες επιλογές.

Πιο σημαντική βέβαια είναι η δυνατότητα αντικατάστασης της προθετικής φράσης που αποτελεί συμπλήρωμα ενός επιρρήματος χώρου από ένα κλιτικό σε γενική. Στο παρελθόν, αυτή η δυνατότητα οδήγησε τους ερευνητές να υποθέσουν ότι κάποιες προθέσεις της ΝΕ είναι συγγενείς με την κατηγορία της πτώσης. Στην

συνέχεια της εργασίας εξετάσαμε πολύ αναλυτικά αυτή την πιθανότητα και είδαμε ότι πτώσεις και προθέσεις μπορούν να ενταχθούν σε ένα ενιαίο σύστημα που καθορίζει την πραγμάτωση μιας ΦΠροσδ με βάση την λειτουργία της μέσα στην πρόταση.

Αρχικά εξετάσαμε την κατανομή τεσσάρων προθέσεων από την κατηγορία που ονομάσαμε πρωτοτυπικές προθέσεις και είδαμε ότι είναι τέτοια η επικάλυψή τους με τις μορφολογικές πτώσεις της ΝΕ, που πρέπει να θεωρήσουμε ότι αποτελούν πραγματώσεις της ίδιας κατηγορίας, δηλαδή της Πτ/Π. Η κατηγορία αυτή μπορεί να πραγματώνεται τόσο μορφολογικά πάνω στο όνομα, περίπτωση στην οποία τα χαρακτηριστικά που φέρει κληροδοτούνται μέσα στην ΦΠροσδ συμπλήρωμα της Πτ/Π, είτε συντακτικά με προθέσεις, οπότε αποδίδεται αυτόματα αιτιατική στην ΦΠροσδ, ώστε να είναι μορφολογικά πτωτικά μαρκαρισμένη.

Για τις υπόλοιπες πρωτοτυπικές προθέσεις, είδαμε ότι αν και ενδογλωσσικά δεν είναι τόσο στενά συνδεδεμένες με την κατηγορία της ΠΤΩΣΗΣ, διαγλωσσικά υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες, για τις λειτουργίες που εξυπηρετούν, υπάρχουν πτωτικά μορφήματα. Επομένως, θα πρέπει και αυτές οι προθέσεις, έστω και αν διαθέτουν κάποιο λεξικό πυρήνα, να έχουν παρόμοια χαρακτηριστικά με τις προθέσεις-πτώσεις που αναφέραμε νωρίτερα. Υποθέσαμε λοιπόν ότι υπόκεινται στους ίδιους περιορισμούς και για αυτό φέρουν κι αυτές αιτιατική.

Τέλος εξετάσαμε τις προθέσεις που συντάσσονται με γενική και είδαμε ότι η δομή τους πρέπει να είναι πιο σύνθετη σε σχέση με τις πρωτοτυπικές προθέσεις. Επιχείρημα υπέρ αυτού είναι η δυνατότητα που έχουν να δέχονται ως συμπλήρωμα κλιτικά. Υποστηρίξαμε ότι αυτή η συνθετότητα της δομής τους είναι που οφείλεται για την επιλογή της μορφολογικής γενικής. Επιπλέον, η αδυναμία σύνδεσής τους με την κατηγορία της ΠΤΩΣΗΣ σημαίνει ότι αυτά τα τεμάχια δεν υπόκεινται στους περιορισμούς των πρωτοτυπικών προθέσεων, αλλά μάλλον υπακούν στους δικούς τους ιδιαίτερους κανόνες.

Κάτι που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι με βάση τα παραπάνω φαίνεται πως η κατηγορία της ΠΡΟΘΕΣΗΣ δεν είναι μια τόσο σαφώς ορισμένη κατηγορία. Είδαμε σε όλη την εργασία – και ειδικά στο κεφάλαιο 4 – ότι οι προθέσεις αποτελούν ένα ετερογενές σύνολο από στοιχεία, κάποια από τα οποία έχουν περισσότερο λειτουργικό χαρακτήρα και άλλα λιγότερο, ενώ μπορούμε να τα εντάξουμε σε 3 αδρές κατηγορίες, τις πρωτοτυπικές λειτουργικές προθέσεις, τις υπόλοιπες πρωτοτυπικές και τις προθέσεις με γενική. Αυτό σημαίνει ότι ο ορισμός μιας ενιαίας

και αδιαίρετης κατηγορίας για τις προθέσεις είναι αδύνατος και όλες οι πιθανές κατηγοριοποιήσεις τους με βάση τα γραμματικά τους χαρακτηριστικά αφήνουν εξαιρέσεις.

Ίσως αυτό σημαίνει ότι η κατηγορία ΠΡΟΘΕΣΗ δεν υπάρχει καθόλου στην ΝΕ και ότι τα τεμάχια που εντάσσουμε παραδοσιακά σε αυτή την κατηγορία αποτελούν μικρότερα σύνολα στοιχείων διαφορετικών κατηγοριών. Ίσως η έννοια της κατηγορίας δεν υφίσταται καθόλου αλλά τα τεμάχια εισάγονται στις δομές με βάση τα τυπικά τους χαρακτηριστικά και αποκτούν την κατηγορία τους εντός της συντακτικής δομής. Το θέμα αυτό ξεπερνά κατά πολύ τους στόχους αυτής της εργασίας και για αυτό δεν του δώσαμε έμφαση, αλλά μένει ανοιχτό για την μελλοντική έρευνα.

Ένα ακόμα θέμα που χρήζει μελλοντικής έρευνας είναι ο σαφής καθορισμός των τυπικών χαρακτηριστικών που στοιχειοθετούν το σύστημα πτώσεων και προθέσεων της ΝΕ. Είναι απαραίτητο να διατυπωθεί ένα ενιαίο σύστημα χαρακτηριστικών που να μπορεί να προβλέψει τις επικαλύψεις που υπάρχουν μεταξύ των προθετικών και πτωτικών σχηματιστικών λαμβάνοντας υπόψη όσο το δυνατόν περισσότερα δεδομένα για τις λειτουργίες των ονοματικών φράσεων μέσα στις προτάσεις στην ΝΕ. Θα πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη περισσότερο αναλυτικά ο ρόλος των κλιτικών και η θέση τους μέσα στο σύστημα ΠΤΩΣΗΣ – ΠΡΟΘΕΣΗΣ. Ίσως μέσα από μια τέτοια ανάλυση να προκύψει επιπλέον και κάποιος περισσότερο συστηματικός τρόπος να προβλεφθεί η χρήση της αιτιατικής και της γενικής με τις προθέσεις της ΝΕ, καθώς μια ανάλυση στην οποία δεν χρειάζονται επιπλέον περιορισμοί για να ερμηνευθούν τέτοια φαινόμενα θα ήταν περισσότερο οικονομική.

Παρά τα σημεία που χρήζουν περαιτέρω έρευνας και τις αδυναμίες που μπορεί να έχει η παρούσα εργασία, ευελπιστούμε ότι καταφέραμε να δια φωτίσουμε κάπως περισσότερο τα φαινόμενα που αφορούν τις προθέσεις της ΝΕ, τόσο όταν χρησιμοποιούνται από μόνες τους όσο και με επιρρήματα χώρου. Η σύνδεση των κατηγοριών ΠΡΟΘΕΣΗ και ΠΤΩΣΗ είναι ένα θέμα που έχει απασχολήσει επανειλημμένα την βιβλιογραφία. Ευελπιστούμε ότι τα όσα είπαμε αποτελούν επιπλέον επιχειρήματα υπέρ αυτής της σύνδεσης σε διαγλωσσικό επίπεδο. Ελπίζουμε ότι η μελλοντική έρευνα τόσο στην ΝΕ όσο και σε άλλες γλώσσες τελικά θα δώσει κάποια οριστική απάντηση στην σχέση που έχουν ΠΤΩΣΗ και ΠΡΟΘΕΣΗ.

Βιβλιογραφία

- Abney, Steven P. (1987). *The English Noun Phrase in its Sentential Perspective*. Ph.D. dissertation. The MIT.
- Aboh, Enoch (2010). The P Route. In *Mapping Spatial PPs: The Cartography of Syntactic Structures*, 225-260.
- Abraham, Werner (2010). Misleading homonymies, economical PPs in microvariation, and P as a probe. In *Mapping Spatial PPs: The Cartography of Syntactic Structures*, 261-294.
- Alexiadou, Artemis & Elena Anagnostopoulou (2009). Agent, Causer and Instrument PPs in Greek: Implications for verbal structure. In C. Halpert, J. Hartman & D. Hill (eds.), *MITWPL 57: Proceedings of the 2007 Workshop in Greek Syntax and Semantics at MIT*, 1–16. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Alexiadou, Artemis, Elena Anagnostopoulou & Florian Schäfer (2015). *External Arguments in Transitivity Alternations. A Layering Approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Alexiadou, Artemis, Elena Anagnostopoulou & Florian Schäfer (2018). Passive. In N. Hornstein, H. Lasnik, P. Patel-Grosz & C. Yang (eds.), *Syntactic Structures after 60 Years*, 403-426. Berlin & Boston: de Gruyter Mouton.
- Alexiadou, Artemis & Edit Doron (2012). The syntactic construction of two non-active voices: passive and middle. *Journal of Linguistics* 48(1): 1-34.
- Alexiadou, Artemis, Liliane Haegeman & Melita Stavrou (2001). Functional projections in the DP: (Noun) morphology, movement and ellipsis. *Studies in Greek Linguistics* 22: 21-32.
- Alexiadou, Artemis, Liliane Haegeman & Melita Stavrou (2007). *Noun Phrase in the Generative Perspective*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Anagnostopoulou, Elena (2003). Participles and voice. In A. Alexiadou, M. Rathert & A. von Stechow (eds.), *Perfect Explorations*, 1-36. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Angelopoulos, Nikos, Chris Collins & Arhonto Terzi (2018). *Passive By-Phrases in Greek and English: Adjuncts or Arguments*. Paper available online at: <https://ling.auf.net/lingbuzz/004208>.

- Arsenijević, Boban & Berit Gehrke (2009). Accusative case in PPs. In Y. N. Falk (ed.), *Proceedings of Israel Association for Theoretical Linguistics (IATL) 24*, October 2008, The Hebrew University of Jerusalem.
- Asbury, Anna (2006). Towards a typology of morphological case. *Nordlyd* 33(1):120-148.
- Asbury, Anna, Berit Gehrke & Veronika Hegedus (2007). One size fits all: Prefixes, particles, adpositions and cases as members of the category P. In C. Keskin (ed.), *UiL OTS Yearbook 2006*, 121-135. Oxford: Oxford University Press.
- Baker, Mark C. (2013). Agreement and Case. In M. den Dikken (ed.), *The Cambridge Handbook of Generative Syntax*, 607-654. Cambridge: Cambridge University Press.
- Baker, Mark C. (2015). *Case: It's Principles and Parameters*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bhatt, Rajesh & Roumyana Pancheva (2004). Late merger of degree clauses. *Linguistic Inquiry* 35(1): 1-45.
- Bhatt, Rajesh & Roumyana Pancheva (2007). Degree quantifiers, position of merger effects with their restrictors, and conservativity. In C. Barker, P. Jacobson & P. Jacobson (eds.), *Direct compositionality*, 102-131. Oxford: Oxford University Press.
- Blake, Barry J. (2004). *Case*. 2nd ed. [1st ed.: 2001]. Cambridge: Cambridge University Press.
- Boroditsky, Lera (2000). Metaphoric structuring: understanding time through spatial metaphors. *Cognition* 75(1): 1-28.
- Bortone, Pietro (2010). *Greek prepositions: From antiquity to the present*. Oxford: Oxford University Press.
- Botwinik-Rotem, Irena & Arhonto Terzi (2007). Greek and Hebrew locative prepositional phrases: A unified Case-driven account. *Lingua* 118(3): 399–424.
- Bresnan, Joan W. (1973). Syntax of the comparative clause construction in English. *Linguistic inquiry* 4(3): 275-343.
- Butt, Miriam (2006). *Theories of Case*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Βελούδης, Ιωάννης & Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton (1983). Η υποτακτική στη Νέα Ελληνική. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 4: 151-168.
- Calabrese, Andrea (1998). Some remarks on the Latin case system and its development in Romance. In J. Lema & E. Treviño (eds.), *Theoretical Analyses on Romance Languages: Selected Papers from the 26th Linguistic Symposium on Romance Languages (LSRL XXVI), Mexico City, 28-30 March 1996*, 71-126. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Calabrese, Andrea (2003). On fission and impoverishment in the verbal morphology of the dialect of Livinallongo. In C. Tortora (ed.), *The Syntax of Italian Dialects*, 3-30. Oxford: Oxford University Press.
- Caha, Pavel (2009). *The Nanosyntax of Case*. Ph.D. dissertation. University of Tromsø.
- Caha, Pavel (2011). Case in adpositional phrases. Ms. dissertation. CASTL, Tromsø.
- Capelle, Bert (2009). The TIME IS SPACE metaphor: some linguistic evidence that its end is near. *Faits de langues* 34(1): 53-62.
- Cardinaletti, Anna & Michal Starke (1999). The typology of structural deficiency: A case study of three classes of pronouns. In H. van Riemsdijk (ed.), *Clitics in the languages of Europe*, 145-234. Berlin: de Gruyter.
- Casasanto, Daniel & Lera Boroditsky (2008). Time in the mind: Using space to think about time. *Cognition* 106(2): 579–593.
- Cinque, Guglielmo (2010). Mapping spatial PPs: An introduction. In *Mapping Spatial PPs: The Cartography of Syntactic Structures, Vol 6.*, 3-25.
- Cinque, Guglielmo & Luigi Rizzi (eds.) (2010). *Mapping Spatial PPs: The Cartography of Syntactic Structures, Vol. 6*. Oxford: Oxford University Press.
- Chomsky, Noam (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Chomsky, Noam (1970). Remarks on nominalization. In R. A. Jacobs & P. S. Rosenbaum (eds.), *Readings in English Transformational Grammar*, 184-221. Waltham, MA, Toronto & London: Ginn and Company.
- Chomsky, Noam (1975). *The Amherst Lectures*. Paris: Département de Recherches Linguistiques, Université de Paris.
- Chomsky, Noam (1981). *Lectures on Government & Binding: The Pisa Lectures*. Dordrecht: Foris Publications.

- Chomsky, Noam & Howard Lasnik (1993). The theory of principles and parameters. In J. Jacobs, A. von Stechow, W. Sternfeld & Theo Vennemann (eds.), *Syntax: An International Handbook*, 506-569. Berlin & New York: de Gruyter.
- Chomsky, Noam (1994). Bare phrase structure. In H. Campos & P. Kempchinsky (eds.), *Evolution and Revolution in Linguistic Theory*, 51-109. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Chomsky, Noam (1995). *The Minimalist Program*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Chomsky, Noam (2001). Derivation by phase. In M. J. Kenstowicz (ed.), *Ken Hale: A Life in Language*, 1-52. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Chomsky, Noam (2004). Beyond explanatory adequacy. In A. Belletti (ed.), *Structures and Beyond: The Cartography of Syntactic Structures*, vol 3, 104-131. Oxford: Oxford University Press.
- Chomsky, Noam (2007). Approaching UG from below. In U. Sauerland & H.-M. Gärtner (eds.), *Interfaces + Recursion = Language? Chomsky's Minimalism and the View from Syntax-Semantics*, 1-30. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Chomsky, Noam (2008). On phases. In R. Freidin, C. P. Otero & M. L. Zubizarreta (eds.), *Foundational Issues in Linguistic Theory: Essays in Honor of Jean-Roger Vergnaud*, 133-166. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Corver, Norbert (2013). Lexical categories and (extended) projection. In M. den Dikken (ed.), *The Cambridge Handbook of Generative Syntax*, 353-424. Cambridge: Cambridge University Press.
- Creissels, Denis (2008). Spatial cases. In A. Malchukov & A. Spencer (eds.), *The Oxford Handbook of Case*, 609-625. Oxford: Oxford University Press.
- den Dikken, Marcel (2010). Functional structure of locative and directional PPs. In *Mapping Spatial PPs: The Cartography of Syntactic Structures*, 74-126.
- Dimitriadis, Alexis (1995). Dative clitics and case licensing in Standard and Macedonian Greek. *Proceedings of CLS 31*: 91-104.
- Dimitriadis, Alexis (1999). On clitics, prepositions and case licensing in Standard and Macedonian Greek. In A. Alexiadou, G. C. Horrocks & M. Stavrou (eds.), *Studies in Greek syntax*, 95-112. Springer: Dordrecht.

- Δημόπουλος, Χαράλαμπος (2014). *Εισαγωγή πρόσθετων θεματικών ρόλων στη Νέα Ελληνική. Εφαρμογή και κριτική ενός προτύπου*. Διπλωματική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Embick, David (2007). Blocking effects and analytic-synthetic alternations. *Natural Language & Linguistic Theory* 25(1): 1–37.
- Embick, David (2015). *The Morpheme. A theoretical Introduction*. Boston & Berlin: de Gruyter Mouton.
- Embick, David & Rolf Noyer (2007). Distributed morphology and the syntax/morphology interface. In G. Ramchand & C. Reiss (eds.), *The Oxford handbook of linguistic interfaces*, 289-324. Oxford: Oxford University Press.
- Fillmore, Charles J. (1968). The case for Case. In E. Bach & R. Harms (eds.), *Universals in Linguistic Theory*, 1-88. New Joachim Jacobs York: Holt, Rinehart and Winston.
- Fotiadou, Georgia (2007). Voice morphology and the apo-phrase. *Selected papers on theoretical and applied linguistics* 17(2): 378-387.
- Gallego, Ángel J. (2014). Deriving feature inheritance from the Copy Theory of Movement. *The Linguistic Review* 31(1): 41-71.
- Gehrke, Berit (2007). On directional meanings of locative adpositions. In S. Blaho, L. Vicente & E. Schoorlemmer (eds.). *Proceedings of ConSOLE XIV*, 99-120. Leiden: Universiteit Leiden.
- Gehrke, Berit (2008). *Ps in Motion. On the semantics and syntax of P elements and motion events*. Ph.D. dissertation. Universiteit Utrecht.
- Georgala, Efthymia (2012). *Applicatives in their Structural and Thematic Function: A minimalist account on multitransitivity*. Ph.D. dissertation. Cornell University.
- Giannakidou, Anastasia & Melita Stavrou (2009). On metalinguistic comparatives and negation in Greek. In C. Halpert, J. Hartman & D. Hill (eds.), *Proceedings of the 2007 Workshop in Greek Syntax and Semantics at MIT*, 57-74. Cambridge, MA: MITWPL.
- Göksel, Aslı & Celia Kerslake (2005). *Turkish: A Comprehensive Grammar*. London & New York: Routledge.

- Hagège, Claude (2010). *Adpositions*. Oxford: Oxford University Press.
- Halle, Morris, & Alec Marantz (1993). Distributed morphology and the pieces of inflection. In K. Hale (ed.), *The view from building 20*, 111-176. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Halle, Morris & Bert Vaux (1998). Theoretical aspects of Indo-European morphology: The nominal declensions of Latin and Armenian. In J. Jasonoff, H. C. Melchert & L. Oliver (eds.), *Mír Curad: Studies in Honor of Calvert Watkins*, 223-240. Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck.
- Haspelmath, Martin (2008). Terminology of Case. In A. Malchukov & A. Spencer (eds.), *The Oxford Handbook of Case*, 505-517. Oxford: Oxford University Press.
- Hegedus, Veronika (2006). Locating Adpositions. *Utrecht Institute of Linguistics OTS working papers 2006*, 16-28.
- Holton, David, Peter Mackridge & Irene Philippaki-Warbuton (2012). *Greek. A Comprehensive Grammar*. (2nd ed. Revised by V. Spyropoulos [1st ed.: 1999]). London & New York: Routledge.
- Θεοφανοπούλου-Κοντού, Δήμητρα (1992). Οι σύνθετες προθετικές φράσεις της Νέας Ελληνικής και η δομή τους. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 13: 311-331.
- Θεοφανοπούλου-Κοντού, Δήμητρα (1995). Σύνθετες προθέσεις της Νέας Ελληνικής: μια προβληματική κατηγορία. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 15: 233-244.
- Θεοφανοπούλου-Κοντού, Δήμητρα (2000). Τοπικά επιρρήματα και «πτώση» στην Νέα Ελληνική, διαχρονική προσέγγιση. *Γλωσσολογία* 11-12: 1-40.
- Θεοφανοπούλου-Κοντού, Δήμητρα (2014). Προτασιακές συγκριτικές δομές της Νέας Ελληνικής: Οι δείκτες απ' όσο(ς), απ' ότι. In G. Kotzoglou, K. Nikolou, E. Karantzola, K. Frantzi, I. Galantomos, M. Georgalidou, V. Kouti-Kazoulis, Ch. Papadopoulou & E. Vlachou (eds.), *11th International Conference on Greek Linguistics*. Selected Papers from the 11th International Conference on Greek Linguistics (Rhodes, 26-29 September 2013), 512-523. Rhodes: Laboratory of Linguistics of the Southeastern Mediterranean.
- Θεοφανοπούλου-Κοντού, Δήμητρα (2016). Οι απότι-συγκριτικές δομές μερικής απαλοιφής συγκριτικού: Δομές καθ' υπόταξη ή κατά παράταξη; *Γλωσσολογία* 24: 1-22.

- Ioannidou, Alexandra & Marcel Den Dikken (2009). P-drop, D-drop, D-spread. In C. Halpert, J. Hartman & D. Hill (eds.), *Proceedings of the 2007 workshop in Greek syntax and semantics at MIT*, 393-408. Cambridge, MA: MITWPL.
- Jackendoff, Ray S. (1973). The base rules for prepositional phrases. In St. Anderson & P. Kiparsky (eds.), *A Festschrift for Morris Hale*, 345-56. New York: Holt, Reinhart, and Winston.
- Jackendoff, Ray S. (1977). *X'-Syntax: A Study of Phrase Structure*. Linguistic Inquiry Monograph. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Jiménez-Fernández, Ángel L., & Vassilios Spyropoulos (2013). Feature inheritance, vP phases and the information structure of small clauses. *Studia Linguistica* 67(2): 185–224.
- Kayne, Richard (1994). *The Antisymmetry of Syntax*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Kemmerer, David (2005). The spatial and temporal meanings of English prepositions can be independently impaired. *Neuropsychologica* 43(5), 797-806.
- Kittilä, Seppo & Andrej Malchukov (2008). Varieties of accusative. In A. Malchukov & A. Spencer (eds.), *The Oxford Handbook of Case*, 549-561. Oxford: Oxford University Press.
- Koopman, Hilda J. (2010). Prepositions, postpositions, circumpositions, and particles: The structure of Dutch PPs. In *Mapping Spatial PPs: The Cartography of Syntactic Structures*, 26-73.
- Kracht, Marcus (2002). On the semantics of locatives. *Linguistics and philosophy* 25(2): 157-232.
- Kramer, R. (2016). The location of gender features in the syntax. *Language and Linguistics Compass* 10(11): 661-677.
- Κανάκης, Κώστας (2007). *Εισαγωγή στην Πραγματολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου.
- Κλαίρης, Χρήστος & Γεώργιος Μπαμπινιώτης (2011). *Γραμματική της Νέας Ελληνικής. Δομολειτουργική – Επικοινωνιακή*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

- Κρύσταλ, Ντέιβιντ (2008). *Λεξικό Γλωσσολογίας και Φωνητικής*. [Τίτλος πρωτοτ.: A dictionary of linguistics and phonetics (4th ed.)· μτφρ.: Γιώργος Ξυδόπουλος] Αθήνα: Πατάκης.
- Lakoff, George & Mark Johnson (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago & London: University of Chicago Press.
- Lakoff, George & Mark Johnson (1999). *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*. New York: Basic Books.
- Lander, Yury (2008). Varieties of genitive. In A. Malchukov & A. Spencer (eds.), *The Oxford Handbook of Case*, 581-592. Oxford: Oxford University Press.
- Lechner Winfried & Elena Anagnostopoulou (2005). Clitics and adjacency in Greek PPs. In H. Broekhuis, et al. (eds.), *Organizing Grammar: Studies in Honor of Henk van Riemsdijk*, 390-406. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Lehmann, Christian (1985). Grammaticalization: synchronic variation and diachronic change. *Lingue e Stile* 20, 303-318.
- Lehmann, Christian (2015). *Thoughts on Grammaticalization*. 3rd ed. [1st ed.: 1995]. Berlin: Language Science Press.
- Lestrade, Sander (2010). Finnish case alternating adpositions. A corpus Study. *Linguistics* 48(3): 603-628.
- Lestrade, Sander, Kees de Schepper & Joost Zwarts (2011). The distribution of Labor between adpositions and case with complex spatial PPs. *Language Typology and Universals* 64(3): 256-274.
- Malchukov, Andrej & Heiko Narrog (2008). Case polysemy. In A. Malchukov & A. Spencer (eds.), *The Oxford Handbook of Case*, 518-534. Oxford: Oxford University Press.
- Marantz, Alec (1993). Implications of asymmetries in double object constructions. In S. Mchombo (ed.), *Theoretical Aspects of Bantu Grammar*, 113-150. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marantz, Alec (1997). No escape from syntax: Don't try morphological analysis in the privacy of your own lexicon. In A. Dimitriadis, L. Siegel, C. Surek-Clark & A. Williams (eds.), *Proceedings of the 21st Annual Penn Linguistics Colloquium*, Pennsylvania Working Papers in Linguistics 4.2. Philadelphia: Penn Linguistics Club, University of Pennsylvania.

- Marantz, Alec (2000). Case and licensing. In E. Reuland (ed.), *Arguments and Case: Explaining Burzio's Generalization*, 11-30. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins B.V.
- Markopoulos, Georgios (2018). *Phonological Realization of Syntactic Features*. Ph.D. dissertation, Aristotle University of Thessaloniki.
- McFadden, Thomas (2004). *The Position of Morphological Case in the Derivation. A Study on the Syntax-Morphology Interface*. Ph.D. dissertation, University of Pennsylvania.
- Merchant, Jason (2009). Phrasal and clausal comparatives in Greek and the abstractness of syntax. *Journal of Greek linguistics* 9(1): 134-164.
- Menecier, Philippe (1995). *Le tunumiisut, dialecte inuit du Groenland oriental: Description et analyse*. Paris: Klincksieck.
- Michelioudakis, Dimitris (2012). *Dative Arguments and abstract Case in Greek*. Ph.D. Dissertation, University of Cambridge.
- Miyagawa, Shigeru (2017). *Agreement Beyond Phi*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Muriungi, Peter (2006). Categorizing adpositions in Kiitharaka. *Nordlyd* 33(1), 26-48.
- Næss, Åshlid (2008). Varieties of dative. In A. Malchukov & A. Spencer (eds.), *The Oxford Handbook of Case*, 572-580. Oxford: Oxford University Press.
- Narrog, Heiko (2008). Varieties of Instrumental. In A. Malchukov & A. Spencer (eds.), *The Oxford Handbook of Case*, 593-600. Oxford: Oxford University Press.
- Noonan, Maire (2010). À to Zu. In *Mapping Spatial PPs: The Cartography of Syntactic Structures*, 161-195.
- Pan, Junlin (1993). The nature of Chinese adpositions and their constituent order. *The Arizona Working Papers in Second Language Acquisition and Teaching* 1: 16-27.
- Pylkkänen, L. (2002). *Introducing Arguments*. Ph.D. dissertation. The MIT.
- Radden, Günter. (2004). The metaphor TIME AS SPACE across languages. In N. Baumarten, C. Böttger, M. Motz, J. Probst (eds.), *Übersetzen, Interkulturelle Kommunikation, Spracherwerb und Sprachvermittlung – das Leben mit*

- mehreren Sprachen: Festschrift für Juliane House zum 60. Geburtstag*, 225-238. Bochum: AKS-Verlag.
- Rákosi, György (2003). Comitative arguments in Hungarian. *Uil-OTS yearbook 2003*, 47-57.
- Rauh, Gisa (2002). Prepositions, Features, and Projections. In H. Cuyckens & G. Radden (eds.), *Perspectives on Prepositions*, 3-23. Tübingen: Niemeyer.
- Rice, Sally (1999). Aspects of prepositions and prepositional aspect. In de L. Stradler & C. Eyrich (eds.), *Issues in Cognitive Linguistics 1993 Proceedings of the International Cognitive Linguistics Conference*, 225-247. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Richards, M. D. (2007). On feature inheritance: An argument from the Phase Impenetrability Condition. *Linguistic Inquiry* 38(3): 563–572.
- Richards, M. D. (2012). On feature inheritance, defective phases, and the movement-morphology connection. In Á. J. Gallego (ed.), *Phases: Developing the framework*, 195-232. Berlin & Boston: de Gruyter.
- Rooryk, Johan (1996). Prepositions and minimalist case marking. In H. Thräinsson, S. D. Epstein & S. Peter (eds.), *Studies in Comparative Syntax*, 226-256. Dordrecht, Boston & London: Kluwer Academic Publishers.
- Ράλλη, Αγγελική (2005). *Μορφολογία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Ρεβυθιάδου, Ανθή & Βασίλειος Σπυρόπουλος (επιμ.) (2013α). *Αντιπαραβολική Μελέτη Γραμματικών Δομών Αλβανικής – Ελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ε.Λ.Κ.Ε. Α.Π.Θ.
- Ρεβυθιάδου, Ανθή & Βασίλειος Σπυρόπουλος (επιμ.) (2013β). *Αντιπαραβολική Μελέτη Γραμματικών Δομών Ρωσικής – Ελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ε.Λ.Κ.Ε. Α.Π.Θ.
- Ρούσσου, Άννα (2015). *Σύνταξη. Γραμματική και Μινιμαλισμός*. Αθήνα: ΣΕΑΒ.
- Skopeteas, Stavros (2008). Encoding spatial relations. Language typology and diachronic change in Greek. *STUF-Sprachtypologie und Universalienforschung* 61(1): 54-66.
- Spyropoulos, Vassilios (2011). Case conflict in Greek free relatives. Case in syntax and morphology. Στο A. Galani, G. Hicks & G. Tsoulas (eds.), *Morphology and*

- its Interfaces*, 21-56. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Spyropoulos, Vassilios (2017). Decomposing prepositions: Function, case and prepositional prefixation in Ancient Greek. Presentation at the *Morphosyntactic Variation in Adpositions Workshop*, Queens' College, University of Cambridge.
- Stolz, Thomas, Cornelia Stroh & Aina Urdze (2008). Varieties of comitative. In A. Malchukov & A. Spencer (eds.), *The Oxford Handbook of Case*, 601-609. Oxford: Oxford University Press.
- Stowell, Timothy Angus (1981). *Origins of Phrase Structure*. Ph.D. dissertation, The MIT.
- Svenonius, Peter (2003). Limits on P: *Filling in holes* vs. *falling in holes*. *Nordlyd* 31(2): 431-445.
- Svenonius, Peter (2004). On the edge. In D. Adger, C. de Cat, and G. Tsoulas (eds.), *Peripheries: Syntactic Edges and Their Effects*, 259-288. New York & Boston: Kluwer.
- Svenonius, Peter. (2006). The emergence of axial parts. *Nordlyd. Tromsø Working Papers in Language & Linguistics* 33(1): 49-77.
- Svenonius, Peter (2010). Spatial P in English. In *Mapping Spatial PPs: The Cartography of Syntactic Structures*, 127-161.
- Szabolcsi, Anna (1986). Comparative superlatives. In N. Fukui, T. Rapoport & E. Sagey (eds.), *Papers in Theoretical Linguistics*, 245-266. Cambridge, MA: MITWPL.
- Σετάτος, Μιχάλης (1995). Οι προθέσεις της κοινής νεοελληνικής. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 14: 857-891.
- Σκοπετέας, Σταύρος (1999). ΝΕ συσχετιστές του τόπου με τις κύριες προθέσεις 'σε' και 'από'. Στο Α. Μόζερ (επιμ.), *Ελληνική Γλωσσολογία '97*. Πρακτικά του 7^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου για την Ελληνική Γλώσσα, 249-257. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Σταύρου-Σηφάκη, Μελίτα (1985). Μερικές Παρατηρήσεις για τα συμπληρώματα που εκφράζουν σύγκριση στα Νέα Ελληνικά. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 3: 73-102.

- Takamine, Kaori (2006). The Axial Part Phrase in Japanese. *Nordlyd: Tromsø Working Papers in Linguistics* 33(1): 78-97.
- Talmy, Leonard (2000). *Towards a Cognitive Semantics*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Terzi, Arhonto (2007). Locative prepositions, predicate inversion and full interpretation. *Selected papers on theoretical and applied linguistics*, 17(1): 210-219.
- Terzi, Arhonto (2008). Locative prepositions as modifiers of an unpronounced noun. In C. B. Chang & H. J. Haynie (eds.), *Proceedings of the 26th West Coast Conference on Formal Linguistics*, 471-479. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project.
- Terzi, Arhonto (2010a). Locative prepositions and place. In *Mapping Spatial PPs: The Cartography of Syntactic Structures*, 196-224.
- Terzi, Arhonto (2010b). On null spatial PPs and their arguments. *Catalan Journal of Linguistics* 9: 167-187.
- Theophanopoulou-Kontou, Dimitra (1995). Locative prepositions and case in Modern Greek. In G. Drachman, A. Malikouti-Drachman, J. Fykias & C. Klidi (ed.), *Greek Linguistics '95, Proceedings of the 2nd International Conference on Greek Linguistics II*, 619-629. Graz: Neugebauer Verlag GmbH.
- Τζάρτζανος, Αχιλλέας (1946). *Νεοελληνική Σύνταξις της Κοινής Δημοτικής*. Αθήνα: ΟΕΣΒ.
- van Riemsdijk, Henk (2007). Case in spatial adpositional phrases: The dative-accusative alternation in German. In G. Alboiu, A. Avram, L. Avram, and I. Dana (eds.), *Pitar Mos: A building with a view. Festschrift for Alexandra Cornilescu*, 1–23. Bucharest: Bucharest University Press.
- Yule, George (2006). *Πραγματολογία*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Φιλιππάκη-Warburton, Ειρήνη & Βασίλειος Σπυρόπουλος (2006). Το εγκλιτικό σύστημα της Ελληνικής: Συγκριτική θεώρηση με την Τουρκική και διδακτικές

- προτάσεις. Στο Σ. Μοσχονάς (επιμ.), *Η Σύνταξη στην Μάθηση και στην Διδασκαλία της Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας*, 117-170. Αθήνα: Πατάκης.
- Φύκιας, Ιωάννης (1995). Οι προθετικές φράσεις στην Νέα Ελληνική. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 15: 352-359.
- Χειλά-Μαρκοπούλου, Δέσποινα (1986). *Τα Συγκριτικά της Νέας Ελληνικής. Συντακτική ανάλυση του συγκριτικού βαθμού των επιθέτων και επιρρημάτων*. Διδακτορική διατριβή. Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Zeiljstra, Hedzer H. (2004). *Negative and Positive Polarity Items*. Ph.D. dissertation, Universiteit van Amsterdam.
- Zwarts, Joost (2005). The case of prepositions. Government and compositionality in German PPs. Paper presented at the 21st Annual Meeting of the Israel Association for Theoretical Linguistics, Haifa, June 23, available online at: https://e0e7f461-a-62cb3a1a-sites.googlegroups.com/site/jzswartzlinguistics/writings/CofPs.pdf?attachauth=ANoY7cq3t_I4RJGZ7wj5X-0ha16Kk6bTLCn3DfKtN4dDIrqmoqh4GxsZdJKzoBbHJT2dteRuo0ZUP2S2k bxAVZJx7ih4lz-qsmTKpOQcZnQ_bcJQcwezUanc11IMH5SvNbwQNe1HeqrVviQ8IjJxAfD5 qxRWI8JQuDYA4xOZegdkn0jLbER5ga1woY8JW0NK0JuFuxM261VGhWg MINredPEoEzrhXdVBvjx4qAoGEdoy206w13Rgxr8%3D&attredirects=0.
- Zwarts, Joost (2006). Case marking direction: The Accusative in German PPs. Paper presented at the 42nd Meeting of the Chicago Linguistic Society, Chicago, April 7, available online at: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.476.6406&rep=rep1&type=pdf>.
- Zwarts, Joost. (2008). Aspect of a typology of direction. In S. Rothstein (ed.), *Theoretical and Crosslinguistic Approaches to the Semantics of Aspect*, 79-106. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Zwickey, Arnold M. (1992). Jottings on adpositions, case inflections, government, and agreement. In D. Brentari, G. N. Larson & L. A. Macleod (eds.), *Theory of Grammar. A Festschrift in honor of James D. McCawley*, 396-384. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.

